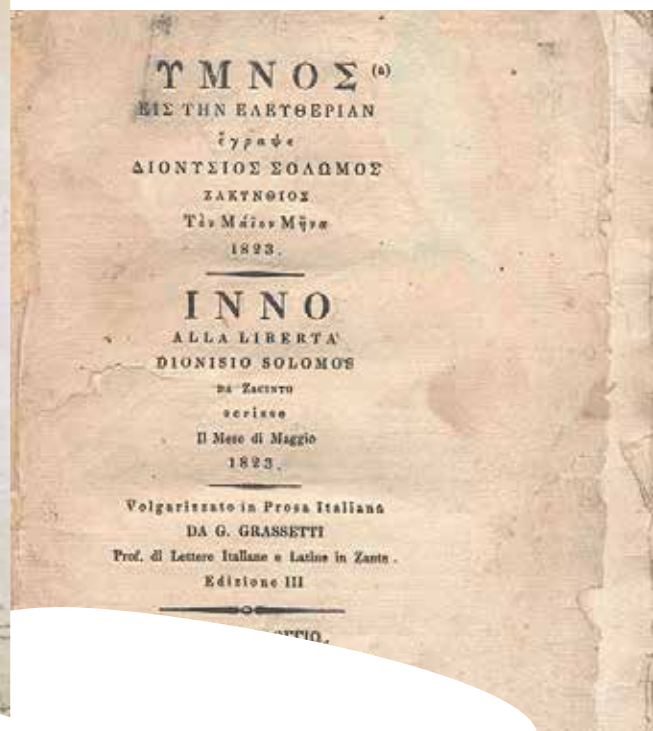

Τέχνες και 1821

Τέχνες και 1821

**ΑΕΤΟΠΟΥΛΕΙΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ**

© Δήμος Χαλανδρίου, 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα:

Σίμος Ρούσσος, Δήμαρχος

Ελένη Κούκα, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Πολιτισμού

Άλέκος Βαρβέρης, Προϊστάμενος Τμήματος Σχεδιασμού Πολιτιστικών Δράσεων

Κεφάλαιο 1, Βιβλιογραφία από τη συλλογή της δημοτικής βιβλιοθήκης....σελ.	15
Κεφάλαιο 2, Μουσική	σελ. 101
Κεφάλαιο 3, Εικαστικές Τέχνες.....σελ.	125
Κεφάλαιο 4, Χορός.....σελ.	193
Κεφάλαιο 5, Ενδυμασία.....σελ.	203
Κεφάλαιο 6, Κινηματογράφος.....σελ.	213
Κεφάλαιο 7, Θέατρο.....σελ.	223
Κεφάλαιο 8, Η συμβολή της τυπογραφίας στη στήριξη της Επανάστασης του '21	σελ. 227

Προλεγόμενα

Οι άνθρωποι της εποχής μας συνήθισαν στον θόρυβο.
Όμως ότι ανήκει στις δυνάμεις της δημιουργίας σπάνια κάνει θόρυβο.
Ο σπόρος αγαπά τη σιωπή.
Βλασταίνει σιωπηλά, μέχρι να τρανωθεί ευωδιάζοντας, στην επιφάνεια.
Ακριβώς όπως επράξαν οι άνθρωποι που κόπιασαν για καιρό συλλέγοντας το πολύτιμο υλικό αυτού του βιβλίου.
Υλικό από τα σπαράγματα μιας πολύτιμης μνήμης, αποτυπωμένης στην τέχνη μιας εποχής που καθόρισε το νέο Ελληνικό κράτος και τις ζωές μας.
Λέει κάπου ο ποιητής: «ο πλούτος της ζωής βρίσκεται στις αναμνήσεις που έχουμε ξεχάσει».
Ευχαριστώ από καρδιάς τους εργαζόμενους της Διεύθυνσης Πολιτισμού που με αυτό το βιβλίο έδωσαν πίσω στην πόλη ένα μέρος αυτού του πλούτου.

Σίμος Ρούσσος

Δήμαρχος Χαλανδρίου

Η επανάσταση των Ελλήνων το 1821, ύστερα από αιώνες υποταγής, όχι μόνο οδήγησε στη θεμελίωση του Ελληνικού κράτους, αλλά η επιτυχής έκβασή της, αποτέλεσε σημείο καμπής για την αλλαγή ολόκληρου του γεωπολιτικού χάρτη της Ευρωπαϊκής Ηπείρου.

Είναι γνωστά τα ηρωικά κατορθώματα των Ελλήνων αγωνιστών του '21.

Έδωσαν τα πάντα για την πατρίδα και την ελευθερία όπως ο Ρήγας Φεραίος, ο Κολοκοιτώνης, οι πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρίας και πολλοί άλλοι.

Η Επανάσταση του 1821 δεν ήταν μόνο πόλεμος ενάντια στον οθωμανικό δεσποτισμό και την εθνική καταπίεση. Ήταν και πόλεμος κατά της ντόπιας αδικίας, ανισότητας και καταπίεσης από τους κοιζαμπάσηδες και τους προεστούς. Ταυτόχρονα ήταν και παιδί του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης και των νέων ιδεών που άνοιξαν το δρόμο για να γκρεμιστεί το παλιό. Είχε στην ψυχή της τη δημοκρατία και τα δικαιώματα του απλού λαού και όχι των προυχόντων, γι' αυτό και ο αγώνας ήταν δίκαιος!

Η επανάσταση μας δίδαξε ότι μόνο με ενότητα, ομόνοια και οργανωμένη συλλογική προσπάθεια, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις πιο αντίξοες και δύσκολες συνθήκες. Ένα μήνυμα πιο επίκαιρο από ποτέ.

Η ιστορία ως εφόδιο για το μέλλον είναι αναγκαία. Όποιος λαός δε γνωρίζει και δεν τιμά την ιστορία του είναι λαός χωρίς μέλλον.

Με αφορμή τα 200 χρόνια από την επανάσταση, η Δ/νση Πολιτισμού υλοποίησε ένα ψηφιακό βιβλίο- οδηγό, προκειμένου ο αναγνώστης να περιηγηθεί να γνωρίσει και να κατανοήσει μέσα από ιστορικά βιβλία, δημοτικά τραγούδια της εποχής εκείνης, βιογραφίες των πρωταγωνιστών της επανάστασης, λογοτεχνικά έργα, πίνακες, κινηματογράφο, διαλέξεις κ.α., το μέγεθος της επανάστασης και του αντικτύπου της σε διεθνές επίπεδο.

Η γλώσσα, οι τέχνες και ο πολιτισμός, αποτελούν το όχημα της εξελεγκτικής διαδικασίας ενός έθνους. Ευελπιστούμε το βιβλίο αυτό να λειτουργήσει ως τέτοιο.

Δράττομαι της ευκαιρίας να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους της Δ/νσης

Πολιτισμού και κυρίως, με αλφαβητική σειρά, τους:

Αλέκο Βαρβέρη

Δημήτρη Κριτσωτάκη

Αλεξάνδρα Παπασωτηρίου

Αμαλία Σταυρουλάκη

Δημήτρη Χανιωτάκη και

Νίκο Χατζηελευθερίου,

που με την έμπνευσή τους και την πολύτιμη συνδρομή τους υλοποιήθηκε αυτό το βιβλίο.

Η προϊσταμένη Δ/νσης
Πολιτισμού & «ΑΕΤΟΠΟΥΛΕΙΟΥ» Πολιτιστικού Κέντρου

Ελένη Κούκα

Το 1821 σηματοδοτεί και εκφράζει γεγονότα και καταστάσεις πολύ περισσότερα απ' όσα μπορούν να συμπεριληφθούν σε μια χρονιά. Σηματοδοτεί και συμπυκνώνει μια ολόκληρη ιστορική περίοδο εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων, που τα φωτεινά της σημάδια υπήρξαν το οικουμενικό επαναστατικό όραμα του Ρήγα, η δημιουργία της Φιλικής Εταιρείας, οι οπλαρχηγοί, με εξέχοντα πρόσωπα τον Κολοκοιτώνη, τον Αλέξανδρο & Δημήτριο Ύψηλάντη και τον Καραϊσκάκη. Μια περίοδο συνεχούς εθνεγερσίας ενός λαού.

Στην καρδιά αυτών των ιστορικών στιγμών, όπως σε κάθε κορυφαία κοινωνικο-πολιτική διαδικασία, η Τέχνη παρουσιάζει την ίδια ιστορική έξαρση και το ενδιαφέρον. Καθώς καταγράφει μέσα από εμπνευσμένες προσεγγίσεις τις αγωνίες και τα δρώμενα των καιρών αλλά και αποτυπώνει διαχρονικά τις μνήμες και τις σκέψεις πάνω σ' αυτά.

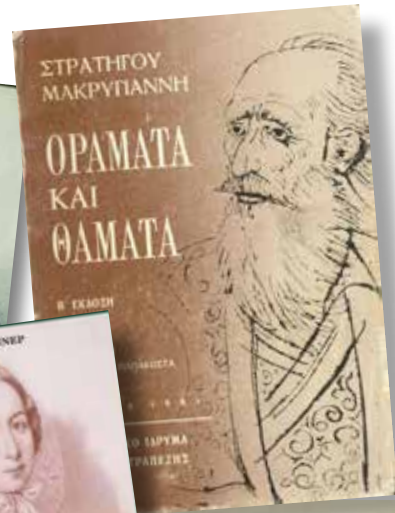
Η Διεύθυνση Πολιτισμού του Δήμου Χαλανδρίου, προχώρησε εκ των ενόντων, στη δημιουργία ενός πονήματος αναφοράς στις σχετικές Τέχνες που αναπτύχθηκαν τόσο κατά την ευρύτερη περίοδο των γεγονότων όσο και μετέπειτα με ανάλογο περιεχόμενο. Ενόσ οδηγού που προσφέρει στον αναγνώστη τη δυνατότητα περιήγησης σε ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικών εκφράσεων και αισθητικών αποτυπωμάτων, δίνοντας τη δυνατότητα μιας συνολικότερης κατανόησης της ιστορικής διαδρομής και των κορυφώσεων της επανάστασης του 1821, μετά από 200 χρόνια.

Επίσης προσφέρει τη γνωριμία με έργα τα οποία έχουν μια αυτόνομη αξία και αντίστοιχη ευχαρίστηση στον αναγνώστη.

Με την ευχή να προκαλέσει το ενδιαφέρον, κυρίως των νέων, ώστε να ενσκήψουν στα κορυφαία ιστορικά γεγονότα που προηγήθηκαν και επηρέασαν τη διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας.

Αλέκος Βαρβέρης

Προϊστάμενος Τμήματος Σχεδιασμού Πολιτιστικών Δράσεων

Κεφάλαιο 1

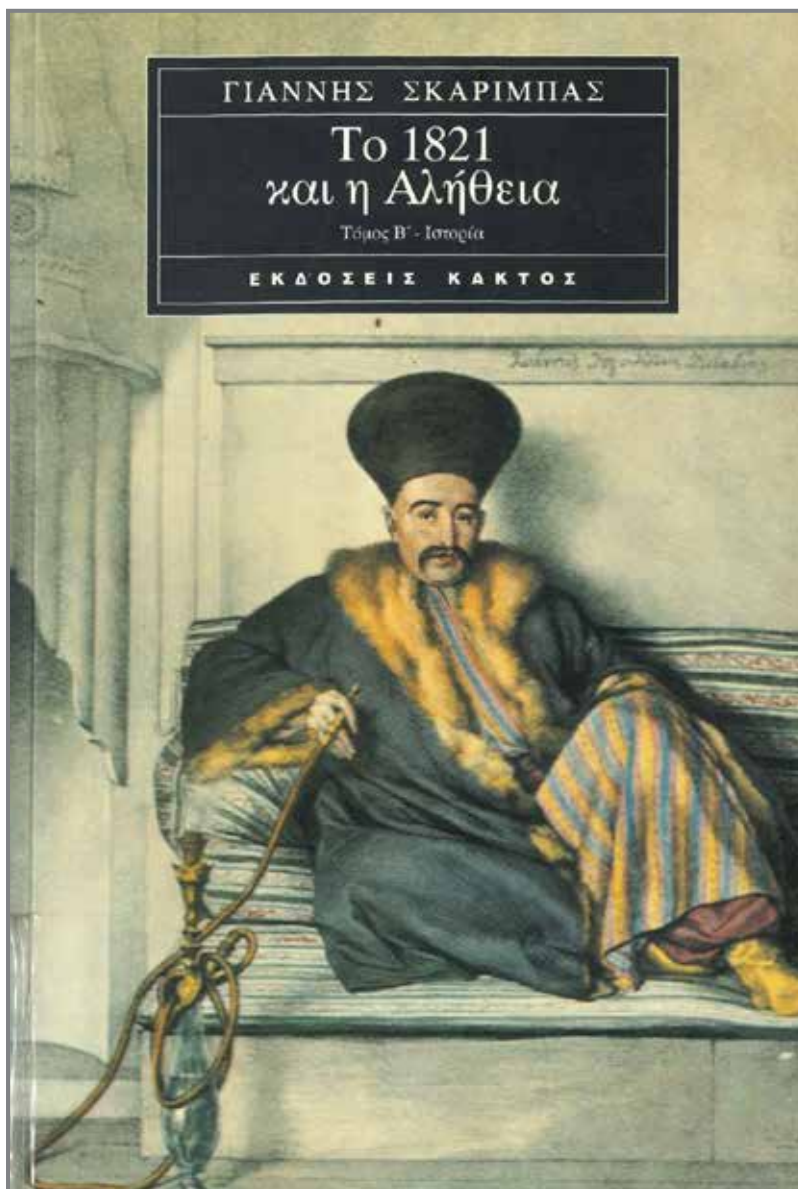
BIBΛΙΑ για το 1821 Ιστορία

Η συλλογή των βιβλίων της Βιβλιοθήκης που παρατίθενται σ' αυτή την εργασία με αντικείμενο τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση απαρτίζεται από: α) ιστορικά βιβλία σχετικά με την επανάσταση, β) βιβλία για το δημοτικό τραγούδι που δημιουργήθηκε αυτή την περίοδο γ) βιογραφίες σχετικές με πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν στην επανάσταση και τέλος δ) λογοτεχνικά έργα με θέμα διάφορα γεγονότα της επανάστασης δοσμένα με μυθιστορηματικό τρόπο.

Τα βιβλία παρουσιάζονται αρχικά με την εικόνα του εξώφυλλού τους και κατόπιν με τα βιβλιογραφικά τους στοιχεία που αποτελούνται από τον τίτλο και τον συγγραφέα του βιβλίου, τον εκδότη καθώς και τον τόπο και την χρονολογία έκδοσης όπως επίσης και το σύνολο των τόμων για τα πολύτομα έργα.

Στα βιβλία που δεν υπάρχει χρονολογία έκδοσης του βιβλίου έχει σημειωθεί με Χ.Χ (χωρίς χρονολογία) η απουσία της.

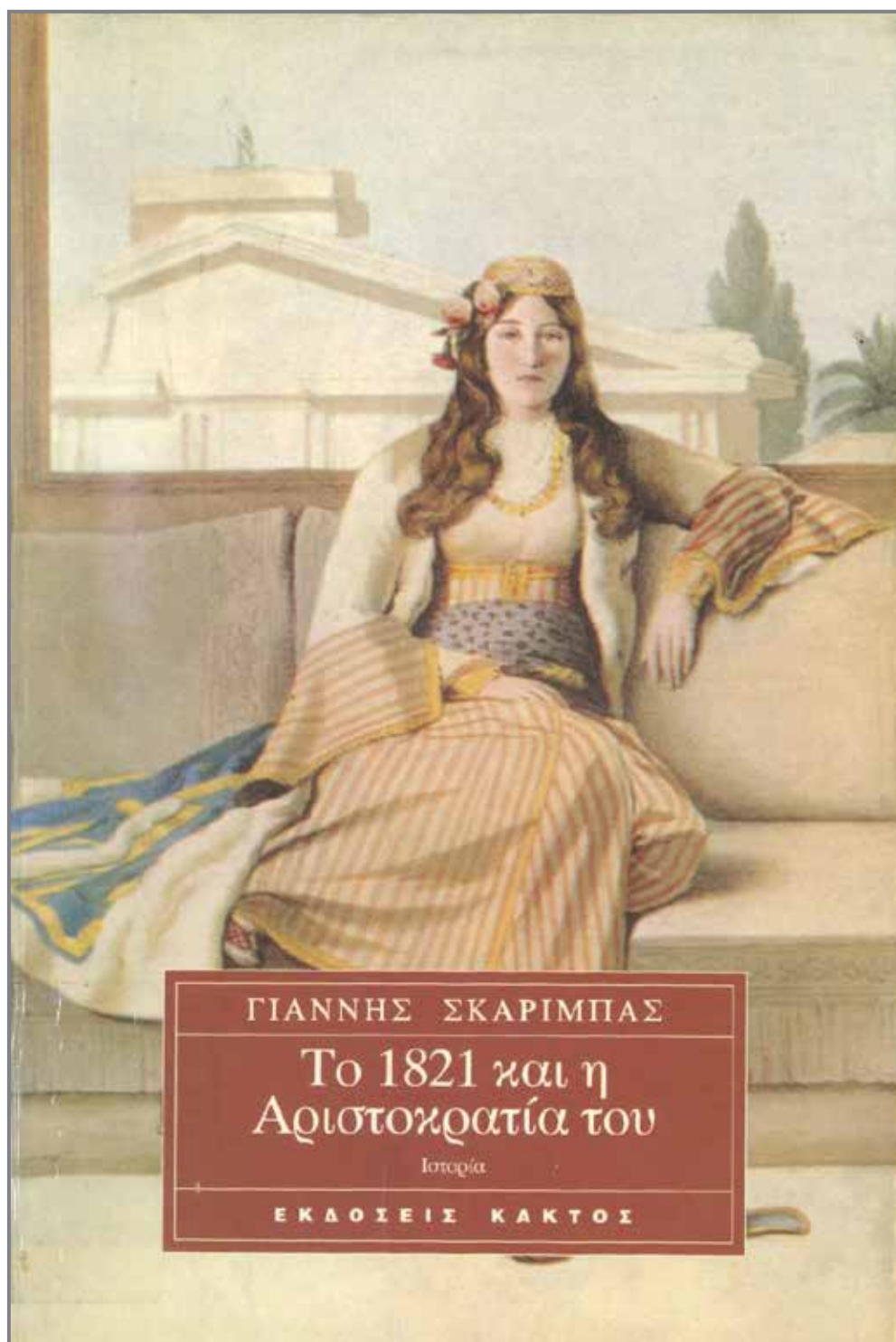
ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ - ΤΟ 1821 ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ, 1995

Ο κατά μόνον το γένος και το θρήσκευμά του διαφέρων είναι ένας άγιος, μπρος στον κατά μόνον το “κατεστημένο” του διαφέροντα.

- Οι Τούρκοι δεν ήσαν οι χειρότεροι... Ο ελληνικός λαός δε θάκανε την επανάσταση για ν’ αποκαταστήσει και πολιτικά τους κοιζαμπάσηδες. Οι λέγοντες ότι η Επανάσταση ήταν μόνον Εθνική, ή είναι αδιάβαστοι, ή δε μας λένε την αλήθεια. Σκοτώνοντας τους Τούρκους ήξερε ότι σκοτώνει το σύμμαχο των κοιζαμπάσηδων. Χωρίς τον αφανισμό πρώτα αυτουνού, δεν μπόραε να ξεπάτωνε τους άλλους. Το ότι σ’ αυτό η Επανάσταση γελάστηκε, δεν παειναπεί διόλου ότι τους εφείσθη. Θα τους πέρναε εν στόματι μαχαίρας. Το ότι νόμισε ότι για τούτο είχε καιρό, αυτό την έφαγε... Η Επανάσταση απότυχε... (Από τον πρόλογο του συγγράφει)

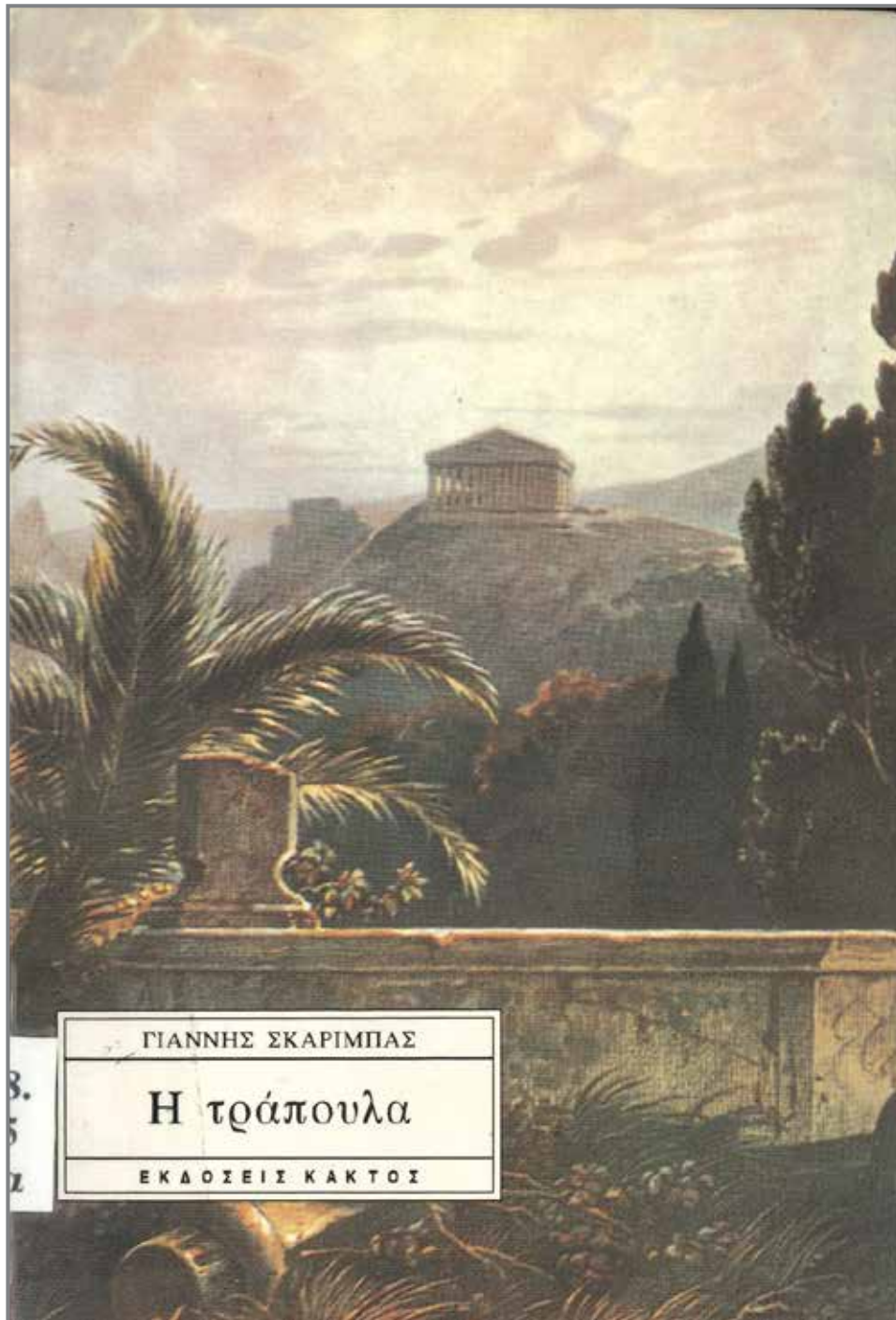
ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ - ΤΟ 1821 ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ, 1995

Το βιβλίο τούτο δεν το αφιερώνω...

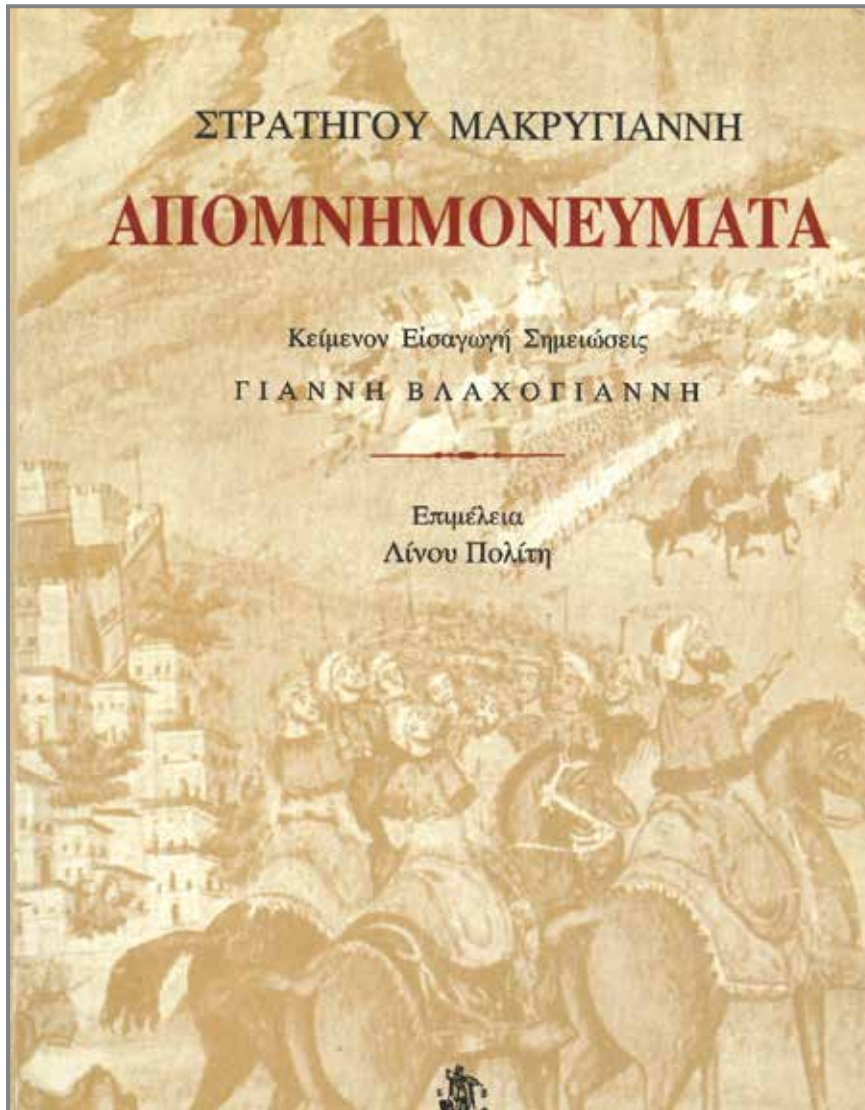
...Το πετάω καταπρόσωπο των ευνουχιστών της Ιστορίας και των “άλλου-βρεχείων” της αλήθειας. (Γιάννης Σκαρίμπας, από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ Η ΤΡΑΠΟΥΛΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ, 1996

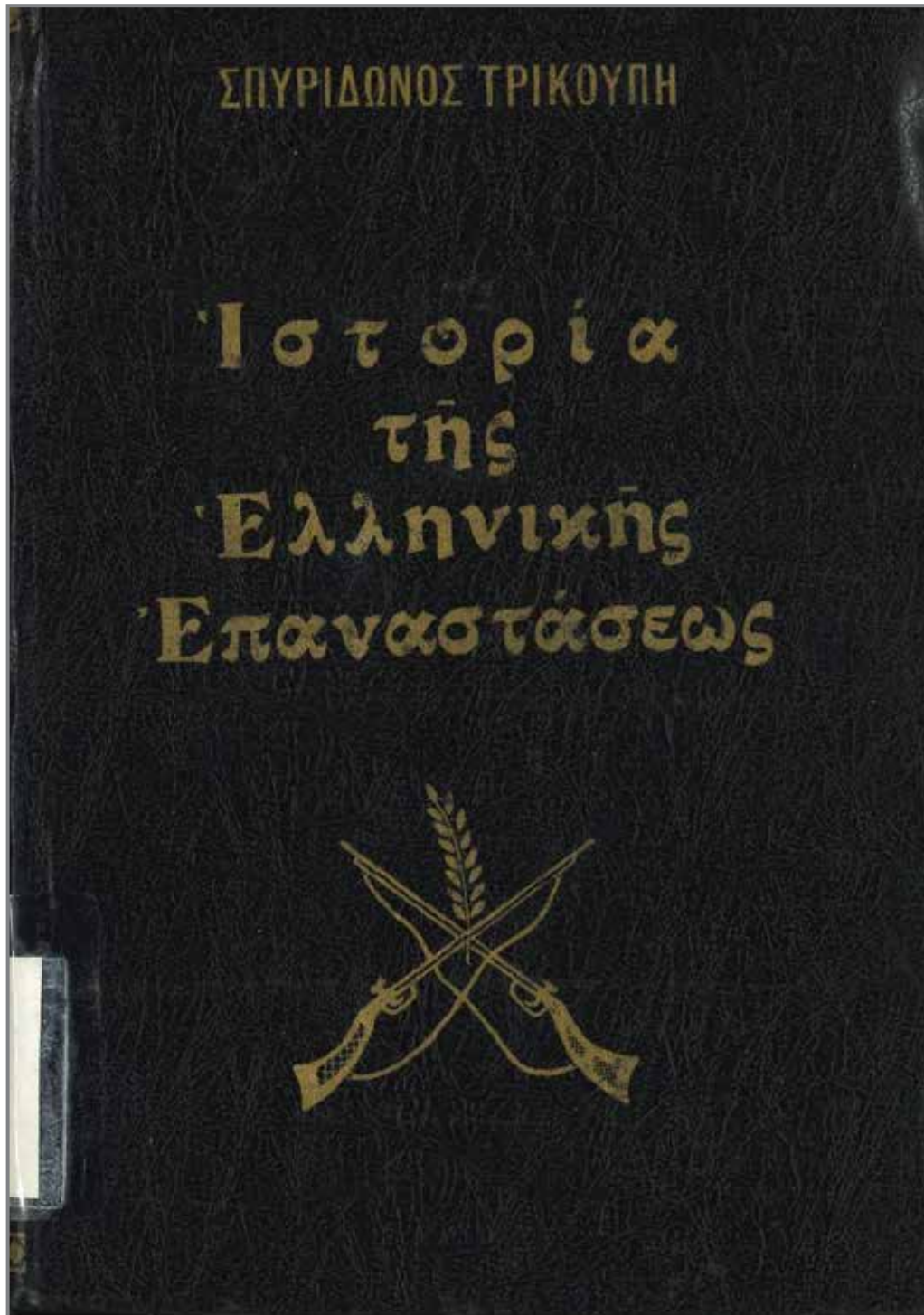
Ένα είδος επίμετρου στο γνωστό μεγάλο έργο του Σκαρίμπα Το 1821 και η Αλήθεια. Με αφορμή κριτική στο παραπάνω βιβλίο ο συγγραφέας επανέρχεται σε κάποια από τα θιγόμενα ζητήματα, αναπτύσσοντας με τον γνωστό μαχητικό τρόπο του και το ιδιότυπο γλωσσικό του όργανο τις «επεξηγήσεις» του, που διαβάζονται και αυτοτελώς, σαν ξεχωριστό μελέτημα. (Από την παρουσίαση της έκδοσης)

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ/ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΓΙΟΝΑΚΗ, 2000

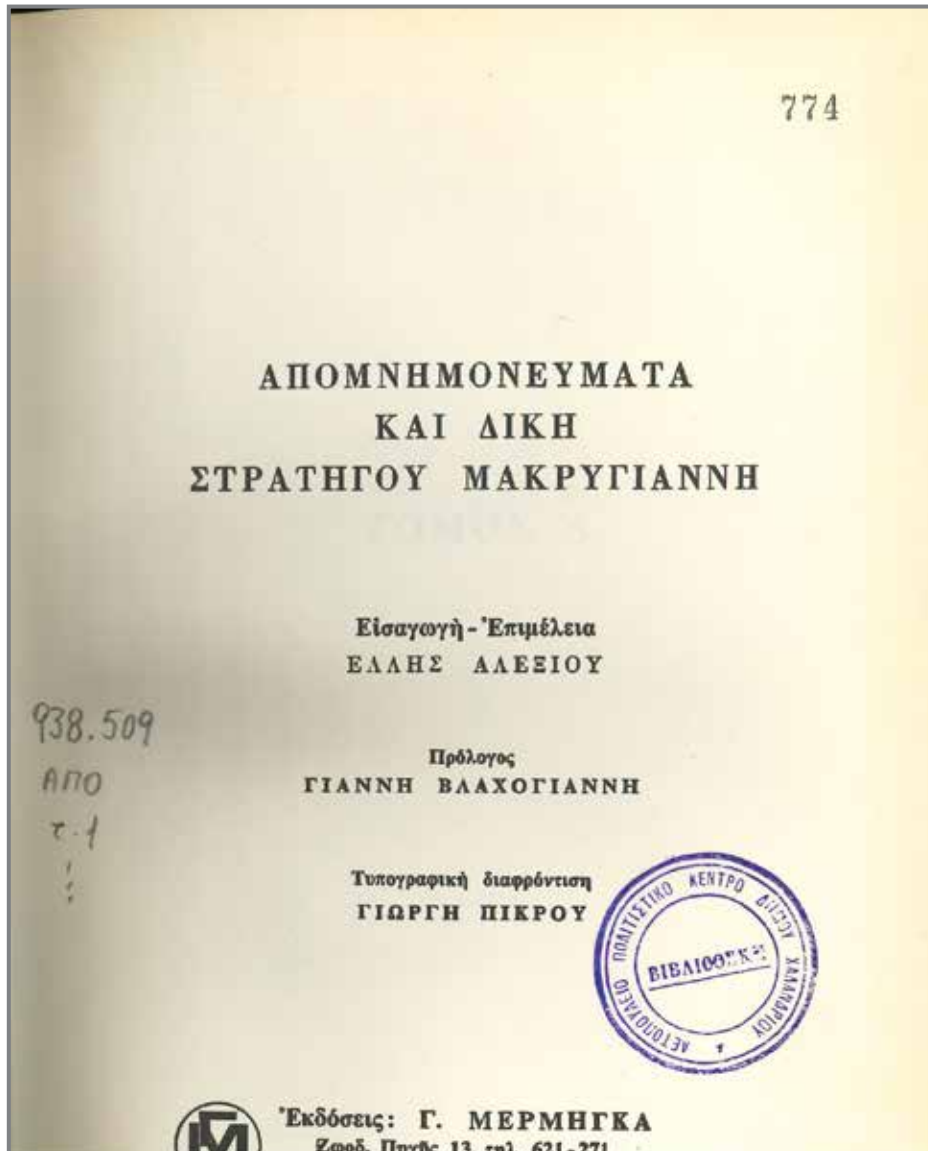
Μπαίνοντας εις αυτό το έργον και ακολουθώντας να γράφω δυστυχήματα εναντίον της πατρίδος και θρησκείας, όπου της προξενήθηκαν από την ανοησία μας και ιδιοτέλειά μας και από θρησκευτικούς και από πολιτικούς και από μας τους στρατιωτικούς, αγαναχτώντας και εγώ απ' όλα αυτά, ότι ζημιώσαμε την πατρίδα μας πολύ και χάθηκαν και χάνονται τόσοι αθώοι άνθρωποι, σημειώνω τα λάθη όλωνών και φτάνω ως την σήμερον, όπου δεν θυσιάζομε ποτέ αρετήν και πατριωτισμό και είμαστε σε τούτην την άθλια κατάσταση και κινδυνεύομεν να καθούμεν. Γράφοντας αυτά τα αίτια και τις περιστάσεις, όπου φέραμεν τον όλεθρον της πατρίδας μας όλοι μας, τότε ως έχοντας και εγώ μερίδιον εις αυτήν την πατρίδα και κοινωνία, γράφω με πολλή αγανάκτηση εναντίον των αιτίων. Όχι νά χω καμιά ιδιαίτερη κακία εναντίον τους, αλλά ο ζήλος της πατρίδος μου δίνει αυτήν την αγανάκτησιν και δεν μπόρεσα να γράψω γλυκότερα. (. . .) (Απο τον πρόλογο του συγγραφέα)

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ, ΣΠΥΡΙΔΩΝ - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΟΜΟΙ 4 - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΟΒΑΝΗ, 1978

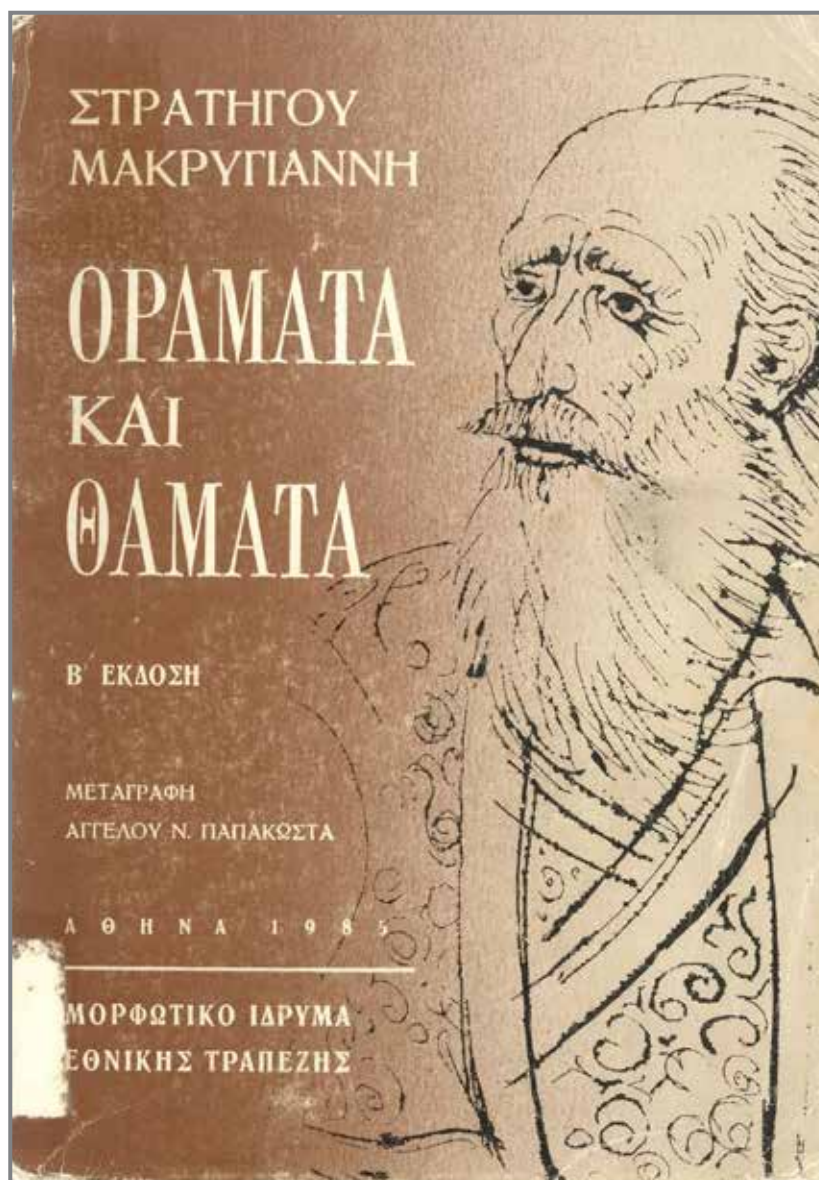
Το μέγα γεγονός της Ελληνικής Επανάστασης. Μια ισχυρή αφορμή για περαιτέρω εντρύφηση στη νεότερη ιστορία μας. Ο Σπυρίδων Τρικούπης, ο πρώτος πρωθυπουργός της ελεύθερης Ελλάδας (1828-29), καταγράφει τα γεγονότα που οδήγησαν στην Ελληνική Επανάσταση, από την ίδρυση της Φιλικής.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ
ΤΟΜΟΙ 3 - ΕΚΔΟΣΕΙΣ Γ. ΜΕΡΜΗΓΚΑ, 1976

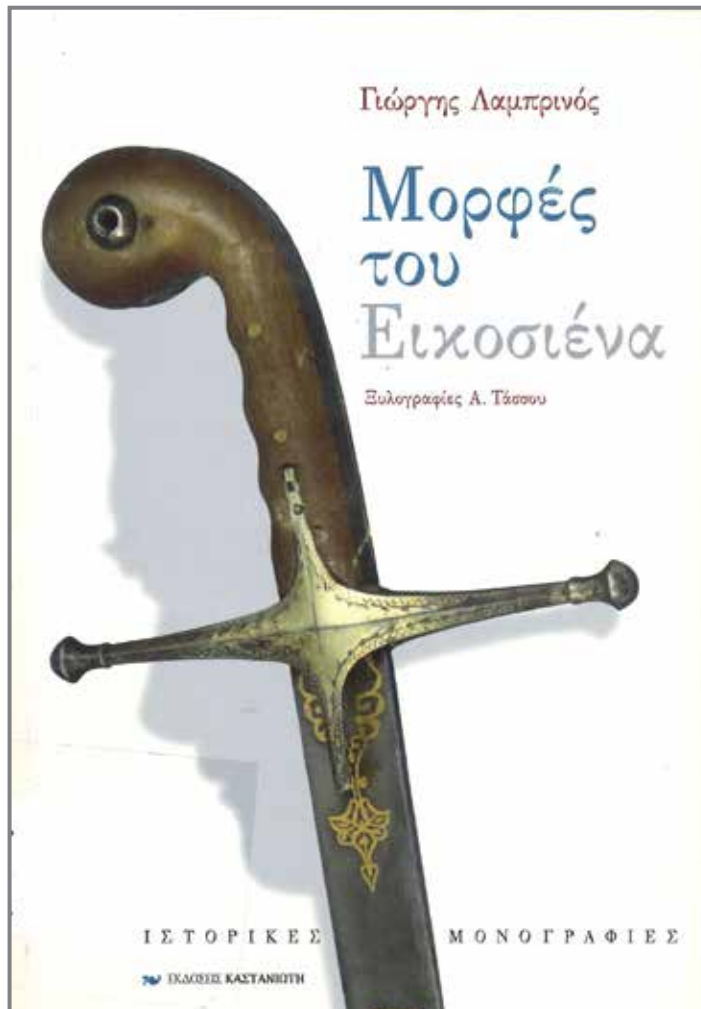
Ο Μακρυγιάννης, που δεν πάτησε ποτέ στο σχολειό, έμαθε την αλφαβήτα όταν έγινε πια άντρας, με κόπους και μόχθους πιο μεγάλους κι από τα πιο ξακουστά του ανδραγαθήματα. Δεν κατάφερε όμως ποτέ να την καλομάθει. Έμαθε τόσα μονάχα ψηφιά, που να μπορέσει μ' αυτά να γράψει, με μια παράδοση φωνητική γραφή, τ' «Απομνημονεύματά» του. Τι είναι εκείνο που τα κάνει ανεκτίμητα; Η μορφή ή το περιεχόμενο; Και τα δυο. Μορφή και περιεχόμενο είναι σ' αυτά, όπως σ' όλα τα μεγάλα έργα, αναπόσπαστα δεμένα. Γιατί αυτός ο «αγράμματος» στέκεται ο μεγαλύτερος ίσως σιλιόστας του νεώτερου πεζού λόγου μας. Κανείς άλλος δεν έχει τον πλούτο του ύφους του Μακρυγιάννη. Είναι αδρό, πυκνό και τόσο αληθινό και πηγαίο μέσα στην ιδιομορφία του. Δεν έχει μάταια στολίδια. Δεν είναι τέχνη ψιλοδουλιάς, μα δωρικής κολώνας. Είναι γραμμένο καθώς πελεκάνε το μάρμαρο. [...] (Από την παρουσίαση της έκδοσης)

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ - ΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΑΜΑΤΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ, 1985

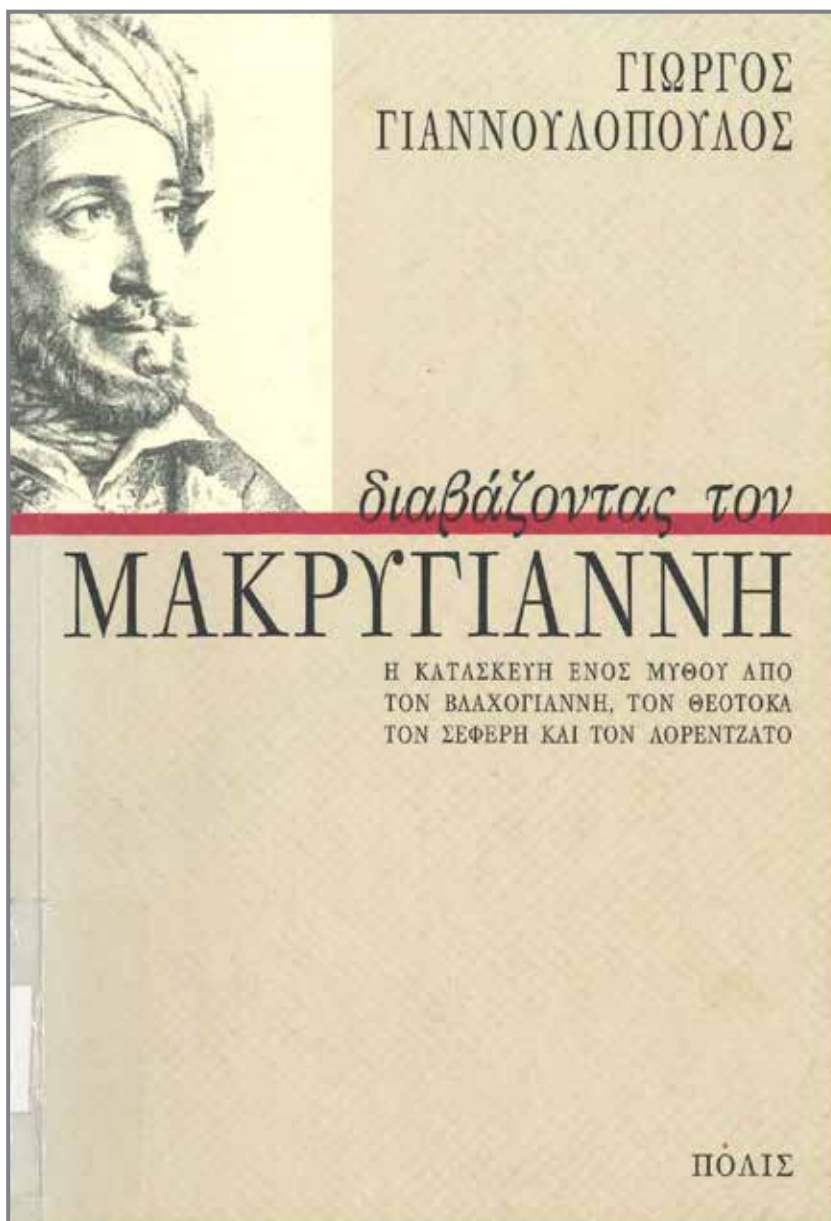
Η πρώτη έκδοση του άγνωστου ως τότε απομνημονεύματος του Μακρυγιάννη Οράματα και θαμάτα (1983), εκατόν τριάντα χρόνια μετά τη συγγραφή του και εβδομήντα πέντε μετά την έκδοση των Απομνημονευμάτων, υπήρξε μείζον εκδοτικό γεγονός με πολλαπλή σημασία. Το δεύτερο έργο του στρατηγού Μακρυγιάννη συγκέντρωσε το ενδιαφέρον φιλολόγων, ιστορικών, γλωσσολόγων, θεολόγων και άλλων ερευνητών, προκάλεσε ποικίλες συζητήσεις και αντιδράσεις, δέχτηκε σχόλια και ερμηνείες, που επιβεβαιώνουν τη διαχρονική αξία του. Τα Οράματα και θαμάτα συμπληρώνουν και επεκτείνουν καίρια τα Απομνημονεύματα και ολοκληρώνουν την πνευματική και συγγραφική φυσιογνωμία του Μακρυγιάννη. Στη δεύτερη έκδοση (του 1985) αποκαταστάθηκαν τα λάθη που είχαν επισημανθεί στα δύο χρόνια που μεσολάβησαν από την πρώτη έκδοση· έτσι η μεταγραφή του χειρογράφου μπορεί να θεωρηθεί οριστική.

ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ, ΓΙΩΡΓΗΣ - ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, 2002

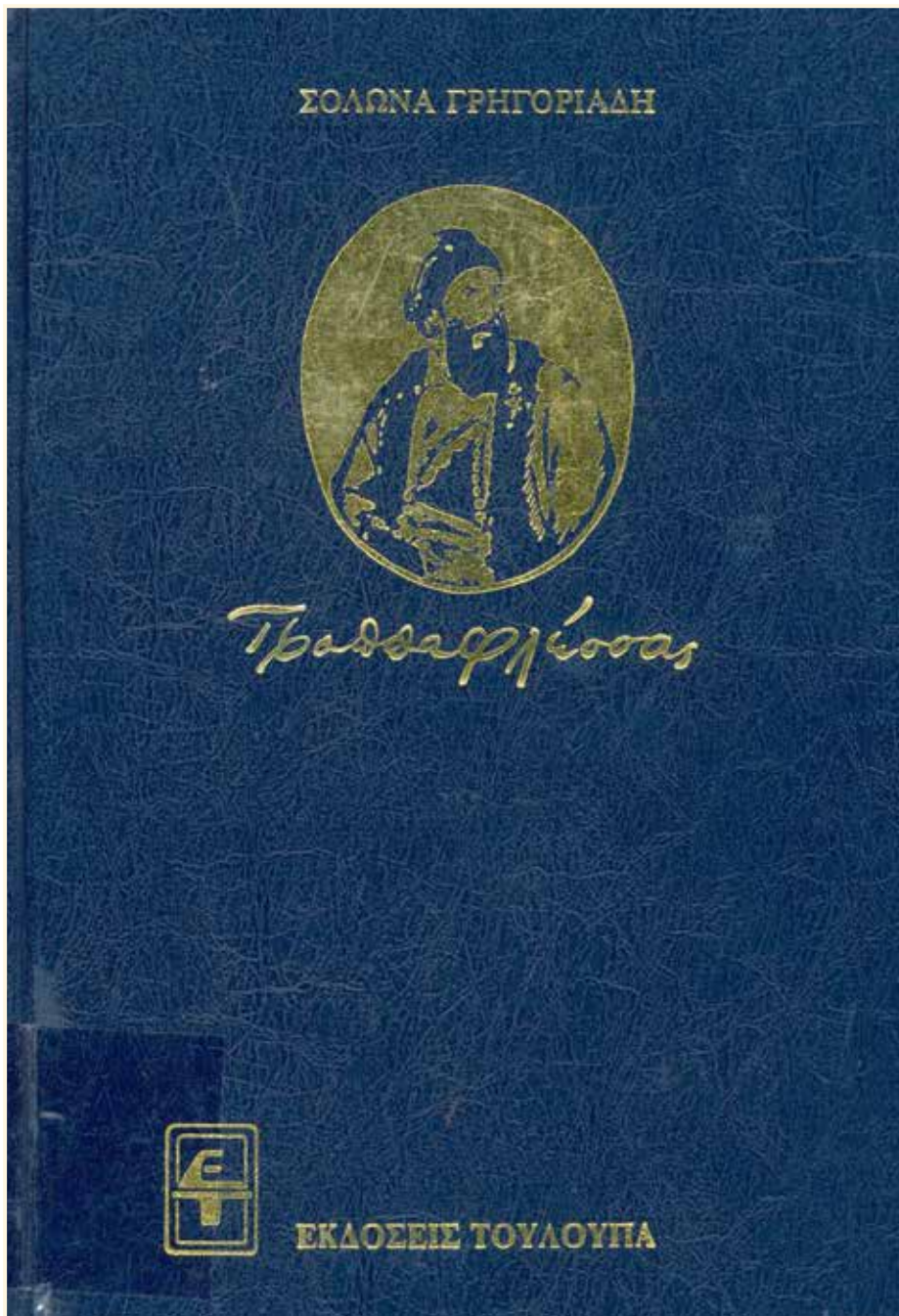
Οι *Μορφές του Εικοσιένα* του Γιώργη Λαμπρινού, είναι ένα βιβλίο με πολλαπλή σημασία. Κυρίαρχο στοιχείο, βεβαίως, συνιστά το ίδιο το περιεχόμενο του βιβλίου, στο οποίο επιδιώκεται να αναδειχθούν οι εντελώς ξεχασμένες μορφές του απελευθερωτικού αγώνα του 1821, ο οργανωτικός και πολιτικός ρόλος της Φιλικής Εταιρείας – με δυο λόγια, ολόκληρη η «σκηνογραφία», όπως τη χαρακτηρίζει ο ίδιος ο Λαμπρινός, που όχι μόνο θα ανατρέψει μία επισήμως καθιερωμένη στρεβλή εικόνα γύρω από τον αγώνα του '21, αλλά θα αποκαθιστά το λαϊκό χαρακτήρα της Επανάστασης. Ταυτοχρόνως, η πρώτη έκδοση (1942), έστω και λογοκριμένη, του βιβλίου μέσα στην Κατοχή επιχειρεί να συνδέσει τον απελευθερωτικό αγώνα του '21 με το αντιστασιακό-απελευθερωτικό κίνημα, που ήδη ανδρώνεται στις πόλεις και στην ύπαιθρο, κατά των κατακτητών. Τέλος, σε σχέση με τη σημερινή εποχή, η έκδοση του βιβλίου συνιστά μία συνειδητή προσπάθεια να επανέλθει στην επικαιρότητα το πρόβλημα της ιστορικής αποκατάστασης του λαϊκού και ταυτοχρόνως πολιτικού χαρακτήρα της Επανάστασης, μέσα από τις μονογραφίες των ξεχασμένων λαϊκών αγωνιστών, με στόχο την επανεξέταση ιστορικών φαινομένων που για πολλές δεκαετίες επλήγησαν από την κενή περιεχομένου και ουσίας «ιστορική ρητορική».

ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ - ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΣ, 2003

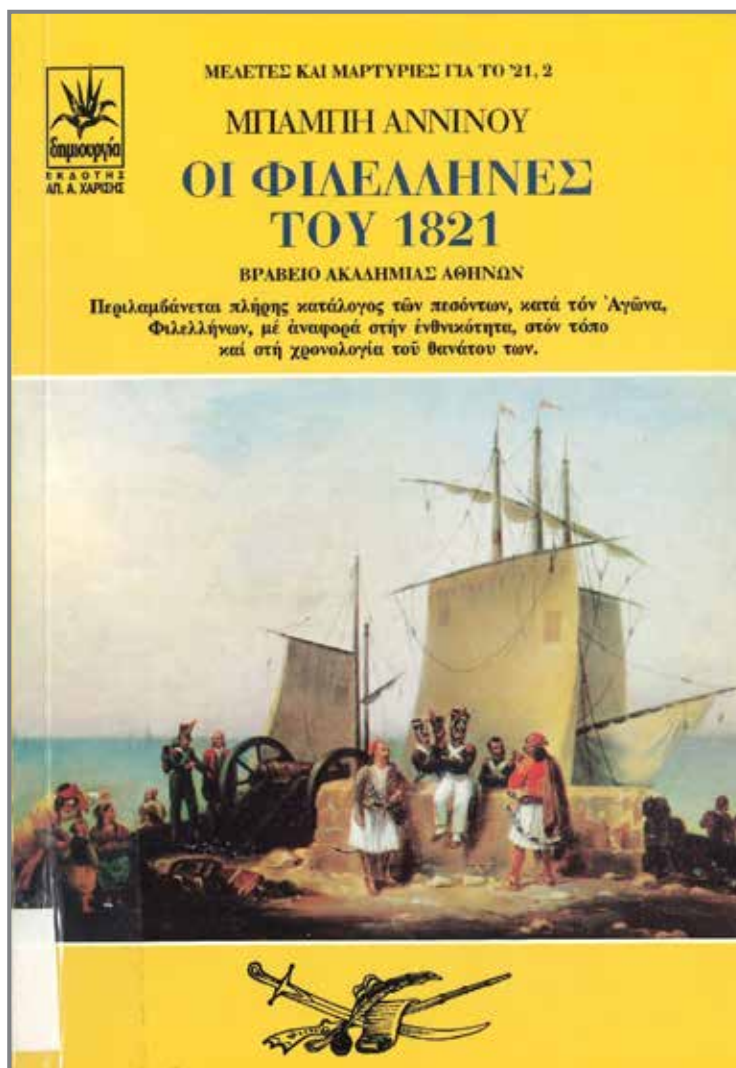
(. . .) Το ανά χείρας βιβλίο δεν αναπαράγει το μύθο. Αντίθετα, φιλοδοξεί να ανακαλύψει πως κατασκευάστηκε. Κι επειδή ο Μακρυγιάννης, όπως τον ξέρουμε σήμερα, ταυτίζεται με τα “Απομνημονεύματα και τα Οράματα και θάματα”, είναι μια προσπάθεια να διαβαστούν προσεκτικά οι αναγνώσεις τους. Το πρώτο μέρος ασχολείται με τα κείμενα του Βλαχογιάννη, του Θεοτοκά, του Σεφέρη και του Λορεντζάτου. Στο δεύτερο μέρος γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν οι κρυμμένες αλλά ενεργείς προϋποθέσεις που μορφοποίησαν και τον λόγο του Μακρυγιάννη, και τον λόγο εκείνων που τον λάτρεψαν: η αυτοβιογραφία ως είδος γραφής, το κίνημα του δημοτικισμού, οι θεωρίες των Γερμανών ρομαντικών περί έθνους και γλώσσας, ο μοντερνισμός, και κυρίως η ιστορία, που δεν είναι το φόντο αλλά η συστατική κατηγορία όλων αυτών. (. . .) (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ, ΣΟΛΩΝΑΣ - ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥΛΟΥΠΑ, 1982

Ο Γρηγοριάδης στέκει οικουμενικά στο θέμα: Η εύκολη εξήγηση δεν είναι ιστορία. Για να επιχειρήσει αμέριστα την προβολή της επανάστασης, δηλώνοντας ταυτόχρονα πώς “Γράφουμε σήμερα απαλλαγμένοι από τα πάθη, αλλά φορτισμένοι με το πάθος των απομνημονευματογράφων και το έργο τους, που έρχεται σαν ίσως το μοναδικό στήριγμα στην έρευνά μας” (...) (Από το προλογικό σημείωμα της έκδοσης)

ANNINOS, ΜΠΑΜΠΗΣ - ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ 1821
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, 1995

Ο φιλελληνισμός υπήρξε, από την αρχαιότητα, όλως ιδιαίτερη δύναμη του Ελληνισμού, ως ανταύγεια του Ελληνικού πνεύματος.

Η λέξη φιλέλλην από επίθετο μετατράπηκε σε όνομα προσηγορικό, που κατά καιρούς αποκτούσε χαρακτήρα κοινωνικής ή πολιτικής δύναμης. Σε όλες τις γλώσσες του κόσμου οι λέξεις φιλέλλην και φιλελληνισμός έχουν εντελώς διαφορετική σημασία κατά την ευρύτητα και το περιεχόμενό τους από όμοιες λέξεις για άλλους λαούς όπως φιλοπέρσης, φιλορρωμαίος, φιλορρωσος, φιλότουρκος, φιλοαμερικανός κ.α. οι οποίες υποδηλώνουν πολύ στενότερη σημασία και όταν, κατά καιρούς, αναφέρονταν ή αναφέρονται ταυτίζονται με πρόσκαιρη πολιτική σκοπιμότητα.

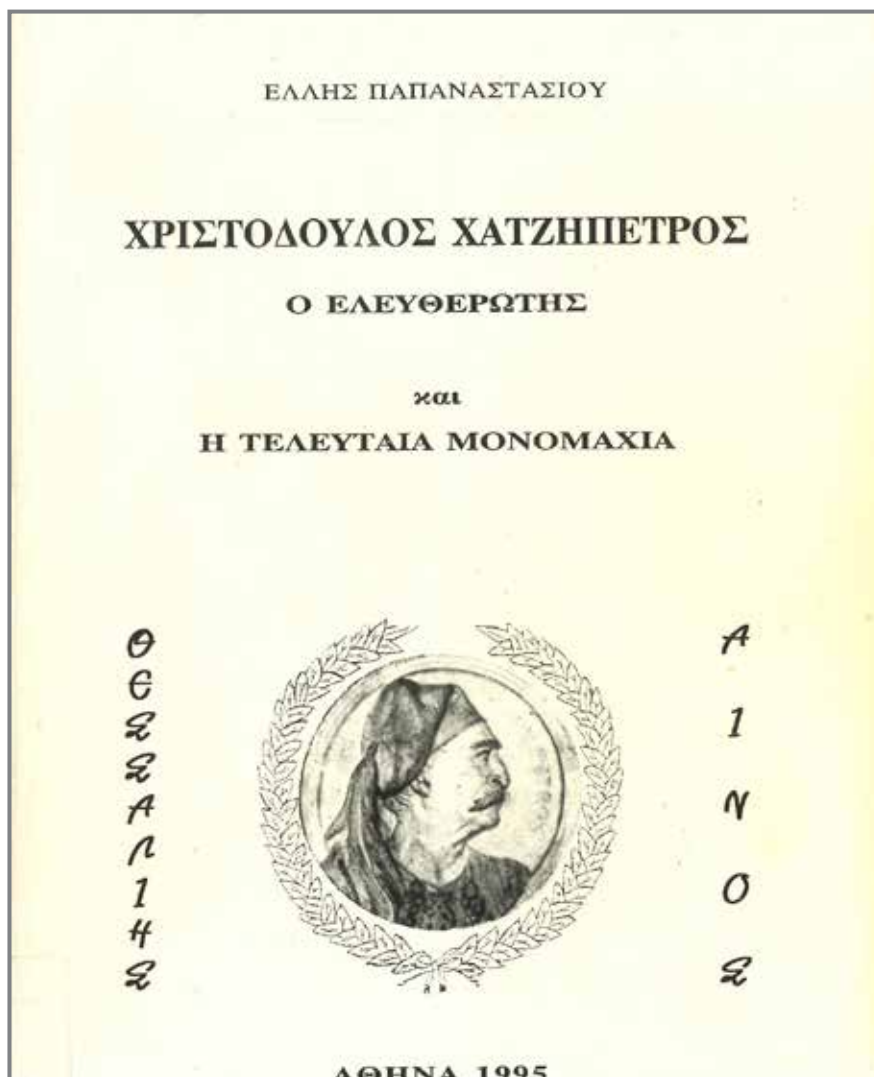
Με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασής του 1821, αν και το κλίμα στα ευρωπαϊκά ανακτοβούλια ήταν εχθρικό, εν τούτοις οι λαοί της Ευρώπης και όχι μόνον συναισθάνθηκαν αμέσως την ιδιαίτερη σημασία του κινήματος των Ελλήνων σε σχέση με άλλες εξεγέρσεις στον ευρωπαϊκό χώρο και κηρύχθηκαν αμέσως υπέρ των αγωνιζομένων Ελλήνων.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ, Γ.-ΠΟΛΥΖΩΙΔΗ, Α. - ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΡΜΗΓΚΑΣ,Χ.Χ.

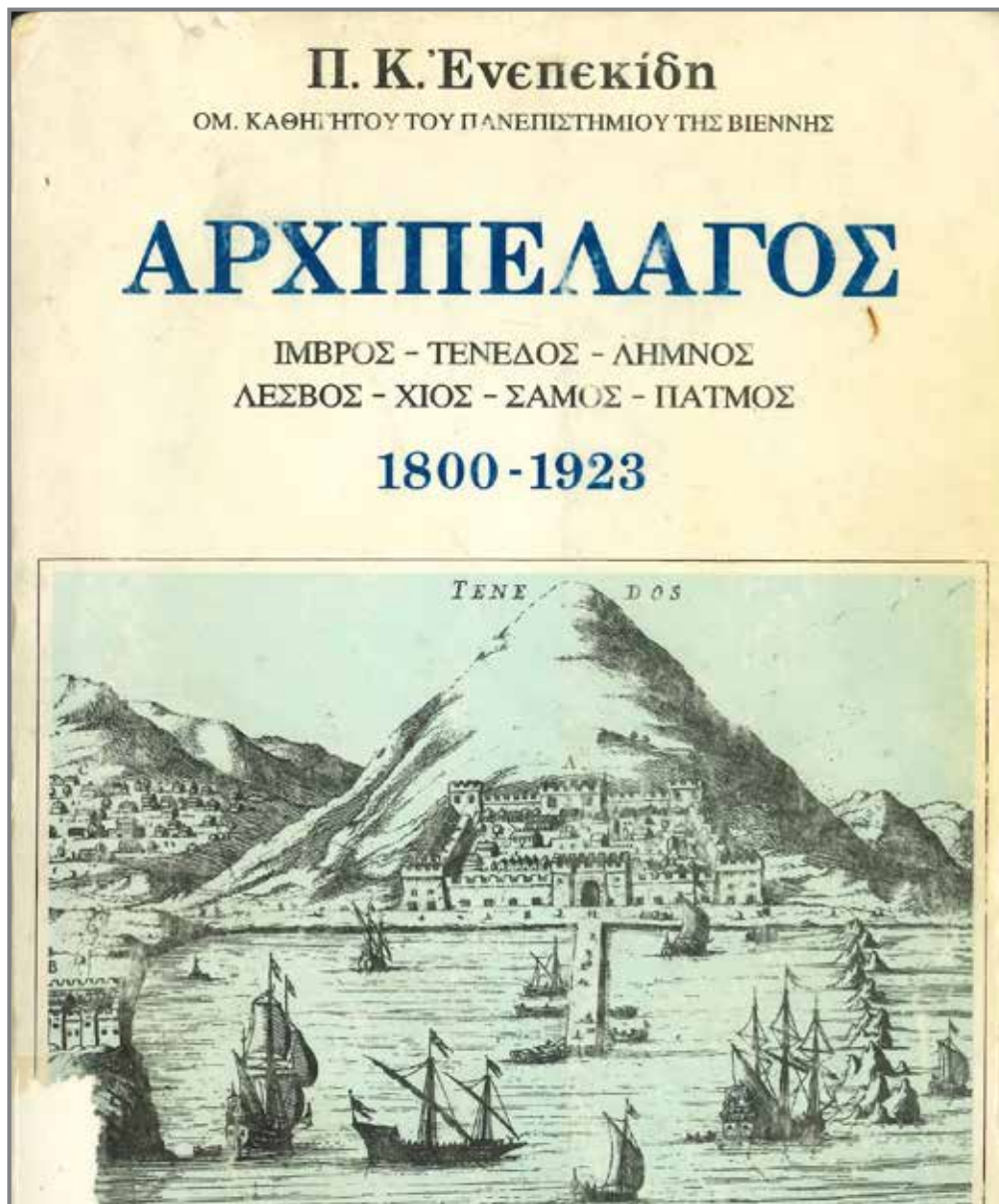
Τα Απομνημονεύματα που ο Κολοκοτρώνης υπαγόρευε στον Γ. Τερτσέτη, ξεχωρίζουν κειμήλιο λόγου, πατριωτισμού, παρατηρητικότητας, απλότητας, ζωντάνιας και αγνής λαϊκής θυμοσοφίας. Κι όμως το κράτος τα αγνοεί. Ποτέ δε «σκέφθηκε» ν' αναφερώσει τη σκέψη και την καρδιά των υιάτων βάζοντάς τα στα σχολειά μας, σαν ένα από τα βασικά αναγνώσματα. Για την «παράλειψη» αυτή, που δεν έχει κανένα ελαφρυντικό, βαρύτατη είναι η ευθύνη εκείνων που κατευθύνουν την παιδεία μας. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΕΛΛΗ - ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΘΗΝΑ, 1995

Ο Χριστόδουλος Χατζηπέτρος (η Χατζηπέτρου) γεννήθηκε στις 10 Μαΐου 1799 στο Βετερνίκ (Νεραϊδοχώρι) Τρικάλων και ήταν Βλαχικής καταγωγής από τον Ασπροπόταμο. Η οικογένεια του, οι Χατζηπέτροι ήταν πρόκριτοι της περιοχής για πάνω από 200 χρόνια, προνόμιο που τους αφαιρέθηκε από τον Αλή Πασά μόλις το 1813. Ο πατέρας του Γεώργιος Χατζηπέτρος, ήταν ο πλουσιότερος γαιοκτήμονας της περιοχής με πολύ μεγάλη περιουσία, μέρος της οποίας έχασε όταν εξερράγη η επανάσταση του 1821. Η οικογένεια του Χριστόδουλου αποφάσισε να τον μορφώσει ώστε να ασχοληθεί με το εμπόριο, έτσι τον έστειλε σε Ελληνικό σχολείο στις Σέρρες. Ο Χατζηπέτρος όμως είχε άλλες προτεραιότητες στην ζωή του. Διέκοψε τις σπουδές του στις Σέρρες και ταξίδεψε στην Βιέννη το 1814, όπου παρά το νεαρό της ηλικίας του, κατάφερε να συναντήσει τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη, από τον οποίο ζήτησε να απελευθερώσει τους Έλληνες από τον Τουρκικό ζυγό, χωρίς φυσικά αποτέλεσμα.

ΕΝΕΠΕΚΙΔΗΣ, Π.Κ. - ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ / ΤΟΜΟΣ 4
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, 1988

Σε πέντε ενότητες προσπαθήσαμε να περιλάβουμε, στις σελίδες του τέταρτου αυτού τόμου της σειράς, τον κόσμο, την ιστορία και τις μαρτυρίες διασήμων ξένων για την ελληνικότητα των νησιών του Αρχιπελάγους. Το χρονολογικό πλαίσιο εκτείνεται από το 1800 ως το 1923, το ιστορικό όμως αρχίζει από τη μυθολογική εποχή, περνάει με τις ανασκαφές των αρχαιολόγων στην κλασική περίοδο, ασχολείται με τα βυζαντινά χρόνια και με τις βυζαντινές κατακτήσεις και αρπαγές των ξένων, τέλος με τα μαύρα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Ίμβρος, Τένεδος, Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Πάτμος είναι οι κύριοι σταθμοί των Γερμανών και Αυστριακών που παρέμειναν σ' αυτά τα νησιά για επιστημονικές έρευνες και επιτόπιες διαπιστώσεις. (..) (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ, ΚΩΣΤΗΣ ΤΑ ΚΑΠΑΚΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, 2003

Τα καπάκια, οι μουσικές συμφωνίες των οπλαρχηγών της Ρούμελης με τους Τούρκους, θεωρούνταν γενικά εθνοφελή στρατηγήματα. Όποιος έβαζε καπάκι ή ψευτο-κάπακο επέβαλε ανακωχή, έσωζε πληθυσμούς από τη σφαγή και τη λεηλασία και συνάμα κέρδιζε πολύτιμο χρόνο. Σε παρόμοιες συμφωνίες κατέφυγαν ο Βαρνακιώτης, ο Ίσκος, ο Γώγος Μπακόλας, ο Ράγκος, ο Βαλτινός, ο Στορνάρης, ο Σαφάκας, ο Καραϊσκάκης και βέβαια ο Ανδρούτσος. Ήταν δηλαδή μια χερσοελλαδίτικη τακτική - γνωστή σε όλους και αποδεκτή. Ωστόσο, η έλευση του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και η δυναμική εμπλοκή του στον ξεσηκωμό της Δυτικής Ελλάδας κατέστησε τα καπάκια πέτρα σκανδάλου και πανίσχυρο πολιτικό επιχείρημα με πρόσχημα τις επαφές με τον εχθρό, ο ετερόχθων φαναριώτης είχε την ευχέρεια να διαχωρίζει τους καπετάνιους σε «πατριώτες» και «προδότες» ανάλογα με την τροπή των πραγμάτων και τις ατομικές του επιδιώξεις. Οι αληπασαλήδες ήρθαν σε δεινή ρήξη με τον ποστέλνικο. Έτσι ο Βαρνακιώτης εξοβελίστηκε, ο Μπακόλας πέρασε στο στρατόπεδο των Τούρκων, ο Καραϊσκάκης δικάστηκε ως προδότης, ενώ ο Ανδρούτσος είχε το οικτρό τέλος που ξέρουμε. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΡΟΖΟΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ - ΟΙ ΝΗΣΙΩΤΕΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΘΗΝΑ, 1971

Οι νησιώτες του Αιγαίου στον αγώνα : θέση και κατάσταση των νησιωτών του Αιγαίου τις παραμονές του 1821 : η συμβολή και οι θυσίες τους στον αγώνα.

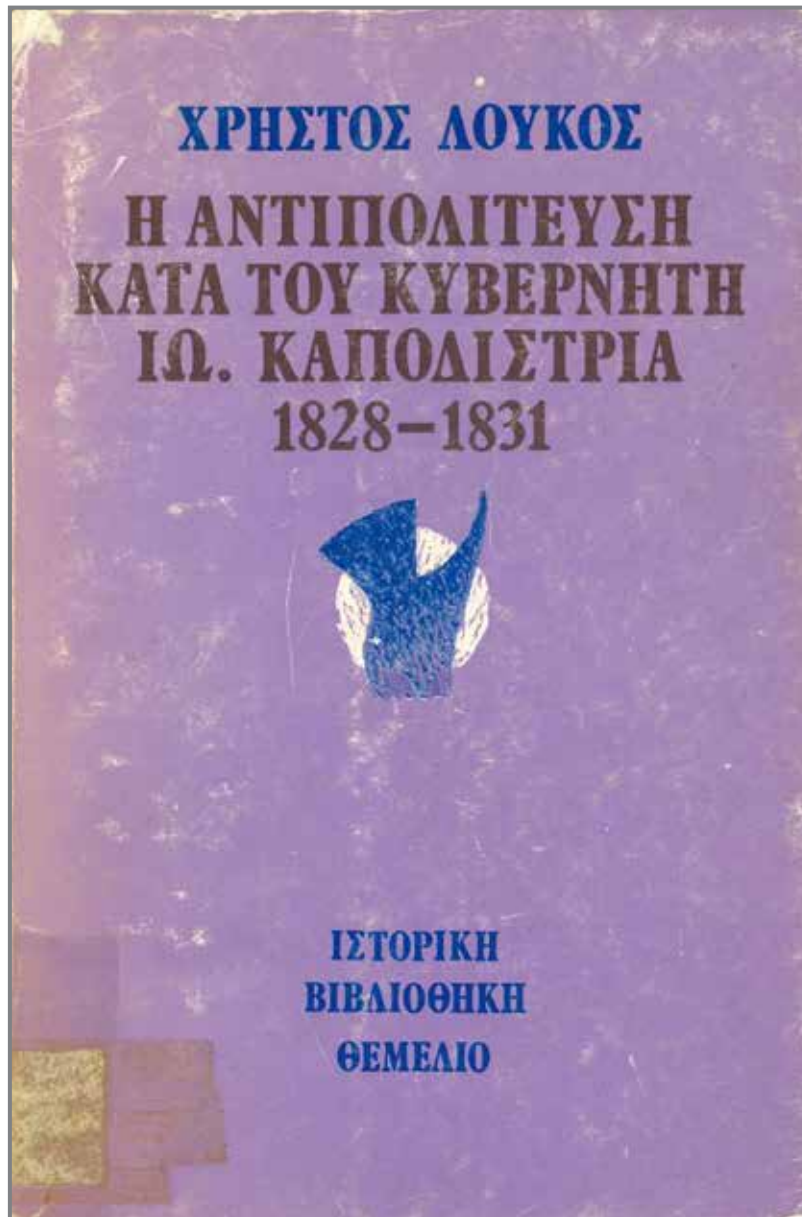
ANNINOS, ΜΠΑΜΠΗΣ

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, 1996

...Τον περισσότερον καιρόν της ζωής μου πού τον επέρασα; Τον επέρασα σκοτώνοντας Τούρκους, κυνηγώντας τυράννους. Τον επέρασα εις τα σπήλαια και εις τα βουνά. Τα καρτέρια των δρόμων, οι λόγγοι και τα άγρια θηρία είναι μάρτυρες ότι δυσκόλως έφευγεν ο Τούρκος από τα χέρια μου, αν εξύγωνε καμμιά πενηνταριά οργυιαίς. Εγώ συναναστρεφόμουν με αυτούς τους τυρράνους και ήμουν καλά πληρωμένος δια να σέβωμαι τους ομογενείς των, αλλά κινούμενος από τον διάβολόν μου, Τούρκους εσκοτώνω... (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΛΟΥΚΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ
Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΙΩ.ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ 1828-1831
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, 1988

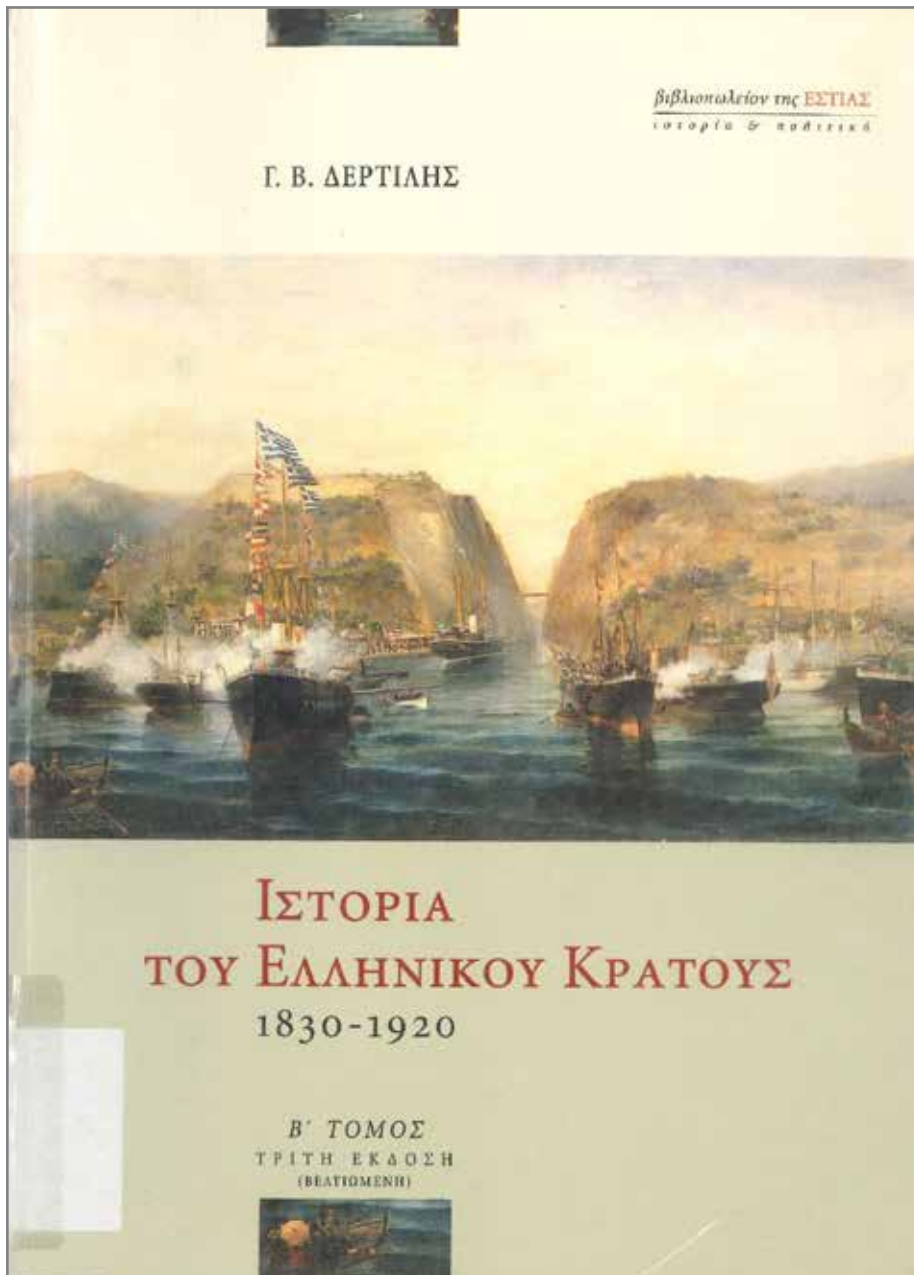
Όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας έφθασε, τον Ιανουάριο του 1828, στην επαναστατημένη χώρα μπόρεσε, χωρίς ουσιαστικές αντιστάσεις, να εγκαθιδρύσει το συγκεντρωτικό του καθεστώς. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1831, οι αντίπαλοί του είχαν τόσο ενισχυθεί ώστε να διεκδικούν, στο όνομα των συνταγματικών ελευθεριών, δυναμικά την εξουσία. Στο βιβλίο αυτό ανιχνεύονται οι προϋποθέσεις και οι παράγοντες που επέτρεψαν την ανατροπή των ευνοϊκών για τον Καποδίστρια ισορροπιών και την ενίσχυση των αντικυβερνητικών. Αναζητούνται τα διάφορα στάδια από τα οποία διήλθε η αντιπολίτευση, η σύνθεσή της, οι ποιοτικές της μεταλλαγές, η ιδεολογία και τα ιδεολογήματά της, η πολιτική της πρακτική, οι δικές της επιλογές για την οργάνωση της χώρας. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΚΡΙΤΑΣ, 1988

Με την «Τουρκοκρατία» επιχειρείται μια σκιαγράφιση της ιστορίας του Γένους, τους αιώνες που έζησε κάτω από την οθωμανική αυτοκρατορία. Η επίτομη αυτή σκιαγράφιση, γραμμένη με το γνωστό γλαφυρό τρόπο και ρέοντα λόγο του συγγραφέα, τεκμηριωμένη και με μαρτυρίες, αποτελεί, όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης, μια πρόσθετη θετική συμβολή στην ιστορική και πνευματική μας αυτογνωσία, επιδρώντας ανασταλικά στην πολύμορφη αλλοτρίωση και εποικοδομητικά στον ορθότερο ιστορικό προσανατολισμό μας, ως Έθνους. (...) (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

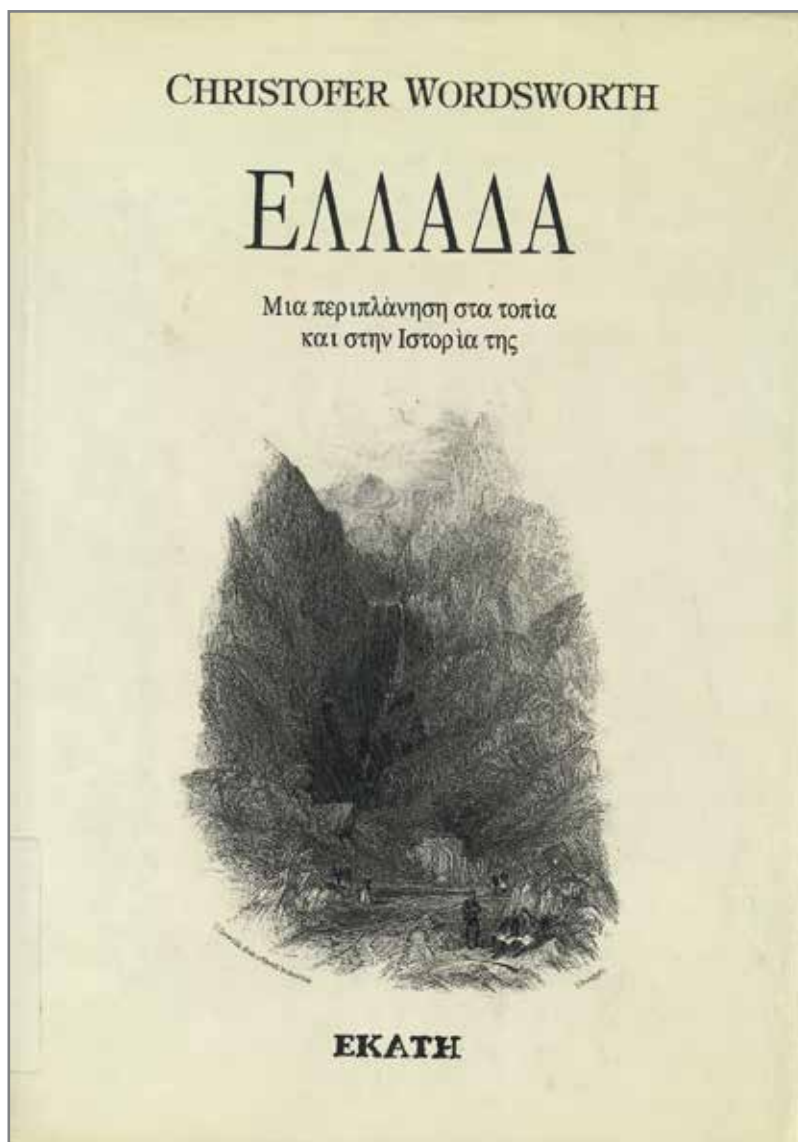
ΔΕΡΤΙΑΗΣ, Γ.Β.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ 1830-1920
ΤΟΜΟΣ Α & Β, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, 2005

Ο τίτλος “Ιστορία του ελληνικού κράτους” είναι μια βραχυλογία, μια απλούστευση. Το κράτος είναι ένα πρίσμα, ένας φακός, ένα κέντρο εστίασης, ένας τρόπος να φέρνουμε μέσα στο οπτικό μας πεδίο την κοινωνία που παρατηρούμε. Αμέσως μετά, όμως, μπορούμε να εστιάσουμε το βλέμμα μας στους ανθρώπους.

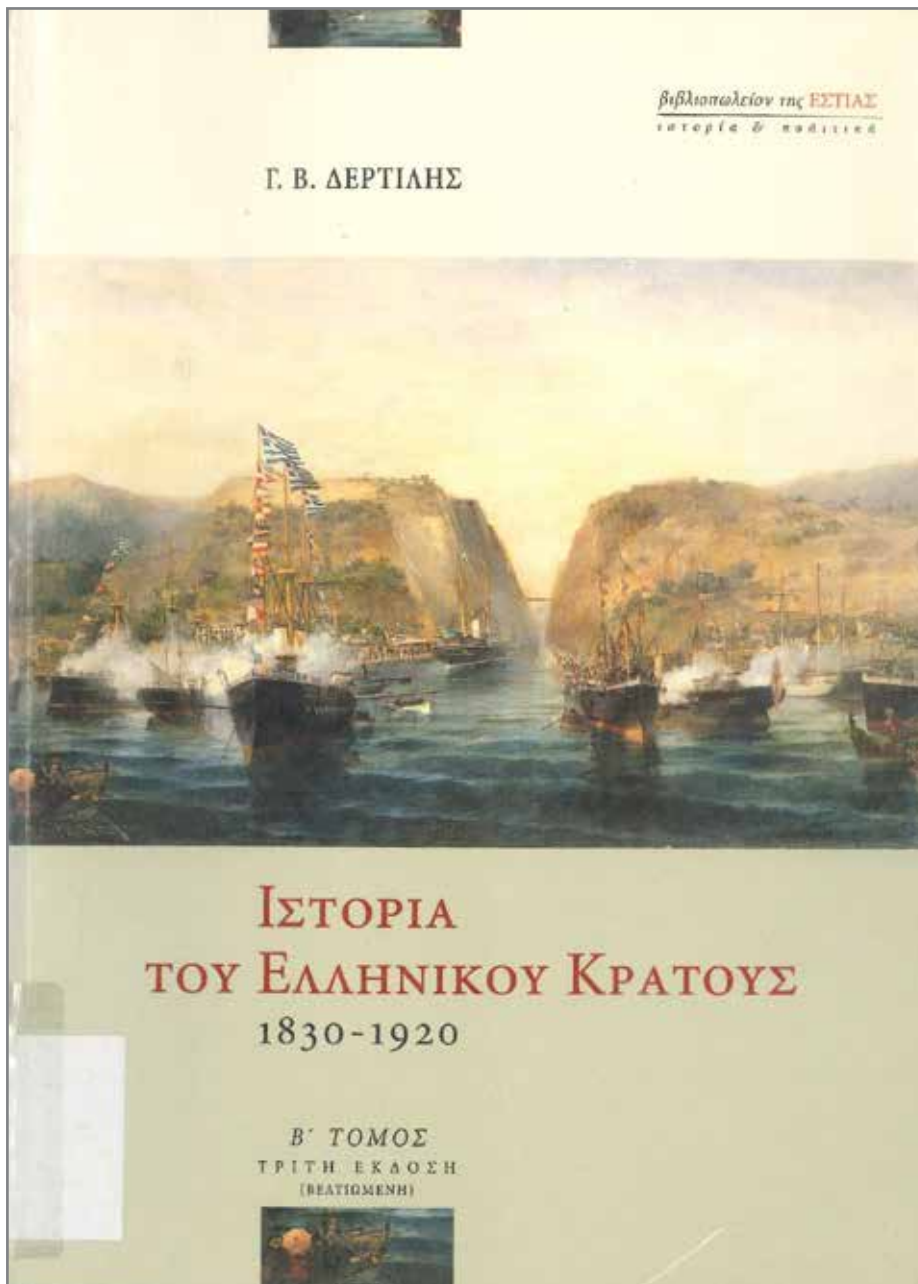
Το ελληνικό κράτος γεννιέται από το μηδέν. Και από το μηδέν, πρέπει να αποκτήσει υποδομές, υπαλλήλους, δημόσια διοίκηση, γιατρούς, νομικούς, δασκάλους, καθηγητές, τους οποίους τα υπόλοιπα δυτικά κράτη απέκτησαν στη μακρά διάρκεια της δικής τους ιστορίας. (...)

WORDSWORTH, CHRISTOFER, ΕΛΛΑΔΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΑΤΗ, 1995

Ο Αυτοκράτορας Αδριανός είχε μια επιβλητική έπαυλη στο Τίβολι, που τα ερείπιά της ακόμα σώζονται. Σ' αυτήν αγωνίστηκε να διαιωνίσει τις Αναμνήσεις του από την Ελλάδα. Ανέγειρε οικοδομήματα, στα οποία έδωσε τα ονόματα της Ποικίλης Στοάς και του Λυκείου. Γύρω της φύτεψε το Άλσος μιας Ακαδημίας και μετέφερε τον ρουν ενός ιδεατού Πηνειού δια μέσου της ευχάριστης κοιλάδας των Τεμπών σε απομίμηση. Ο ταξιδιώτης που ήρθε στην Ελλάδα κατασκευάζει στη μνήμη του μια τέτοια έπαυλη σαν αυτή. Την εφοδιάζει με τα όμορφα τοπία που κάποτε επισκέφθηκε σε τούτη τη χώρα. Την αναζωογονεί με τα διάφανα νερά και τα δροσερά σύδεντρα κάποιων Τεμπών. Τη διακοσμίζει με τα ωραία προπύλαια μιας Ποικίλης Στοάς, ενός Λύκειου και μιας Ακαδημίας. Αλλά οι αναμνήσεις του της Ελλάδας, όπως τα οικοδομήματα του Αδριανού, υπόκεινται στην καταστροφή. (. . .) (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΔΕΡΤΙΛΗΣ, Γ.Β.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ 1830-1920
ΤΟΜΟΣ Α & Β, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, 2005

Ο τίτλος “Ιστορία του ελληνικού κράτους” είναι μια βραχυλογία, μια απλούστευση. Το κράτος είναι ένα πρίσμα, ένας φακός, ένα κέντρο εστίασης, ένας τρόπος να φέρνουμε μέσα στο οπτικό μας πεδίο την κοινωνία που παρατηρούμε. Αμέσως μετά, όμως, μπορούμε να εστιάσουμε το βλέμμα μας στους ανθρώπους.

Το ελληνικό κράτος γεννιέται από το μηδέν. Και από το μηδέν, πρέπει να αποκτήσει υποδομές, υπαλλήλους, δημόσια διοίκηση, γιατρούς, νομικούς, δασκάλους, καθηγητές, τους οποίους τα υπόλοιπα δυτικά κράτη απόκτησαν στη μακρά διάρκεια της δικής τους ιστορίας. [...]

ΔΙΒΑΝΗ, ΛΕΝΑ
Η “ΥΠΟΥΛΟΣ ΘΩΠΕΙΑ” ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ, 1821-1940
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, 2014

Τι σημασία είχε για ένα μικρό εσωστρεφές βαλκανικό κράτος σαν την Ελλάδα, που βίωσε τραυματικά και ξενοφοβικά τον 19ο αιώνα, η θριαμβευτική ίδρυση του πρώτου διεθνούς διακρατικού οργανισμού και η πολυπλόκαμη ανάδυση του διεθνούς παράγοντα μετά τον Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο; Πώς αντέδρασαν η κοινωνία και ο κρατικός μηχανισμός σε κάθε τι «εισαγόμενο» – όχι μόνο στις πολιτικές και οικονομικές δουλείες αλλά και στις ιδέες, στις οργανώσεις, στις πολιτικές πρωτοβουλίες, στα κοινωνικά κινήματα, στις τεχνολογικές εξελίξεις; Ο κόσμος μεταβαλλόταν δραματικά, πόση όμως αλλαγή μπορούσε να απορροφήσει η Ελλάδα και γιατί; Και για ποιους λόγους ήταν διαχρονικά και μονόπλευρα στραμμένη με δέος αλλά και μίσος ταυτόχρονα στη Δύση, αδιαφορώντας για τους γείτονές της; Γιατί εντέλει ήταν και παραμένουν αντίπαλοι η Ελλάδα και οι «ξένοι» από το 1821 μέχρι τις μέρες μας;

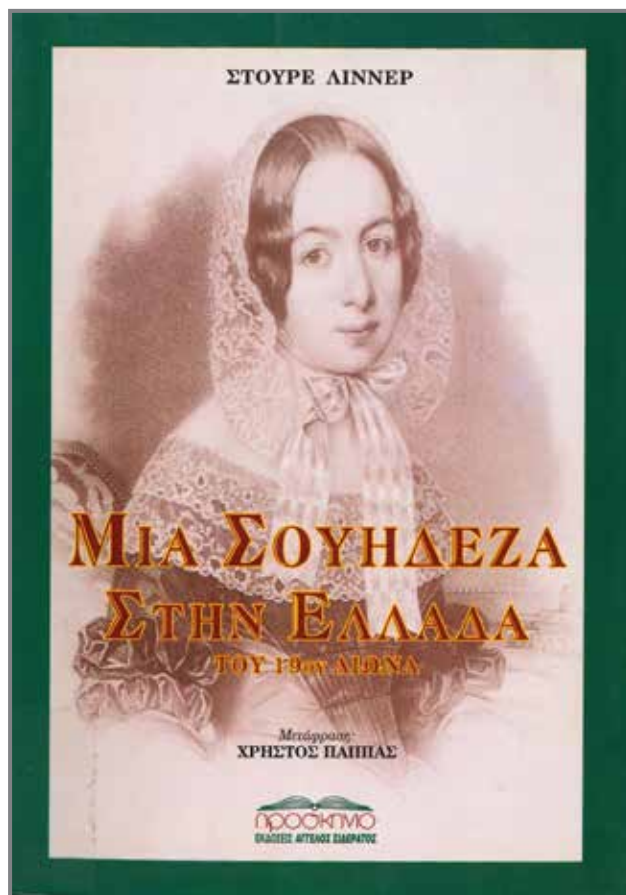
ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΠΟΥΤΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΩΡΙΚΟΣ, 1986

«Το Παλαμήδι, όπου κλείσανε όλους όσους πιάσανε, το φύλαγε δυνατή βαυαρέζικη φρουρά. Σ' αυτό, καθώς είπαμε πρωτύτερα, βρίσκονταν κι ο Κολοκοτρώνης κι ο Πλαπούτας. Αν ανέβεις τώρα ως εκεί πάνω, εξόν που ή ματιά σου θα χαρεί ν' απλώνεται πράσινος από τη μια ο αργίτικος κάμπος και γαλάζιος από την άλλη ο αργίτικος κόρφος, θα σου δείξουν μια τρύπα ανοιγμένη στο βράχο, δίχως να παίρνει φως από πουθενά, πως τάχατες εκεί μέσα είχανε φυλακισμένο τον Κολοκοτρώνη.

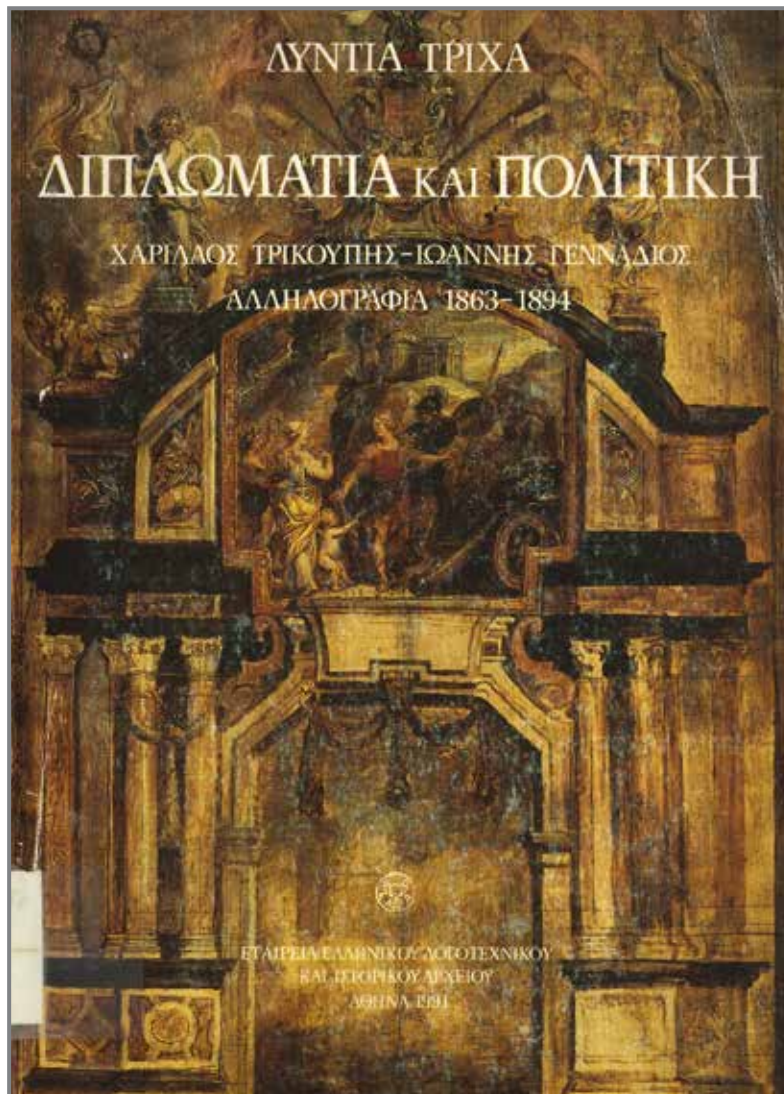
Για να κατέβεις σ' αυτή πρέπει ν' ανάψεις κερί κι αυτό κάποιος θα σου το δώσει που θα πάρει βέβαια φιλοδώρημα. Κάτι τέτοιο φαντάζομαι να σκαρφίστηκε πριν από χρόνια ποιος ξέρει ποιος από τους φύλακες κι από τότες έμεινε η μηχανή. Σ' εμάς όμως δε μας χρειάζεται μια τέτοια απάτη, για να συμπονέσουμε από τη μια το Γέρο κι από την άλλη να μοσήσουμε τους ξένους που τον μάντρωσαν στο Παλαμήδι. Αυτοί σκαρφίστηκαν άλλα για να τον παιδέψουν».
(Απόσπασμα από το βιβλίο)

STURE, LINNÉ
ΜΙΑ ΣΟΥΗΔΕΖΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ, 1997

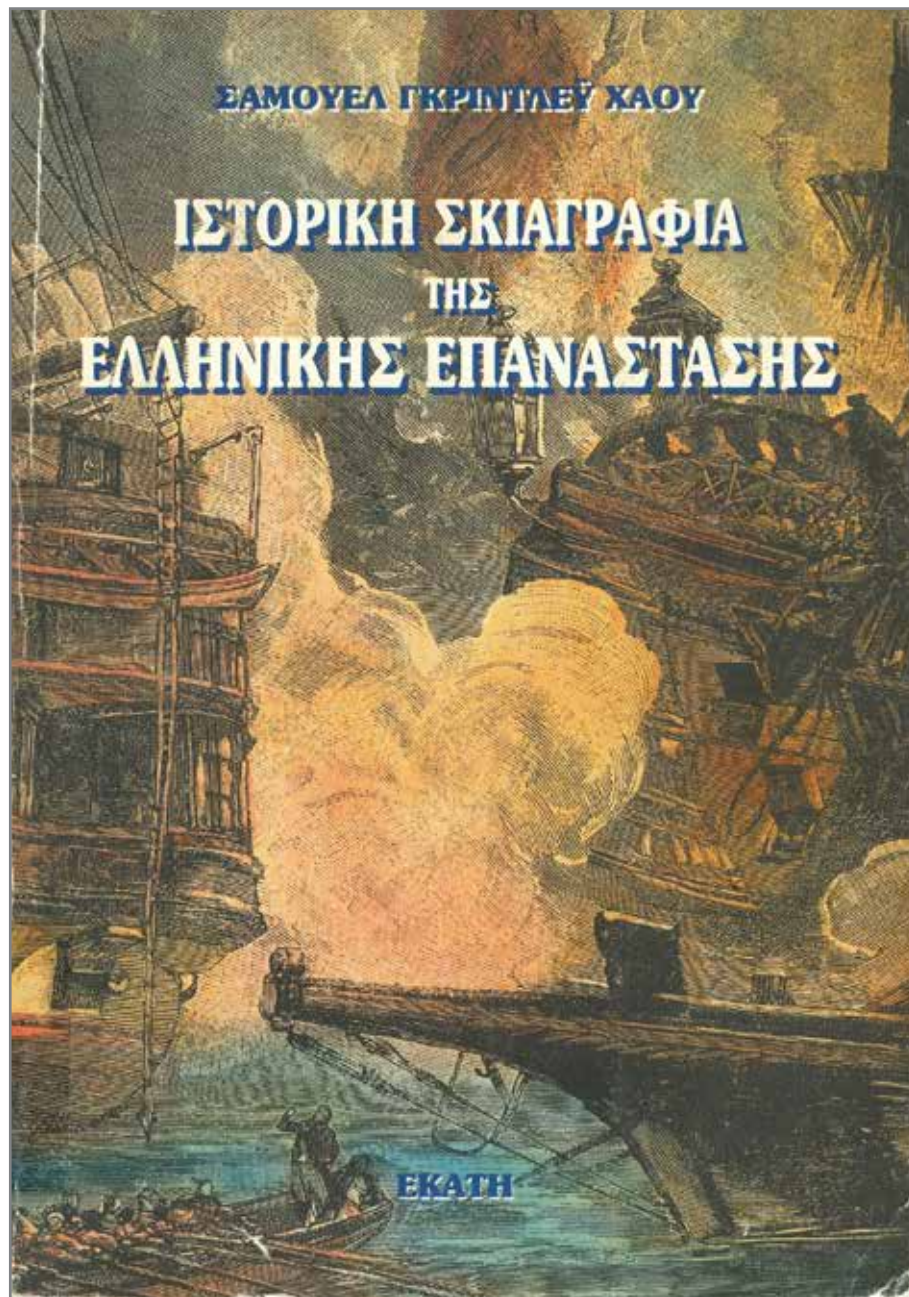
“... Ομολογώ, ότι οι εντυπώσεις... που έχω αποκομίσει από τη ζωή και τα πράγματα θα με έκαναν σχεδόν να φοβάμαι να παραμείνω εδώ για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Να φοβάμαι ότι, κάτω απ’ αυτόν τον ολύμπιο ουρανό και τη θεϊκή πανήγυρι που προσφέρεται στις αισθήσεις, θα ήταν δυνατό -όχι να ξεχάσω- αλλά να μου αμβλυθεί η αίσθηση του στόχου, της αντίληψης για τη ζωή, για τα οποία ο Θεάνθρωπος έζησε, πέθανε και αναστήθηκε από τους νεκρούς. Αυτοί που δεν αντέχουν το δυνατό κρασί, δεν πρέπει να πίνουν. Γι’ αυτό θέλω να εγκαταλείψω σύντομα την Ελλάδα και να επιστρέψω στη βορεινή μου πατρίδα, που ο συννεφιασμένος της ουρανό, οι μακρείς χειμώνες κτλ, δεν μας παραπλανούν να πιστεύουμε ότι η ζωή είναι τόσο γοητευτική κι ωραία. Ωστόσο, χαίρομαι που μπορώ να πω στους συμπατριώτες μου, άνδρες και γυναίκες εκεί πάνω στο μακρινό Βορρά τα εξής: αν κάποιος από σας υποφέρει στην ψυχή ή στο σώμα εξαιτίας του βόρειου ψύχους ή από τα βάρη της ζωής, τότε στείλτε τον εδώ κάτω!... Εδώ που ο αέρας είναι καθαρός σαν τον άνεμο της ελευθερίας, ο ουρανό ασυννεφιαστος σαν την κατοικία των θεών. Εδώ, που οι ναοί και τα εκκλησάκια πάνω στους βράχους στρέφουν το βλέμμα τους προς τον ουρανό, όπου βουνά και πελάγη ανοίγουν πλατιούς, πολύχρωμους ορίζοντες για το μάτι, τη σκέψη και τις αισθήσεις, εδώ που η ζωή σφύζει από ελπίδα, παρελθόν, παρόν και μέλλον!...”. [Από την έκδοση]

ΤΡΙΧΑ, ΛΥΝΤΙΑ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Λ.Ι.Α., 1991

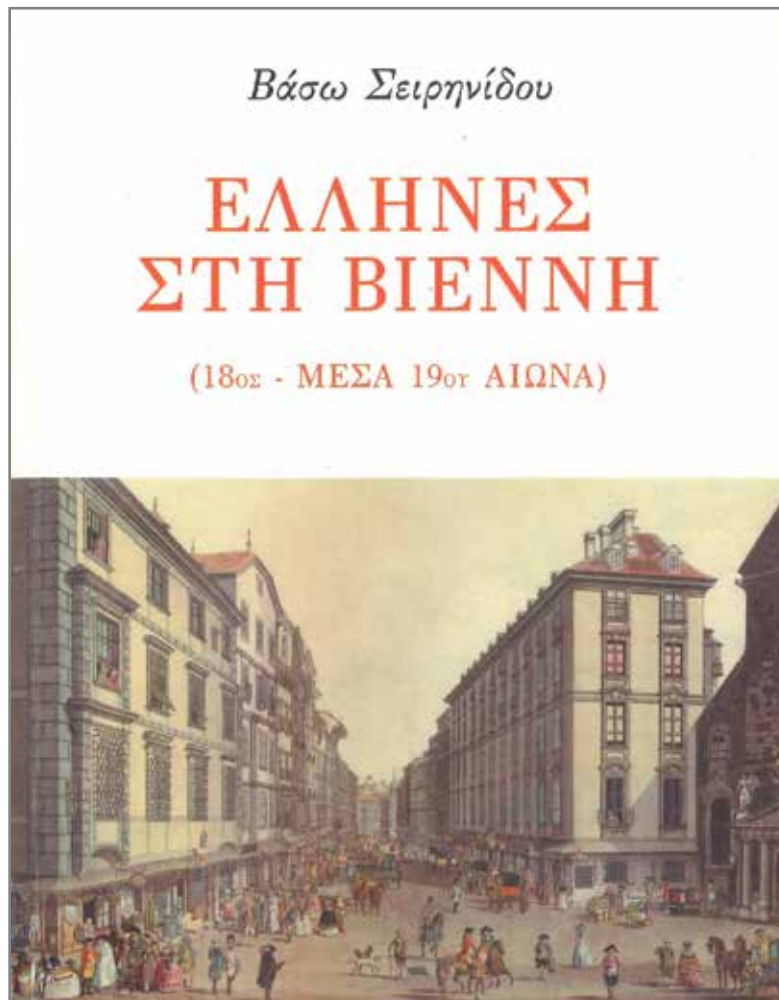
Τα έγγραφα που δημοσιεύονται σ' αυτόν τον τόμο προέρχονται στο σύνολο τους σχεδόν, από το Αρχείο Χαρίλαου Τρικούπη το οποίο βρίσκεται κατατεθειμένο στο Ε.Λ.Ι.Α. Πρόκειται για επιστολές και εκθέσεις του Γενναδίου προς τον Χαρίλαο Τρικούπη, στις οποίες επισυνάπτονται επιστολές τους προς τρίτους ή επιστολές τρίτων προς αυτόν και αποκόμματα εφημερίδων. Στα 113 έγγραφα του Αρχείου Τρικούπη, προστέθηκαν και τέσσερις επιστολές του Ιωάννη Γενναδίου προς τον Χαρίλαο Τρικούπη προερχόμενες από το Αρχείο Στεφάνου Δραγούμη που έχει κατατεθεί από την οικογένεια Δραγούμη στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη. Τέλος στον τόμο έχουν περιληφθεί και τρεις επιστολές ελληνικών κοινοτήτων της Αγγλίας προς τον Χαρίλαο Τρικούπη και το κείμενο της πρόποσης του τελευταίου στο συμπόσιο που δόθηκε προς τιμήν του από τους Έλληνες του Λονδίνου το 1885. Τα έγγραφα που δημοσιεύονται σ' αυτό τον τόμο καλύπτουν με μεγάλα κενά την εποχή 1863-1894.

HOWE, SAMUEL
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΑΤΗ, 1997

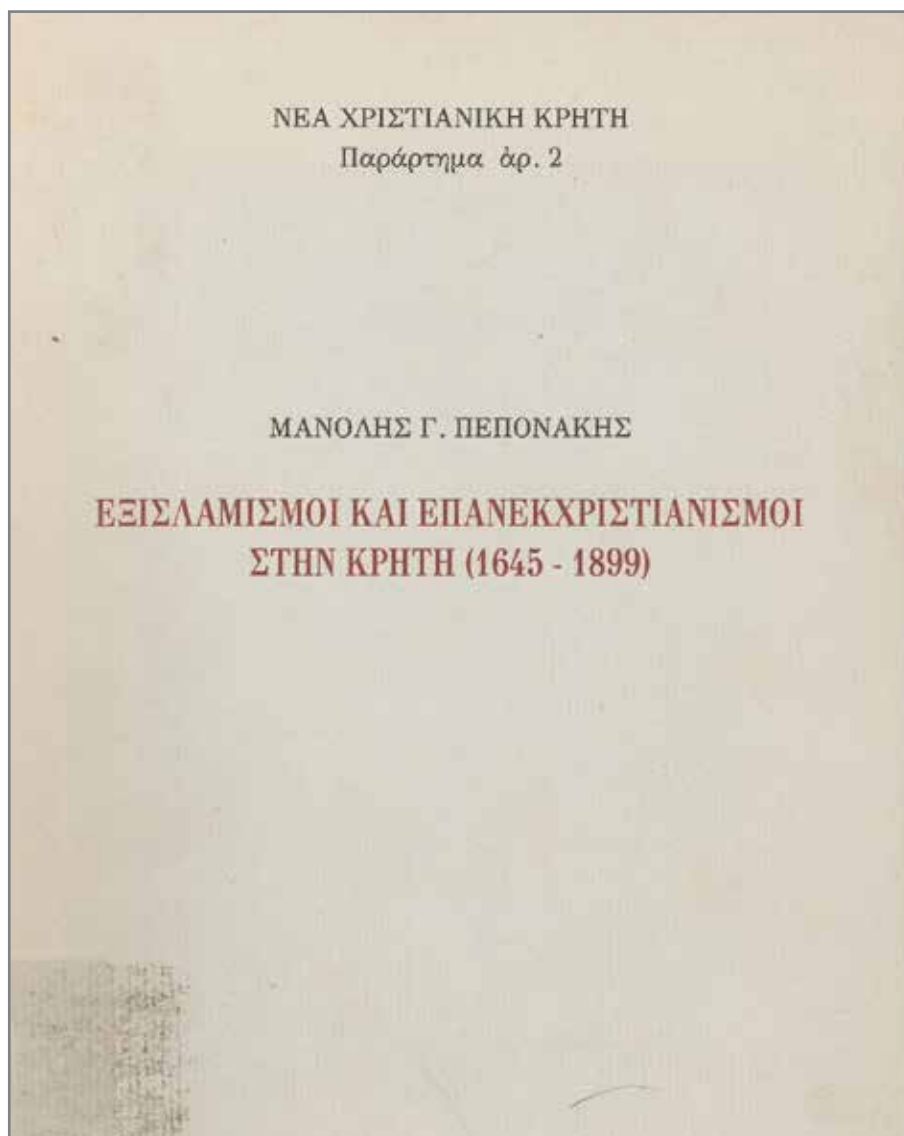
. . .) Με το βιβλίο αυτό καλύπτεται η περίοδος από το 1821 ως τον Ιανουάριο του 1828 (άφιξη Ι. Καποδίστρια στην Ελλάδα) και αφενός μεν συμπληρώνεται το χρονικό κενό 1821-1824, για το οποίο δεν υπάρχει η άμεση μαρτυρία του, ούτε από δημοσιευμένα τμήματα του ημερολογίου του, εφόσον δεν βρισκόταν ο ίδιος στην Ελλάδα, αφετέρου δε προστίθενται κι άλλα αξιόλογα στοιχεία και εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες, καθώς και χαρακτηρισμοί (πορτρέτα) Ελλήνων αγωνιστών και ξένων εθελοντών και φιλελλήνων. (. . .) (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, ΒΑΣΩ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ 18ος- μέσα 19ου αιώνα
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΟΔΟΤΟΣ, 2011

Στη διάρκεια του μακρού 18ου αιώνα άνθρωποι από τα νότια Βαλκάνια μετακινήθηκαν προς βορρά, ακολουθώντας τους δρόμους του εμπορίου. Αυτό το βιβλίο τους παρακολουθεί από τις ιδιαίτερες πατρίδες τους, τα ορεινά της Ηπείρου και της Μακεδονίας, μέχρι και τον νέο τόπο εγκατάστασής τους, την πρωτεύουσα της αψβουργικής αυτοκρατορίας. Το βιβλίο παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις προσαρμογές και τις αντιστάσεις των υποκειμένων στα νέα δεδομένα της μετανάστευσης. Μελετά τις θέσεις που καταλαμβάνουν ως μεταναστευτική ομάδα στο οικονομικό, στο επιχειρηματικό, στο οικιστικό και στο δημογραφικό τοπίο της Βιέννης, αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τα υποκείμενα ανταποκρίνονται στους καθορισμούς της εξουσίας και στα κυρίαρχα κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα. Εξετάζει τέλος τις εκδοχές της συλλογικής ταυτότητας των Ελλήνων της Βιέννης, αναδεικνύοντας παράλληλα την ποικιλία των ατομικών πολιτισμικών επιλογών και τις νέες ταυτότητες που διαμορφώνονται μέσα από τη μεταναστευτική εμπειρία και την αλληλόδραση με άλλες ομάδες στην κοινωνία υποδοχής. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΠΕΠΟΝΑΚΗΣ, ΜΑΝΟΛΗΣ
ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ (1645-1899)
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), ΡΕΘΥΜΝΟ, 1997

Στη διάρκεια των δύομισι αιώνων τουρκικής κυριαρχίας η Κρήτη γνώρισε για δεύτερη φορά μουσουλμάνο κατακτητή, μετά δηλαδή την Αραβοκρατία (827-961).

Το νησί ακολούθησε την τύχη των Βαλκανίων, που διακόσια περίπου χρόνια πριν, τον 15ο αιώνα, υπόστηκαν στο σύνολό τους την τουρκική κατάκτηση.

Όπως την εποχή της Αραβοκρατίας, έτσι και την εποχή της Τουρκοκρατίας μέρος του ελληνικού πληθυσμού εξισλαμίστηκε. Κρήτες χριστιανοί προσχώρησαν κατά χιλιάδες στο Ισλάμ, για λόγους που αναλύονται στο βιβλίο (διατριβή) και πρόσφεραν στους κατακτητές μια ισχυρή μουσουλμανική κοινότητα.

Διαβάστε την διατριβή εδώ:

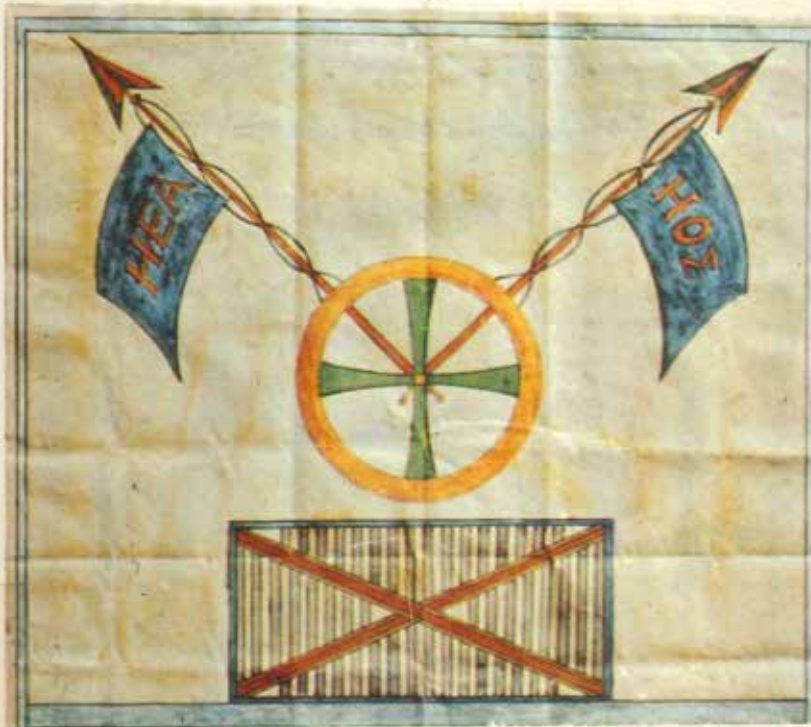
<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/20493#page/1/mode/2up>

ΒΟΥΡΝΑΣ, ΤΑΣΟΣ
ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΦΟΙ ΤΟΛΙΔΗ, 1992

Τάσος Βουρνάς

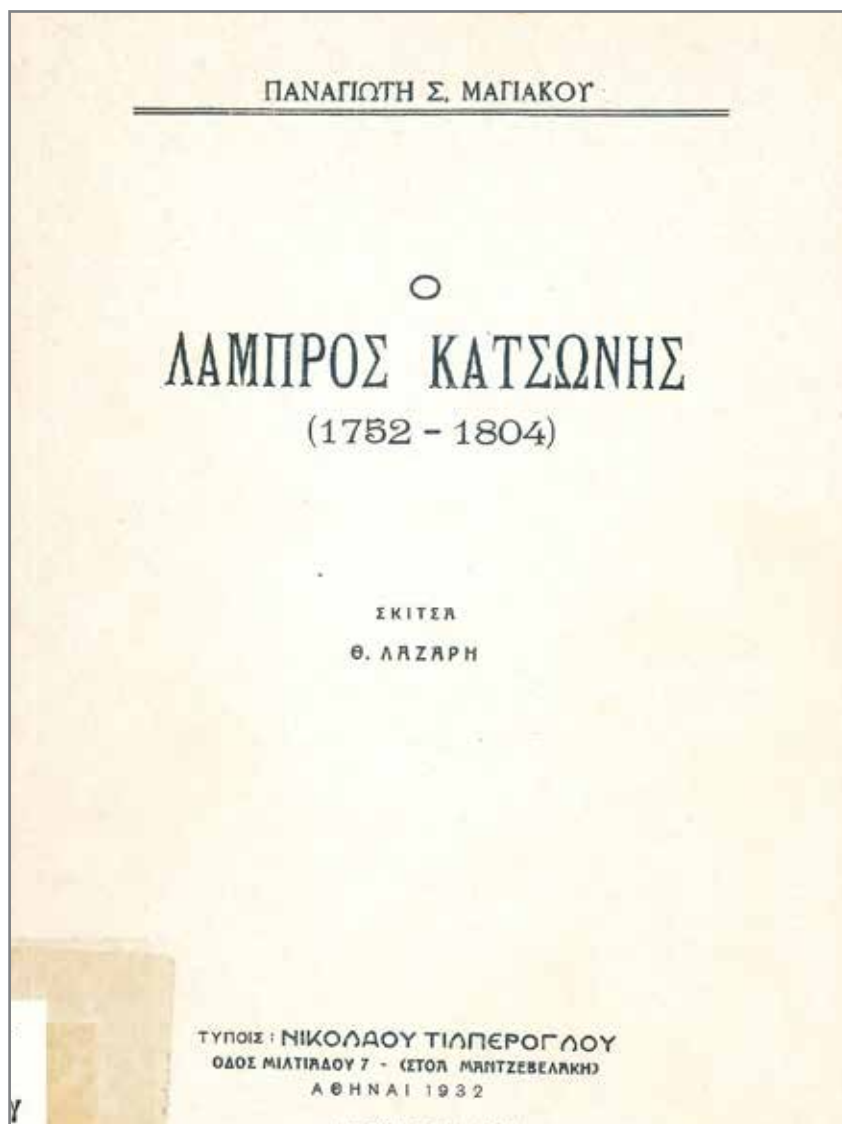
φιλική εταιρία

α' τὸ παράνομο οργανωτικὸ της
β' ὁ διωγμὸς της ἀπὸ τοὺς ξένους

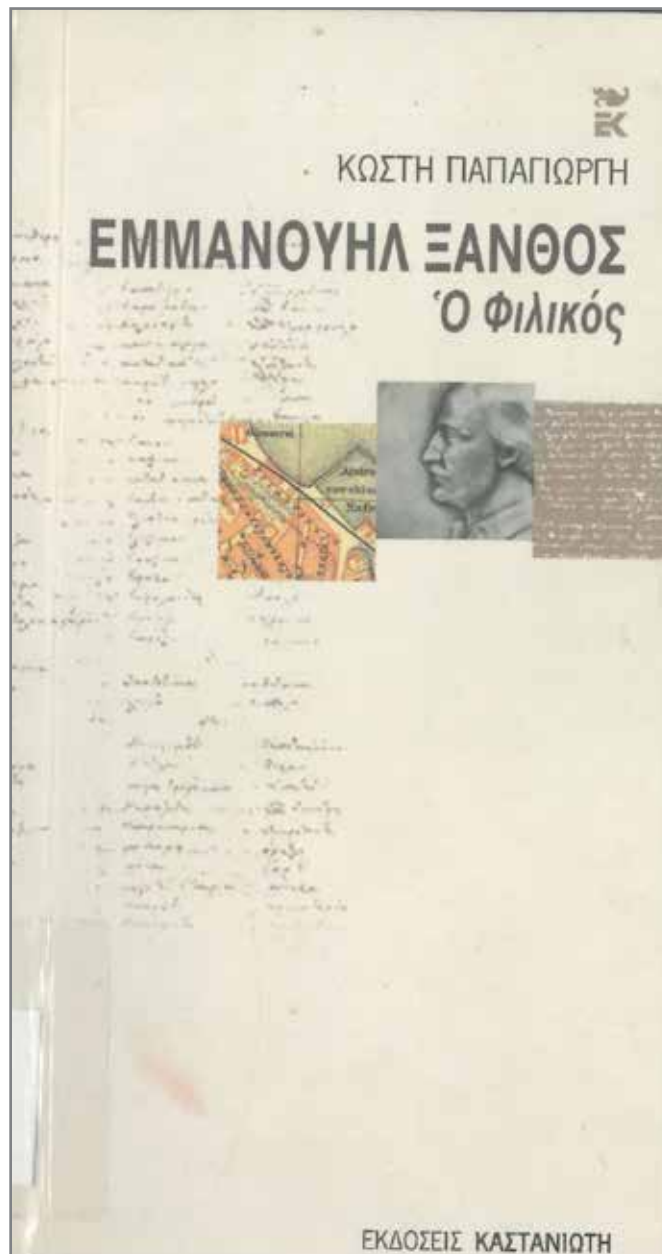
Εκδόσεις Αφών Τολίδη
Σόλωνος 71 Αθήνα

ΜΑΓΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ (1752-1804)
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ, ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ 1993

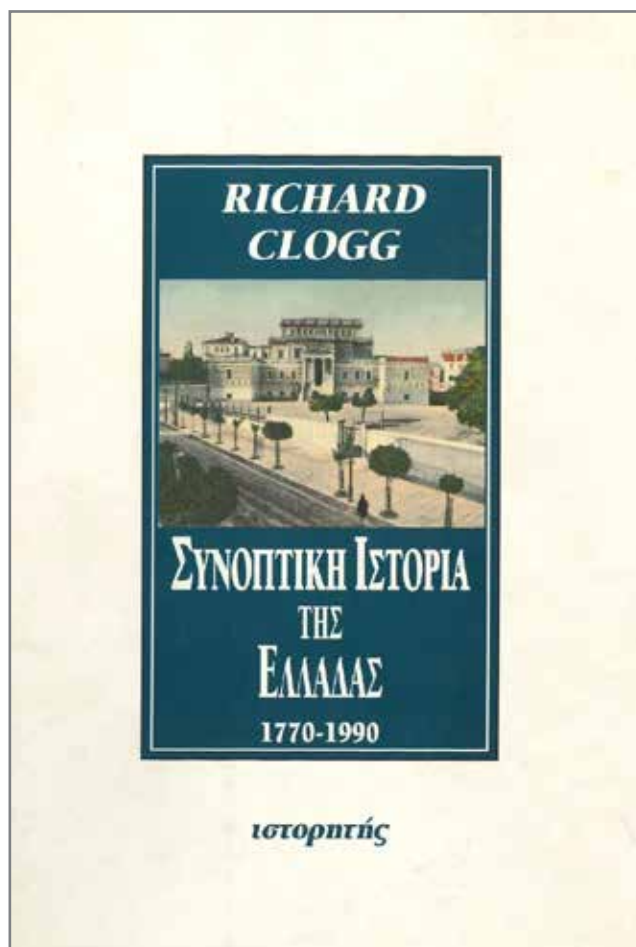
Στο σημαντικό αυτό βιβλίο του Λειβαδίτη συγγραφέα με συστηματικό τρόπο και αναφορές σε σημαντικές πηγές ιστορείται η δράση του τέκνου της Λεβαδείας Λάμπρου Κατσώνη, του θρυλικού ναυμάχου, του οποίου η καταδρομική δραστηριότητα στις ελληνικές θάλασσες εναντίον των Τούρκων (1788-92) αναζωογόνησε τις ελπίδες των υποδούλων Ελλήνων για εθνική αποκατάσταση, προκαλώντας παράλληλα το θαυμασμό των Ευρωπαίων. Η αλλαγή της πολιτικής των Ευρωπαίων και ειδικά μετά τη συμφωνία του Ιασιού (1792) μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, προκάλεσε την αγανάκτηση του και μετά από γαλλοτουρκική επίθεση αναγκάστηκε να αποχωρήσει και να επιστρέψει στη Ρωσία. Του δόθηκε χρηματική αποζημίωση, λίγο αργότερα παραιτήθηκε από το στράτευμα και εγκαταστάθηκε στο Καράσοϊ της Κριμαίας δίνοντας το όνομα της ιδιαίτερης πατρίδας του. Εκεί πέθανε, το 1804, σε ηλικία πενήντα δύο ετών.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ, ΚΩΣΤΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΞΑΝΘΟΣ: Ο ΦΙΛΙΚΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, 2005

Σε αντίθεση με την Επανάσταση που εξ υπαρχής βρήκε πρόθυμους ιστορικούς και απομνημονευματογράφους -υτόπιους και ξένους-, η Φιλική στερήθηκε αυτή την έννοια. Αλλά το ζεύγος Ξάνθου - Αναγνωστοπούλου, με την απερίγραπτη εχθρότητά τους, αποτέλεσε την αφορμή για να γραφτεί -μέσες άκρες έστω- η ιστορία του συνωμοτικού «σωματείου» και να καταγραφεί ο βίος και η πολιτεία των Φιλικών. Αν δεν είχε τραυματιστεί το γόνητρό του, πιθανότατα ο Ξάνθος θα παρέμενε άφωνος όπως και τόσοι άλλοι και η Φιλική θα είχε στερηθεί τον ιστορικό της. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

CLOGG, RICHARD
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1770-1990
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΗΤΗΣ, 1995

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια συνοπτική και εικονογραφημένη εισαγωγή στην ιστορία της Ελλάδας, από τα πρώτα σκιστήματα του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος στα τέλη του 18ου αιώνα μέχρι τις μέρες μας. Το 1830, η Ελλάδα υπήρξε η πρώτη χώρα της Ανατολής που κατέκτησε την ανεξαρτησία της, όπως και το 1981 ήταν η πρώτη που έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η κληρονομιά της Ορθοδοξίας αλλά και οι επιπτώσεις από τα χρόνια της κυριαρχίας των Οθωμανών έχουν αφήσει έντονα τα σημάδια τους στη σύγχρονη Ελλάδα. Από την άλλη, σημαντικά ιστορικά κινήματα, όπως η Αναγέννηση, η Μεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση, που επηρέασαν εντονότατα τη δυτική Ευρώπη, πέρασαν σε μεγάλο βαθμό απαρατήρητα στην Ελλάδα, διαφοροποιώντας αισθητά την ιστορική εξέλιξη και την κοινωνία στον τότε ελληνικό χώρο, σε σύγκριση με τους δυτικοευρωπαίους μελλοντικούς εταίρους της. Επιπλέον, στο μεγαλύτερο διάστημα των εκατόν εβδομήντα ετών την ανεξάρτητη ύπαρξή της, παρατηρείται το φαινόμενο πολλοί Έλληνες να ζουν εκτός των ελληνικών συνόρων, συγκροτώντας μεγάλες και ακμαίες κοινότητες σε αρκετά μέρη της υφηλίου. Οι παράγοντες αυτοί προσδίδουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ιστορία μιας χώρας βαλκανικής, μεσογειακής και ευρωπαϊκής ταυτόχρονα, το πλούσιο παρελθόν της οποίας επιδρά καταλυτικά στο παρόν. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΤΣΟΤΣΟΡΟΣ, ΣΤΑΘΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΟΡΕΙΝΟ ΧΩΡΟ: ΓΟΡΤΥΝΙΑ (1715-1828)
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1986

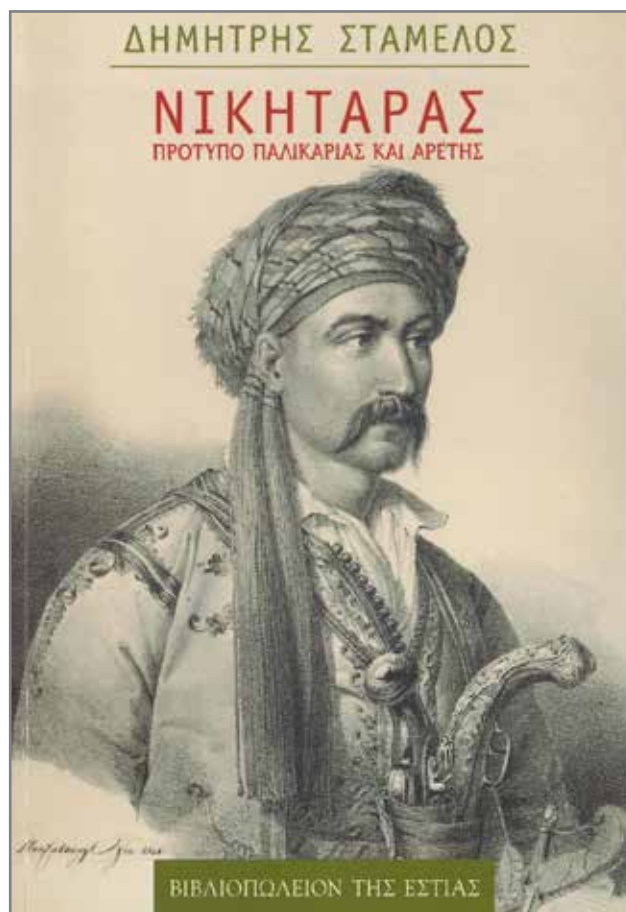
Αντικείμενο της μελέτης αυτής είναι η αναλυτική παρουσίαση της κοινωνικής εξέλιξης σε ένα συγκεκριμένο τμήμα της ορεινής ζώνης της Πελοποννήσου, τη Γορτυνία, κατά τη χρονική περίοδο 1715-1828. Οι ερευνητές έχουν τονίσει επανειλημμένα την ιδιαίτερη σημασία της ορεινής ζώνης κατά την προεπαναστατική περίοδο και το ρόλο που έπαιξε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής κοινωνίας. Αναλύοντας συστηματικά τους επιμέρους παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη των κοινωνικών φαινομένων και προσδιορίζοντας τους μηχανισμούς λειτουργίας της κοινωνίας, όπως παρουσιάζονται στη Γορτυνία, η έρευνα θα μπορέσει ίσως να δώσει απαντήσεις σε καίρια ερωτήματα τα οποία αφορούν το συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Εάν, στη συνέχεια, γενικεύσουμε τα συμπεράσματα και περιλάβουμε και άλλες ανάλογες πελοποννησιακές περιοχές, θα μπορέσουμε να ανιχνεύσουμε τα γεγονότα -τα οποία οι μελλοντικές έρευνες θα προσδιορίσουν με ακρίβεια- ώστε να τεκμηριωθεί κάποτε το σχήμα του κοινωνικού-οικονομικού μοντέλου και των μηχανισμών που η λειτουργία τους καθορίζει την εξέλιξη της ορεινής ζώνης. [...] (Από την εισαγωγή της έκδοσης)

ΑΓΓΕΛΟΜΑΘΗΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ
Ο ΑΝΑΓΕΝΝΩΜΕΝΟΣ ΦΟΙΝΙΞ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

Από τον Ρήγα εις τον Οθωνα. Σημειώματα από την ιστορίαν του ελληνικού έθνους (1800-1845)

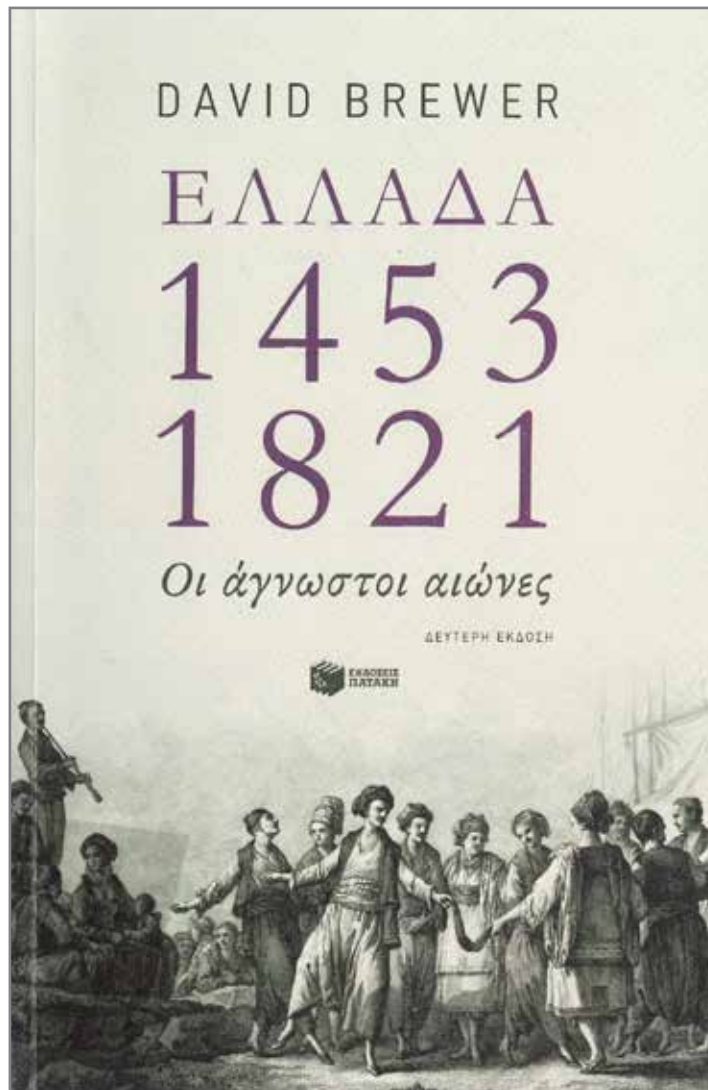
ΣΤΑΜΕΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, 2001

Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στα παιδικά χρόνια του Νικηταρά, στη δράση του ως κλέφτη, προεπαναστατικά, υπό τον Ζαχαριά και τον Θ. Κολοκοτρώνη, τη συμμετοχή του σε συγκλονιστικές μάχες του Αγώνα, στις οποίες και διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία τους, και τις συμφιλιωτικές του παρεμβάσεις σε διαμάχες του εμφυλίου πολέμου. Παρουσιάζεται επίσης και η μετά την απελευθέρωση προσπάθειά του για τη θεμελίωση και στερέωση του νεοελληνικού κράτους, τη δικαίωση των αγωνιστών και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του λαού από ξενικές επεμβάσεις και εξαρτήσεις. Ένθερμος συμπαραστάτης στο πολύμοχθο έργο του Ιωάννη Καποδίστρια, θα διωχθεί, λίγο μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, ως συνωμότης εναντίον του Όθωνα, θα δικαστεί και θα εξοριστεί στην Αίγινα. Μετά την αποφυλάκισή του θα παραμείνει έγκλειστος σχεδόν, καθώς η υγεία του έχει κλονιστεί, στο σπίτι του, ένα υπόγειο στον Πειραιά, όπου και θα πεθάνει τυφλός και πάμπτωχος.

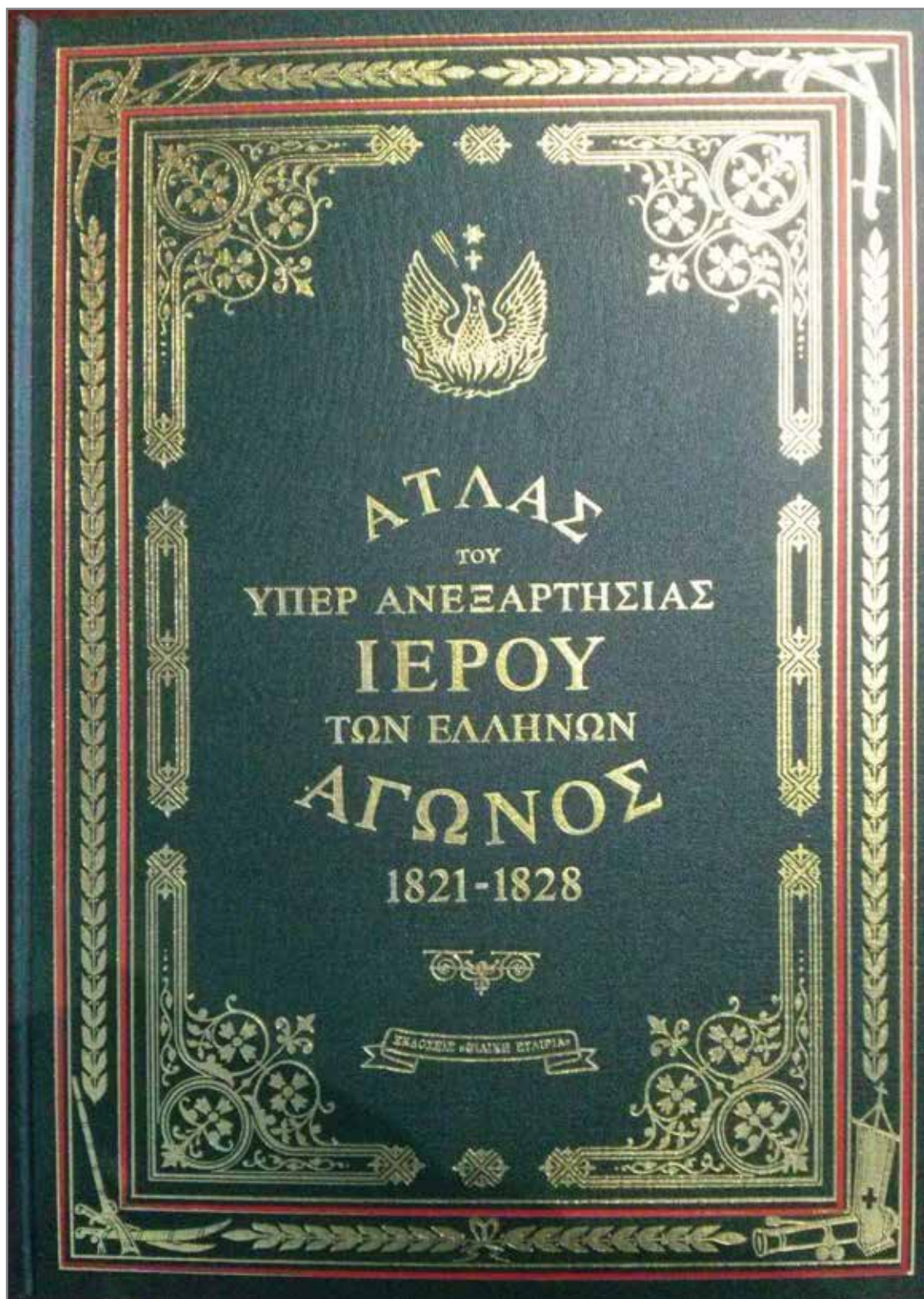
Το διαφωτιστικό αυτό βιβλίο τεκμηριώνεται με πλούσιες σημειώσεις και διεξοδική βιβλιογραφία, κι ενώ αποκαλύπτει, λεπτομερειακά, μια απο τις σημαντικότερες μορφές του νεοελληνικού βίου, αποτελεί και σπουδαία προσφορά στην πληρέστερη και βαθύτερη μελέτη του 1821, χάρη στα άγνωστα και πλούσια στοιχεία του. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

BREWER, DAVID
ΕΛΛΑΔΑ 1453-1821: ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2018

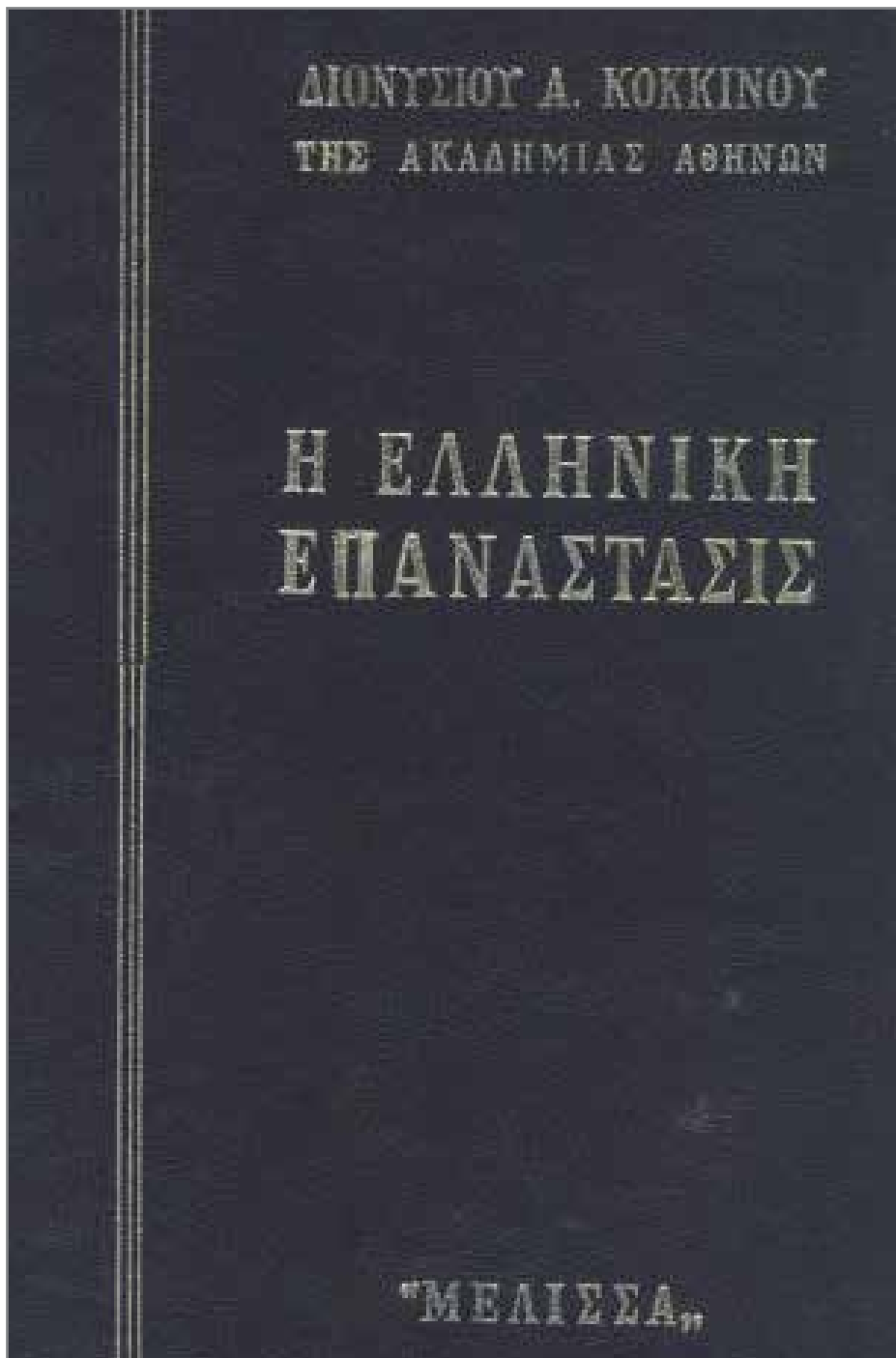
Υπάρχει ένα κενό στη διδασκαλία της ιστορίας μας, τουλάχιστον για εμάς τους Έλληνες, αφού, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453, η ιστορία μας κάνει ένα άλμα τεσσάρων αιώνων και ξαναπιάνει το νήμα της από την Επανάσταση του 1821. Αφήνοντας ένα κενό ανάμεσα στις δύο αυτές σημαντικές ημερομηνίες που συγκροτούν τον μύθο της *Rax Ottomana*. Μια απάντηση, πάντως, επιχειρεί να διατυπώσει ο Βρετανός ιστορικός David Brewer, που μελετά και αναλύει τις εξελίξεις στον ελληνικό χώρο, εστιάζοντας ιδιαίτερα στα χαρακτηριστικά εκείνα της οθωμανικής διοίκησης που αφορούσαν τον τρόπο ζωής των ελληνόφωνων χριστιανών κατοίκων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Πόσο ελεύθεροι ήταν οι Έλληνες; Ήταν υπόδουλοι και, αν ναι, με ποια έννοια; Πόσο κοντά στην αλήθεια είναι το παιδομάζωμα, οι εξισλαμισμοί, η δυσβάσταχτη φορολογία, το κρυφό σχολειό; Ποιος ήταν ο ρόλος της Εκκλησίας; Τα γνωστά ερωτήματα με ενδιαφέρουσες απαντήσεις.

ΑΤΛΑΣ ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΙΕΡΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΓΩΝΟΣ
1821-1828
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

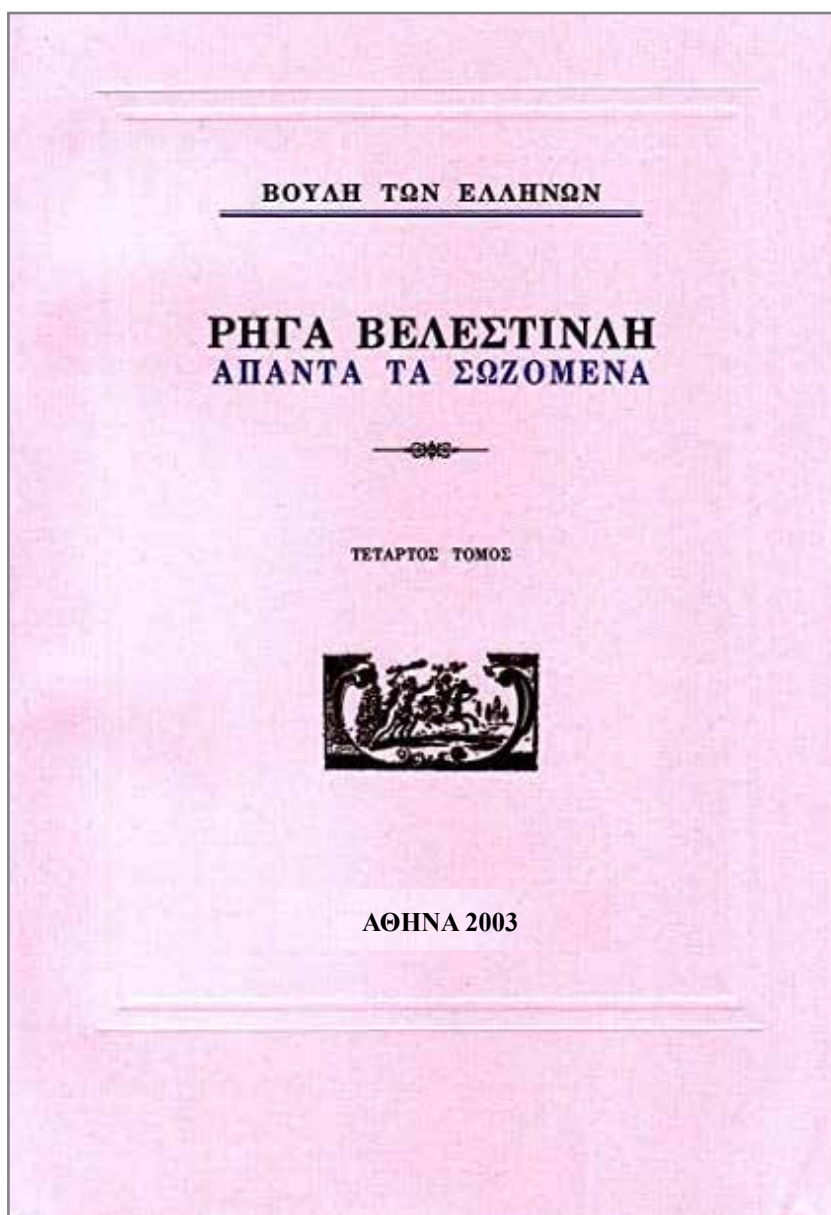
Πολεμική Ιστορία, Ιστορία του Ελληνικού έθνους

ΚΟΚΚΙΝΟΣ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ - ΤΟΜΟΙ 6
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΛΙΣΣΑ, 1974

Η Ελληνική Επανάσταση δεν αποτελεί μόνο έργο επιστημονικό και ιστορικό, αλλά και λογοτεχνικό, όπου τα γεγονότα περιγράφονται χωρίς υπερβολές και τόσο ζωντανά, ώστε νομίζεις ότι βλέπεις τη δράση και ακούς τα ίδια πρόσωπα να μιλούν. Το έργο αποτελείται από 6 τόμους.

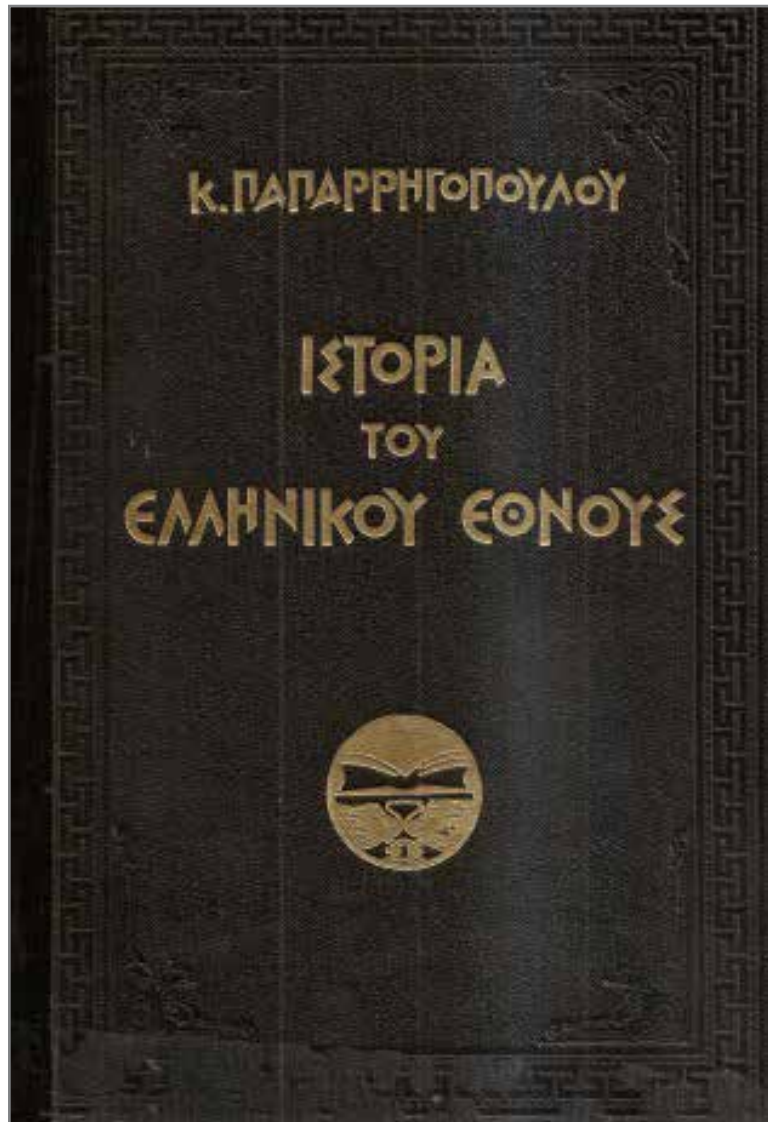
ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ, ΡΗΓΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ - ΤΟΜΟΙ 5
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, 2003

[...] Με την πεποίθηση ότι η έκδοση των “Απάντων του Ρήγα”, που έχουμε σήμερα στα χέρια μας, συμβάλλει στην εθνική αυτογνωσία και στην εγρήγορση της συλλογικής ιστορικής μνήμης, ευελπιστούμε ότι ο διαρκώς επίκαιρος στοχασμός του Ρήγα θα γίνει κτήμα όλων μας και θα προσφέρει ερείσματα για την ενίσχυση των δεσμών εθνικής συνοχής και κοινωνικής αλληλεγγύης. Παράλληλα όμως, εμπνέοντάς μας με τις αρχές της δημοκρατίας, ο στοχασμός του Ρήγα μπορεί να αποτελέσει, ακόμη και στην είσοδο του εικοστού πρώτου αιώνα, ουσιαστική συμβολή για την υπέρβαση των εθνικιστικών διαφορών και της μάστιγας του ρατσισμού, τόσο στην ευρωπαϊκή ήπειρο, όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. [...]

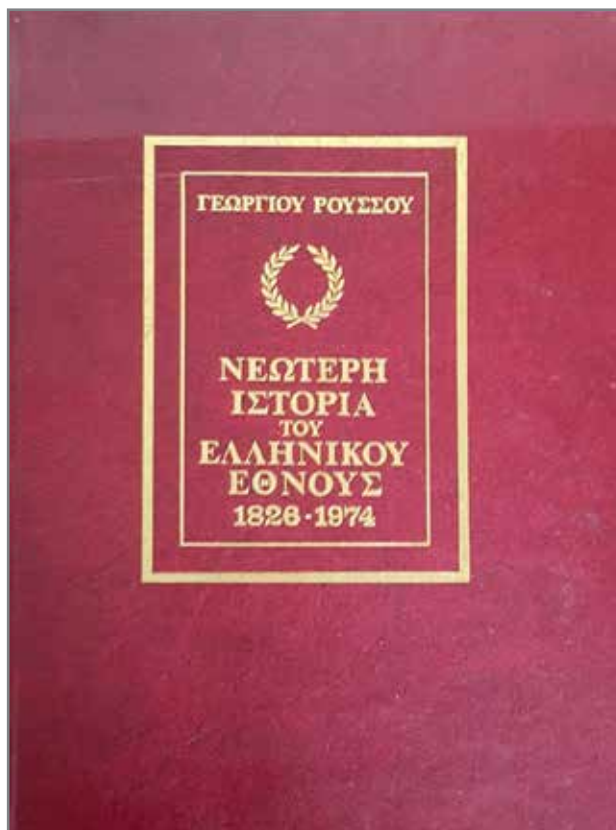
(Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης, από τον πρόλογο του βιβλίου)

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Κ.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ - ΤΟΜΟΙ 7
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΙΚΑΣ-ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ, 1930

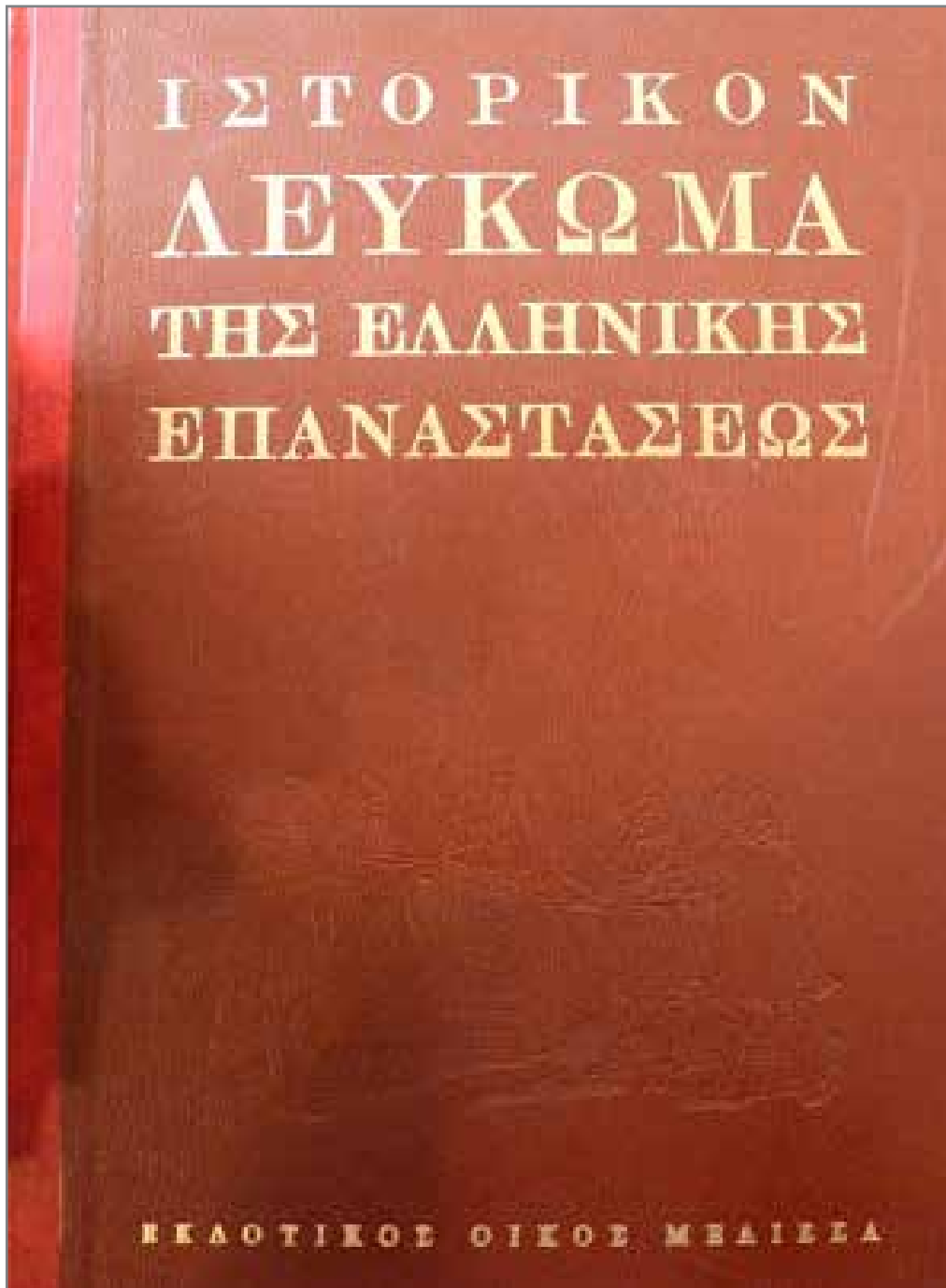
Ο Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος είναι ο μεγαλύτερος ιστορικός της νεότερης Ελλάδας. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1815. Όταν εξερράγη η Επανάσταση, ο πατέρας του Δημήτριος, που ήταν τραπεζίτης καταγόμενος από τη Γορτυνία, θανατώθηκε μεταξύ των πρώτων, από την οργή του όχλου της Κωνσταντινούπολης. Ο Κωνσταντίνος εγκαταστάθηκε στην Οδησό με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του, όπου φοίτησε στο Λύκειο Ρισελιέ ως υπότροφος του τσάρου Αλεξάνδρου Α'. Το 1930 ήρθε στην Ελλάδα και συνέχισε τις σπουδές του στο «Κεντρικόν Σχολείον» της Αίγινας, με διδάσκαλο το Γ. Γεννάδιο. Συμπλήρωσε τις σπουδές του στα πανεπιστήμια της Γαλλίας και της Γερμανίας. Το 1851 διορίστηκε έκτακτος και αργότερα τακτικός καθηγητής της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το κύριο συγγραφικό του έργο αρχίζει το 1860 με την έκδοση του πρώτου τόμου της «Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους». Ο «Επίλογος» εκδόθηκε το 1870.

ΡΟΥΣΣΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΝΕΩΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ 1826-1974 - ΤΟΜΟΙ 6
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, 1975

[...] Η "Ιστορία" του Γ. Ρούσσου, γραμμένη με το γλαφυρότατο, το συναρπαστικό συχνά ύφος του, απευθύνεται στους πολλούς και όχι αποκλειστικά σε μια μικρή μερίδα μελετητών, κατατοπισμένων ήδη επί των ιστορικών πραγμάτων. Και έχει επί πλέον την φιλοδοξία όχι μόνο να διαβασθή από τα ευρύτερα στρώματα του λαού μας, αλλά και να κατανοηθή από αυτά πλήρως. Δεν συντελεί διόλου στην επιμόρφωση των Ελλήνων μια Ιστορία γραμμένη είτε στην απροσπέλαστη συνήθως καθαρεύουσα, είτε σε ύφος ερμητικό, με το οποίο ο συγγραφέας επιτηδεύεται ενίοτε τον σπουδαιοφανή, ή το χειρότερο, προσπαθεί, συχνά, να καλύψη όσα δεν συμφέρουν σε αυτόν προσωπικά, ή στην κομματική παράταξη στην οποία ανήκει. Πρόσθετο προσόν της Ιστορίας του Γεωργίου Ρούσσου είναι ή μεθοδική, επίμονη και εις βάθος έρευνα των γεγονότων, τα οποία είναι φυσικά, γνωστά ακόμα και από τις Εγκυκλοπαίδειες, αλλά άγνωστα σχεδόν εξ ολοκλήρου όσον αφορά το αληθινό νόημα, πού κρύβεται κάτω από την επιφάνεια αυτών των γεγονότων. Νόημα, το οποίον έχει συχνά κατακαλύψει επίτηδες ή καθιερωμένη ιστοριογραφία, υπηρετούσα άλλες σκοπιμότητες, ξένες προς την αλήθεια. Θεραπεινίδα ενίοτε ή ιστοριογραφία αυτή πολιτικών παρατάξεων και κομμάτων ή ακόμα και οικονομικών συγκροτημάτων έχει επιβάλει μύθους πλαστούς γύρω από πράγματα και πρόσωπα της Νεοελληνικής Ιστορίας σε τρόπο ώστε να παρουσιάζεται ή όλη διαδρομή του εθνικού μας βίου τόσο παραποιημένη, ώστε να δικαιούνται κανείς να μιλήση για μια ουσιαστικά παραχαραγμένη και παραπλανητική ιστορία του τόπου μας. (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΤΣΟΥΛΙΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΧΑΤΖΗΣ, ΤΑΣΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ - ΤΟΜΟΙ 2
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΛΙΣΣΑ, 1970

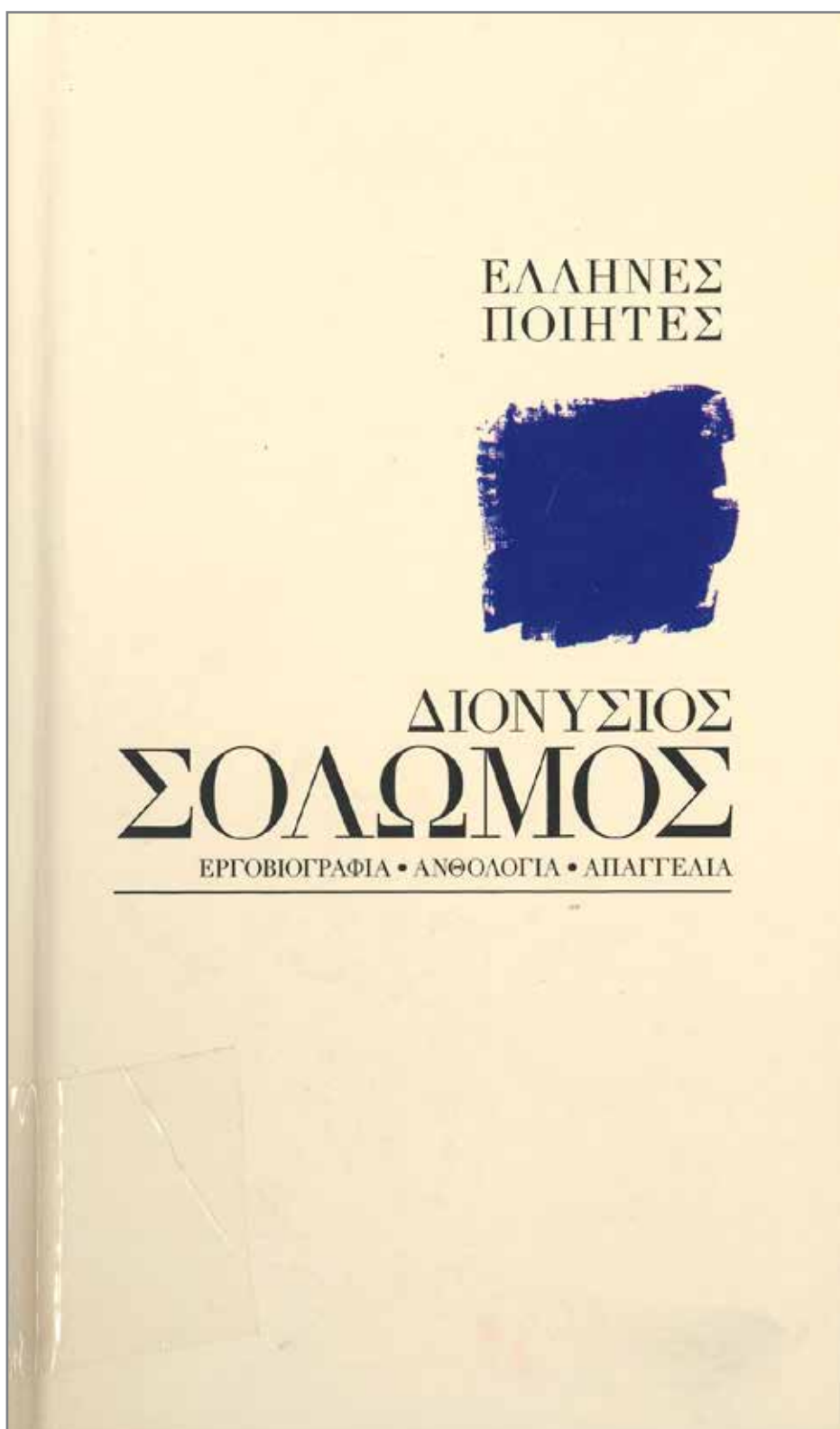

Εικονογραφημένη έκδοση με πολλές φωτογραφίες από έργα επιφανών καλλιτεχνών (Βολανάκης, Γύζης, Προσαλέντης, Ντελακρουά, Κρατσάιζεν, Ντυπρέ, κ.α.). Το ιστορικό Λεύκωμα της Ελληνικής Επανάστασης αποτελεί ουσιαστικό προσφορά στον εορτασμό της 150ετηρίδος ...'. Στην αρχή του τόμου 1, πρόλογοι, στο τέλος του τόμου 2, "Το ημερολόγιον του αγώνος", βιογραφικά καλλιτεχνών, ευρετήρια (προσώπων, τοπωνυμίων, κ.α.).

Κεφάλαιο 1

ΒΙΒΛΙΑ για το 1821 Δημοτικό τραγούδι

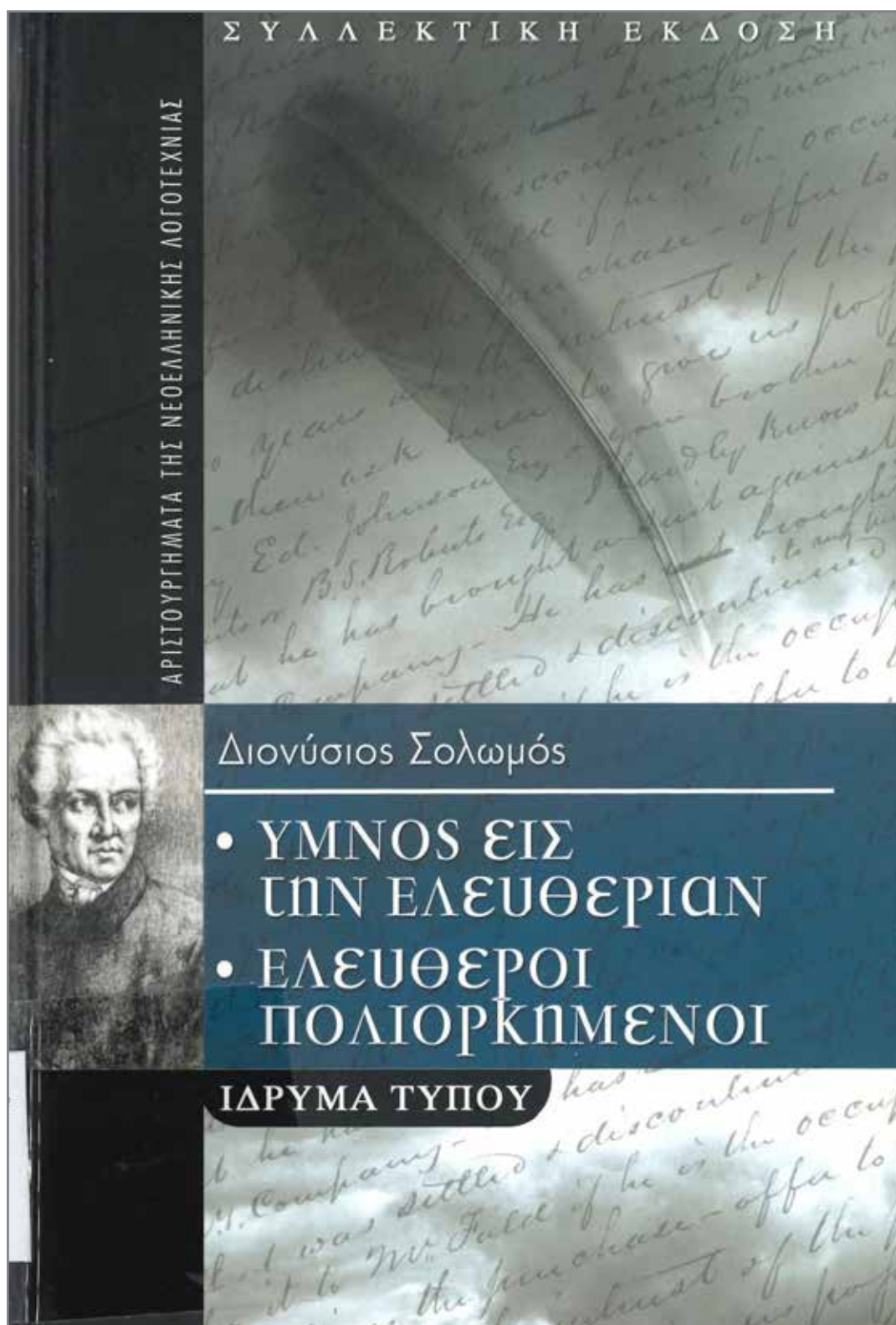
ΣΟΛΩΜΟΣ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ-ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2014

ΣΟΛΩΜΟΣ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

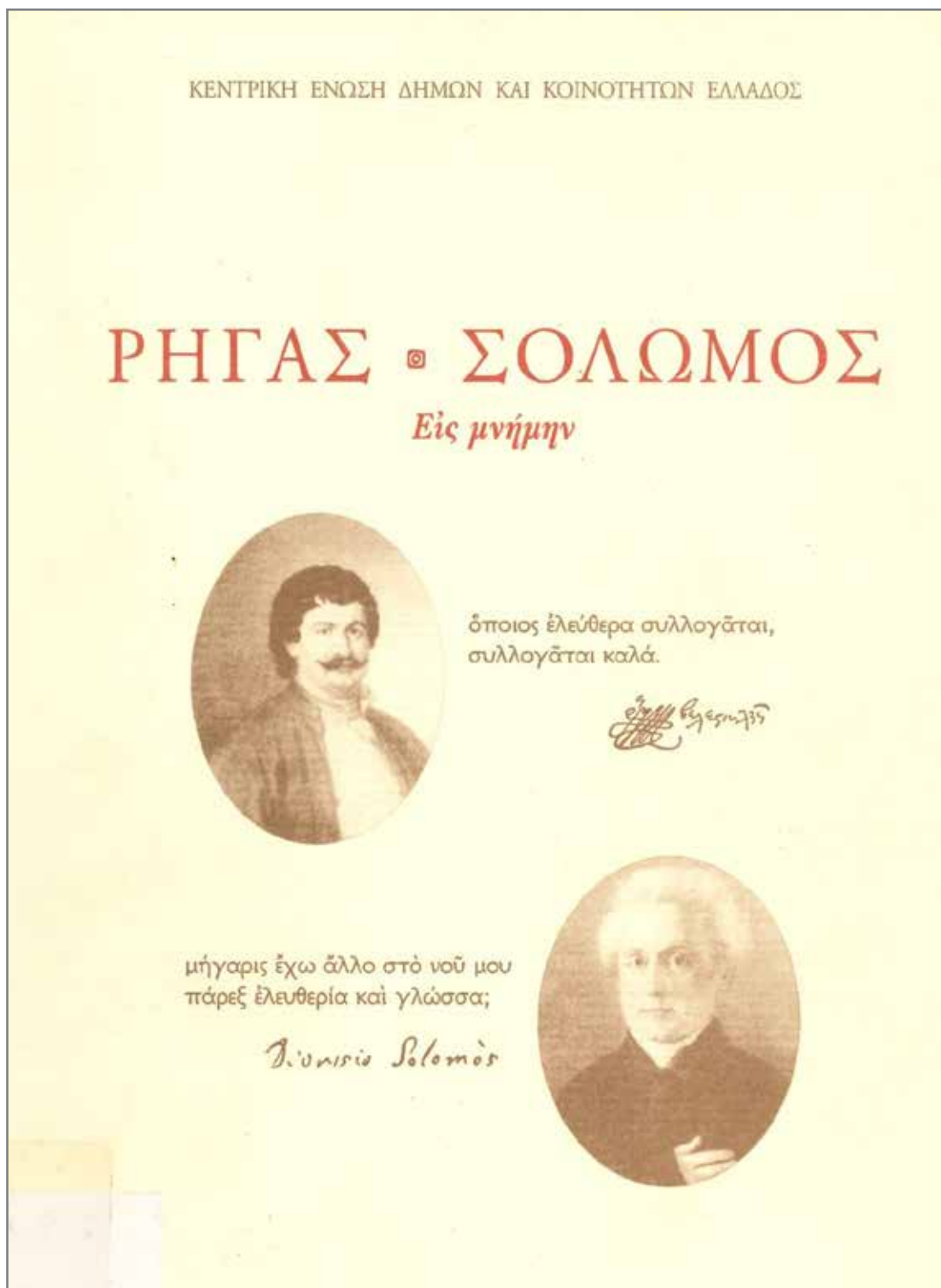
ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ-ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ-Η ΓΥΝΑΙΚΑ
ΤΗΣ ΖΑΚΥΘΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, 2007

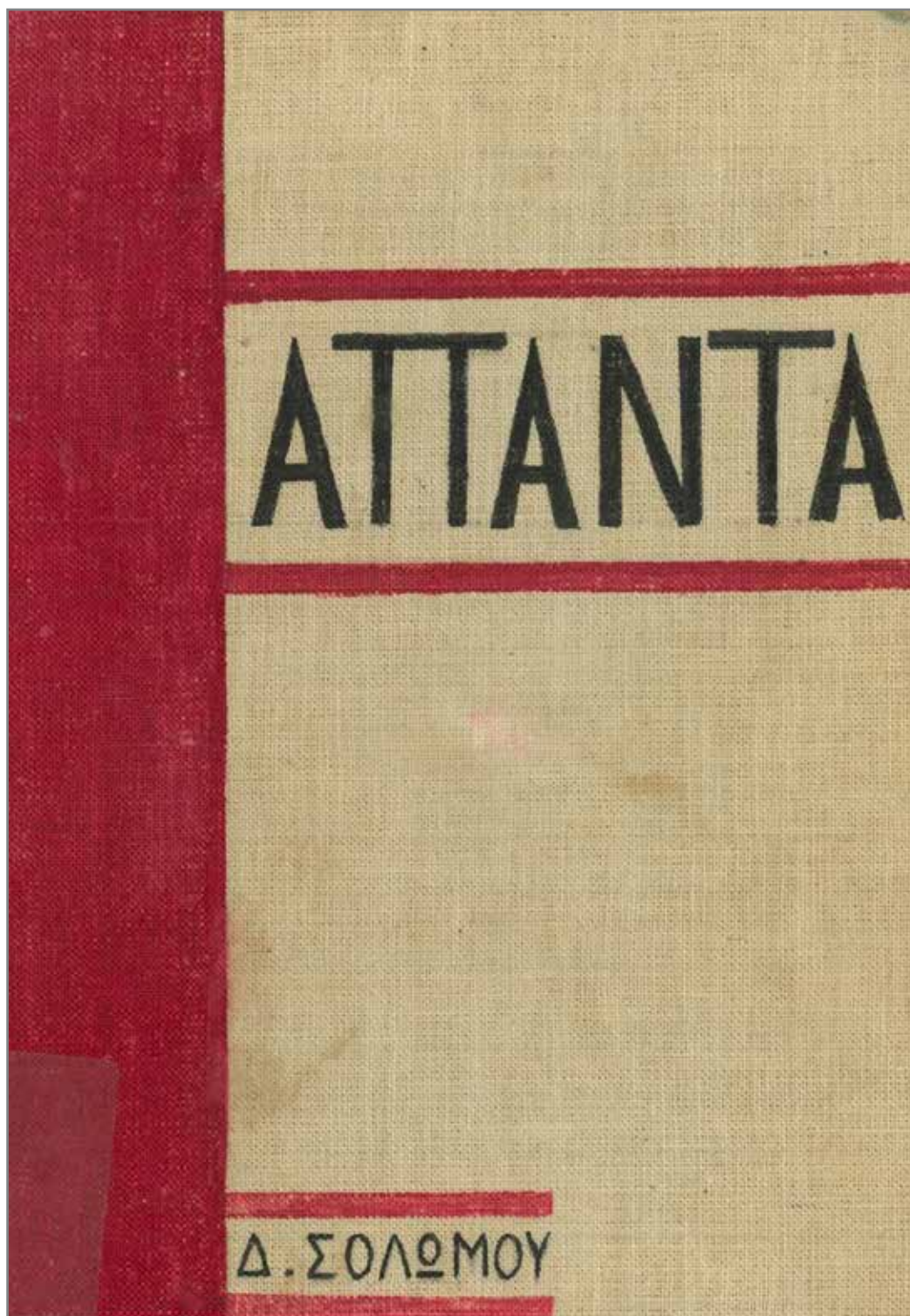

ΡΗΓΑΣ-ΣΟΛΩΜΟΣ: ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΚΕ, 2002

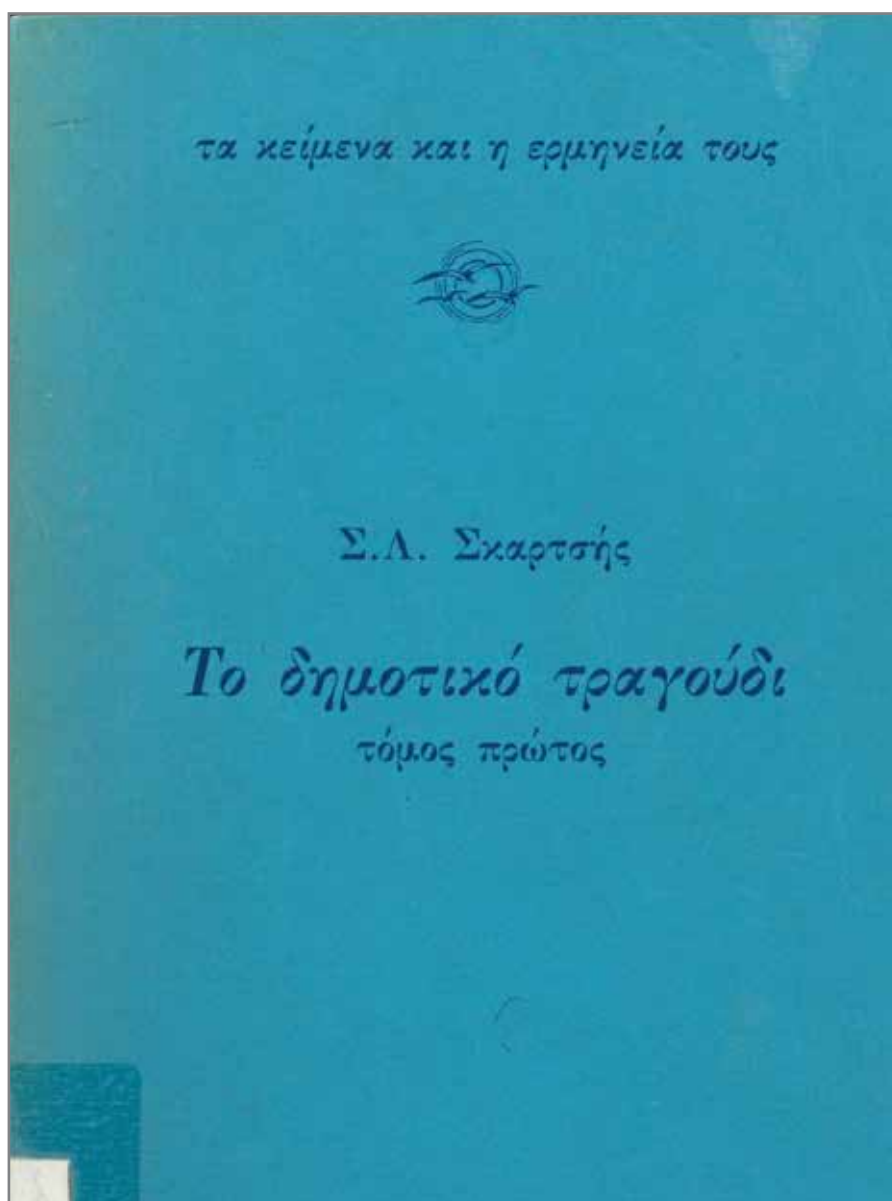

ΣΟΛΩΜΟΣ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, 1936

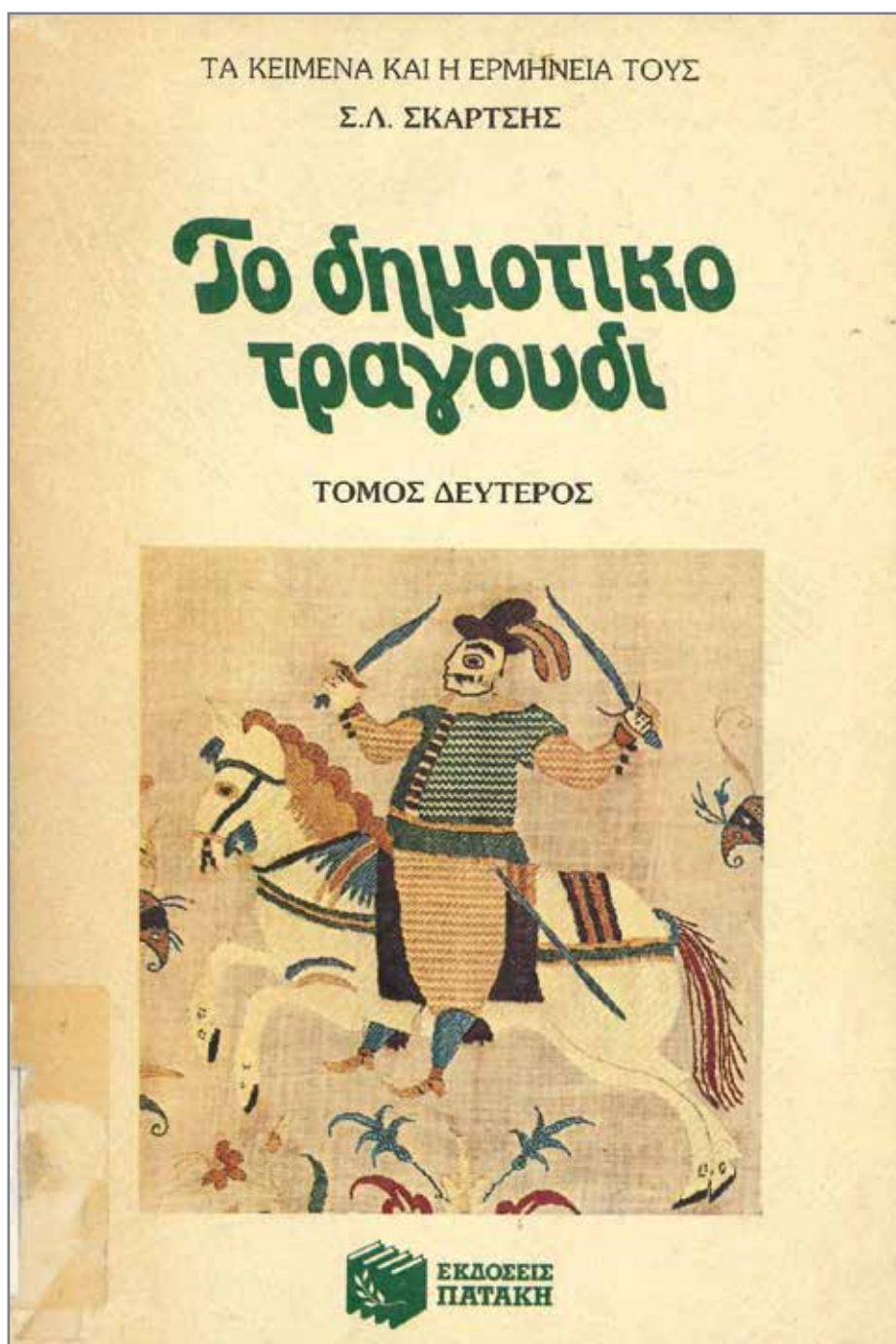
Με τον διάλογον και τα προλεγόμενα του Ιακ. Πολυλά. Φροντίδα σχόλια και κατάταξη Γερ. Σπατάλα.

ΣΚΑΡΤΣΗΣ, Σ.Λ.
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - Τ.1
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 1985

Αυτό το βιβλίο είναι ο πρώτος τόμος μιας αναλυτικής μελέτης των δημοτικών τραγουδιών που προορίζεται, όπως όλα τα βιβλία αυτής της σειράς, για το μέσο αναγνώστη κάθε ηλικίας, δηλαδή τον όχι ειδικό και ελεύθερο σημερινό άνθρωπο, που διαβάσει και ποιήσει. Έτσι το βιβλίο δεν αναφέρεται ρητά σε προηγούμενες μελέτες (παρά μόνο με τις σημειώσεις), τις προϋποθέτει όμως, κι αυτό πρέπει να λογαριάζεται πάντα. Γενικά η μελέτη γίνεται από μια προσωπική άποψη, που βασίζεται στη βίωση και την πραγματική εμπειρία, και μαζί στο συσχετισμό με βιβλία και απόψεις που βρίσκονται έξω απ' την πρακτική της τυπικής επιστήμης (και που αναφέρονται στη βιβλιογραφία). Μ' αυτό τον τρόπο το δημοτικό τραγούδι αφήνεται στο φυσικό του, νομίζω, χώρο, ώστε μένει ελεύθερο για τον ελεύθερο αναγνώστη.

ΣΚΑΡΤΣΗΣ, Σ.Λ.
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - Τ.2,
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 1987

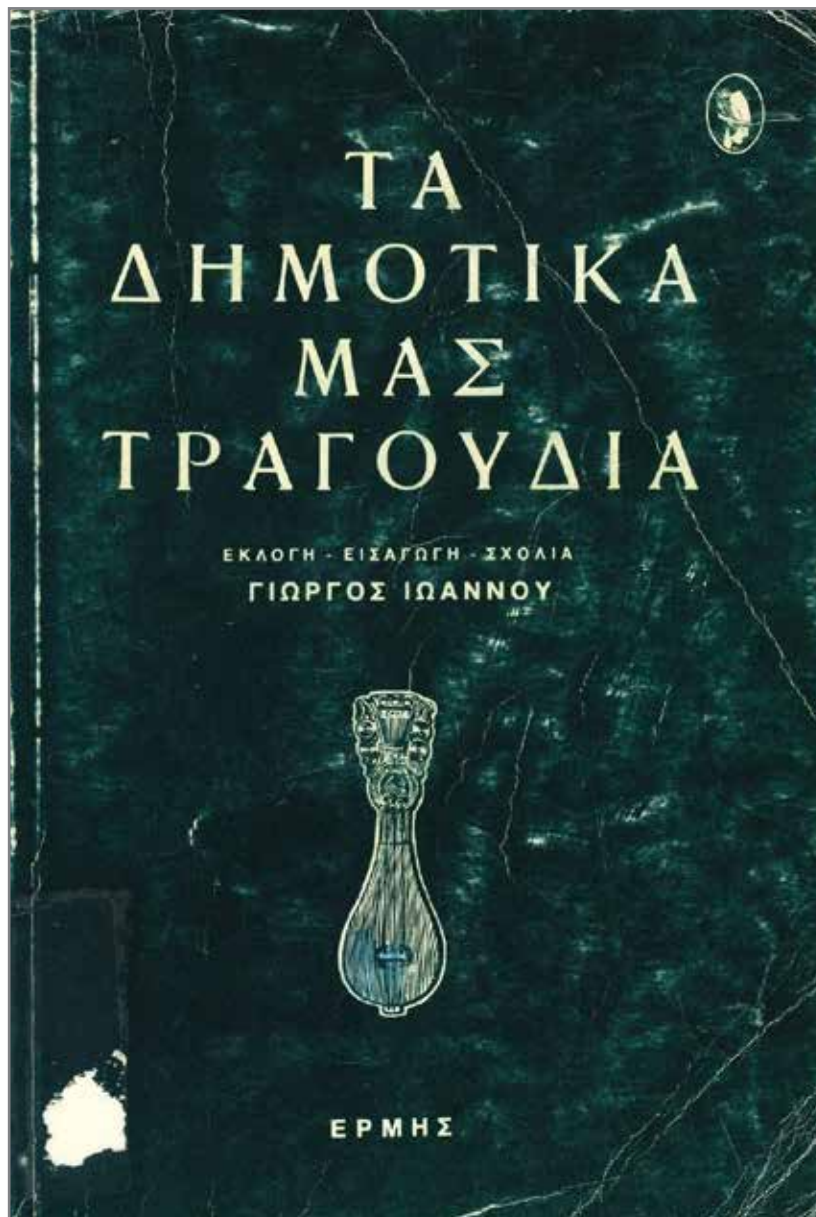
Ο δεύτερος τόμος αρχίζει με τα ηρωικά και περιλαμβάνει δείγματα απ' όλων των ειδών τα τραγούδια, που πρέπει όμως να θεωρούνται οργανικά μέρη του όλου που ονομάζουμε δημοτικό τραγούδι (μια και δεν μπορούμε να το ονομάσουμε "λαϊκό", αφού μας εμποδίζει η χρήση του όρου για το αστικό, ρεμπέτικο τραγούδι). [...]

ΣΗΦΑΚΗΣ, Γ.Μ.
ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π.Ε.Κ., 1988

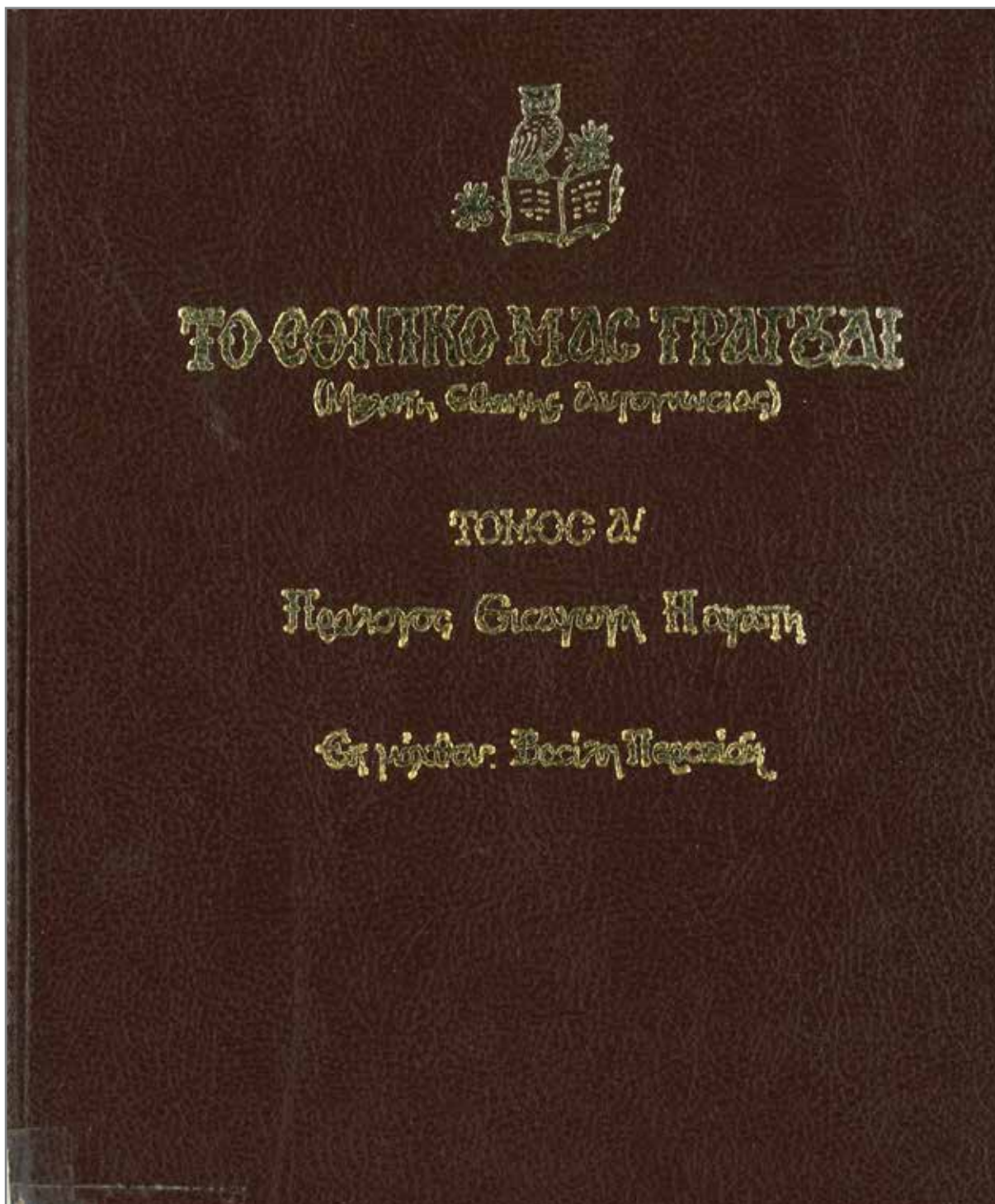
Η μελέτη αυτή επιχειρεί να επισημάνει, να διατυπώσει και να περιγράψει τους κανόνες και τη διαδικασία παραγωγής και δημιουργίας, ή κατασκευής και «ποίησης», του δημοτικού μας τραγουδιού. Ξεκινώντας από τη διδασκαλία του Αριστοτέλη για τη λειτουργία της ποίησης, ο συγγραφέας συνδυάζει αρχές και έννοιες της γλωσσολογίας και σημειολογίας με τα επιτεύγματα τόσο της κλασικής φιλολογίας στη μελέτη της ομηρικής ποίησης, όσο και της νεοελληνικής φιλολογίας και λαογραφίας στη μελέτη του δημοτικού τραγουδιού. Προσπαθεί έτσι να συσχετίσει και να συντονίσει την ορολογία αυτών των περιοχών της φιλολογικής έρευνας, για να χρησιμοποιήσει τις έννοιες και τις μεθόδους τους σαν εργαλεία για την ανάλυση του δημοτικού τραγουδιού, και την κατανόηση και περιγραφή της δημιουργικής διαδικασίας που το παράγει -ή μάλλον το παρήγε σε παλαιότερες εποχές.

ΙΩΑΝΝΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ
ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΜΗΣ, 1994

Δημοτικά τραγούδια σχεδόν δεν δημιουργούνται σήμερα. Επίσης πολύ λιγότερο από άλλοτε τραγουδιούνται και στα μικρά μας μέρη ακόμα. Έχουν εκλείψει, λίγο ή πολύ, όλες εκείνες οι συνθήκες, που συντελούσαν κάποτε στην άνθησή τους. Εντούτοις το δημοτικό τραγούδι δεν έπαψε να έχει απήχηση. Απ' αυτή την άποψη εξακολουθεί ευτυχώς να είναι πολύ ζωντανό. Ακόμα και ως κείμενο σκέτο συγκινεί βαθιά και θαυμάζεται. Και ακριβώς εδώ βασιίζεται η προσπάθεια της επιλογής αυτής. Κριτήριο για την επιλογή ήταν η ποιητική αξία. Τα δημοτικά τραγούδια αντιμετωπίστηκαν σαν ποιητικά κείμενα. Όλα τα δημοτικά τραγούδια δεν είναι εξίσου επιτυχημένα. Άλλο βέβαια, αν όλα τους έχουν ενδιαφέρον από διάφορες απόψεις. (. . .) (Από την εισαγωγή της έκδοσης)

ΠΕΡΣΕΙΔΗΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - Τ.1,
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΤΣΙΛΟΣ, 1983

ΠΕΡΣΕΙΔΗΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - Τ.2,
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΤΣΙΛΟΣ, 1984

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

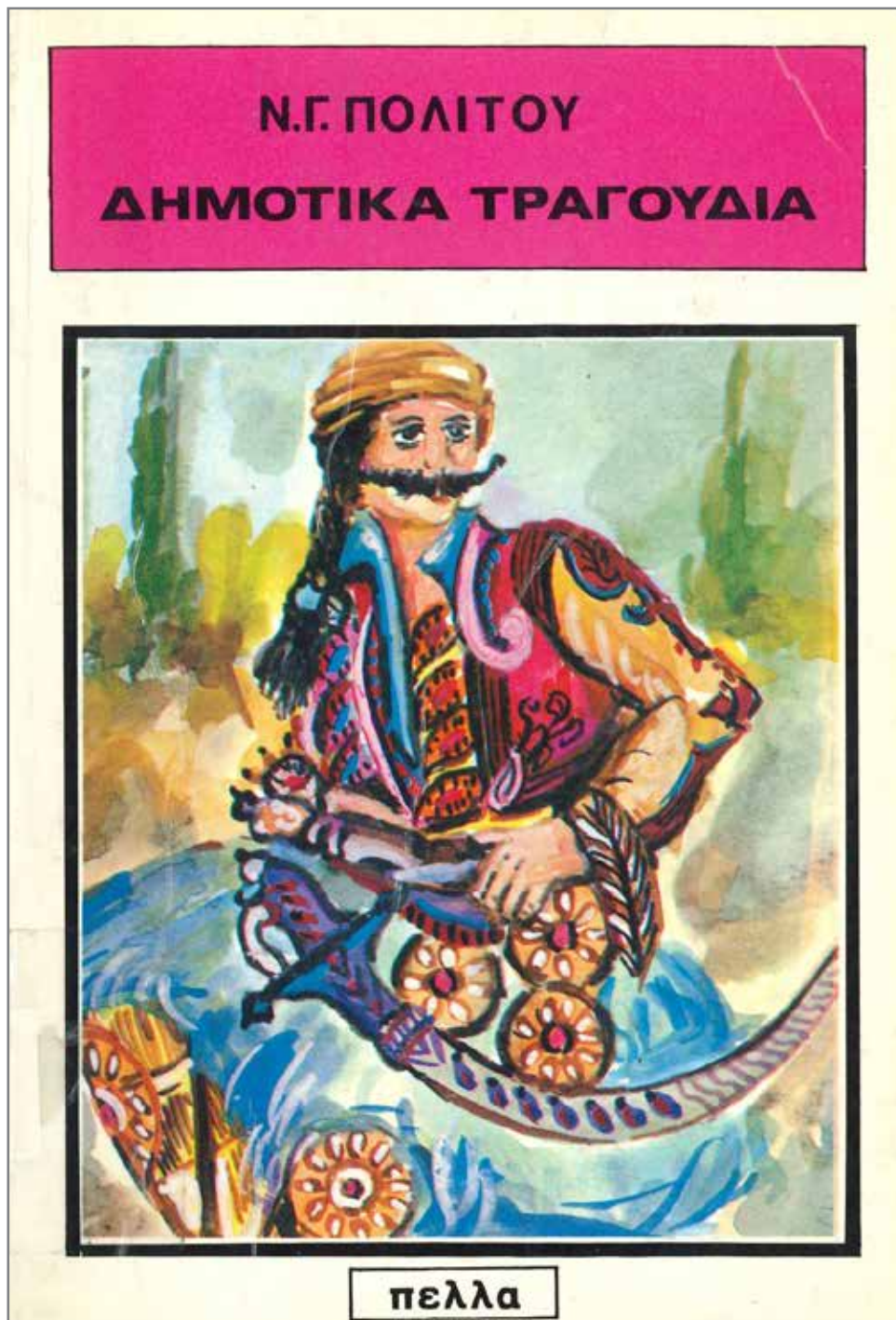
(Μελέτη Εθνικής Αυτογνωσίας)

ΤΟΜΟΣ Β

Η Ζεντία, Για το Θάνατο
Το Ηρωικό Πνεύμα
Περιηλαστικά, Γνωμικά

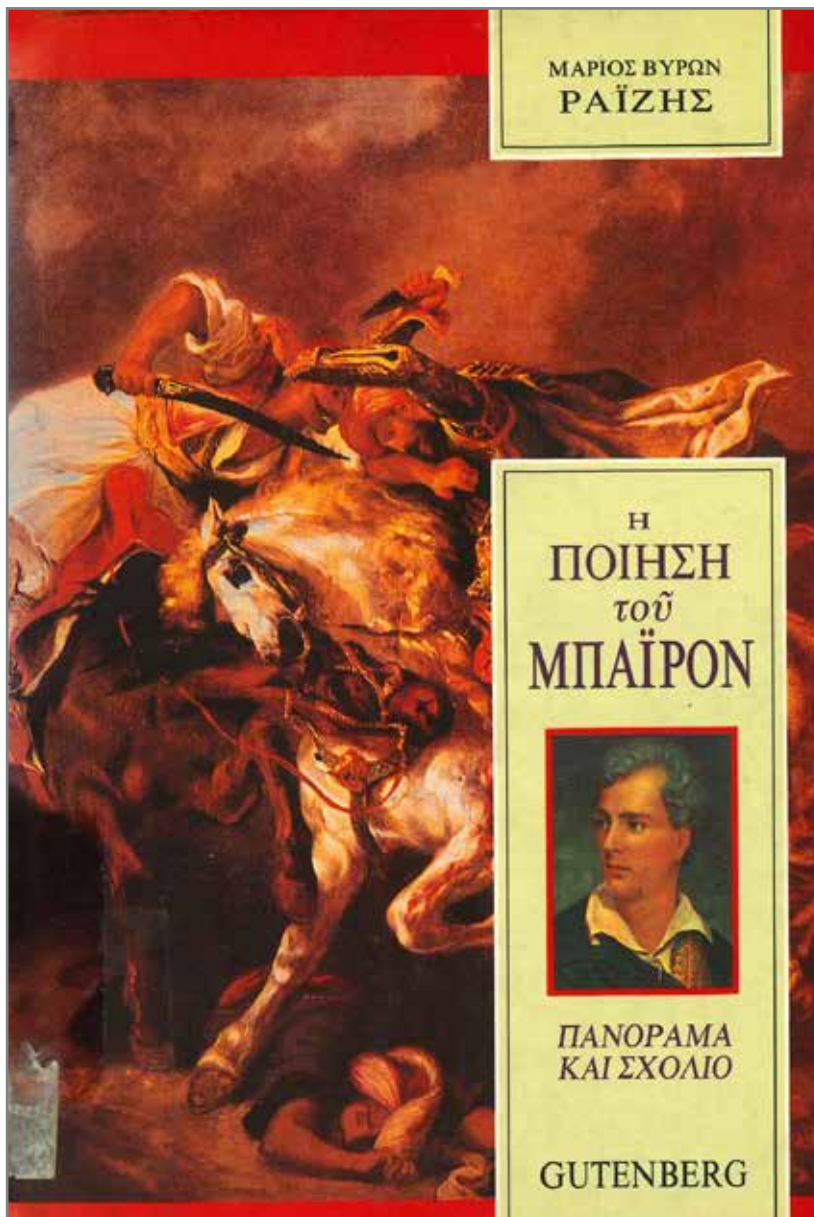
Εκδόσαν Βασίλη Περσεΐδη

ΠΟΛΙΤΗΣ, Ν.Γ.
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΜΩΠΟΣ, Χ.Χ.

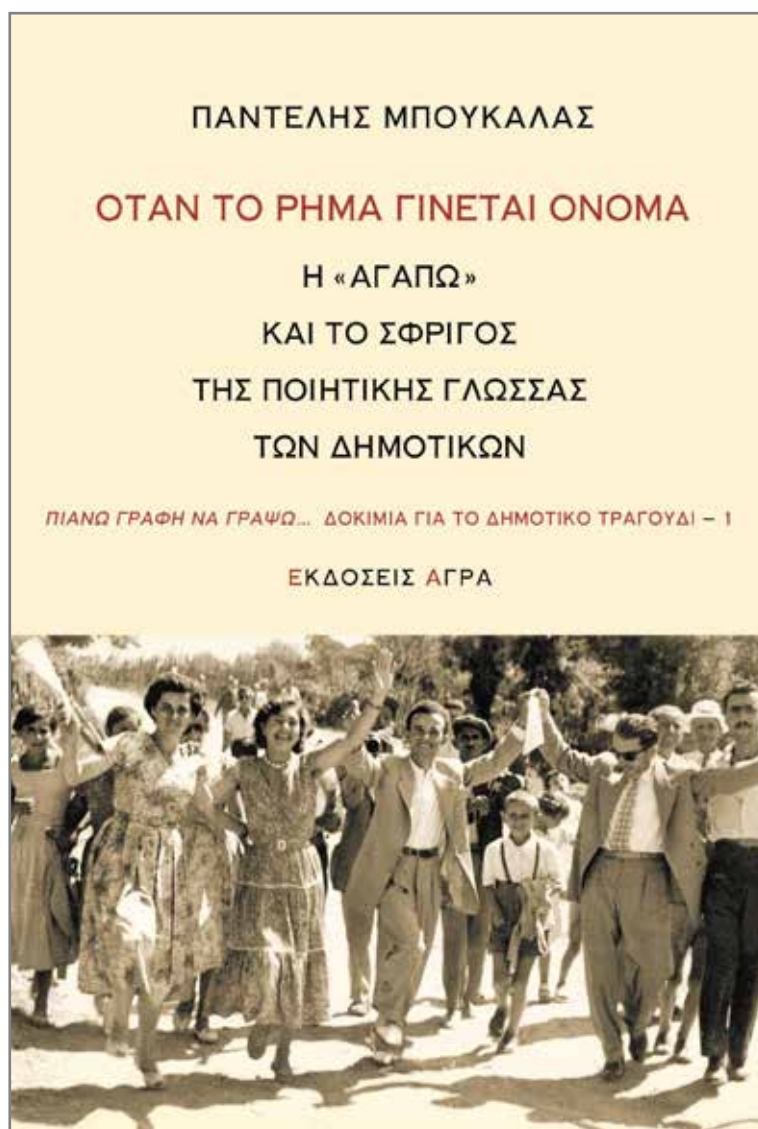
Περιέχει: Ιστορικά Τραγούδια, Κλέφτικα, Ακριτικά, Παραλογές, Τραγούδια της Αγάπης, Νυφιάτικα, Νανουρίσματα, Κάλανδα Βαΐτικα, Τραγούδια Της Ξενιτιάς, Μοιρολόγια, Μοιρολόγια του Κάτω Κόσμου και του Χάρου, Γνωμικά Τραγούδια, Εργατικά και Βλάχικα, Περιγελαστικά.

ΡΑΪΖΗΣ, ΜΑΡΙΟΣ ΒΥΡΩΝ
Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ: ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΟ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG, 1994

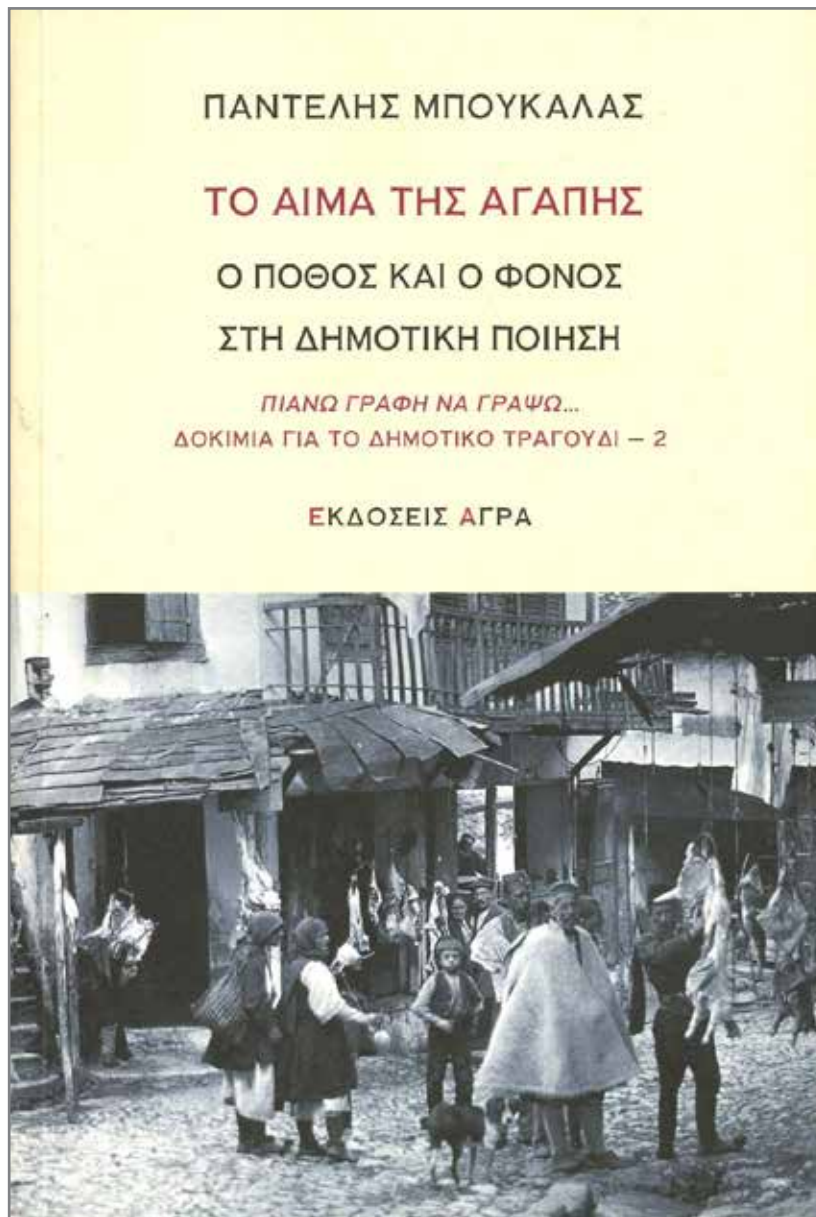
Για να σχηματίσει ο αναγνώστης σωστή ιδέα της ποιητικής εμβέλειας του Μπάιρον, ο συγγραφέας του βιβλίου απέδωσε τα διάφορα είδη και τις πλούσιες ποικιλίες της ποίησής του μ' ακριβώς τα ίδια μέσα από τη δική μας ποιητική παράδοση, δεδομένου ότι αντιστοιχούν πολιτιστικά ή προέρχονται από τις ίδιες καλλιτεχνικές πηγές. Ο αναγνώστης του βιβλίου επίσης θα εξοικειωθεί, με τη σειρά του, με τον ρομαντικό λυρισμό του ποιητή, τη νεοκλασική σάτιρα, τα μελοδραματικά ρομάντζα και τ' αφηγηματικά του ποιήματα, τα επικολυρικά, τα έμμετρα δράματα, τις συνθέσεις ιταλικής έμπνευσης, και την κωμωδία και σάτιρα που τον απασχόλησαν πριν επιστρέψει στην Ελλάδα για τη συμπλήρωση της αποστολής του στον κόσμο μας.

ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ, ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΗΜΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΟΝΟΜΑ Τ.1
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ, 2017

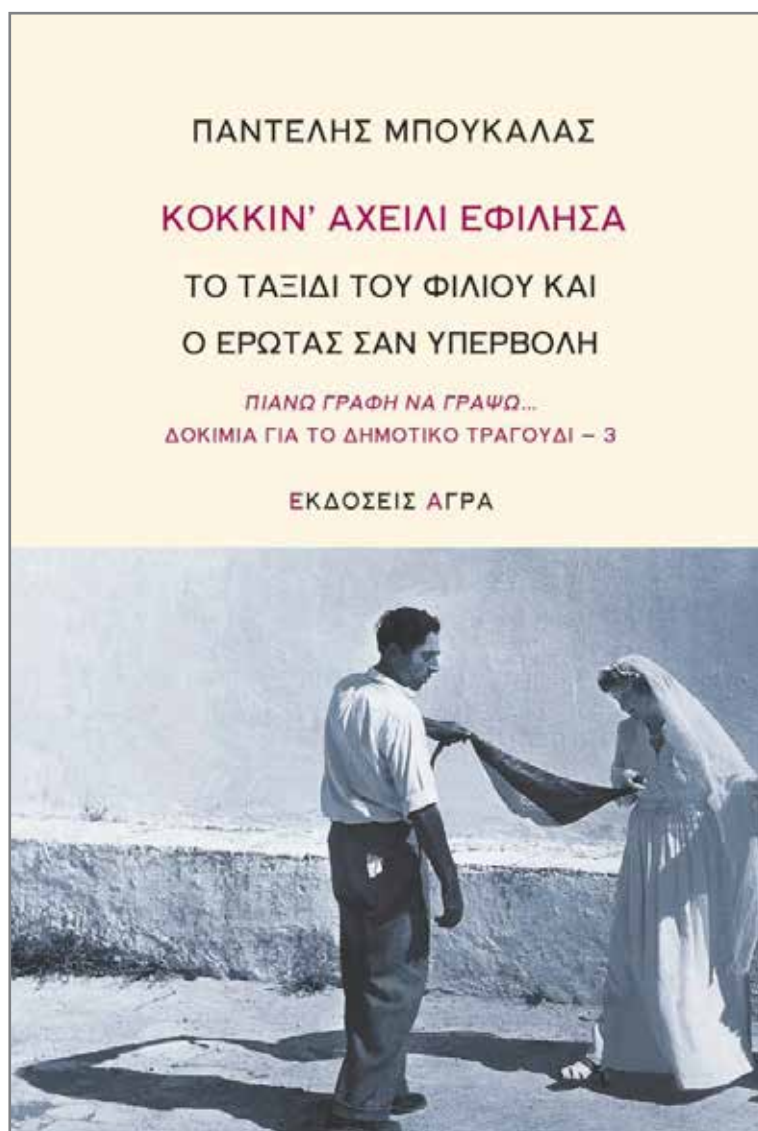
«Έχουν ένα θαμβωτικό προτέρημα αυτά τα ποιήματα [τα δημοτικά τραγούδια]: συνιστούν γεγονότα σώματος και γεγονότα ψυχής· είναι σημεία βαθύτερα της γλώσσας. Κι έτσι όπως αχώριστα παντρεύουν ρυθμό και νόημα, μέλος και εικόνα, φωνή και σιωπή, δηλούμενο και υποδηλούμενο, αφηγηματικό και λυρικό, φυσικό και υπερφυσικό, επάνω τόπο και κάτω κόσμο, ακαριαίο και εκτενές, φύση και ανθρώπους, λογικό και απροσδόκητο, ομάδα και άτομο, σεμνό και προκλητικό, γενέθλιο και τελεσίδικο, κοινό και αλλόκοτο, σκωπτικό και φιλότιμο, ζωφόρο και πένθιμο, πραγματικό και υπερρεαλιστικό, αρχαιότατο και καινοτόμο· έτσι όπως φιλόξενα στεγάζουν εντός τους έναν τρόπο να δει κανείς το παν άτμητο, και άτμητο να το γευτεί, αποκαθιστούν και την ενότητα πνεύματος του αναγνώστη τους, που του προσφέρουν έναν απίστευτο αποκαλυπτικό πλούτο». (Απόσπασμα από το βιβλίο)

ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ, ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ Τ.2
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ, 2017

Άφθονο και ακατάσχετο ρέει το αίμα στην επικράτεια του έρωτα, όπως τη γεωγραφεί η δημοτική ποίηση, από τις παραλογές έως τα καθαυτό ερωτολογικά τραγούδια, εκτενή ή δίστιχα. Της αγάπης τα αίματα, στη μεταφορική ή την κυριολεκτική τους χρήση, λειτουργούν σαν απόλυτο τεκμήριο της ψυχικής συγκίνησης, σαν ακράδαντο πειστήριο της πίστης και της αφιέρωσης. Και σαν αδιαμφισβήτητη μαρτυρία του ερωτικού πάθους, και των παθημάτων που αναπόφευκτα συνεπάγεται.

ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ, ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΚΟΚΚΙΝ' ΑΧΕΙΛΙ ΕΦΙΛΗΣΑ Τ.3
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ, 2019

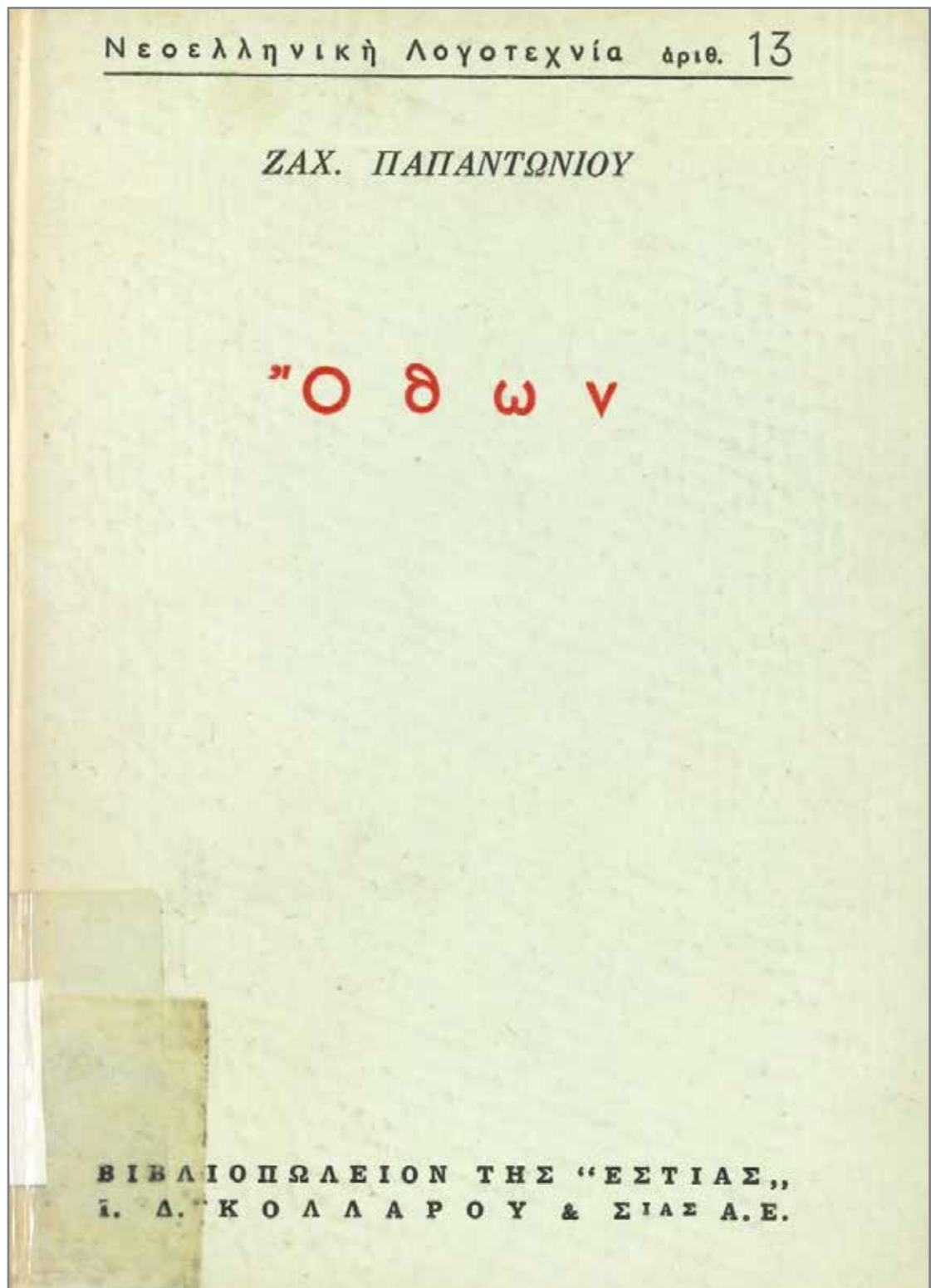

«Έχουν ένα θαμβωτικό προτέρημα αυτά τα ποιήματα [τα δημοτικά τραγούδια]: συνιστούν γεγονότα σώματος και γεγονότα ψυχής· είναι σημεία βαθύτερα της γλώσσας. Κι έτσι όπως αχώριστα παντρεύουν ρυθμό και νόημα, μέλος και εικόνα, φωνή και σιωπή, δηλούμενο και υποδηλούμενο, αφηγηματικό και λυρικό, φυσικό και υπερφυσικό, επάνω τόπο και κάτω κόσμο, ακαριαίο και εκτενές, φύση και ανθρώπους, λογικό και απροσδόκητο, ομάδα και άτομο, σεμνό και προκλητικό, γενέθλιο και τελεσίδικο, κοινό και αλλόκοτο, σκωπτικό και φιλότιμο, ζωφόρο και πένθιμο, πραγματικό και υπερρεαλιστικό, αρχαιότατο και καινοτόμο· έτσι όπως φιλόξενα στεγάζουν εντός τους έναν τρόπο να δει κανείς το παν άτμητο, και άτμητο να το γευτεί, αποκαθιστούν και την ενότητα πνεύματος του αναγνώστη τους, που του προσφέρουν έναν απίστευτο αποκαλυπτικό πλούτο». (Απόσπασμα από το βιβλίο)

Κεφάλαιο **1**

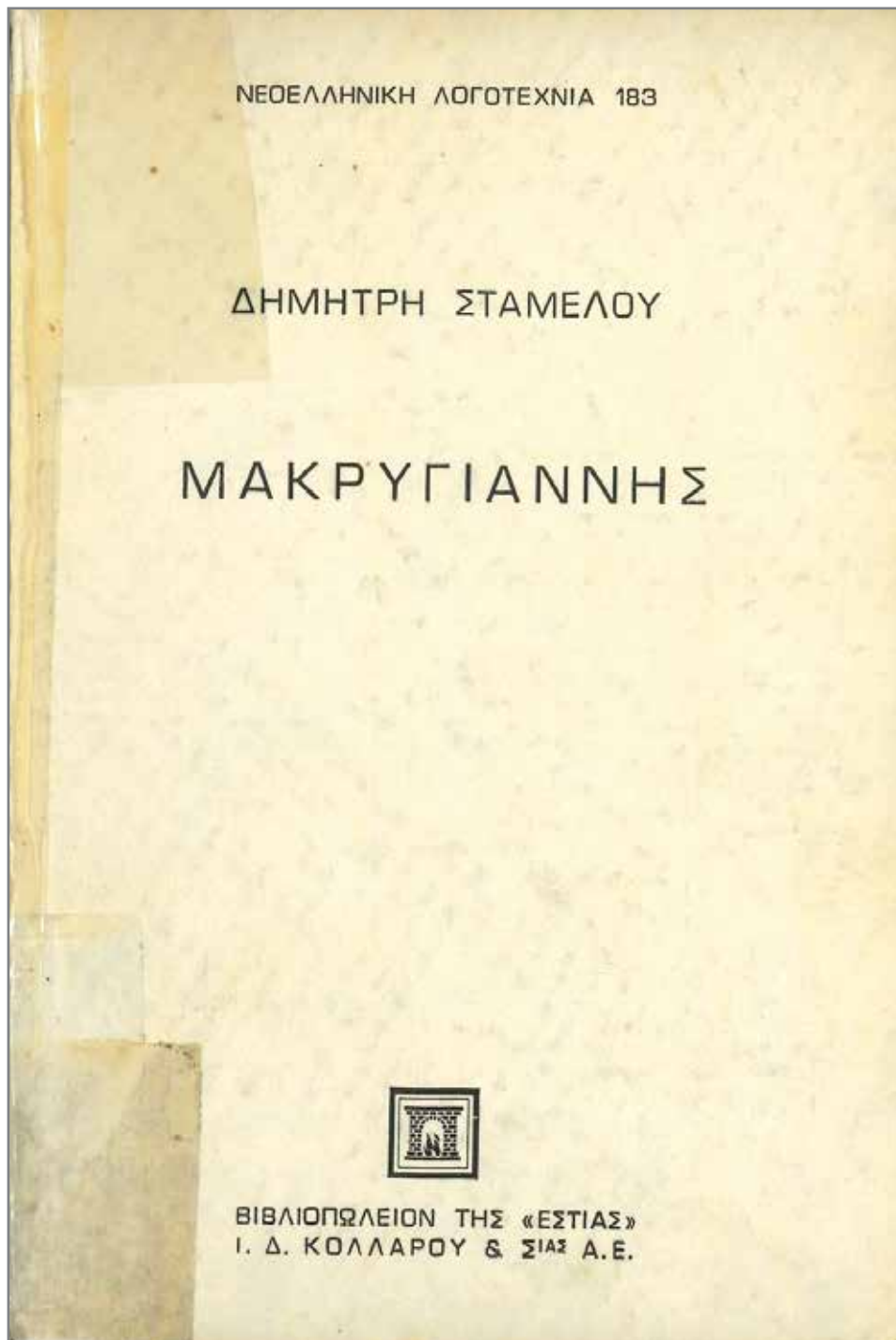
Βιβλία για το 1821 **Βιογραφίες**

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, ΖΑΧΑΡΙΑΣ
ΟΘΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ,Χ.Χ.

Ιστορικό μυθιστόρημα, Ελλάδα - Ιστορία - 1833-1863

ΣΤΑΜΕΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

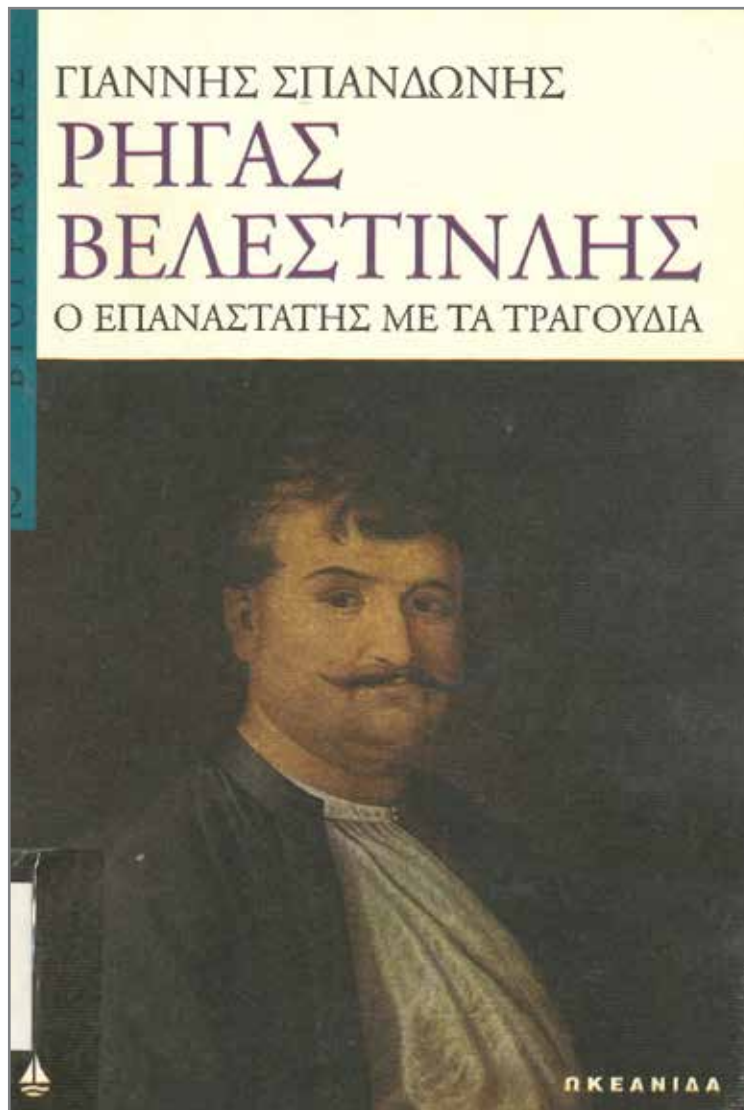
Στό έργο αυτό, που πρωτοεκδόθηκε το 1964, παρουσιάζεται ή επική καί δραματική ζωή του στρατηγού Μακρυγιάννη καί ή πολύτιμη προσφορά του στην Επανάσταση του 1821 και τη θεμελίωση του συνταγματικού πολιτεύματος. Το έργο, κατά τη δεύτερη έκδοση του (1975), τιμήθηκε με το Α' Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας.

ΣΤΑΜΕΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ,Χ.Χ.

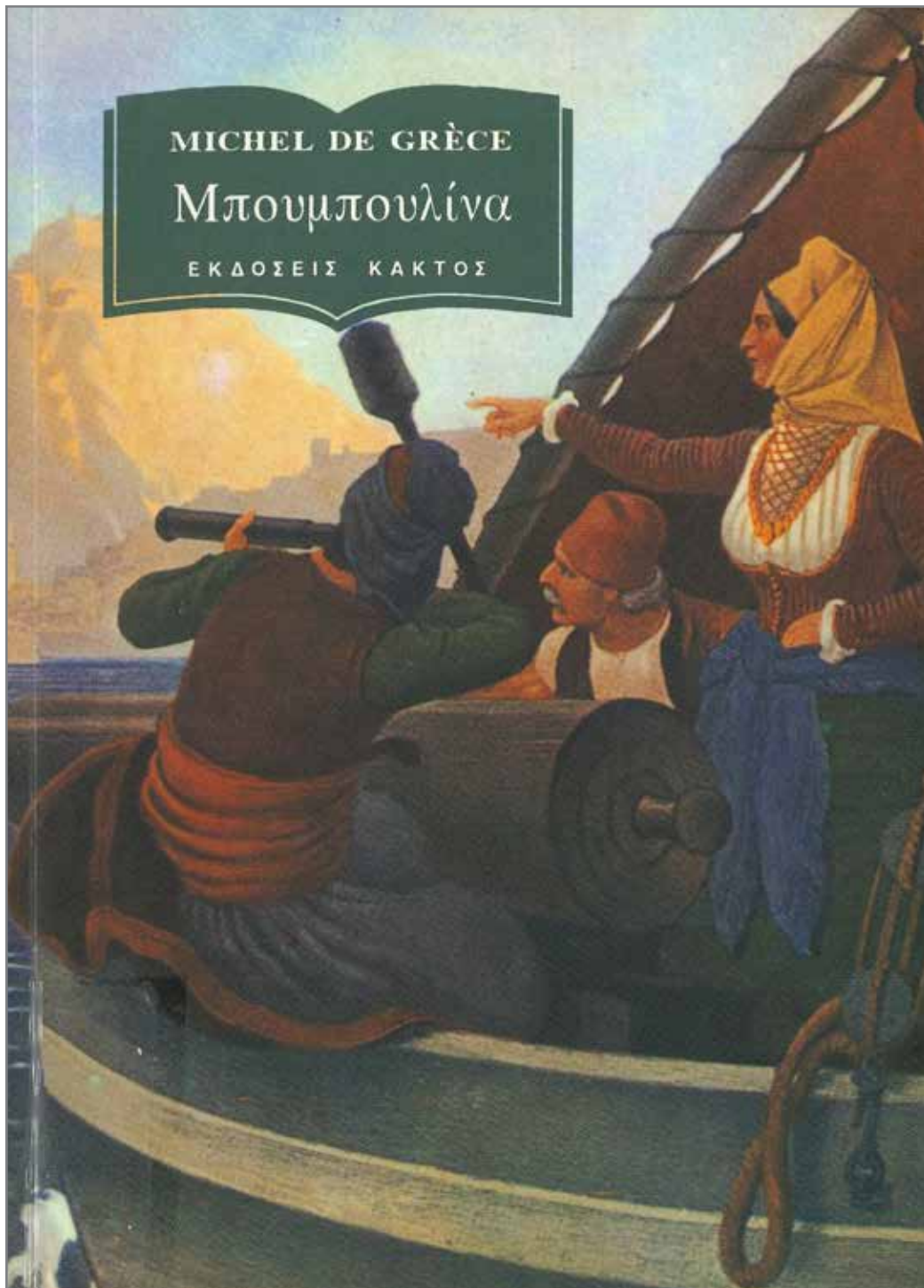
Η ηρωική και δραματική ζωή του Κατσαντώνη σε μια συνάρτηση Ιστορίας και τέχνης. Κορυφαίος της Κλεφτουριάς, όπως κι επίσημα αναγνωρίστηκε στην κλεφταρματολική Συνέλευση της Λευκάδας το 1807, ο Κατσαντώνης παρουσιάζεται σ' όλη την έκταση της προσφοράς του στον προεπαναστατικό αγώνα για τη λευτεριά και το στέρεο θεμέλιωμα της πανεθνικής εξέγερσης το Εικοσιένα, αλλά και σε άμεση σύνδεση με καθοριστικά, για την πορεία του Γένους, γεγονότα της εποχής του. Το έργο αξιοποιεί λογοτεχνικά την ιστορική πραγματικότητα, η οποία τεκμηριώνεται με τις πλούσιες σημειώσεις και την αναλυτική βιβλιογραφία. Έτσι, τέχνη και Ιστορία συγκροτούν μιαν ενότητα απ' όπου ανυψώνεται, αληθινή κι ολοζώντανη, η μεγάλη αυτή μορφή του Νέου Ελληνισμού.

ΣΠΑΝΔΩΝΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ
ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΩΚΕΑΝΙΔΑ, 1998

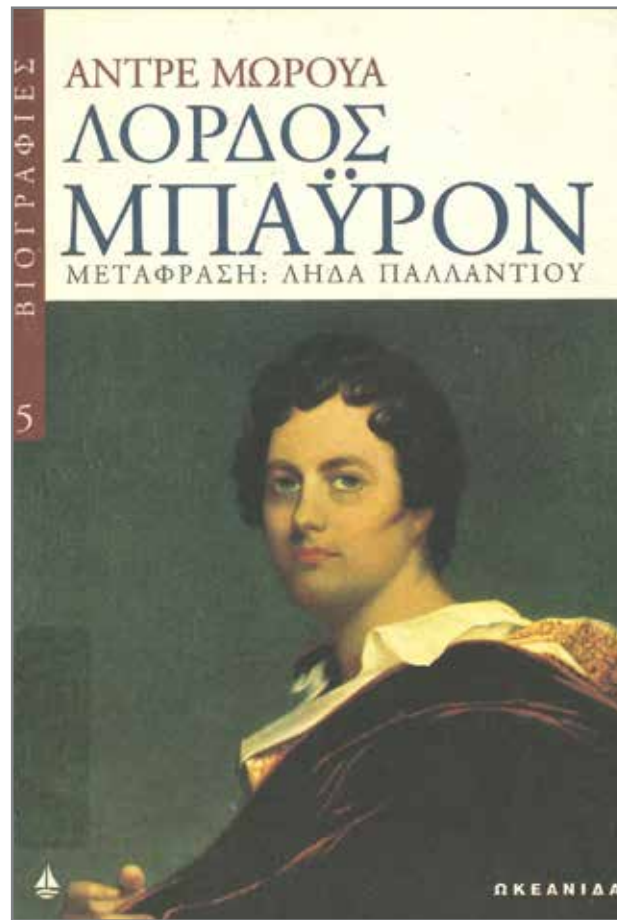
“Όλον το έθνος αδικείται όταν αδικείται ένας μόνος πολίτης”. Τα αισθήματα και τα νοήματα που εκφράζουν τούτα τα λόγια του Ρήγα, αποτελούν το θεμέλιο πάνω στο οποίο χτίστηκε η βιογραφία του “Έπαναστάτη με τα τραγούδια” από τον Γιάννη Σπανδωνή. Ο συγγραφέας κοιτάζει τον πρωτεργάτη της εθνεγερσίας από μια καινούργια οπτική γωνία εξετάζοντας τις ανθρώπινες αδυναμίες του αλλά και το βαθιά δημοκρατικό του πνεύμα. Δυο πλευρές δηλαδή για τις οποίες αδιαφόρησαν λίγο-πολύ οι ιστοριογράφοι. Στο βιβλίο, εκτός από τα δραματικά γεγονότα της ζωής του εθνομάρτυρα -ζωής και σκέψης που θα μπορούσαν να χρησιμέψουν σαν φάρος στη σημερινή συγκυρία- ζωντανεύει μια ολόκληρη εποχή, κι ο αναγνώστης ζει κι ανασαίνει την ατμόσφαιρα των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών με τη φαναριώτικη αριστοκρατία, της αυτοκρατορικής Βιέννης και της Τεργέστης των Ελλήνων εμπορευομένων.

DE GRECE, MICHEL
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ, 1993

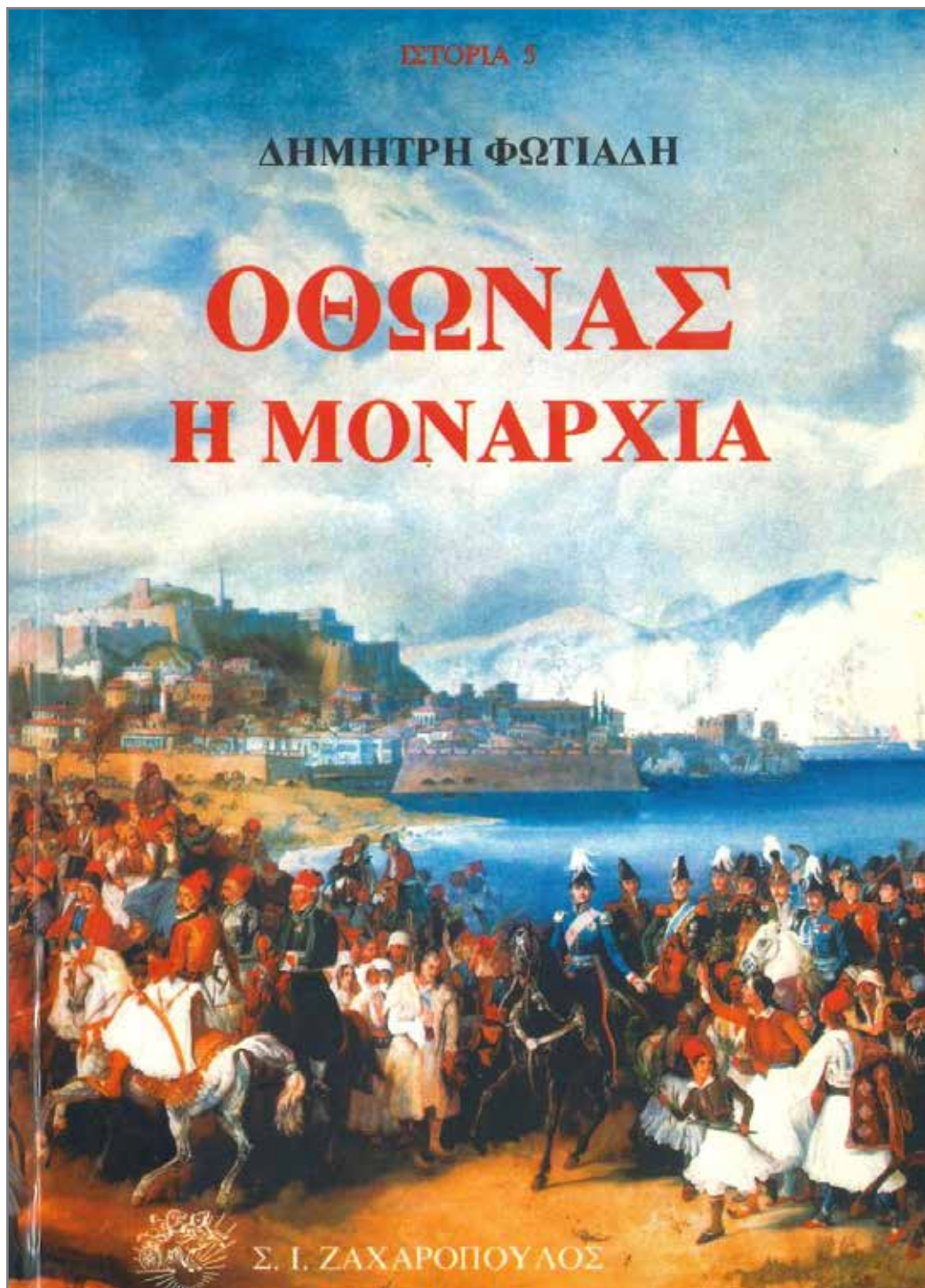
Η συναρπαστική βιογραφία της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας. Ρίχνεται στη φωτιά του ξεσηκωμού, μάχεται νικηφόρα, αντιμετωπίζει προδοσίες, εμπνέει θυελλώδεις έρωτες, αλλά ποτέ δεν λησμονεί το πραγματικό πάθος της: την πατρίδα της.

MAUROIS, ANDRE
ΛΟΡΔΟΣ ΜΠΑΥΡΟΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΩΚΕΑΝΙΔΑ, 1996

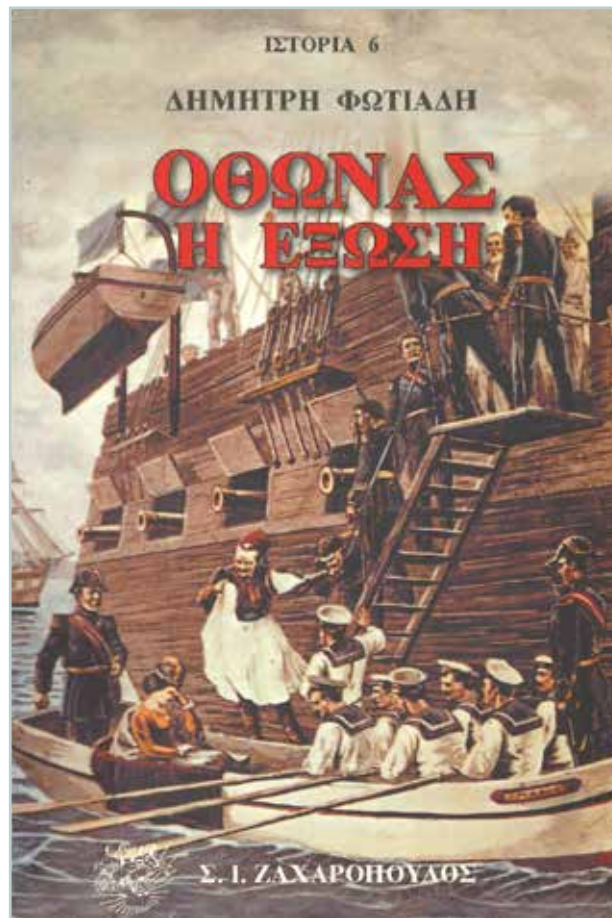
Ήταν ποιητής, διψούσε όμως και για δράση. Ήταν ευγενής και πυργοδεσπότης, αλλά γνώρισε εποχές ένδειας και ταπείνωσης. Είχε ανάγκη από αγάπη, έκανε όμως τους άλλους, και ιδίως τις γυναίκες, να υποφέρουν από τη βιαιότητα του χαρακτήρα του. Λαχταρούσε να συναναστρέφεται τη λονδρέζικη αριστοκρατία, αλλά δεν έπαυε να την προκαλεί, ώσπου βρέθηκε αποκλεισμένος από τους κόλπους της. Πίστευε σε υψηλά ιδανικά (όπως ο αγώνας των Ελλήνων για την εθνική τους ανεξαρτησία), αψηφούσε όμως απαράβατους ηθικούς κανόνες, ζευγαρώνοντας με την ετεροθαλή αδελφή του, χωρίζοντας τη γυναίκα του, συζώντας επί χρόνια με την Ιταλίδα κόμισσα Γκουιτσιόλι. Ήταν γοητευτικός και μοχθηρός, αναίσχυτος και ντροπαλός, ρομαντικός και κυνικός, θεοσεβούμενος και βλάσφημος, εχθρός της πλήξης και της μειριότητας και λάτρης των βίαιων συναισθημάτων - ήταν ο Τζωρτζ Γκόρντον, Λόρδος Μπάυρον, δημιουργός του Τσάιλντ Χάρολντ και του Δου Ζουάν, ένας από τους μεγαλύτερους εκπροσώπους του Ρομαντισμού. Αυτή η βιογραφία γραμμένη από τον Αντρέ Μωρουά, ένα μάστορα του είδους, μας δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε τη συναρπαστική προσωπικότητα του Βύρωνα και να ταξιδέψουμε μαζί του μέσα από τις θύελλες των ιστορικών γεγονότων αλλά και των συναισθηματικών εξάρσεων που σημάδεψαν τη ζωή του. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΟΘΩΝΑΣ Η ΜΟΝΑΡΧΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, 1988

Τούτο το βιβλίο δεν γράφτηκε για ν' ανιστορήσει τη ζωή ενός βασιλιά, μα μιας εποχής. Αρχίζει με τη ναυμαχία του Ναβαρίνου και τελειώνει με την επανάσταση της Τρίτης του Σεπτέμβρη 1843, που κατέργησε τη μοναρχία. (Από την έκδοση)

ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΟΘΩΝΑΣ Η ΕΞΩΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, 1988

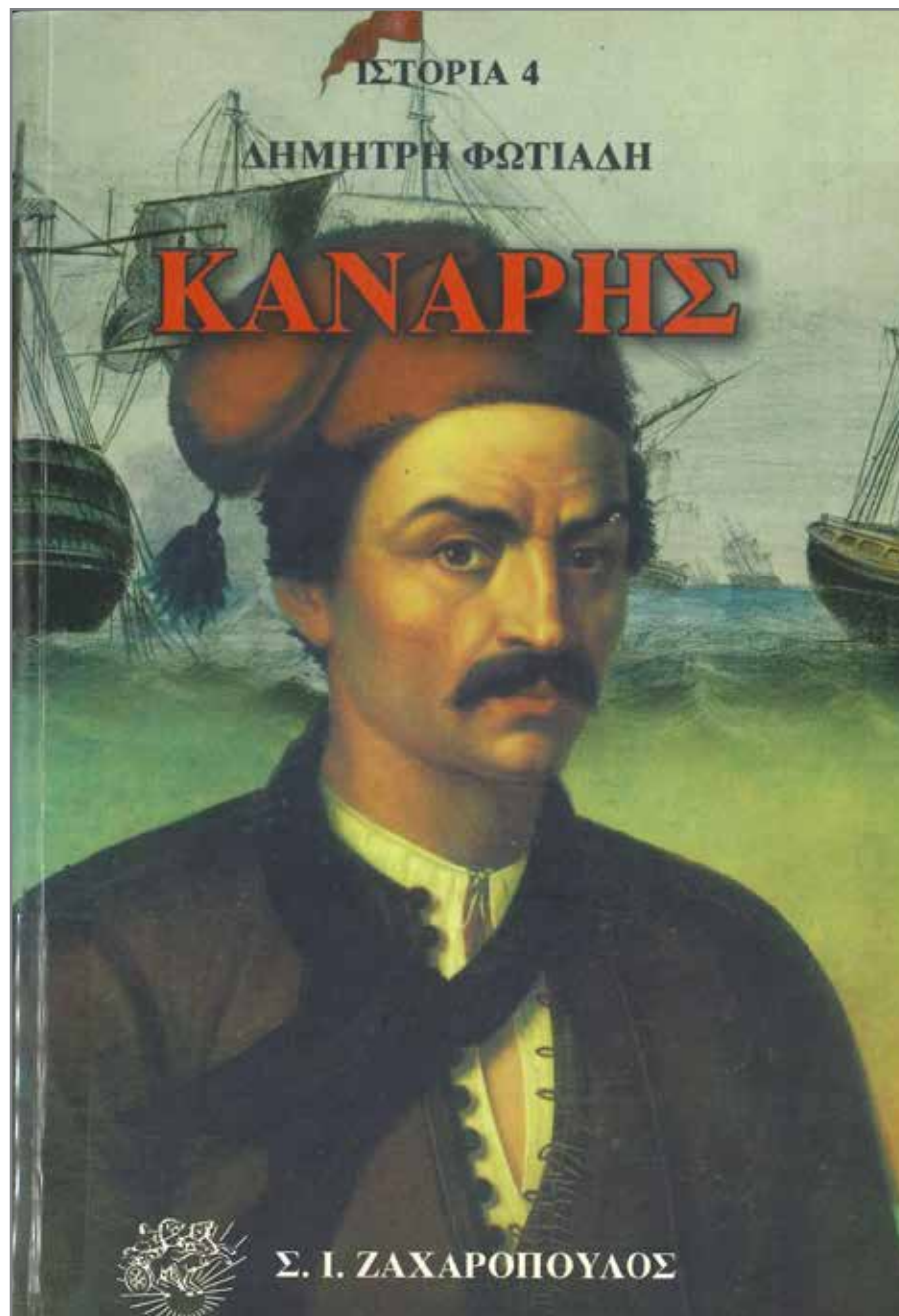

Στο προηγούμενο βιβλίο μου, που έχει για τίτλο “Οθώνας, η Μοναρχία”, αφηγήθηκα το πώς οι Έλληνες, έπειτα από το Εικοσιένα, έπεσαν κάτω από το τυραννικό πολίτευμα μιας “ελέω θεού βασιλείας”, καθώς και την επανάστασή τους για ν’ αποκτήσουν Σύνταγμα. Σε τούτο το βιβλίο ανιστορώ το πώς ο Όθωνας καταπάτησε το Σύνταγμα και τους πολύχρονους αγώνες της μεταεπαναστατικής γενιάς, που καταλήξανε στην έξωση της βαρβαρικής δυναστείας. [. . .] (Από την έκδοση)

“Η Έξωση του Όθωνα του Δ. Φωτιάδη είναι ένα βιβλίο ανεξάντλητο σε παρατηρήσεις και διδάγματα, σε πλούτο από σκηνές και εκδηλώσεις της πολιτικοκοινωνικής ζωής στην Ελλάδα του περασμένου αιώνα. Μα είναι ακόμα μια πανοραμική κάτοψη της Ελληνικής ζωής, βριθούσα σε ομοιότητες ως προς τις τοποθετήσεις τις κοινωνικές, τις εξαρτήσεις από τους ξένους, τις αντιδράσεις του λαού, τις φωτεινές εκρήξεις της νεολαίας... με τα συγκαιρινά μας γεγονότα, όπως τα ζούμε καθημερινά”. (ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ)

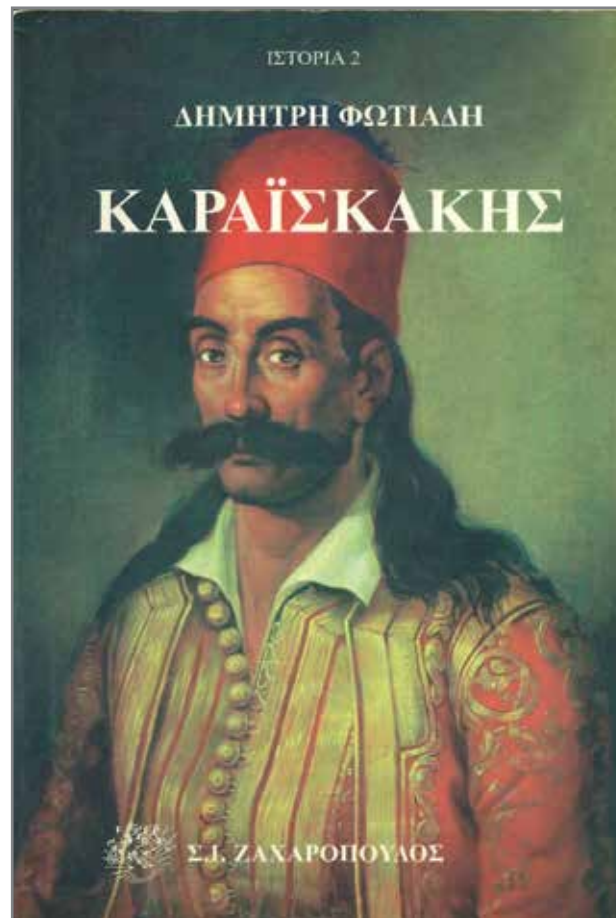
“Συσταίνουμε στους αναγνώστες να διαβάσουν την Έξωση του Όθωνα του Φωτιάδη. Είναι μια πανοραμική κάτοψη της Ελληνικής ζωής, που οδηγεί σε σκέψεις και συμπεράσματα εξαιρετικά ενδιαφέροντα και διαφωτιστικά. Διαβάζεται με άνεση κι ευχαρίστηση, γιατί συγκε-ντρώνει τις αρετές ενός εξαιρετικού λογοτεχνήματος”. (ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ)

ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΑΝΑΡΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, 1988

(. . .) Μέσα από το βιβλίο του αναπηδά το νόημα της πραγματικής επανάστασης, όχι μονάχα σαν γεγονός ιστορικού, αλλά σαν ψυχολογίας, όπου ο άνθρωπος εξισώνει μες στη συνειδήσή του τη ζωή και το θάνατο για να πιάσει στα χέρια του τη ζωή - ταυτόσημη πάντα με την ελευθερία σε κάθε επανάσταση. Αυτή σε οπλίζει με την ακαταγώνιστη δύναμη της απελπισίας - ο θάνατος κι ο οκτρός είναι ένα πράγμα, χτυπάς τον ένα και νικάς τον άλλο. (. . .) (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, 1995

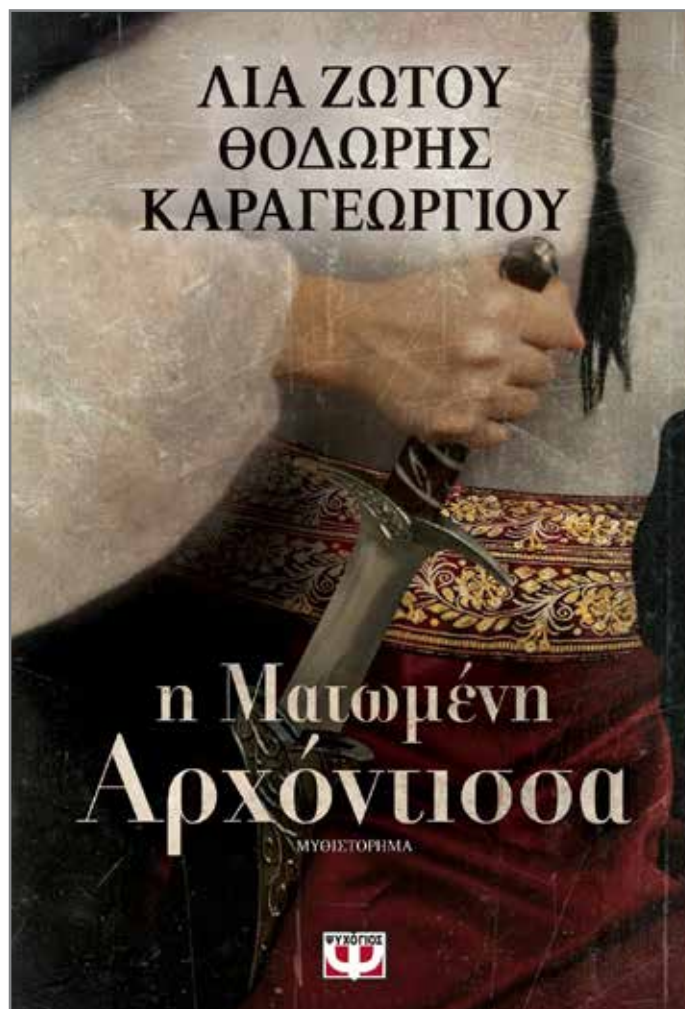

Στο προηγούμενο βιβλίο μου, που έχει για τίτλο “Όθωνας, η Μοναρχία”, αφηγήθηκα το πώς οι Έλληνες, έπειτα από το Εικοσιένα, έπεσαν κάτω από το τυραννικό πολίτευμα μιας “ελέω θεού βασιλείας”, καθώς και την επανάστασή τους για ν’ αποκτήσουν Σύνταγμα. Σε τούτο το βιβλίο ανιστορώ το πώς ο Όθωνας καταπάτησε το Σύνταγμα και τους πολύχρονους αγώνες της μεταεπαναστατικής γενιάς, που καταλήξανε στην έξωση της βαρβαρικής δυναστείας. [. . .] (Από την έκδοση)

“Η Έξωση του Όθωνα του Δ. Φωτιάδη είναι ένα βιβλίο ανεξάντλητο σε παρατηρήσεις και διδάγματα, σε πλούτο από σκηνές και εκδηλώσεις της πολιτικοκοινωνικής ζωής στην Ελλάδα του περασμένου αιώνα. Μα είναι ακόμα μια πανοραμική κάτοψη της Ελληνικής ζωής, βριθούσα σε ομοιότητες ως προς τις τοποθετήσεις τις κοινωνικές, τις εξαρτήσεις από τους ξένους, τις αντιδράσεις του λαού, τις φωτεινές εκρήξεις της νεολαίας... με τα συγκαιρινά μας γεγονότα, όπως τα ζούμε καθημερινά”. (ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ)

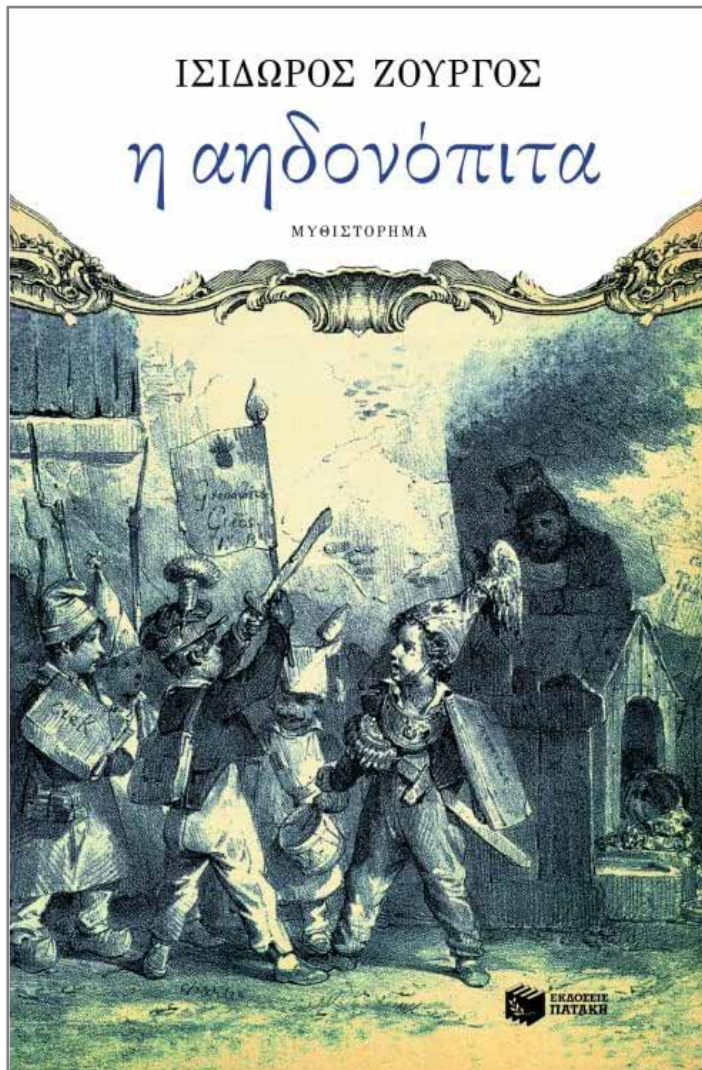
“Συσταίνουμε στους αναγνώστες να διαβάσουν την Έξωση του Όθωνα του Φωτιάδη. Είναι μια πανοραμική κάτοψη της Ελληνικής ζωής, που οδηγεί σε σκέψεις και συμπεράσματα εξαιρετικά ενδιαφέροντα και διαφωτιστικά. Διαβάζεται με άνεση κι ευχαρίστηση, γιατί συγκε-ντρώνει τις αρετές ενός εξαιρετικού λογοτεχνήματος”. (ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ)

ΖΩΤΟΥ,ΛΙΑ-ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΘΟΔΩΡΗΣ
Η ΜΑΤΩΜΕΝΗ ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2018

Ένας έμπορος από την Οδησσό παίρνει όρκο βαρύ να διαδώσει παντού το όραμα της Φιλικής Εταιρείας. Ένας Ελβετός τυπογράφος αφήνει πίσω τη ζωή του για να λάβει μέρος στην Ελληνική Επανάσταση. Ένα αμούστακο αγόρι γίνεται τρανός καπετάνιος. Μια νεαρή Χιώτισσα δίνει τη δική της μάχη, έχοντας για μοναδικό όπλο την πένα της. Ένας Σουλιώτης βοηθάει μια χριστιανή και μια μουσουλμάνα να δραπετεύσουν από το χαρέμι του Αλή Πασά στα Γιάννενα. Η Ελλάδα φλέγεται, ματώνει, παλεύει να αποτινάξει τον ζυγό της σκλαβιάς από πάνω της. Κι η Ιστορία εκεί, πάντοτε παρούσα, να καθορίζει τα βήματα όλων, να τους οδηγεί, άλλοτε σωστά και άλλοτε λανθασμένα, να τους χαρίζει χαρές και πίκρες, να γράφει τις σελίδες της ζωής τους πότε με την απελπισία και πότε με τον έρωτα, πότε με τον θάνατο και πότε με την ελευθερία. «Τι είναι για μένα η Ελλάδα; Να, σαν να τη βλέπω τώρα da μπροστά μου... Μια γυναίκα λεβέντισσα, μια γυναίκα αρχόντισσα που στέκει περήφανη κι αγέρωχη. Με τη λευκή την πουκαμίσσα της, τη χρυσοποίκιλτη φορεσιά της. Μπορώ, θαρρείς, ν' αγγίξω το υφάδι της. Μία γυναίκα στριμωγμένη στη γωνιά, απ' όλους σας κυκλωμένη. Μα πάνω της βαστάει λεπίδι, και το 'χει πιότερο να πεθάνει παρά να πέσει στα βρομερά σας χέρια!»

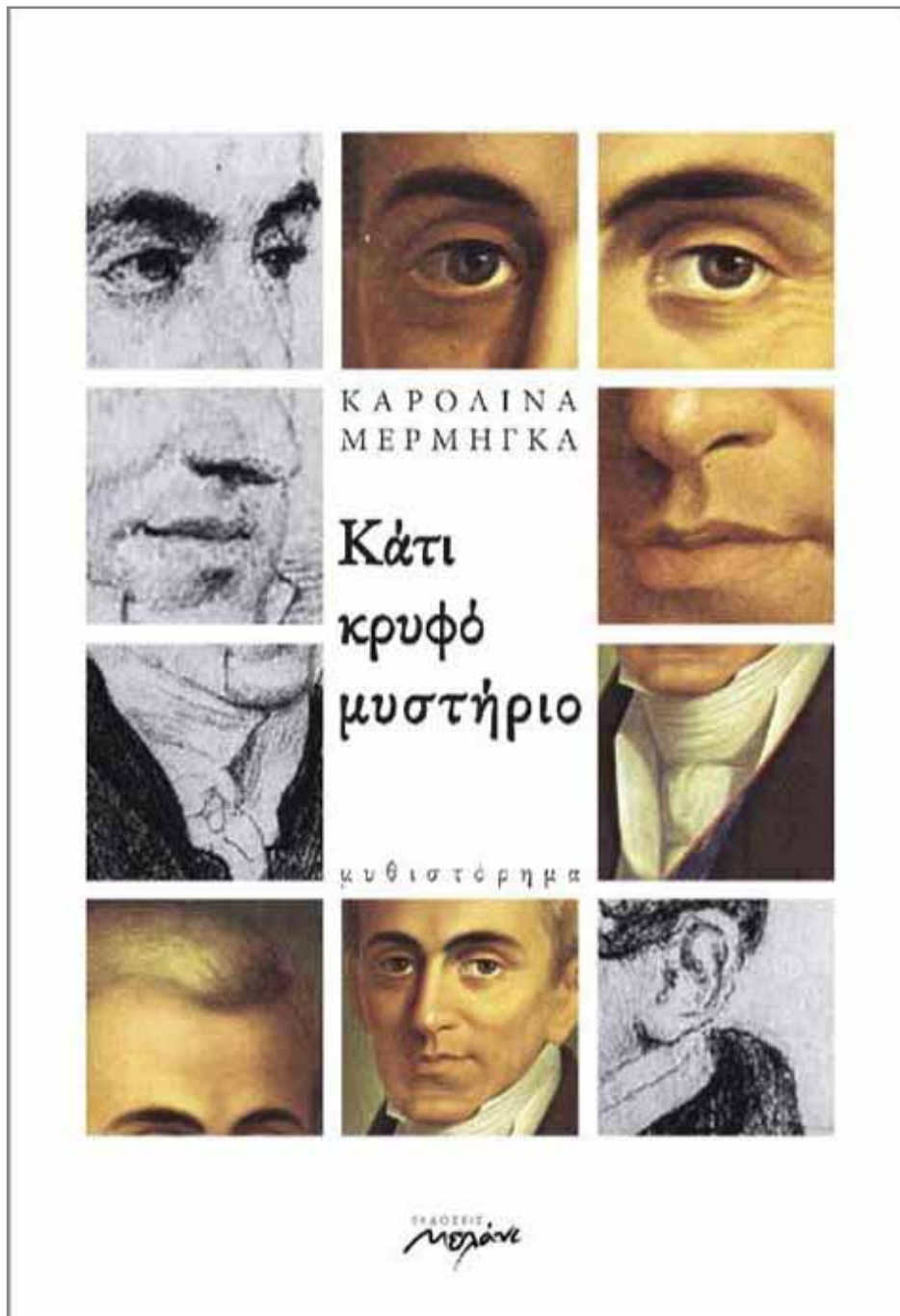
ΖΟΥΡΓΟΣ, ΙΣΙΔΩΡΟΣ
Η ΑΗΔΟΝΟΠΙΤΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2008

Η περιήγηση ενός Αμερικανού φιλέλληνα στον κόσμο της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και η μανική του προσήλωση στον αγώνα των λαών ενάντια στην απολυταρχία δίνουν αφορμή να ξεδιπλωθούν πέντε χρόνια πολέμου και ονείρων, από τον ξεσηκωμό της Μακεδονίας ως τα βουνά του Ασπροπόταμου, της Ρούμελης κι από κει στο έγκλειστο Μεσολόγγι.

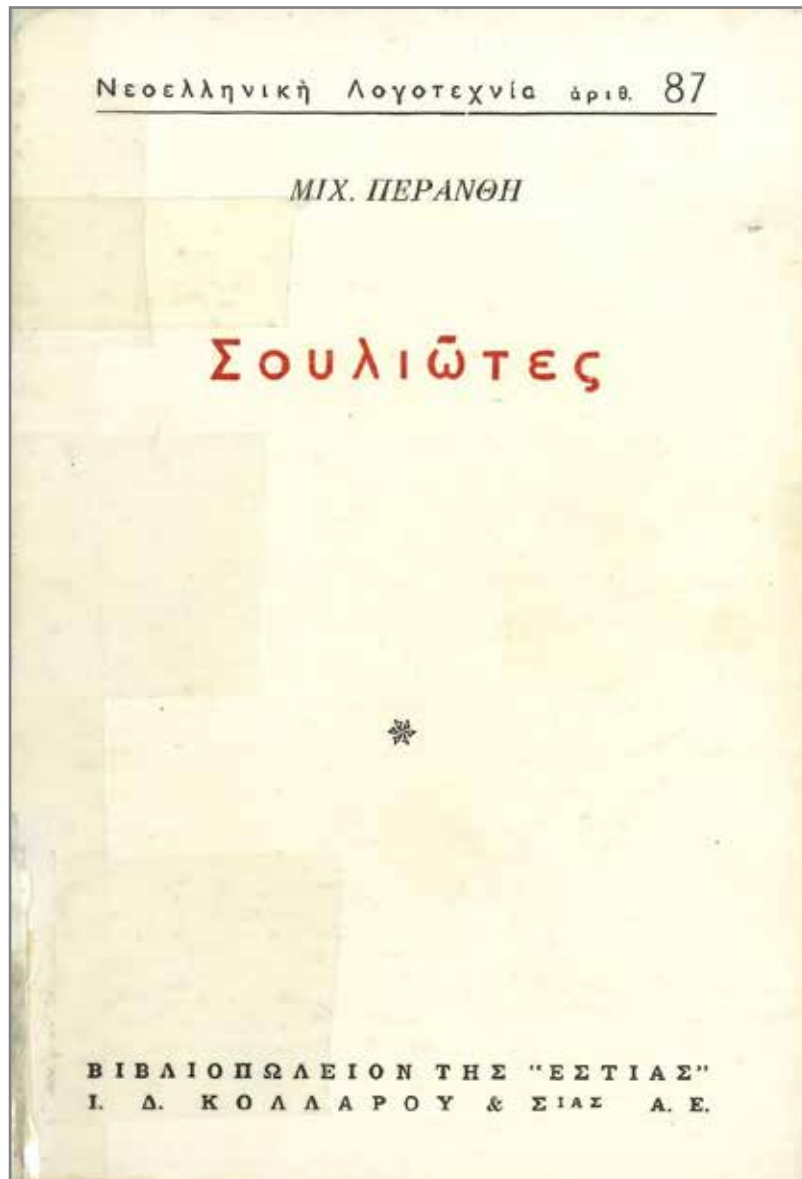
Η “Αηδονόπιτα” είναι ένα μυθιστόρημα μιας μεγάλης περιπέτειας, που στις σελίδες του συναντάμε τον Νικόλαο Παπάφη, τον Κασομούλη, οπλαρχηγούς της Ρούμελης και του Ολύμπου, τον Μπάιρον, ακόμα και τον Ανώνυμο, τον συγγραφέα της “Ελληνικής Νομαρχίας”. Είναι ένα βιβλίο στραμμένο στον αγώνα του ανθρώπου για ελευθερία και αυτοδιάθεση, μα πιο πολύ στο ζεστό κουκούλι του έρωτα, που είναι ο δρόμος και ο βατήρας της άλλης ελευθερίας, της υπαρκτικής. Όλα αυτά συμβαίνουν στις αιραπούς μεγάλων ταξιδιών, καθώς η ανθρώπινη μοίρα, δεμένη πισθάγκωνα στο μεσιανό κατάρτι, χαρτογραφεί με το βλέμμα της τα έσοχα του ωκεανού.

ΜΕΡΜΗΓΚΑ, ΚΑΡΟΛΙΝΑ
ΚΑΤΙ ΚΡΥΦΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΛΑΝΙ, 2019

Στη γραμμική αφήγηση της ιστορίας μας, ανάμεσα στην Τουρκοκρατία και την Βαναροκρατία, υπήρξε μια σύντομη στιγμή που δεν ονοματίστηκε ποτέ. Μια οχισμή χρόνου, μια φωτεινή εισπνοή ελπίδας όπου όλα μπορούσαν να γίνουν και ένας άνθρωπος προσπάθησε να τα κάνει. Ένας “ξένος” που βρίσκεται σήμερα ολόγυρά μας, παντού και πουθενά: το αποτύπωμα του έργου του ακόμα ορατό, ο ίδιος ακόμα άγνωστος. Το όνομά του, Ιωάννης Καποδίστριας.

ΠΕΡΑΝΘΗΣ, ΜΙΧΑΛΗΣ
ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

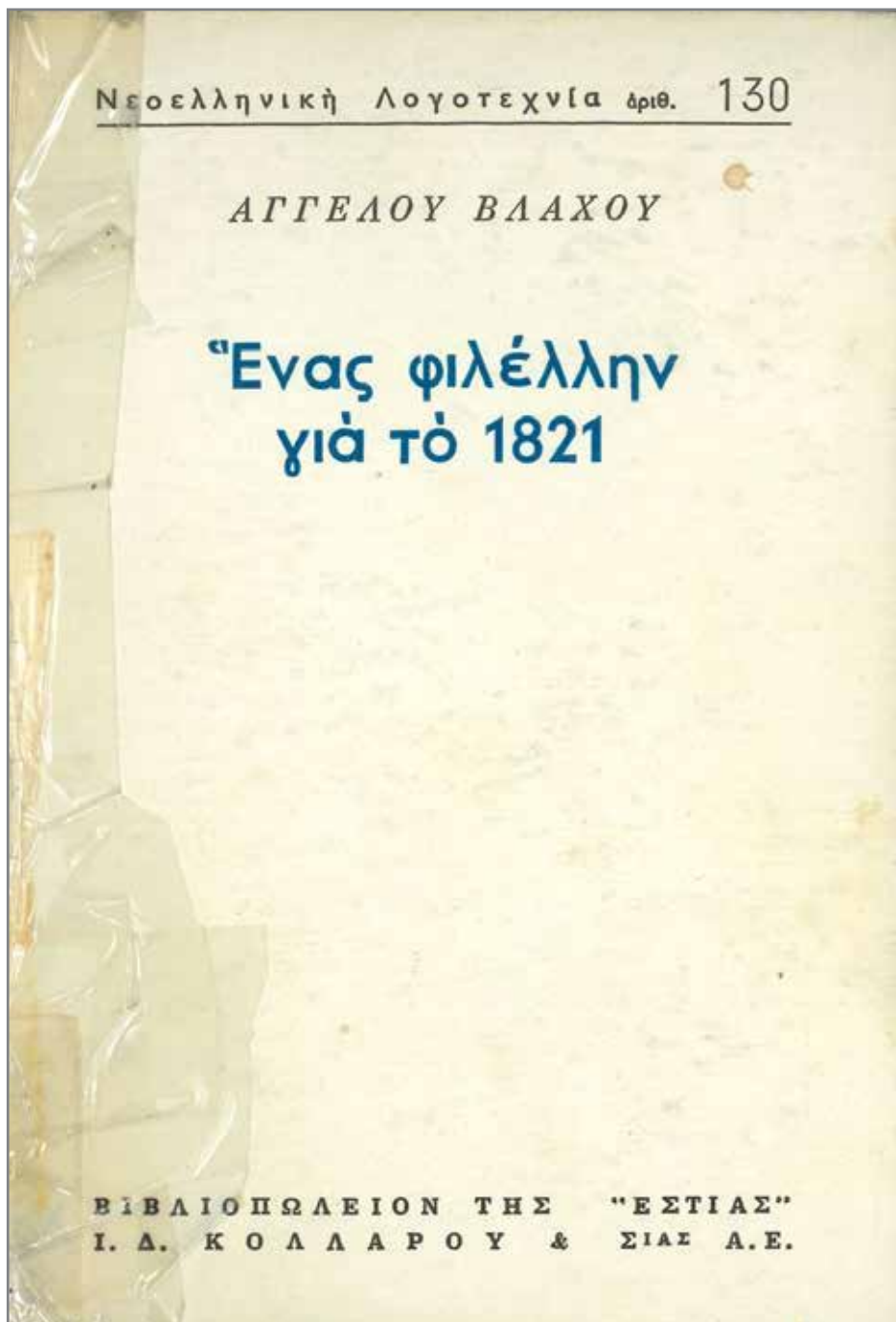
«Μάνη και Σούλι, στα προεπαναστατικά χρόνια, στάθηκαν δυο εθνικές εστίες καρτερίας και τόλμης, όπου “το ποθούμενου” -η αναμενόμενη ανεξαρτησία- καταυγάστηκε με ένθεο φως. Η περίπτωση της σουλιώτικης πολιτείας είναι ιδιαίτερα συγκινητική. Όχι μόνο γιατί το δράμα του Ζαλόγγου, που ολοκληρώθηκε με την τραγωδία του Σέλτσου. Αλλά γιατί διαιώνισε και διαφύλαξε μορφές και χαρακτηριστικά της ελληνικής διάρκειας. Στην πολιτική της οργάνωση διατηρήθηκε το πνεύμα της Σπάρτης, οι αρχές της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, το Δίκαιο των Βυζαντινών. Διατηρήθηκε η αίσθηση της ιστορικής συνέχειας, ότι οι βυζαντινές ελπίδες μεταφέρθηκαν στα σουλιώτικα όπλα, αίσθηση που δουλεύτηκε σιγά-σιγά και γενικεύτηκε σε κοινή συνείδηση του ελληνισμού». (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΠΕΤΣΑΛΗΣ-ΔΙΟΜΗΔΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΘΡΟΣ - ΤΟΜΟΙ 3
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

Οι λαοί ζούνε με μύθους, ζουν απάνω σε μύθους, ωσάν απάνω σε ρίζες. Είναι και οι μύθοι ρίζες. Και είναι συχνά ιστορία οι μύθοι, ιστορία μυθοποιημένη. Υπάρχουνε μύθοι κοινοί σε όλους τους λαούς. Είναι προπάντων οι θρησκευτικοί μύθοι. Όμως ο κάθε λαός, στον κάθε τόπο, έχει και τους χωριστούς δικούς του μύθους, εκείνους που είναι ζυμωμένοι με την ύπαρξή του σαν έθνος και σαν άτομα. Συγχέονται συχνά ο μύθος και η ιστορία και ίσως θα μπορούσε κανείς να πει ότι τότε μόνο γίνεται η ιστορία κοινό κτήμα ενός λαού και ενεργό στοιχείο της ύπαρξής του που κυκλοφορεί σαν αίμα μέσα στις φλέβες του και τροφοδοτεί την ψυχή του, όταν γίνει μύθος ή θρύλος ή όπως θέλει ο καθένας να το ονοματίσει αλλιώς. [...] (Από τον πρόλογο της έκδοσης)

ΒΛΑΧΟΣ, ΑΓΓΕΛΟΣ
ΕΝΑΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝ ΓΙΑ ΤΟ 1821
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

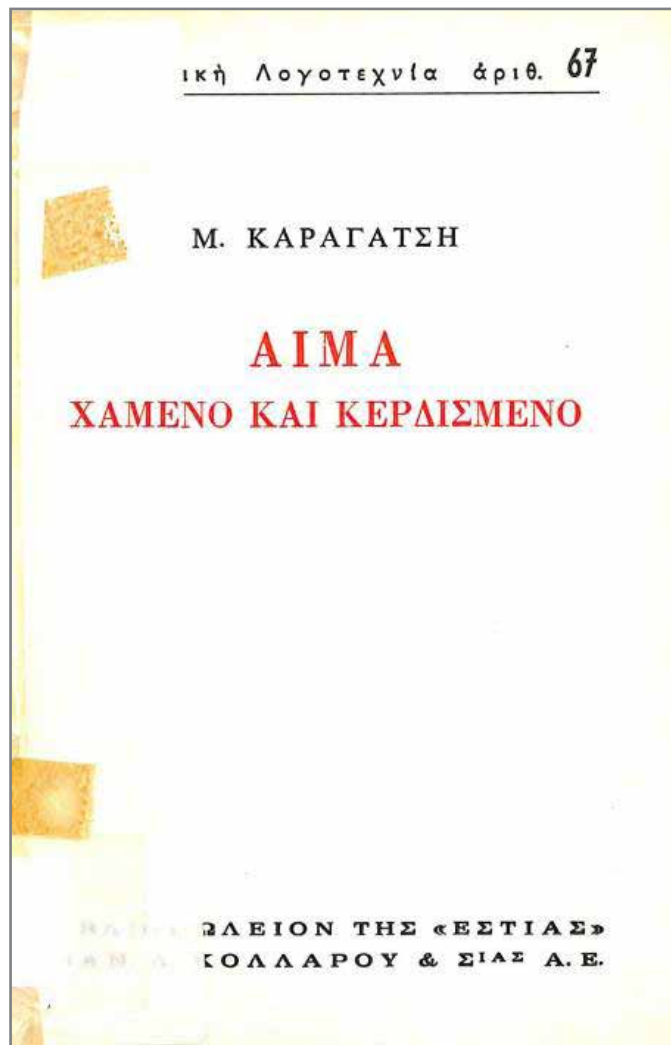
Όπως και στα άλλα μεγάλα ιστορικά μυθιστορήματά του (Ο κύριός μου ο Αλκιβιάδης και Οι τελευταίοι Γαληνότεροι), έτσι και στο Ένας φιλέλληνα για το 1821 ο Άγγελος Σ. Βλάχος παρουσιάζει τα γεγονότα σε μια συνθετική τοιχογραφία, όπου συμπλέκονται οι φωτεινές σιγμές της Επανάστασης με τις συχνά άθλιες πτυχές της περιόδου εκείνης. (. . .) (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Μ.
Ο ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΠΥΡΓΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

Ο πρώτος και αυτοτελής τόμος ενός μεγάλου κυκλικού έργου που εντάσσεται στη δημιουργία συγγραφέων όπως ο Ζολά, ο Μπαλζάκ ο Ρομέν Ρολάν. Η τριλογία του Καραγάτση -που περιλαμβάνει, στη συνέχεια του «Κοτζάμπαση», το «Αίμα χαμένο και κερδοσιμένο» και «Τα στερνά του Μίχαλου»- είχε περιγράφει από τον ίδιο ως «βιολογική και κοινωνική ιστορία μιας αστικής ελληνικής οικογένειας από το 1821 ως σήμερα, τοποθετημένη εξελικτικά μέσα στην κοινωνική, εθνική, πολιτιστική, πνευματική κ.λ.π. ιστορία του τόπου μας μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα». Στο πρώτο αυτό μυθιστόρημα του κύκλου, ο συγγραφέας του «Κίτρινου Φάκελου» ζωντανεύει μια ολόκληρη εποχή, τα χρόνια της ελληνικής επανάστασης, με όλα τα παραλειπόμενα της κλασικής ιστορίας, προβάλλοντας και πάλι -ρίζα και πηγή της όλης σύλληψης- το θέμα γύρω από το οποίο περιστρέφεται ολόκληρο το έργο του: τη δύναμη του σεξουαλικού ενστίκτου και την επίδρασή του πάνω στη διαμόρφωση των ατόμων και των κοινωνιών. Ο Καραγάτσης στήνει μπροστά μας έναν ολοζώντανο κεντρικό ήρωα, τον Μίχαλο Ρούση, τον περίφημο Κοτζάμπαση του Καστροπύργου, που γίνεται εξωμότης και προδότης γιατί τον κυβερνά το αίσθημα του ευδαιμονισμού και γιατί βάζει πιο ψηλά απ' όλα στη ζωή του τις χαρές που μπορεί να του δώσει. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Μ.
ΑΙΜΑ ΧΑΜΕΝΟ ΚΑΙ ΚΕΡΔΙΣΜΕΝΟ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, Χ.Χ.

Ο δεύτερος τόμος ενός μεγάλου κυκλικού έργου που εντάσσεται στην χορεία ανάλογων μυθιστορηματικών τοιχογραφιών του Μπαλζάκ και του Ζολά. Η τριλογία του Καραγάτση -που περιλαμβάνει τον «Κοιζάμπαση του Καστρόπυργου», το «Αίμα χαμένο και κερδισμένο» και «Τα σερνά του Μίχαλου»- είχε περιγραφεί από τον ίδιο ως «βιολογική και κοινωνική ιστορία μιας αστικής ελληνικής οικογένειας από το 1821 μέχρι σήμερα». Στον πρώτο τόμο της τριλογίας, ο Καραγάτσης έστηνε έναν ολοζώντανο κεντρικό ήρωα, τον Μίχαλο Ρούση, τον περίφημο Κοιζάμπαση, που γινόταν εξωμότης γιατί τον κυβερνούσε το αίσθημα του ευδαιμονισμού. Τώρα στο «Αίμα χαμένο» ο ίδιος αυτός Ρούσης ολοκληρώνεται ως μορφή που αναπήδησε απ' τον κόσμο του μεγάλου ξεσηκωμού του Εικοσιένα. Στο έργο αυτό ο Καραγάτσης δεν ρίχνει το βάρος σε έναν ή δύο ήρωες: δίνει ζωή σε μια ολόκληρη -και σημαντικότερη- εποχή. Η Επανάσταση στις σελίδες αυτού του βιβλίου δεν αντιμετωπίζεται με τρόπο κοντόφθαλμο, αλλά υπό το πρίσμα της ζωής πρίσμα σίγουρο, μεγεθυντικό, ανυπότακτο σε οποιαδήποτε σκοπιμότητα. Από τα πιο αντιπροσωπευτικά έργα του Καραγάτση. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Μ.
ΤΑ ΣΤΕΡΝΑ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, 1979

Ο τρίτος τόμος ενός μεγάλου κυκλικού έργου που εντάσσεται στη χορεία των ανάλογων μυθιστορηματικών τοιχογραφιών του Μπαλζάκ και του Ζολά. Η τριλογία του Καραγάτση -που περιλαμβάνει τον «Κοιζάμπαση του Καστρόπυργου», το «Αίμα χαμένο και κερδισμένο», και «Τα στερνά του Μίχαλου»- είχε περιγραφεί από τον ίδιο ως «βιολογική και κοινωνική ιστορία μιας αστικής ελληνικής οικογένειας από το 1821 ως τα σήμερα». Στον πρώτο τόμο, ο Καραγάτσης έστηνε έναν ολοζώντανο κεντρικό ήρωα, τον Μίχαλο Ρούση, που γινόταν εξωμότης γιατί τον κυβερνούσε το αίσθημα του ευδαιμονισμού. Στο «Αίμα χαμένο και κερδισμένο» ο ίδιος αυτός ο Ρούσης, ολοκληρώνεται ως μορφή μέσα από τους αγώνες του '21. Τώρα, στον τρίτο τόμο της σειράς, ο συγγραφέας ζωντανεύει τα τελευταία χρόνια του Ρούση, και, μαζί, τα πρώτα χρόνια της ελεύθερης Ελλάδας.

Έγραψε για το έργο αυτό ο μεγάλος μας κριτικός Βάσος Βαρίκας: «Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της τέχνης ενός πεζογράφου από τους τρεις-τέσσερους που έχουμε... ο Καραγάτσης παραμένει στη νέα μας πεζογραφία ο πιστός συνεχιστής της κλασικής παραδόσεως που θέλει το μυθιστόρημα ένα αυτόνομο κομμάτι ζωής και αρνείται να τα μεταβάλει σε δοκίμιο ομαδικής ή ατομικής ψυχολογίας, όπως συνειδητά ή ασυνειδητά έφτασε να το καταντήσει ο Μεσοπόλεμος». (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ, ΕΛΕΝΗ
ΠΟΘΗΤΗ:ΧΡΟΝΙΑ ΣΑΝ ΤΗ ΦΩΤΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, 2002

«Το μόνον και το τελευταίον που επιθυμώ ελθών ενταύθα είναι να κατακτήσω μαχόμενος, πιστός εις τας ιδέας μου, έντιμον τάφον έλληνος στρατιώτου...» είχε ακουστεί να λέει στο Πέτα της Άρτας ο πολωνός λοχαγός Μιζεγιέφσκι στις 3 Ιουλίου 1822, την προηγουμένη της φονικής μάχης η οποία κατέληξε στην ολοκληρωτική συντριβή των ελληνικών δυνάμεων. Και όπως το επιθύμησε ο γενναίος Πολωνός, εκ των συμβούλων και συμμαχητών του Μπολιβάρ, έτσι και έγινε: θυσιάστηκε για την ανεξαρτησία του λαού μας. Μα λίγες ώρες νωρίτερα είχε ζητήσει να συναντηθεί με την όμορφη πολεμίστρια Ποθητή. Απαχθείσα νήπιο από χωριό της Λακωνίας και πωληθείσα στο παλάτι του Αλή πασά των Ιωαννίνων, η Ποθητή είχε την τύχη να αγαπηθεί από την κυρα-Βασιλική, η οποία την ανάθρεψε σαν παιδί της, τη σπούδασε και την προετοίμασε για τον αγώνα. Όταν εκρήγνυται η επανάσταση στην Πελοπόννησο, η νεαρή δραπετεύει απ' το παλάτι και πολεμά με γενναιότητα. Αλλά συγχρόνως η Ποθητή θα ζήσει έναν έρωτα τυραννικό, καθώς εραστής της είναι ο Ασλάν, αμείλικτος διώκτης του ελληνισμού και διοικητής των τούρκων υπέων της Πελοποννήσου. Διχασμένη ανάμεσα σε δύο αγάπες, την αγάπη για την επαναστατημένη πατρίδα και την αγάπη για τον τούρκο πολεμιστή, θα δώσει άλλη μια μάχη, η έκβαση της οποίας έχει κριθεί εκ των προτέρων. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

ΚΡΙΛΗ, ΓΙΩΤΑ
ΜΕ ΤΗ ΦΩΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΩΚΕΑΝΟΣ, 2017

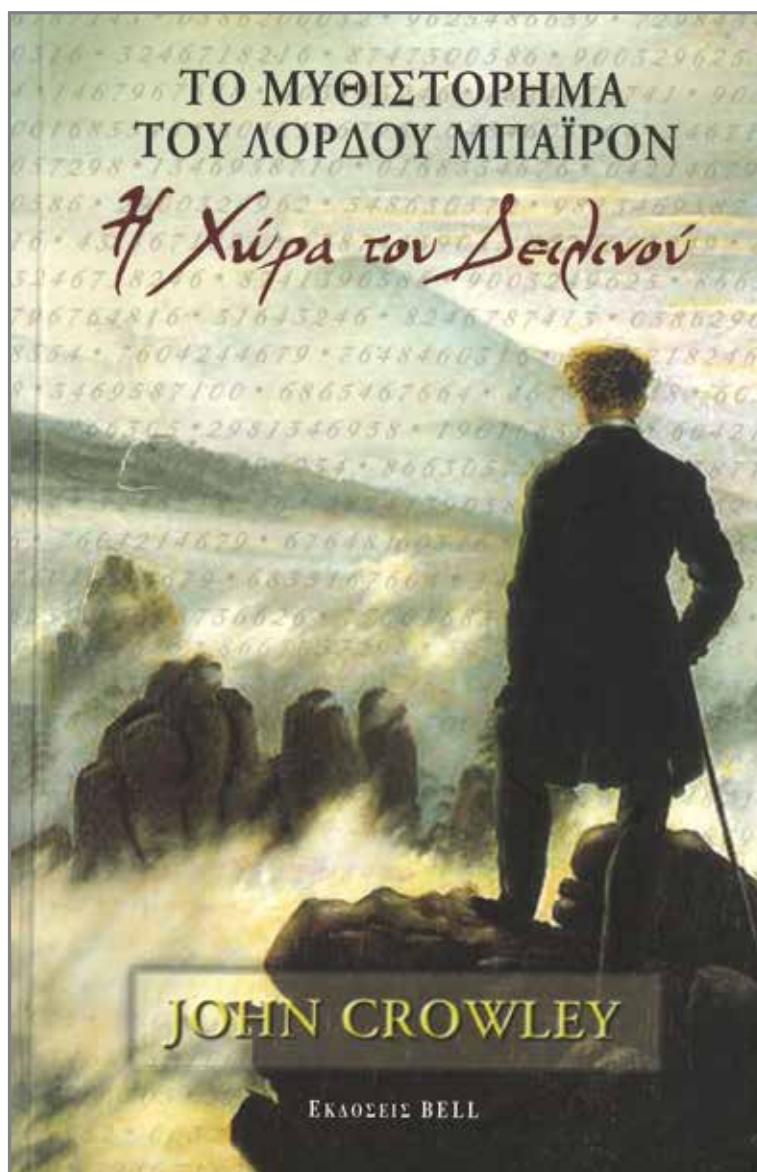

Έλεος, αφέντη! Έλεος! Ένωσε το γιαταγάνι να της ξεσκίζει το τσεμπέρι. Οι πλούσιες ξανθές πλεξούδες πρόβαλλαν σε αντίθεση με το μουντζουρωμένο πρόσωπο. Τα δάκρυά της ξέπλεναν τη μουντζούρα. Χαχάνισαν οι δυνάστες. Στο άψε-σβήσε την απέσπασαν, την φίμωσαν, την έβαλαν πάνω στο άλογο και την έδεσαν... Η γονατισμένη μάνα έκλαιγε βουβά μέχρι που έσβησε ο σάλαγος του ποδοβολητού. Τότε έσυρε σπαρακτική κραυγή. Ο θρήνος της ρίγησε τη ρεματιά και λύγισε τα δέντρα. Οι απαγωγείς πήγαν στον κατή και πήραν την τυπική άδεια. Πριν βραδιάσει, έφτασαν στην Τριπολιτσά και παρέδωσαν την Κατερίνα στο σαράι.

Ήταν μόλις δεκατεσσάρων χρονών...

Ένα επικό, συγκινητικό και συναρπαστικό μυθιστόρημα που απεικονίζει την ανδρεία, τη μεγαλοψυχία, τα πάθη και την καρτερία ενός λαού υπόδουλου επί αιώνες στον Οθωμανό δυνάστη. Η δράση του εκτυλίσσεται σε ένα μικρό χωριό της Αρκαδίας, όπου οι κάτοικοι σηκώνουν τα άρματα μαζί με τους αρχηγούς της Επανάστασης του 1821.

CROWLEY, JOHN
ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ: Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΔΕΙΛΙΝΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ BELL, 2007

Ο λόρδος Μπάιρον πέρασε στην Ιστορία ως ποιητής. Τις λιγοστές φορές που επιχείρησε να γράψει πρόζα, άφησε την προσπάθεια ανολοκλήρωτη. Ή μήπως δεν είναι έτσι;...

Ο καταξιωμένος συγγραφέας John Crowley φαντάζεται το μυθιστόρημα που ο μεγάλος, καταραμένος και αινιγματικός ποιητής του Ρομαντισμού δεν έγραψε ποτέ... αλλά θα μπορούσε κάλλιστα να έχει γράψει. Κάποια έγγραφα σ' ένα παλιό, ξεχασμένο σεντούκι αποδεικνύουν ότι υπήρξε το χειρόγραφο ενός μυθιστορήματος του Μπάιρον, και ότι το διέσωσε από την καταστροφή, το διάβασε και το σχολίασε η Άντα, Κόμισσα του Λάβλεϊς, κόρη του ποιητή και λαμπρή μαθηματικός, τους τελευταίους αγωνιώδεις μήνες της σύντομης ζωής της. Κι ενώ διερευνάται το μυστήριο του τι απέγινε το ίδιο το χειρόγραφο, εμείς μπορούμε να το διαβάσουμε ολόκληρο, αυτό το ένα και μοναδικό μυθιστόρημα του Μπάιρον, από την αρχή ως το τέλος.

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στη Λέρνα του. 1933. Συλλογή Μουσείου Θεόφилου

Κεφάλαιο 2

Μουσική

**Ο ήχος της σιωπής στα χρόνια της σκλαβιάς
Οι ρυθμοί των όπλων
Ο θρήνος του αίματος
Τα τραγούδια της λευτεριάς**

Η αυθόρμητη λαϊκή έκφραση και η έντεχνη μουσική δημιουργία, από την Τουρκοκρατία, την επανάσταση, τα χρόνια της σύστασης του ελληνικού κράτους καθώς και ο απόηχος, ο αντίκτυπος και η επιδραστικότητα των ιστορικών γεγονότων στη μουσική μέχρι τις μέρες μας.

Η Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν χωρισμένη σε μιλιέτ, ανάλογα με την εθνική ή την θρησκευτική ταυτότητα. Το δικό μας μιλιέτ αναφέρεται ως “Χριστιανοί Ορθόδοξοι” και τελεί υπό την διοίκηση (στο βαθμό που του αναλογεί) του Πατριάρχη. Το κυρίαρχο άκουσμα είναι οι βυζαντινοί ύμνοι. Εκτός εκκλησίας ακούγεται το δημοτικό τραγούδι. Ένα τρίτο είδος άνθησε στα αστικά κέντρα. Λόγια Οθωμανική μουσική, σε μεγάλο βαθμό προσομοιάζουσα με τη δυτική “Μουσική δωματίου”. Οργανική μουσική, παιζόταν στα καφέ των μεγάλων αστικών κέντρων (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη, Γιάννενα κ.α.). Το είδος αναπτύχθηκε από μουσικόφιλους Τούρκους αξιωματούχους, πολλοί εκ των οποίων ήταν και συνθέτες.

Το δημοτικό τραγούδι, όχημα προς τη διαμόρφωση μιας εθνικής συλλογικής έκφρασης-αισθητικής.

Θεωρούμε *nudum pactum*, πως τα δημοτικά τραγούδια της εποχής της Τουρκοκρατίας μιλούσαν για τη σκλαβιά ή την εξέγερση. Η αλήθεια είναι ότι δεν έχουμε στοιχεία να το επαληθεύουν. Εξαίρεση ίσως αποτελεί η ανάπτυξη τον 17ο και 18ο αι. των κλέφτικων τραγουδιών, που εξυμνούσαν τα κατορθώματα των κλεφτών, όπου στον μυθικό βίο τους, οι άνθρωποι έβλεπαν τους μόνους πραγματικά ελεύθερους της εποχής.

Ο λαός βασικά τραγουδούσε τους καημούς και τις χαρές της καθημερινότητάς του. Δεν υπάρχει διαμορφωμένη εθνική συνείδηση ακόμα, ούτε και ιδιάζουσα εθνική συλλογική έκφραση μέσα από το δημοτικό τραγούδι. Οι άνθρωποι ζούσαν αρκετά αρμονικά. Γλεντούσαν μαζί, άλλωστε ήταν συχνοί οι γάμοι μεταξύ Μουσουλμάνων και Χριστιανών. Οι φτωχοί υπέφεραν οικονομικά, χωρίς να διακρίνουν τη φυλετική/θρησκευτική ταυτότητα του καταπιεστή ή του φοροεισπρακτικού παράγοντα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα λεγόμενα Αληπασαλήτικα τραγούδια, που λέγονταν μετά το θάνατο του Αλή Πασά και ήταν στο σύνολο τους υμνητικά! Το φαινομενικά παράδοξο, εξηγείται από το γεγονός ότι οι Γιαννιώτες αναγνώριζαν τη μεγάλη οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια που γνώρισαν επί των ημερών του, παρ' ότι υπήρξε ένας στυγερός δολοφόνος.

Γενικά θα λέγαμε ότι υπάρχει μια πολυμορφία, ένα μωσαϊκό συλλογικής έκφρασης με τοπικά κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικά.

<https://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.selections&id=251>

Τα δημοτικά τραγούδια της εποχής της Τουρκοκρατίας ανήκουν σε δύο βασικούς κύκλους. Τον κύκλο της ζωής (γέννηση, γάμος, θάνατος) και τον κύκλο του χρόνου (εποχές, γεωργία, πανηγύρια κλπ).

Δεν υπάρχουν στοιχεία για μουσικά όργανα της εποχής. Πολλοί συμπεραίνουν ότι βασικά εκτελούνταν με φωνή τα τραγούδια, κάτι συγγενές με την αυστηρά φωνητική Βυζαντινή μουσική.

Στις αρχές του 19ου αι., και ακόμα περισσότερο με το ξέσπασμα της επανάστασης, το δημοτικό τραγούδι προξενεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους φιλέλληνες της Ευρώπης. Ο Γάλλος φιλόλογος Κλόντ Φοριέλ εκδίδει το 1823 ένα βιβλίο με στίχους δημοτικών τραγουδιών της εποχής της Τουρκοκρατίας δηλαδή από τον 15ο αι. και μετά. Αργότερα στη δεκαετία του 1870 ο επίσης Γάλλος Λουί Αλμέρ Μπουργκό-Ντικουτρέ καταγράφει σε νότες δημοτικά τραγούδια ακούγοντας ανθρώπους στην Αθήνα και τη Σμύρνη να τα τραγουδούν.

Με την προσμονή και το ξέσπασμα της επανάστασης, ως ήχος η ως απόηχος της πορείας του δημοτικού τραγουδιού, στα μέρη που η εξέγερση λαμβάνει χώρα, κυριαρχούν τα κλέφτικα τραγούδια. Μέσα απ' αυτά ουσιαστικά διαμορφώνεται και το περιεχόμενο των τραγουδιών με ηρωικό η επαναστατικό περιεχόμενο.

Μερικά δείγματα:

Του Κλέφτη Το Κιβούρι

«Κόφτε κλαριά και στρώστε μου, κλαριά να με σκεπάστε,
και στη δεξιά μου τη μεριά ν' αφήστε παρεθύρι,
ναμπαιζοβγαίνει το πουλί, να φέρνει τα χαμπέρια».

Του Λαβωμένου Κλέφτη

Και πάρτε το μαχαίρι μου τ' ασημοχάντσερό μου
Και φκιάστε μου το μνήμα μου και φκιάστε το κιβούρι
Νάναι πλατύ, νάναι μακρύ, να πέρνη δυό νομάτους
Να στέκ' ορτός να πολεμώ, να πέφτω, να γιωμίζω.
Και στη δεξιά μου την μεριά αφήστε παραθύρι,
Ναμπαινοβγαίνουν τα πουλιά, της άνοιξης τ' αηδόνια.

Θάνατος του Κλέφτη

Και φέρτε μου και ταμπουρί, πικρά να το βαρέσω
Να πω τραγούδια θλιβερά, τραγούδια μοιρολόγια
Πικρό πούναι το βάρημα, φαρμακερό το βόλι.
Μην πείτε πως απέθανα μήτε πως μ' εσκοτώσαν
Μόνε πως επαντρεύθηκα πολύ μακρυά στα ξένα.

Ο Δήμος και το Καριοφίλι του

Εγέρασα, μωρέ παιδιά, πενήντα χρόνια κλέφτης.
Τον ύπνο δεν εχόρτασα και τώρ' αποσταμένος
θέλω να πάω να κοιμηθώ. Εστέρεψε η καρδιά μου.
Βρύση το αίμα το 'χυσα, σταλαματιά δε μένει.
Θέλω να πάω να κοιμηθώ. Κόφτε κλαρί απ' το λόγγο,
να 'ναι χλωρό και δροσερό, να 'ναι ανθούς γεμάτο
και στρώστε το κρεβάτι μου και βάλτε με να πέσω.
Έφαγε η φλόγα τ' άρματα, οι χρόνοι την αντρεία μου.
Ήρτε και μένα η ώρα μου. Παιδιά μου μη με κλάψτε.
Έν' από σας, το νιώτερο, ας ανεβεί στη ράχη,
ας πάρει το ντουφέκι μου, τα' άξιο μου καριοφίλι
κι ας μου το ρίξει τρεις φορές και τρεις φορές ας σκούζει:
«Ο γερο-Δήμος πέθανε, ο γερο-Δήμος πάει».

Έτρεξε το κλεφτόπουλο, σα να 'τανε ζαρκάδι,
ψηλά στη ράχη του βουνού και τρεις φορές φωνάζει:
«Ο γερο-Δήμος πέθανε, ο γερο-Δήμος πάει».
Κι εκεί π' αντιβοούσανε οι βράχοι, τα λαγκάδια,
ρίχνει την πρώτη ντουφεκιά κι έπειτα δευτερώνει.
Στην τρίτη και την ύστερη τα' άξιο το καριοφίλι
βροντά, μουγκρίζει σα θεριό, τα σωθικά του ανοίγει,
φεύγει απ' τα χέρια, σέρνεται στο χώμα λαβωμένο,
πέφτει απ' του βράχου το γκρεμό, χάνεται, πάει, πάει...
Άκουσ' ο Δήμος τη βοή μες στο βαθύ του ύπνο,
τ' ακνό του χείλι εγέλασε, εσταύρωσε τα χέρια...
Τ' αντρειωμένου η ψυχή, του φοβερού του κλέφτη,
με τη βοή του ντουφεκιού στα σύγνεφ' απαντιέται,
αδερφικά αγκαλιάζονται, χάνονται, σβηώνται, πάνε.

<https://youtu.be/e45ZsQupXsw>

Παράλληλα, τραγουδιέται έντονα και ο απόηχος του ίδιου του πόθου του ξεσηκωμού.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Ακόμα τουτ' την άνοιξη, ραγιάδες, ραγιάδες, τούτο το καλοκαίρι,
όσο να 'ρθει ο Μόσκοβος, να φέρει το σεφέρι, Μοριά και Ρούμελη.

Μετά, το τραγούδι άλλαξε κι έγινε μοιρολόι:

Και οι Μοσκόβοι, οι φίλοι μου, η μοναχή μου ελπίδα,
και τι καλό μου εκάμανε σαν ήρθαν στο Λεβάντε
να μου αφανίσουν τα νησιά και να με παρατήσουν,
και πάλι με τον τύραννο να κάμουν την αγάπη;

(Στα 1788-1790 ο Λάμπρος Κατσώνης ξεσηκώνει τα νησιά. Το ρωσικό σχέδιο και πάλι αποτυγχάνει.)

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Ανάμεσα στην Άνδρο κι απ' όξω από τη Τζια,
ευρέθηκε ο Λάμπρος κι ο καπετά πασιάς
κι ο Λάμπρος ο καημένος εκάρηκε πολλά,
απού 'βρηκεν εμπρός του Τούρκο να πολεμά.

Τρεις μέρες πολεμούσε, όλο με τη φωτιά,
 πάνω στις τρεις ημέρες εβγάλα' τα σπαθιά
 'που το πολύ κανόνι κι από τον ταραμό,
 του Λάμπρου το καράβι εκάλαρε νερό.
 – Μάινα, σκύλε Λάμπρο, τις παντιέρες σου
 να μη σε πάρω σκλάβο με τους λεβέντες σου.
 -Δεν κλαίω το καράβι, μήτε τη συρμαγιά,
 μόν' κλαίω τους λεβέντες, που 'ταν καλά παιδιά.

Εκφράζεται και μια πιο συνειδητή θέληση για μια εθνική επαναστατική ταυτότητα

ΠΑΠΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Όποιος ανοίγει ένα σχολειό, μια φυλακή γκρεμίζει...
 Και 'μεις της μαύρης της σκλαβιάς τη σιδερένια πόρτα
 μοχθήσαμε ν' ανοίξουμε διάπλατα στον ήλιο,
 με της σοφίας τη δύναμη, με του μυαλού τη λάμψη.
 Ο πιο μεγάλος κίνδυνος που πέρασε η φυλή μας
 δεν είν' του Τούρκου το σπαθί, η φτώχεια, το χαράτσι.
 Ήταν ο φόβος του Ραγιά, μην πάει και λησμονήσει
 τη γλώσσα, τη θρησκεία του, την ακριβή Πατρίδα.
 Η τυραννία την ψυχή πάει πρώτα να σκλαβώσει,
 γιατί αν κερδίσει την ψυχή, τα πάντα είναι δικά της.
 Και την ψυχή του γένους μας ελληνική όπως πάντα
 ο δάσκαλος την κράτησε τα μαύρα 'κείνα χρόνια.

...η και μια υπερεθνική, αλλά από λόγια επώνυμη πηγή.

ΘΟΥΡΙΟΣ (Ρήγας Φεραίος)

Ως τότε, παλικάρια, να ζούμεν 'ς τα στενά,
 μονάχοι, σαν λεοντάρια, 'ς τες ράχες 'ς τα βουνά;
 Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπωμεν κλαδιά;
 Να φεύγωμεν τον κόσμο για την πικρήν σκλαβιά;
 Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
 παρά σαράντα χρόνων σκλαβιά και φυλακή.
 Ελάτε μ' έναν ζήλον εις τούτον τον καιρόν
 να κάμωμεν τον όρκον επάνω 'ς τον σταυρόν
 σ' ανατολήν, και δύσην και νότον και βορεάν
 για την πατρίδα όλοι να 'χωμεν μιαν καρδιάν

Βούλγαροι κ' Αρβανίτες και Σέρβοι και 'Ρωμιοί,
υησιώτες κ' ηπειρώτες, με μιαν κοινήν ορμή.
Σουλιώτες και Μανιάτες, λεοντάρια ξακουστά,
ως πότε 'ς τις σπηλιές σας κοιμάσθε σφαλιστά;
Μαυροβουνιού καπλάνια, Ολύμπου σταυραετοί,
κ' Αγράφων τα ξεφτέρια, γενεείτε μια ψυχή.
Του Σάβου και Δουνάβου αδέρφια χριστιανοί
με μια καρδιά όλοι, μια γνώμη, μια ψυχή
ν' ανάψωμεν μιαν φλόγα εις όλην την Τουρκιάν,
να τρέξ' από την Βόσναν έως την Αραπιάν.
Ως οι προπάτορές μας ορμούσαν σαν θηριά,
για την ελευθερίαν πηδούσαν 'ς την φωτιάν,
ούτω κ' ημείς, αδέρφια, ν' αρπάξωμεν με μια
τα όπλα, να εβγούμεν από πικρήν σκλαβιά.
Να σφάξωμεν τους λύκους, 'που τον ζυγόν βαστούν,
και Έλληνες τολμώσι σκληρά να τυραννούν.
Στερεάς και 'ς τα πελάγη να λάμπει ο σταυρός,
να 'λθει δικαιοσύνη, να λείψει ο εχθρός
Ο κόσμος να γλιτώσει από φρικτήν πληγήν,
κ' ελεύθεροι να ζώμεν, αδέρφια, εις την γην.

Με το ξέσπασμα της επανάστασης κυριαρχεί το ηρωικό επικό στοιχείο.

ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ

Λάμπει ο ήλιος στα βουνά, λάμπει και στα λαγκάδια,
έτσι λάμπει κι' η κλεφτουριά, οι Κολοκοτρωναίοι,
πώχουν τ' ασήμια τα πολλά και τις χρυσές αμπάλες,
όπου δεν καταδέχονται στη γη να περπατούνε.
Καβάλα τρώνε το ψωμί, καβάλα πολεμάνε,
καβάλα παν στην εκκλησιά, καβάλα προσκυνάνε,
καβάλα παίρν' αντίδωρο απ' του παπά το χέρι.

ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Κρυφά το λένε τα πουλιά, κρυφά το λεν τ' αηδόνια,
κρυφά το λέει κι ο 'γούμενος από την Άγια-Λαύρα:
«Παιδιά, για μεταλάβετε, για ξεμολογηθείτε
δεν είν' ο περσινός καιρός κι ο φετινός χειμώνας,
μας ήρθ' η άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο,
γιατί σηκώθει πόλεμος και πολεμάν τους Τούρκους.»
Να διώξουμ' ούλη την Τουρκιά ή να καθούμε ούλοι.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

(1)

ΙΣΟΤΗΣ

ΘΟΥΡΙΟΣ,

Ἦτοι Ὀρμητικὸς Πατριωτικὸς Ὑμνος πρῶτος, εἰς τὸν ἦχον,

ΜΓΑ ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΜΕΓΑΛΗ.

Ως ποτὶ παλικάρια νὰ ζῶμεν σὰ σιτὰ,
 Μονάχοι σὰ λιοντάρια, σὰς ράχαις σὰ βουνά,
 Σπυλαῖς νὰ καπικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 Νὰ φύγωμ' ἀπ' τὸν Κόσμον, γὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά.
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφίε, Πατρίδα, ἔ Γονεῖς,
 Τὸς φίλους, τὰ παιδιάμας, κὶ ὅλους τὸς συγγενεῖς.
 Καλλιῶναι μῖας ὥρας ἐλευθέρῃ ζωῇ,
 Παρὰ σαράντα χεῖνοι σκλαβιά, ἔ φυλακῇ.
 Τί, ἔ ἀφιδῇ αἱ ζῆσεις, καὶ ἵσται σὴ σκλαβιά,
 Στοχάσῃ πῶς σὲ ψεῖγν' ἐχθρ' ὦραν σὴ φωτιά,
 Βιζύρης, Δραγμάνθ, Ἀφέντης κὶ ἂν σαδῆς,
 Ὁ Τύρανθ' ἀδίκως, σὲ κόμει νὰ χαθῆς.
 Δολιεύεις ὅλ' ἡμέρᾱ, σὲ ὅ,τι κὶ ἂν σοὶ πῇ,
 Κὶ αὐτὸς πασχίζει πάλιν, τὸ αἷμά σου νὰ πῇ.
 Ὁ Σῆτζθ, κὶ ὁ Μυρζής, Πιτράκης, Σκαναβής,
 Γρίκας, ἔ Μαυροχίνης, καθρεῖψ' αὖτ' εἰς νὰ ἰδῆς.
 Αἰδρεῖται Καπιτάνοι, Παπάδες, λαϊκοί,
 Σκοτάθηκαν κὶ Ἀγάδες, μὲ ἀδίκον σπαθί.
 Κὶ ἀμείντ' ἄλλοι πόσοι, ἔ Τῆρκοι, ἔ Ρῶμοι,
 Ζωῶν, ἔ πλῆτοι χάννι, χαρεῖς κάμνι' ὀφρμῇ.
 Εἰλῆπ' μὲ ἵνα ζῶλον, σὲ Τῦτοι τὸν καεῖν,
 Νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον, ἐπ' αὐτῷ σὰς Σταυρῶν.
 Συμβάλλεις περὶ κομμένους, μὲ πατριωτισμὸν,
 Νὰ ἐλευθέρωσιν ἡμᾶς, τὰ ἴσα ὅλα ἡμᾶς.
 Οἱ Νῆες, ἔ πλοῖα, ἔ καράβια, ἔ καὶ τὰ ἄλλα,
 Ἐὰν τοῦ Κόσμου ὅλα τὰ ἴσα ὅλα ἡμᾶς.

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ *Τα ελευθέρια. 1933. Συλλογή Μουσείου Θεόφилου*

ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Παίρνουνε τ' αλαφριά σπαθιά και τα βαριά τουφέκια,
Στην Αλαμάνα φτάνουνε και πίνουν τα ταμπούρια.
«Καρδιά, παιδιά μου», φώναξε. «Παιδιά, μη φοβηθείτε,
σταθείτ' αντρεία σαν Έλληνες και σα Γραικοί σταθείτε».
Ψιλή βροχούλα νέπιασε κι ένα κομμάτι αντάρα,
Τρία γιουρούσια νέκαμαν, τα τρία αράδα αράδα.
Έμεινε ο Διάκος στη φωτιά με δεκαοχτώ λεβέντες.
Τρεις ώρες επολέμαε με δεκ'οχτώ χιλιάδες.
Βουλώσαν τα κουμπούρια του κι ανάψαν τα τουφέκια.
Και ζωντανό τον έπιασαν και στον πασά τον πάνουν.
Κι ο Ομέρ Βρυώνης μυστικά στο δρόμο τον ερώτα:
«Γίνεσαι Τούρκος, Διάκο μου, την πίστη σου ν' αλλάξεις,
να προσκυνήσεις στο ιζαμί, την εκκλησιά ν' αφήσεις;»
«Πάτε κ' εσείς κι η πίστη σας, μουρτιάτες, να καθείτε.
Εγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός θε ν' αποθάνω.»

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

Από κρότον οργάνων βοϊζει της Γραβιάς το βουνόν αντικρύ,
 λάμπουν όπλα χρυσά, και λερή φουστανέλα μαυρίζει.
 Προς το χάνι χορός καταβαίνει απ' οδόν ελικώδη, λοξήν,
 και φλογέρα με ήχον οξύν χορού άσμα σημαίνει.
 Οδυσεύς ο ταχύπους ηγείται του μαχίμου εκείνου χορού,
 και, εγκύμων σκοπού τολμηρού, προς το χάνι κινείται.
 Μετ' ολίγον εδώ καταφθάνει στρατιά μυριάδων εχθρών.
 Είναι στάδιον δόξης λαμπρόν το μικρόν τούτο χάνι.
 Κι η σκιά του Διάκου παρέκει, του εις σούβλαν ψηθέντος σκληρά,
 Με μεγάλην θ' ακούσει χαρά να βροντά το τουφέκι...
 ...Εις γραμμήν, παλικάρια, σταθείτε, ο υιός του Ανδρούτσου μετρά,
 εις τα μάτια του λάμπει χαρά, παλικάρια, χαρείτε!
 Εκατόν δεκ'οκτώ ήσθε όλοι και δαμάσατε τόσους εχθρούς,
 δύο μόνον δ' αφήκε νεκρούς των απίστων το βόλι.

Ένα ακόμα σημαντικό κεφάλαιο αποτελούν τα τραγούδια του θρήνου για το χαμό αγωνιστών στα πεδία των μαχών η την εξόντωσή τους από τους Τούρκους. Αυτά εντάσσονται στη μακραίωνη παράδοση του μοιρολογιού, μία από τις πλέον πλούσιες πηγές της λαϊκής μας παράδοσης.

(Σημαντικότερο όλων στις μέρες μας, αποτελεί μια αποτίμηση του πραγματικού περιεχομένου και του χαρακτήρα του δημοτικού μας τραγουδιού όπως αυτό αναφέρεται στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο και στο ιστορικό της αποτύπωμα.

Παρακολουθήστε [εδώ](#) τη διάλεξη του Παντελή Μπουκάλα

Νησιώτης παίζοντας ταμπουρά. 18ος αιώνας

**Ταμπουράς: ένα μουσικό όργανο στοιχείο της δημοτικής παράδοσης
που ζει μέχρι τις μέρες μας.**

Η ονομασία ταμπουράς (η ταμπούρι, τάμπουρο, τάμπουρας, ταμπράς, τσαμπουράς) υπάρχει από πολύ παλιά. Περιγράφει μια μεγάλη ομάδα οργάνων της οικογένειας του λαούτου. Όργανα με μικρό και αχλαδόσχημο ηχείο και μακρύ, λεπτό, ίσιο χέρι. Παίζονται με πένα.

(στο βιβλίο “Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα” του Φοίβου Ανωγειανάκη, μπορεί κανείς να βρει πλήθος πληροφοριών, για την κατασκευή την τεχνική αλλά και για τα πολλά διαφοροποιημένα είδη του οργάνου).

Από το ίδιο βιβλίο αξίζει να παραθέσει κανείς στίχους από το έπος του Διγενή, ακριτικά και άλλα δημοτικά τραγούδια:

*‘τι κρούεις το θαμπούριν σου εν τη παρούση ώρα;
Και επήρην το ταμπούρι του και αποκατέστησέ το.
Τζ’αι κόψε κούρμην της ελιάς τζ’αι κάμε μιαν ταμπούραν.
Τζ’αι έπαιξεν ο ταμπουράς του κόσμου τες γλυκάες.
Ντερβίσης εροβόλαγε στη μέση στο παζάρι
με το μπουζούκι παίζοντας τον ταμπουρά βαρόντας
Κι ο Κωνσταντίνος διάβαινε, παίζοντας το τζιβούρι
Για φέρτε μου τον τάμπουρα και το καραντουζένι.*

Στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο φυλάσσεται ο ταμπουράς που αποδίδεται στο Μακρυγιάννη. Αναπαλαιώθηκε από το Νίκο Φρονιμόπουλο, ο οποίος μελετώντας τα -σκαλισμένα στον ταμπουρά- αρχικά του κατασκευαστή του, ανακάλυψε το Λεωνίδα Γάιλα, το δημιουργό αυτού του οργάνου. Ο ταμπουράς αυτός, ο απλοϊκός, έχει ιδιαίτερη ιστορική αξία. Ταμπουρά έπαιζαν πολλοί αγωνιστές του 1821, σύμφωνα με μαρτυρίες. Ο Κατσαντώνης, αλλά και ο Ρήγας και ο Κολοκοτρώνης αναφέρονται «να σέρνουν όπου πήγαιναν τον ταμπουρά και να ξεχνιούνται με ένα κλέφτικο τραγούδι». Ταμπουρά, όχι μόνο κρατούσε, αλλά και έπαιζε ο στρατηγός Μακρυγιάννης. Σύμφωνα με μαρτυρία από τα «Απομνημονεύματά» του αυτοσχεδίασε με τον ταμπουρά του ένα τραγούδι, μετά από σχετική παράκληση των Γκούρα και Παπακώστα, το οποίο κατέληξε να είναι προφητικό μοιρολόγι... Και η νεότερη λογοτεχνία μας έχει αναφορές στον ταμπουρά. Ο Ν. Καζαντζάκης (1885 - 1957) στον «Καπετάν Μιχάλη» αναφέρει την εντολή «...να παίζει ο ταμπουράς, να μη σεκλητίζεται η Εμινέ Χανούμ».

Ο Ταμπουράς του στρατηγού Μακρυγιάννη, Ιστορικό Εθνικό Μουσείο Αθήνας

Ο ταμπουράς στα χέρια αγωνιστών του '21, αποτελεί μια εικόνα -σε έναν βαθμό μυθοπλαστική- ιδιαίτερου συμβολισμού. Η μορφή ενός επαναστάτη εξεγερμένου που τραγουδά μ' ένα μουσικό όργανο στα χέρια του δίνει μια βαθιά ανθρώπινη διάσταση. Τονίζει εκείνον τον βαθύτερο ψυχισμό του ανθρώπου που κατά βάθος αποζητά πάντα την ειρήνη την αγάπη και την ομορφιά της ζωής αποδεχόμενος τον πόλεμο ως αναπόδραστη ανάγκη για την υπεράσπιση των προαναφερθέντων αγαθών. Μια εικόνα-ταυτότητα του ανθρώπου που αγωνίζεται για το δίκιο, διαχρονική και έντονα αποτυπωμένη στον 20ο αι.

Στις μέρες μας, στη μουσική εκπαίδευση, η ελληνική πολιτεία, έχει θεσπίσει ως υποχρεωτική την εκμάθηση ταμπουρά στα μουσικά σχολεία της χώρας μας. Μια πράξη ιδιαίτερης σημασίας για την παράδοση και τη διαχείρισή της.

(Ακολουθεί βίντεο με τους αποφοίτους Ελένη Βράτη και Αντώνη Γκινοσάτη του Μουσικού σχολείου Παλλήνης, όπου παίζουν οργανικά κομμάτια με ταμπουρά. Οι ίδιοι μαζί με την καθηγήτρια του οργάνου μιλούν για τον ταμπουρά και τη σχέση τους μαζί του).

Παρακολουθήστε [εδώ](#) το βίντεο

*“Η Πολιορκία της Κορίνθου”, πό την παράσταση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στον
αρχαιολογικό χώρο της πόλης το 2002 (πάνω) - Gioacchino Rossini 1792 – 1868 (κάτω)*

Η λόγια μουσική από/ για/ και μετά την επανάσταση.

Ο αγώνας των Ελλήνων για ανεξαρτησία έδωσε έμπνευση σε συνθέτες της εποχής στην Ευρώπη. Δύο γεγονότα κυριαρχούν ως πηγή έμπνευσης.

Η Έξοδος του Μεσολογγίου που συγκίνησε την παγκόσμια κοινή γνώμη με την δραματική εξέλιξη και την τραγική κατάληξη της, αλλά και με τον θάνατο του Λόρδου Βύρωνα.

Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου, που με την εμπλοκή των τριών Μεγάλων Δυνάμεων (Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας) σηματοδότησε με τη νικηφόρα έκβασή της μια οπτική επικράτησης του Χριστιανισμού, του Σταυρού σημειολογικά απέναντι στην ημισέληνο.

Ο Ιταλός Ροσίνι γράφει το έργο «Η Πολιορκία της Κορίνθου» και την καντάτα «Ο Θρήνος των Μουσών για τον θάνατο του λόρδου Βύρωνα», εμπνεόμενος από το Μεσολόγγι.

Γενικότερα, οι Ιταλοί συνθέτες επέδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο να συνθέσουν έργα με αφετηρία την ελληνική επανάσταση, γεγονός που εκτός των άλλων συνδέεται και με την ώσμωση των Επτανήσων (ειδικά της λεγόμενης Επτανησιακής σχολής στη μουσική) με τη γειτονική χώρα.

Μερικά σχετικά έργα:

«Άσμα του Μεσολογγίου» Antonio Francesco Gaetano Saverio Pacini (1778-1866).

«Η ναυμαχία του Ναυαρίνου», όπερα του Τζουζέπε Στάφα.

«Η τελευταία μέρα του Μεσολογγίου», μπαλέτο του Λουίτζι Βιβιάνι (Βενετία 1832/33), που πρωτοπαρουσιάστηκε στο περίφημο Σαν Κάρλο της Νάπολης το 1837.

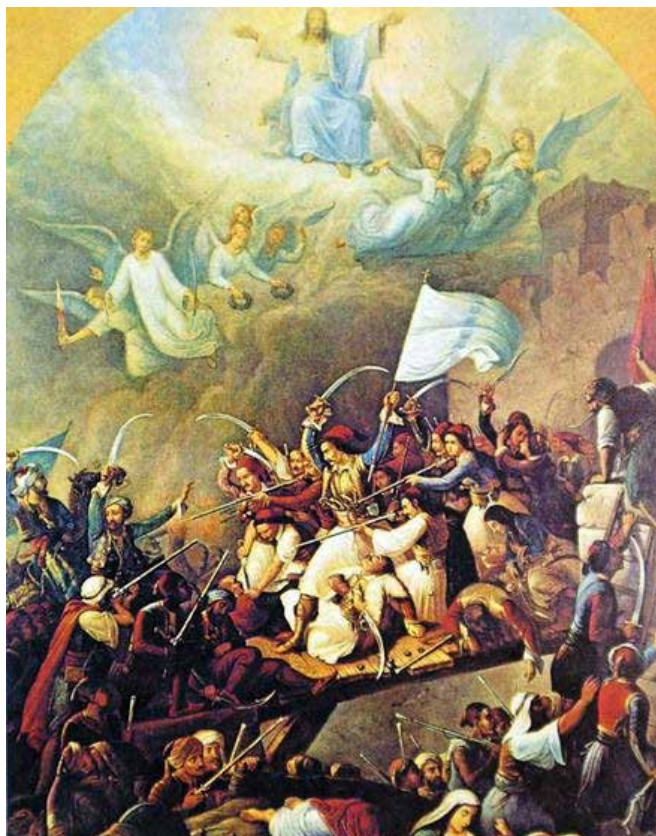
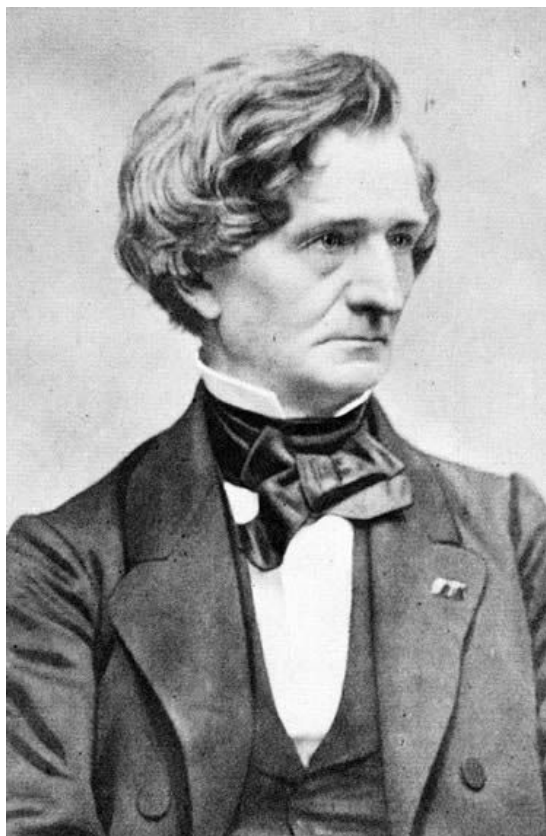

<https://youtu.be/Geb9dfpko-s>

<https://youtu.be/6tg6cw3LrPw>

«Οι τελευταίες μέρες του Σουλίου» του Τζοβάνι Μπατίστα Φεράρι, όπερα που ανέβηκε στον εξίσου διάσημο Φοίνικα της Βενετίας το 1843 και παιζόταν για περισσότερο από δεκαπέντε χρόνια σε διάφορα ιταλικά θέατρα.

*Hector Berlioz (1803-1869), (αριστερά)
Η έξοδος του Μεσολογγίου, Θεόδωρος Βρυζάκης, 1855 (δεξιά)*

«Ορκος του Γερμανού ή Η Απελευθέρωση της Ελλάδος» του Μαλτέζου συνθέτη Ναπολέονε Μιφουσούντ (Ρώμη 1849).

Αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη, το ενδιαφέρον έντονο.

Η εμβληματική χορωδιακή «Ηρωική σκηνή» του Μπερλιόζ, συνδέει τους αγωνιστές του '21 με τους μυθικούς ήρωες της αρχαίας Ελλάδας

Ο Τσεχος Ντβόρζακ συνθέτει «Τρία νεοελληνικά τραγούδια για φωνή και πιάνο», και ο Γερμανός Μπετόβεν τη σκηνική μουσική για τα «Ερείπια των Αθηνών» του φον Κότσεμπου, γραμμένη το 1811, εκφράζοντας τη λύπη και την ανησυχία της Ευρώπης για την υποδούλωση της Ελλάδας στους Οθωμανούς.

Ο Gustav Joseph Krahe, γράφει το 1826 το τρίπρακτο δράμα «Η πτώση του Μεσολογγίου»

Την ίδια χρονιά εκδίδεται το έμμετρο δράμα «Η τελευταία ημέρα του Μεσολογγίου» σε ποίηση Georges Ozaneaux και μουσική Ferdinand Hérold.

Το Δημοτικό Θέατρο της Κέρκυρας, ήταν το κυρίως κτήριο θεάτρου και όπερας στην Κέρκυρα, από το 1902 έως το 1943

Ελληνική μουσική δημιουργία Επτανησιακή και εθνική μουσική σχολή

Η Επτανησιακή μουσική Σχολή είναι η πρώτη μουσική «σχολή» στην Ελλάδα. Ιδρυτής της θεωρείται ο Νικόλαος Χαλκιάπουλος Μάντζαρος. Αναπτύχθηκε από τον 19ο έως τις αρχές του 20ού αιώνα, όπου τρόπον τινά παρέδωσε τη σκυτάλη στην “Εθνική μουσική σχολή”. Οι ιστορικοί τη χωρίζουν σε δύο περιόδους.

Στις αρχές του 19ου αιώνα στην Ζάκυνθο, την Κεφαλονιά και την Κέρκυρα, αναπτύσσεται κατά τα Ιταλικά μουσικά πρότυπα ένα πλέγμα μουσικής εκπαίδευσης των κατοίκων των Ιονίων νησιών, με την ίδρυση Φιλαρμονικών εταιριών με αντίστοιχες ορχήστρες, μουσικά σύνολα και διοργάνωση συναυλιών. Επίσης, στα πλαίσια των αναπτυγμένων σχέσεων των Επτανήσων με την Ιταλία μελοδραματικοί θίασοι, επισκέπτονται συχνά τα νησιά κι έτσι συντελείται μια αξιόλογη μουσική κίνηση και δημιουργείται μια παράδοση, που καθιστά την επτανησιακή μουσική δραστηριότητα, σχολή.

Μετά τον Νικόλαο Χαλκιοπούλο Μάντζαρο (1795-1872) με πλήθος έργων σχετικών με την όπερα, αλλά όχι μόνον, με την μελοποίηση του Ύμνου εις την Ελευθερίαν, ο οποίος καθιερώθηκε το 1865 ως Ελληνικός Εθνικός Ύμνος, αλλά και άλλων ποιημάτων του Σολωμού («Φαρμακωμένη», «Ύμνος εις τον Μπάιρον») και την αριστουργηματική του «Χορωδιακή καντάτα» για υψίφωνο και ανδρική χορωδία γραμμένη στα 1823/4, κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο μαθητής του Σπύρος Ξύνδας (1814-1896), συνθέτει το πρώτο ελληνικό Μελόδραμα (Όπερα) με Ελληνικό Λιμπρέτο: «Ο Υποψήφιος Βουλευτής» (1857). Ακολουθούν Ο Εδουάρδος Λαμπελέτ (1820-1903), ο Γεώργιος Λαμπίρης (1833-1889) και άλλοι, ενώ ο Παύλος Καρρέρ (1829-1896), συνθέτης του Μελοδράματος «Μάρκος Μπότσαρης» από τη Ζάκυνθο, (επίσης μαθητής του Μάντζαρου), αναδεικνύεται ως «συνθέτης της Επανάστασης του 1821».

<https://youtu.be/Qb5N7IT5Wt0>

Ο Καρρέρ μας κληροδότησε και το δημοφιλέστερο ελληνικό κομμάτι του 19ου αιώνα, τον Γεροδήμο. Ο «Γεροδήμος» δημιουργήθηκε ως τραγούδι ανεξάρτητο και κατόπιν εντάχθηκε από τον συνθέτη ως άρια στην περίφημη όπερα του, «Μάρκος Μπότσαρης». Πρόκειται για μελοποίηση του ποιήματος «Ο Δήμος και το καριοφίλι του» από τη συλλογή «Μνημόσυνα» (1857) του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Εκτός από την όπερα «Μάρκος Μπότσαρης», εμπνευσμένη από το '21 είναι και η όπερα «Δέσπω».

<https://youtu.be/WmReyqUOAnU>

Ο Παύλος Καρρέρ ήταν άνθρωπος με έντονη προσωπικότητα, ευρεία μουσική παιδεία, πολυταξιδεμένος και πολυγραφότατος (συνέθεσε όπερες, “χορούς”, “πόλκες”, μεμονωμένα τραγούδια).

Παρτιτούρες του φυλάσσονται σήμερα στο Μουσείο Μπενάκη, και στο Μουσείο Σολωμού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ιστορικό της έμπνευσης του τραγουδιού “ο Γεροδήμος” από τον ίδιο τον Καρρέρ στα “Απομνημονεύματα” του.

Τον Ιούνιο του 1842 ο μικρός Παύλος βρέθηκε σε ένα πανηγύρι στο Μεσολόγγι.

“...έφθασαν εις τους πρόποδες του βουνού μετά πυκνού δάσους αγρίων και μεγάλων δένδρων. Εις ένα μέρος του δάσους ήταν το ξωκλήσι και όπου είδα

ήσαν μαζεμένοι κάμποσοι χωρικοί αμφοτέρων των φύλων, όλοι ενδεδυμένοι με την ελληνικήν ενδυμασίαν...Το εκκλησίδιο ήτο πολύ μικρόν, ώστε όλη η συνάθροισις έμεινε απ' έξω εις το δάσος, ακούγοντας την λειτουργίαν εν μεγίστη κατανύξει. Τη στιγμή της υψώσεως των Αχράντων Μυστηρίων εις την θύραν του εξωκκλησίου κι ενώ όλοι ήσαν γονυπετείς γύρωθεν και υπό των κολοσσιαίων δένδρων, ήτο κάτι τι υψηλοτάτου χαρακτήρος του τόπου...Εγώ δε αγκαλά δωδεκαετής έλαβον μίαν τοιαύτην εντύπωσιν τόσον ανεξάλειπτον εν τω νου και τη καρδιά μου όπου μετά από δεκαεπτά έτη, όταν δηλαδή εμελοποίοουν τον Μάρκον Μπότσαρη επηρέασεν κατά πολύ αυτή η εντύπωσις εις τη μουσουργίαν του τέλους της πρώτης πράξεως, ήτοι του όρκου εις Αγίαν Λαύραν των Καλαβρύτων, υπό του αιμνήστου Αρχιερέως Γερμανού...”

Ο “Γεροδήμος” αγαπήθηκε και γνώρισε απόλυτο σεβασμό από το σύνολο των μεταγενέστερων Ελλήνων μουσουργών (ο Σκαλκώτας μάλιστα το διασκεύασε για κουαρτέτο εγχόρδων) και κατέστη ένα αξεπέραστο πρότυπο ελληνικότητας. Η πρώτη του δισκογραφική εκτέλεση χρονολογείται μεταξύ 1912 και 1918 με ερμηνευτή τον τενόρο Γεώργιο Χέλμη. Ηχογραφήθηκε επίσης στη Νέα Υόρκη το 1923 (COLUMBIA) με τον σπουδαίο λυρικό ερμηνευτή Κωνσταντίνο Πετρόπουλο. Δε μπορούμε όμως εδώ, να παραβλέψουμε την αναφορά

*Filippo Marsigli (1790-1863), Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη, (1790-1823)
ελαιογραφία, 0,63x0,91 μ.*

που κάνει ο Παύλος Καρρέρ στα απομνημονεύματά του, για τα εμπόδια που συναντούν οι Επτανήσιοι συνθέτες στην ηπειρωτική Ελλάδα. Μιλά για αδιαφορία των πολιτικών ακόμα και για ανοικτή εχθρότητα.

Το 1861, για παράδειγμα, ο μελλοντικός Αρχιεπίσκοπος της Αθήνας προσπάθησε, ανεπιτυχώς, να υπονομεύσει την πρεμιέρα της όπερας Μάρκος Μπότσαρης του Καρρέρ.

Μετά και την δεύτερη περίοδο της Επτανησιακής σχολής αναδεικνύεται η επιθυμία ύπαρξης μουσικής γλώσσας με εθνικό χαρακτήρα στις αρχές του 20ου αι. Για πρώτη φορά οι Έλληνες συνθέτες συνειδητά και με συνέπεια θέτουν το ζήτημα δημιουργίας εθνικής μουσικής, στα πλαίσια βέβαια της απαίτησης που πανευρωπαϊκά είχε εμπεδωθεί μέσα στο πνεύμα του κινήματος του Ρομαντισμού στην τέχνη. Το πνευματικό έργο της εποχής και κυρίως η ποίηση (Κωστής Παλαμάς, Άγγελος Σικελιανός κ.ά.), τα περιοδικά της εποχής (Νουμάς), συνέβαλε επίσης δυναμικά.

Μανώλης Καλομοίρης, 1883-1962

Μάριος Βάρβογλης, 1885-1967

Η σχολή βασίστηκε στην παραδοσιακή ελληνική μουσική, δημοτικό τραγούδι και βυζαντινή υμνωδία, που δεν ήταν καθόλου εύκολο για τους Έλληνες δημιουργούς λόγω του μονοφωνικού χαρακτήρα των δύο αυτών πηγών.

<https://youtu.be/jRodKjGZzhI>

Λαϊκά μοτίβα, σε τροπικό ύφος, η ιδιότυπη αρμονική γραφή που συνεπάγονται καθώς και οι σύνθετοι ρυθμοί, συμβάλλουν στο ιδιαίτερο ύφος των έργων.

Οι πρώτοι συνθέτες που με το έργο τους θεμελιώνουν τη νεοελληνική Εθνική μουσική σχολή είναι οι: Διονύσιος Λαυράγκας, Γεώργιος Λαμπελέτ, Μανώλης Καλομοίρης, Μάριος Βάρβογλης και Αιμίλιος Ριάδης.

Στην προσπάθειά τους να συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη της μουσικής στην Ελλάδα, πέρα από το έργο τους στη σύνθεση, επεκτείνουν τη δράση τους στη μουσική εκπαίδευση, τη συλλογή, μελέτη και εναρμόνιση δημοτικών τραγουδιών, τη δημιουργία μελοδραματικής κίνησης, την αρθρογραφία σε περιοδικά και εφημερίδες της εποχής και γενικά στην με κάθε τρόπο προβολή και στήριξη της ελληνικής μουσικής ιδέας.

Ο δημιουργός που εδραιώνει οριστικά την νεοελληνική μουσική προσανατολίζοντας την στα πρότυπα των εθνικών σχολών της Ευρώπης είναι ο Μανώλης Καλομοίρης (1883-1962). Γεννημένος στη Σμύρνη και με σπουδές στη Βιέννη είναι εκείνος που ονειρεύτηκε να δημιουργήσει μια αληθινά εθνική μουσική βασισμένη από τη μία στα δημοτικά μας τραγούδια και από την

Γιάννης Κωνσταντινίδης, 1903-1984

Νίκος Σκαλκώτας, 1904-1949

άλλη στολισμένη με τα τεχνικά μέσα των λαών της Ευρώπης και κυρίως των Γερμανών, Γάλλων, Ρώσων και Νορβηγών. Η πλούσια συνθετική δημιουργία είναι έντονα επηρεασμένη από τους θρύλους, την ποίηση και τον έντεχνο νεοελληνικό λόγο (Καζαντζάκης, Σικελιανός, Παλαμάς, Χατζόπουλος).

Εξίσου σημαντική μουσική παρουσία ο Μάριος Βάρβογλης (1885-1967), ο Αιμίλιος Ριάδης (1886-1935) Δημήτρη Λεβίδης (1886-1951), ο Πέτρος Πετρίδης, Ο Γεώργιος Πονηρίδης, ο Ανδρέας Νεζερίτης, ο Αντίοχος Ευαγγελάτος, ο Θεόδωρος Καρυωτάκης, ο Γιάννης Κωνσταντινίδης ο Νίκος Ασρινίδης και ο Σόλων Μιχαηλίδης.

Νέοι δρόμοι όμως ανοίγονται τη δεύτερη και τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα με το συνθετικό έργο του Δημήτρη Μητρόπουλου

Τέλος, το καινούργιο κεφάλαιο στην ελληνική μουσική ιστορία ανοίγεται με τον Νίκο Σκαλκώτα (1904-1949), το έργο του οποίου αναγνωρίζεται σήμερα ως ένα από τα σημαντικότερα της μουσικής δημιουργίας του 20ού αιώνα.

<https://youtu.be/L9Hk6HxwDC4>

Με τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους η θεμελίωση της μουσικής παιδείας στη χώρα ξεκινά με την ίδρυση του Ωδείου Αθηνών το 1871.

Στη σύγχρονη ελληνική “λόγια” μουσική εργογραφία μπορεί να παρατηρήσει κανείς μια δυσανάλογα -για την ιστορική σημασία- μικρή αναφορά ως θεματολογία στην επανάσταση του '21 και τη δημιουργία του σύγχρονου ελληνικού κράτους.

Η ταραχώδης ιστορική πορεία του έθνους κατά τον 19ο και 20ο αι., και οι συχνές διχαστικές εξελίξεις συνετέλεσαν σ' αυτό. Μπορούμε σήμερα να πούμε ότι η μονομερής συχνά εθνικιστικού τύπου αποτίμηση των ιστορικών γεγονότων αποθάρρυνε τους μουσικούς με διεθνή κουλτούρα και κοσμοπολίτικη αντίληψη στο να καταπιαστούν δημιουργικά με το θέμα.

Έχουμε δύο σημαντικά έργα. Το πρώτο, «Η χορωδιακή συμφωνία 1821» του Νίκου Ασρινίδη.

Το 1971, ο Δήμος Θεσσαλονίκης του ανέθεσε τη σύνθεση συμφωνικού έργου για τον εορτασμό της εκατοπεντακονταετίας από την Ελληνική Επανάσταση. «Η χορωδιακή Συμφωνία 1821» παίχτηκε στις 27 Οκτωβρίου 1971 στα ΣΤ' Δημήτρια.

<https://youtu.be/FgqJbVDTgFU>

Το δεύτερο, τα «Οράματα και θάματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη» του Δημήτρη Μαραγκόπουλου, παραγγελία από την Εναλλακτική Σκηνή της ΕΛΣ. Ακόμα και στο λαϊκό αστικό τραγούδι, οι αναφορές βρίσκονται στην μετέπειτα της επανάστασης πορεία του ελληνικού έθνους, κυρίως δε στην Μικρασιατική καταστροφή και την προσφυγιά, λόγω του Ρεμπέτικου μουσικού ιδιώματος που κυριάρχησε απόλυτα.

Έξχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο κύκλος τραγουδιών «Μικρά Ασία» του λαϊκού συνθέτη Απόστολου Καλδάρα σε στίχους του Πυθαγόρα Παπασταματίου, καθώς και η μουσική και τα τραγούδια του Σταύρου Ξαρχάκου με στίχους του Νίκου Γκάτσου για την ταινία «Ρεμπέτικο» του Κώστα Φέρρη.

<https://www.youtube.com/watch?v=4oLCjZEzKNU>

Πάντως αναφορές στην Ελληνική Επανάσταση και τους ήρωες της βρίσκονται στο σύγχρονο τραγούδι.

Είναι ουκ ολίγες, αλλά σίγουρα αποσπασματικές με σκιτσογραφικό λαϊκό χαρακτήρα.

Στα αυτιά όλων βρίσκεται ο «Τσάμικος» του Μάνου Χατζιδάκι σε στίχους του Νίκου Γκάτσου. «Δες πώς χορεύει ο Νικηταράς κι αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς».

<https://www.youtube.com/watch?v=h48GnAlO3Bw>

Θεόδωρος Βρυζάκης *Εξοδος του Μεσολογγίου*, 1853.

Κεφάλαιο 3

Εικαστικές Τέχνες

Θεόδωρος Βρυζάκης (Θήβα 1814 ή 1819 – Μόναχο 1878)

Μετά τον απαγχονισμό του πατέρα του από τους Τούρκους το 1821 βρέθηκε μαζί με τον αδελφό του Ευθύμιο στο Ορφανοτροφείο του Καποδίστρια στην Αίγινα. Το 1832, με τη μεσολάβηση πιθανώς του Ludwig Thiersch, έφυγε στο Μόναχο, όπου φοίτησε στο Πανελλήνιον, το ελληνικό παιδαγωγικό σχολείο που είχε ιδρύσει ο Λουδοβίκος Α' για τα ορφανά των αγωνιστών της Επανάστασης. Δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1844, έγινε δεκτός στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου και έως το 1855 ήταν υπότροφος της ελληνικής παροικίας. Χάρη στην οικονομική αυτή στήριξη ταξίδεψε στην Ευρώπη, ενώ από το 1848 έως το 1851 βρέθηκε στην Ελλάδα, με σκοπό να μελετήσει την τοπογραφία και τις φυσιογνωμίες που επρόκειτο να απεικονίσει στις ιστορικές του σκηνές. Στο Μόναχο είχε στο μεταξύ γνωρίσει το έργο των Peter von Hess, Karl von Heideck, Johann Petzl, Karl Krazeisen και Joseph Stieler, γεγονός που ερμηνεύει τη διαμόρφωση του ύφους του μέσα στο κλασικό ρομαντικό πνεύμα αλλά και την επιλογή των θεμάτων της ζωγραφικής του μέσα από τα γεγονότα της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας.

Σε μια εποχή που οι τέχνες, σπάνια έβρισκαν δίοδο προς τις λαϊκές μάζες, ο Θεόδωρος Βρυζάκης έγινε γνωστός στη μετεπαναστατική Ελλάδα από τα έργα του που κυκλοφόρησαν ως λαϊκές λιθογραφίες. Οι ήρωες του, οι μεγάλες μάχες και σημαντικά γεγονότα της επανάστασης του 1821 αναρτήθηκαν σε σχολεία, σε καφενεία, σε δημόσιες υπηρεσίες, σε σπίτια. Ο Βαυαρός Peter Von Hess, ο Θεόδωρος Βρυζάκης και μετέπειτα ο Διονύσιος Τσόκος, ήταν οι πρώτοι

Θεόδωρος Βρυζάκης, *Η Ελλάς Ευγνωμονούσα*, 1858- Η απελευθερωμένη Ελλάδα ως κόρη περιστοιχίζεται από τους πρωτεργάτες της Επανάστασης, οι πρόδρομοι Ρήγας Φεραίος, Αδαμάντιος Κοραής, Αλέξανδρος Υψηλάντης, Μιχαήλ Σούτζος, οι αγωνιστές Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Κωνσταντίνος Κανάρης, Ανδρέας Μιαούλης, Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα. Για την απόδοση των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών τους, ο Βρυζάκης χρησιμοποιεί τις προσωπογραφίες των αγωνιστών που είχε σχεδιάσει ο Krazeisen και είχαν διαδοθεί με μία σειρά λιθογραφιών που εκδόθηκε στο Μόναχο.

καλλιτέχνες που με το έργο τους έδωσαν εικόνα στην ελληνική επανάσταση. Εισηγητής της Σχολής του Μονάχου, ασχολήθηκε συστηματικά με την απεικόνιση σκηνών του απελευθερωτικού αγώνα και των επώνυμων ή ανώνυμων πρωταγωνιστών του σύμφωνα με τις αρχές της Ακαδημίας. Η θεματογραφία αυτή ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής και τα έργα του λιθογραφήθηκαν, κυκλοφόρησαν ευρέως και καθιερώθηκαν στη συνείδηση του κοινού ως αυθεντικές αναπαραστάσεις της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Άλλη πτυχή της καλλιτεχνικής του δημιουργίας αποτελούν τα πορτρέτα, στα οποία ο Βρυζάκης αναδεικνύεται σε δεξιοτέχνη προσωπογράφο, κάτοχο των εκφραστικών του μέσων.

Θεόδωρος Βρυζάκης, *Τυφλός τραυματίας*, 1850

Ludovico Lipparini, *Εξοδος του Μεσολογγίου*, 1838.

Ludovico Lipparini (1800 – 1856)

Ο Λουντοβίκο Λιπαρίνι (Ludovico Lipparini) φιλέλληνας Ιταλός καλλιτέχνης, γεννήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 1800 στην Μπολόνια και σπούδασε ζωγραφική στη γενέτειρά του. Το 1825 εγκαταστάθηκε στη Βενετία και από το 1831 άρχισε να διδάσκει ζωγραφική στην τοπική Ακαδημία Καλών Τεχνών.

Ο Λιπαρίνι διακρίθηκε ως ζωγράφος προσωπογραφιών και ιστορικών θεμάτων και ανήκει στη νεοκλασική σχολή. Μαθητής του υπήρξε ο ζακυνθινός ζωγράφος Διονύσιος Τσόκος (1820-1862), που επηρεάστηκε καθοριστικά από την τεχνική και τη θεματολογία του δασκάλου του.

Ο πιο γνωστός πίνακάς του είναι η προσωπογραφία του αρχαιολόγου κόμη Λεοπόλντο Τσικονιάρρα (1825, Πινακοθήκη Βενετίας), ενώ πίνακές του με θέματα από την ελληνική μυθολογία και ιστορία βρίσκονταν στις μεγαλύτερες ιδιωτικές συλλογές της Ιταλίας. Επηρεασμένος από ρομαντικό πνεύμα της εποχής του και τον ξεσηκωμό των Ελλήνων το 1821, ζωγράφισε μία σειρά από πίνακες με ελληνικά θέματα, όπως «Ο όρκος του Λόρδου Βύρωνα στον τάφο του Μάρκου Μπότσαρη» (1850, Δημοτικό Μουσείο Τρεβίζο), «Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη» (1841, Δημοτικό Μουσείο Τεργέστης) και «Ο Αρχιεπίσκοπός Γερμανός μπήγει το λάβαρο με τον σταυρό στον γκρεμό των Καλαβρύτων» (1838, Πινακοθήκη Μιλάνου, λιθογραφία του πίνακα στο Εθνολογικό Μουσείο Αθηνών). Πηγή έμπνευσης για τον ζωγράφο στάθηκε η τετράτομη «Ιστορία της αναγεννήσεως της Ελλάδος» του γάλλου φιλέλληνα Φρανσουά Πουκεβίλ. Ο Λουντοβίκο Λιπαρίνι πέθανε στη Βενετία στις 19 Μαρτίου 1856, σε ηλικία 56 ετών.

Διονύσιος Τσόκος, *Η φυγή των Παργινών*, 1855, Αθήνα, Εθνική Πινακοθήκη

Διονύσιος Τσόκος, *Γέρος αγωνιστής που παίζει λύρα*, 1858

Διονύσιος Τσόκος (Ζάκυνθος, 1814 ή 1820 – Αθήνα, 1862)

Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο γύρω στα 1820. Φέρεται να έλαβε τα πρώτα μαθήματα ζωγραφικής στη Ζάκυνθο υπό την εποπτεία του Νικόλαου Καντουνή. Αργότερα εγκαταστάθηκε λόγω σπουδών στη Βενετία όπου σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της πόλης με καθηγητή τον Ιταλό Λουδοβίκο Λιππαρίνι (Ludovico Lipparini). Μάλιστα κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην ιταλική πόλη συμμετείχε δύο φορές σε εκθέσεις ζωγραφικής. Το 1847 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και το 1856 τοποθετήθηκε στη θέση του καθηγητή σχεδίου στο Αρσάκειο Αθηνών. Επηρεασμένος από τον καθηγητή του και εμπνευσμένος από υψηλό πατριωτικό φρόνημα ζωγράφισε μια σειρά από έργα σχετιζόμενα με την Ελληνική Επανάσταση του 1821 όπως η Φυγή από την Πάργα (1849), Ο όρκος των Φιλικών (1849), Η δολοφονία του Καποδίστρια (1850), κ.ά. Από το 1850 έως το 1860 εκτέλεσε κατά παραγγελία πολλές προσωπογραφίες ιστορικών προσώπων της εποχής καθώς και προσωπογραφίες καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Λίγο χρόνια πριν από το θάνατό του, ανέλαβε έπειτα από παραγγελία της ελληνικής κυβέρνησης να ζωγραφίσει πορτραίτα των αγωνιστών της Επανάστασης, όμως ο θάνατος του το 1862 δεν του επέτρεψε να ολοκληρώσει το έργο του.

Το έργο του - κυρίως θέματα από την Επανάσταση του 1821, προσωπογραφίες και αγιογραφίες - συνδυάζει στοιχεία ακαδημαϊσμού χωρίς να απουσιάζουν στοιχεία της Επτανησιακής Σχολής ενώ είναι εμφανής η τάση εξιδανίκευσης. Στα έργα του που αφορούν την Επανάσταση παρατηρούνται σκηνές μικρού μεγέθους, σχετιζόμενες κατά κύριο λόγο με τα Επτάνησα ενώ σε αυτά είναι έντονη περισσότερο η προσωπική συγκίνηση ενώ παρά την ύπαρξή της, η ηρωική διάθεση υπάρχει σε μικρότερη κλίμακα.

Nicolas-Louis Francois Gosse, *Η μάχη της Ακρόπολης*, 1827,
Ελαιογραφία, 40 x 27.5 εκ., Εθνική Πινακοθήκη, Παράρτημα Ναυπλίου.

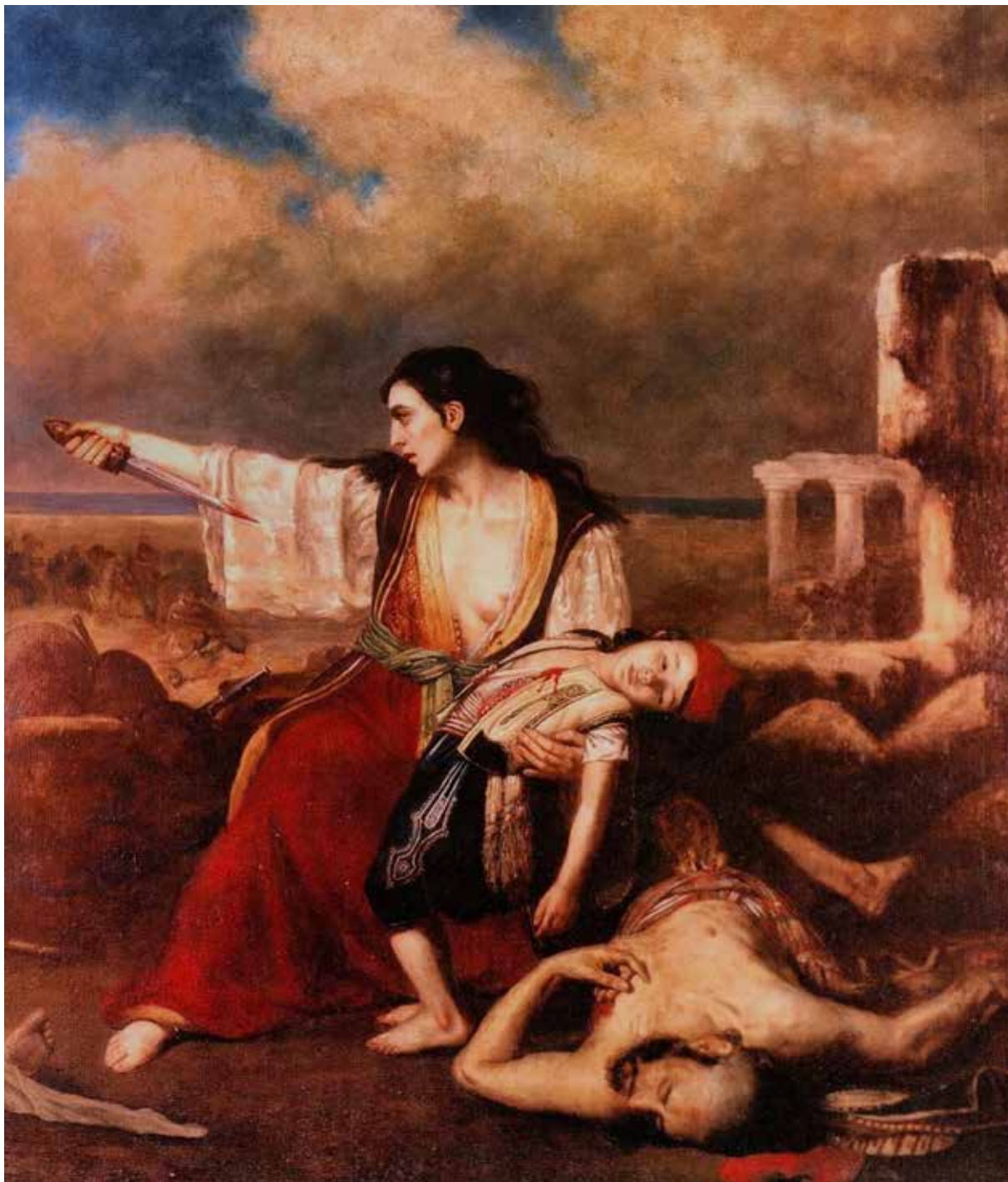
Nicolas-Louis Francois Gosse (1787 – 1878)

Ο Nicolas-Louis François Gosse ήταν Γάλλος ζωγράφος, μαθητής του νεοκλασικού ζωγράφου François-André Vincent.

Ο Gosse για τον συγκεκριμένο πίνακα «Η μάχη της Ακρόπολης», εμπνέεται από την πολιορκία της Ακρόπολης από τον στρατό του Κιουταχή, με πρωταγωνίστρια την Ασήμω Λιδωρίκη, γυναίκα του φρούραρχου της Ακρόπολης Ιωάννη Γκούρα, που σκοτώθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου του 1826. Η Ασήμω Λιδωρίκη ήταν γνωστή επαναστατική φιγούρα και αναλαμβάνει την αρχηγία των πολιορκημένων στην Ακρόπολη έως ότου αναλάβει ο Νικόλαος Κριεζώτης.

Πιστός στην εικονογραφία του ρομαντισμού, ο Gosse βάζει σε πρώτο πλάνο τις γυναίκες ως αλληγορίες – ηρωίδες – σύμβολα της Επανάστασης και απεικονίζει την Ασήμω Λιδωρίκη ως μια εικόνα της νίκης επί του κατακτητή: Η ενδυμασία της είναι λαμπερή με καθαρό χρώμα, σε αντίθεση με την πιο θολή εικόνα της μάχης και των υπόλοιπων στοιχείων που εξελίσσονται στο φόντο.

Με τη συνδρομή της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών Τέχνης

Francois-Emile de Lansac, *Επεισόδιο από την έξοδο του Μεσολογγίου*, 1828,
Ελαιογραφία, 2 x 2,38 μ., Μεσολόγγι, Δημ. Πινακοθήκη

Francois-Emile de Lansac (1803-1890)

Ο François-Émile de Lansac (1803-1890) ήταν μαθητής του Jean Charles Langlois στην Corrèze (Aquitaine), ενώ αργότερα στο Παρίσι μαθήτευσε κοντά στον Ary Scheffer, με τον οποίο και συνεργάστηκαν για αρκετά έργα του. Η μαθητεία του με τον Scheffer τον οδηγεί σε μια πιο συστηματική ενασχόληση με την ιστορική ζωγραφική.

Οι σφαγές στο Μεσολόγγι το 1825-1826 είχαν ευαισθητοποιήσει ιδιαίτερα το γαλλικό κοινό και τους διανοούμενους, που διοργάνωσαν αρκετές επιτροπές και εκδηλώσεις για την υποστήριξη των πληγέντων.

Όλη τη δεκαετία του 1820, μέσα από τα παρισινά Σαλόν αλλά και άλλες εκθέσεις το θέμα του φιλελληνισμού ήταν κυρίαρχο, με αποκορύφωμα την έκθεση στην γκαλερί Lebrun το 1826 προκειμένου να μαζευτούν έσοδα για την υποστήριξη των επιζώντων από τις μάχες. Μεταξύ άλλων, ο Delacroix παρουσίασε στην γκαλερί Lebrun το έργο η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου (1826, Bordeaux, musée des Beaux-Arts).

Η σκηνή που απεικονίζει στο έργο του ο François-Émile de Lansac, φέρει όλη τη δραματικότητα του ρομαντικού κινήματος μέσα από την απεικόνιση των νεκρών αλλά και το κόκκινο χρώμα που νοερά συνδέει τα μέλη της οικογένειας. Πέρα από τον ηρωισμό της αυτοθυσίας της γυναίκας, η σκηνή αποπνέει την απόγνωσή της μπροστά στο αναπόφευκτο του θανάτου.

Με τη συνδρομή της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών Τέχνης

Karl Krazeisen, Νικήτας, 1828, λιθογραφία

Karl Krazeisen (1794-1878)

Ο Καρλ Κράτσαϊζεν (Karl Krazeisen, 1794-1878) ήταν Γερμανός αξιωματικός του στρατού, εικονογράφος και φιλέλληνας που πολέμησε ως εθελοντής κατά την Ελληνική Επανάσταση και φιλοτέχνησε τα πορτρέτα των Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, Γεωργίου Καραϊσκάκη, Νικηταρά, Ιωάννη Μακρυγιάννη, Ανδρέα Μιαούλη, Κωνσταντίνου Κανάρη, Κίτσου Τζαβέλλα, Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, αλλά και των Τομπάζη, Γεωργίου Κουντουριώτη, Γεωργίου Μαυρομιχάλη, Ανδρέα Ζαΐμη, Σισίνη και πολλών άλλων είναι μεταξύ αυτών που δημιούργησε ο Κράτσαϊζεν. Παράλληλα, χάρη σε αυτόν γνωρίζουμε και την μορφή των Φιλελλήνων Κάρολου Φαβιέρου, Φρανκ Χάστινγκς και Τόμας Γκόρντον.

Ο Κράτσαϊζεν γεννήθηκε στις 28 Οκτωβρίου του 1794 στο Άνω Παλατινάτο της Βαυαρίας. Ακολούθησε στρατιωτική καριέρα και το 1826 κατατάχτηκε σε σώμα Βαυαρών εθελοντών, με το βαθμό του υπολοχαγού και ήρθε στην Ελλάδα για να πολεμήσει μαζί με τους επαναστάτες. Αν και έμεινε μόνο για ένα χρόνο, πήρε μέρος σε σημαντικές μάχες όπως η πολιορκία της Αθήνας το 1826 και την πολιορκία της Ακρόπολης το 1827.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Ελλάδα ο Κράτσαϊζεν, αυτοδίδακτος ζωγράφος και σχεδιαστής, φιλοτέχνησε αρκετά τοπία και πορτρέτα, τα περισσότερα με μολύβι και χαρτί. Χαρακτηριστικά τοπία είναι αυτά του Ναυπλίου και της Ακρόπολης, καθώς και του πρώτου ελληνικού ατμόπλοιου, του Καρτερία, στον κατάπλου του οποίου στον Πόρο ο Κράτσαϊζεν ήταν παρών. Το πιο σημαντικό μέρος του έργου του όμως αποτελούν δεκαεννιά πορτρέτα μορφών της επανάστασης, φιλοτεχνημένα είτε στα στρατόπεδα από τα οποία πέρασε ή στην Γ' Εθνοσυνέλευση, στην οποία ήταν παρών. Το ημιτελές πορτρέτο του Γ. Καραϊσκάκη είναι φιλοτεχνημένο λίγο πριν το θάνατό του. Το σύνολο του έργου του είναι 91 πίνακες, από τα οποία 21 είναι υδατογραφίες τοπίων και τα υπόλοιπα 70 σχέδια με μολύβι προσώπων, μνημείων και πολεμικές συνθέσεις. Επιστρέφοντας στη Γερμανία ο Κράτσαϊζεν λιθογράφησε τα σχέδιά του και τα κυκλοφόρησε, από το 1827 έως το 1831, σε επτά λευκώματα με το γενικό τίτλο *Bildnisse ausgezeichneter Griechen und Philhellenen nebst einigen Ansichten und Trachten. Nach der Natur gezeichnet und herausgegeben von Karl Krazeisen* (Προσωπογραφίες των διασημοτέρων Ελλήνων και Φιλελλήνων, μαζί με μερικές απόψεις και ενδυμασίες σχεδιασμένες εκ του φυσικού και δημοσιευμένες από τον Καρλ Κράτσαϊζεν). Το καθένα από αυτά περιείχε 3-4 προρτρέτα και ένα ή δυο ελληνικά τοπία. Τα λευκώματα έγιναν πολύ δημοφιλή την εποχή εκείνη, εν είδει πολεμικής ανταπόκρισης, και παρά το λιτό και σχετικά απλοϊκό τους χαρακτήρα αποτέλεσαν βάση για πολλά πορτρέτα των επαναστατών που εμφανίστηκαν αργότερα. Στο σχέδιο του Κράτσαϊζεν, που πέθανε το 1878 στο Μόναχο, βασίστηκε η μορφή του Κολοκοτρώνη που εμφανιζόταν στο πεντοχίλιο του 1984.

Karl Krazeisen, Μακρυγιάννης, 1828, αρχικό σκίτσο

Karl Krazeisen, Μακρυγιάννης, 1828, λιθογραφία

Eugène Delacroix, *Ελληνας Πολεμιστής*, 1820
υδατογραφία 13 x 12cm

Eugène Delacroix (1798-1863)

Ο Ευγένιος Ντελακρουά (Γαλλικά: Ferdinal Victor Eugène Delacroix) υπήρξε μεγάλος Γάλλος ρομαντικός ζωγράφος του 19ου αιώνα (1798 – 1863). Εμπνεύστηκε από ιστορικά γεγονότα, όπως η Γαλλική και η Ελληνική Επανάσταση.

Το 1824 κερδίζει το Μετάλλιο Δευτέρας Τάξεως παρουσιάζοντας στο Επίσημο Σαλόνι του Παρισιού τον πίνακα με τίτλο: «Η Σφαγή της Χίου» που βρίσκεται σήμερα στο μουσείο του Λούβρου, όπου παρουσιάζεται η τουρκική θηριωδία στο επαναστατημένο νησί της Χίου το 1822, κατά το δεύτερο έτος της Επανάστασης, όπου σφαγιάστηκαν πάνω από 20.000 άνθρωποι, καταστράφηκαν η πόλη και πολλά χωριά και αφανίστηκε όλος σχεδόν ο πληθυσμός του νησιού. Ο πίνακας αποτέλεσε μοχλό ανατροπής της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης προς την αξία του αγώνα των Ελλήνων για την ελευθερία και αγοράστηκε από την Γαλλική Κυβέρνηση για 6000 φράγκα.

Η ηρωϊκή έξοδος των Μεσολογγιτών το 1826 και ο θάνατος του αγαπημένου του Λόρδου Μπάιρον στο Μεσολόγγι συγκλονίζουν τον Ντελακρουά. Ζωγραφίζει τον εντυπωσιακό πίνακα με τίτλο: «Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου» και τον εκθέτει στη γκαλερί Λεμπρέν «προς όφελος των Ελλήνων». Πρόκειται για ελαιογραφία σε καμβά, που βρίσκεται στο Μουσείο καλών Τεχνών στο Μπορντώ.

Άλλα έργα του εμπνευσμένα από την Ελληνική Επανάσταση είναι: «Έφιππος Έλληνας αγωνιστής» (Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου), «Η μάχη του Γκιαούρη και του Χασάν» (Art Institute of Chicago), «Ο Μπότσαρης αιφνιδιάζει τους Τούρκους στο στρατόπεδό τους», «Ο Έλληνας πολεμιστής», «Έλληνας ιππέας», «Σουλιώτης», «Σπουδή για σουλιώτικες φορεσιές», «Χορός δύο Ελλήνων πολεμιστών», «Έλληνας στρατιώτης με καραμπίνα» κ.ά. Η συμβολή του στην ελληνική προσπάθεια είναι ανεκτίμητη καθώς συγκίνησε και κινητοποίησε για πολλές δεκαετίες τους Ευρωπαίους πολίτες, αφού η Ελλάδα συνέχισε για πολλά χρόνια μετά την ανεξαρτησία της, τους απελευθερωτικούς πολέμους.

Καλλιόπη Λουμιώτη - Γουρλομάτη

Eugène Delacroix, *Χορός Ελλήνων Πολεμιστών* (πάνω),
Μελέτη φορεσιάς Σουλιωτών (κάτω)
1824-25

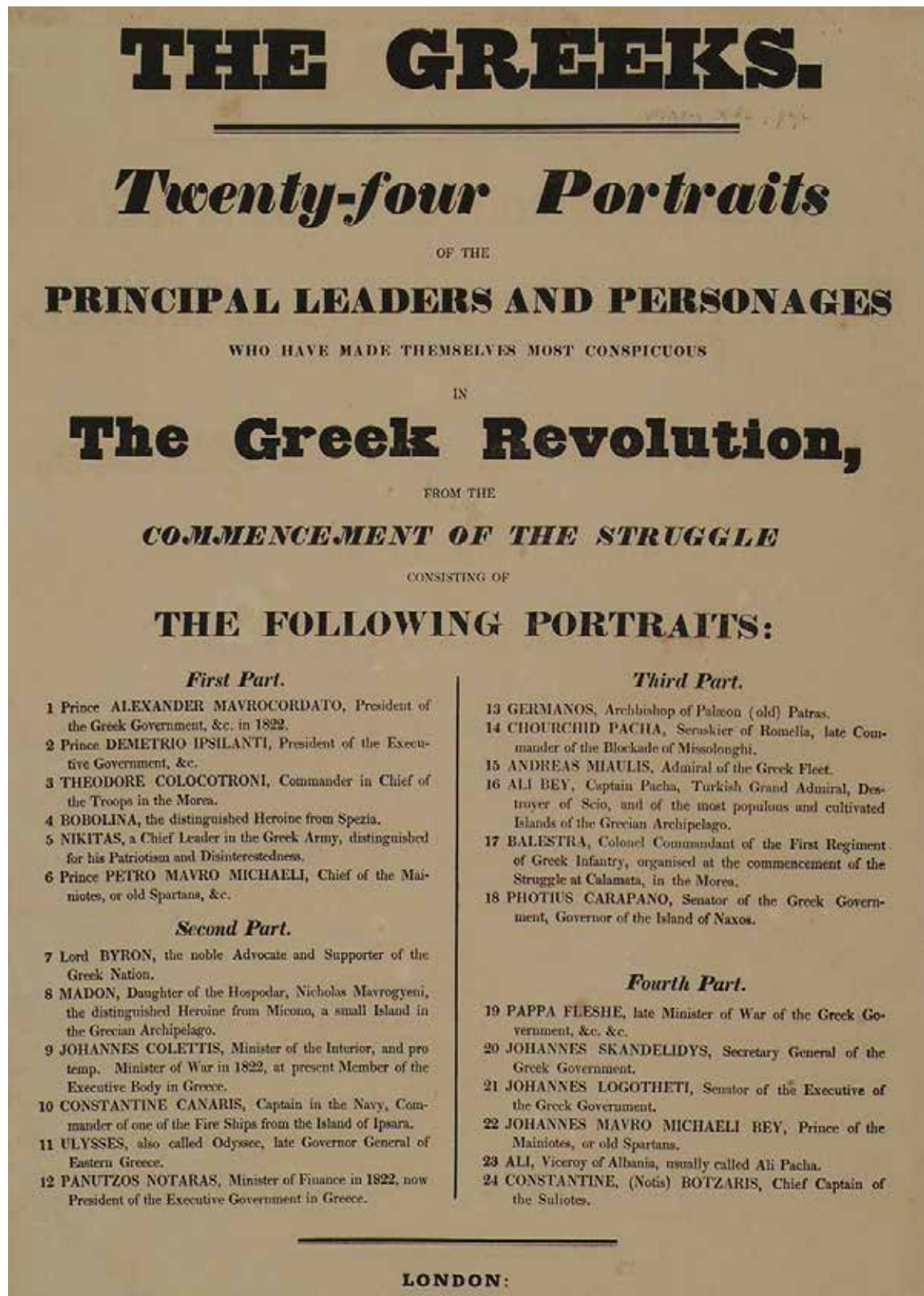
Eugène Delacroix, Χορός Ελλήνων Πολεμιστών (πάνω),
Μελέτη φορεσιάς Σουλιωτών (κάτω)
1824-25

Eugène Delacroix, Προσχέδιο για τη Σφαγή της Χίου

Eugène Delacroix, *Μελέτη 2 Ελλήνων*,
υδατογραφία 13 x 12cm, 1823-1824 (περίπου)

Adam de FRIEDEL, *The Greeks, Twenty-four Portraits of the principal Leaders and Personages who have made themselves most conspicuous in the Greek Revolution, from the Commencement of the Struggle, Λονδίνο, 1832.*

Adam Friedel (περίπου 1780 - ;)

Ο Δανός Adam Friedel (περίπου 1780 - ;) μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους, όπου υπηρέτησε ως αξιωματικός, συνόδευσε έναν ευγενή συμπατριώτη του σε ένα ταξίδι στα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία, μετά από πολλά ταξίδια και αποστολές στα ρωσικά εδάφη κατέληξε στη Ζάκυνθο απ' όπου πέρασε στην Πελοπόννησο την περίοδο της έναρξης της Ελληνικής Επανάστασης και κατετάγη ως εθελοντής δηλώνοντας ότι είναι υπολοχαγός, βαρόνος Friedel von Friedelsburg με αριστοκρατικές καταβολές. Γνώρισε από κοντά το Θ. Κολοκοτρώνη, τον Νικηταρά, τον Π. Μαυρομιχάλη, τον Μ. Μπότσαρη, τον Δ. Υψηλάντη, τον Ι. Κωλέττη, τον Αλ. Μαυροκορδάτο κ.ά. Όμως η γλωσσομάθεια και η καλλιέργεια του κέρδισαν την εμπιστοσύνη του Δημητρίου Υψηλάντη και του ανατέθηκαν διάφορες αποστολές αλλά τον Ιούνιο του 1822 ο συμπατριώτης του Δανός ανθυπολοχαγός απεκάλυψε τα ψεύδη του. Ο Friedel απεβλήθη από τον τακτικό ελληνικό στρατό, ταξίδεψε, το 1823 στην Αίγυπτο προσβλέποντας στη συγκέντρωση χρημάτων από τους ομογενείς του για τον Αγώνα. Το 1824 τον συναντάμε στο Μεσολόγγι με τον Λόρδο Βύρωνα αλλά όταν ο Ι.-Ι. Μέγερ δημοσίευσε στην εφημερίδα "Ελληνικά Χρονικά" προειδοποίηση προς τις φιλελληνικές εταιρείες για την αποφυγή του απατεώνα Friedel, ο τελευταίος κατέφυγε στο Λονδίνο όπου άνοιξε λιθογραφείο.

Το 1825 και 1826 εκτύπωσε και κυκλοφόρησε είκοσι τέσσερα λιθογραφα πορτραίτα πολιτικών και στρατιωτικών αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, τα οποία είχε σχεδιάσει εκ του φυσικού και τα οποία λιθογράφησε και επιχρωμάτισε ο J. Bounvier και κυκλοφόρησαν στο Παρίσι και στο Λονδίνο.

Η σειρά γνώρισε σημαντική εκδοτική επιτυχία (πουλήθηκε έως τις Η.Π.Α και τις Ινδίες), επανεκδόθηκε επανειλημμένα έως το 1832 και ενίσχυσε τις προσπάθειες των Φιλελληνικών Επιτροπών για την προώθηση της Ελληνικής υπόθεσης στην Ευρώπη.

Επέστρεψε, στα 1861, και έζησε στην Αθήνα, έως το 1863. Μετά από μικρή παραμονή στην Κωνσταντινούπολη, έρχεται και πάλι στην Αθήνα στα 1865 και καταθέτει μνημόνιο προς τον Βασιλιά Γεώργιο Α' με σειρά δικαιολογητικών, ισχυρισμών και πληροφοριών για τη ζωή και τη δράση του επιζητώντας της απονομή σύνταξης για την προς την Ελλάδα υπηρεσίες του. Δεν γνωρίζουμε πότε και που πέθανε.

Τα πορτρέτα των Ελλήνων αγωνιστών του Friedel λειτούργησαν ως σύμβολα ελευθερίας, ξεσήκωσαν συνειδήσεις, ενεργοποίησαν διακεκριμένες προσωπικότητες και έγιναν λάβαρα υπέρ της συμπαράστασης στον Αγώνα των Ελλήνων, σε χώρες όπου οι πολεμικές ιαχές από τη Ρούμελη ή τον Μοριά δεν μπορούσαν ασφαλώς ποτέ να φτάσουν για να ενθουσιάσουν. Σήμερα οι λιθογραφίες του Friedel είναι περιζήτητο αντικείμενο δημοπρασιών.

Adam de FRIEDEL, Μαντώ Μαυρογένους

BOBOLINA

*The distinguished Heroine from Spessa.
This is the first of the Series of Greek Portraits, now
in course of Publication in London & Paris 1827 by A. Friedel, & sold
by the principal Book & Print-sellers in Town and Country.*

*Une Heroïne distinguée du l'Isle de Spessia.
Publié à Londres et à Paris 1827 par A. Friedel
cette série forme une Série de Portraits des Grecs / L'ouvrage se
trouve chez tous les principaux Libraires et marchands d'estampes
à Paris et dans les départements.*

Adam de FRIEDEL, Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, λιθογραφία, 46.5 x 34 εκ.

Adam de FRIEDEL, Νότις Μπότζαρης (Νότις Μπότσαρης),
επιζωγραφισμένη λιθογραφία

Adam de FRIEDEL, Δημήτριος Υψηλάντης, επιζωγραφισμένη λιθογραφία

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Ανδρέα Μιαούλη, λιθογραφία, 1832

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Οδυσσεά Ανδρούτσου, λιθογραφία, 1832

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη,
επιζωγραφισμένη λιθογραφία, 1832

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Πετρόμπεη Μαυρομικαῖλη,
επιζωγραφισμένη λιθογραφία, 1832

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Λόρδου Βύρωνα,
λιθογραφία, 1832

Adam de FRIEDEL, Προσωπογραφία του Παλαιών Πατρών Γερμανού,
λιθογραφία, 1832

Πρώτη μάχη των Ελλήνων κατά των Τουρκών κατά την Γέφυραν της Αλαμάνας και θάνατος του αρχηγού Διάκου και Ησαΐου αρχιεπισκόπου Σαλόνων και επιλοίπων γεναίων αξιωματικών

Μακρυγιάννης – Παναγιώτης και Δημήτρης Ζωγράφος. Η εικονογράφηση των μαχών της Επανάστασης του 1821

Το 1836 ο Μακρυγιάννης αποφάσισε να αναθέσει σε έναν ζωγράφο να φιλοτεχνήσει μάχες του Αγώνα της Απελευθέρωσης. Γράφει στα Απομνημονεύματά του: «...κι έρχοντας εδώ εις Αθήνα πήρα ένα ζωγράφο Φράγκο και τον είχα να μου φκιάση σε εικονογραφίες αυτούς τους πολέμους. Δεν γνώριζα την γλώσσα του. Έφκιασε δυο τρεις, δεν ήταν καλές· 1 τον πλέρωσα κι έφυγε. Αφού έδιωξα αυτόν τον ζωγράφο, έστειλα κι έφεραν από τη Σπάρτη έναν αγωνιστή, Παναγιώτη Ζωγράφο τον έλεγαν· έφερα αυτόν και μιλήσαμεν και συμφωνήσαμεν το κάθε κάδρον την τιμήν του· κι έστειλε κι ήφερε και δυο του παιδιά· και τους είχα εις το σπίτι μου όταν εργάζονταν. Κι αυτό άρχισε από τα 1836 και τελείωσε τα 1839. Έπαιρνα τον ζωγράφο και βγαίναμεν εις τους λόφους και τόλεγα· “Έτζι είναι εκείνη η θέση, έτζι εκείνη· αυτός ο πόλεμος έτζι έγινε· αρχηγός ήταν των Ελλήνων εκείνος, των Τούρκων εκείνος”».

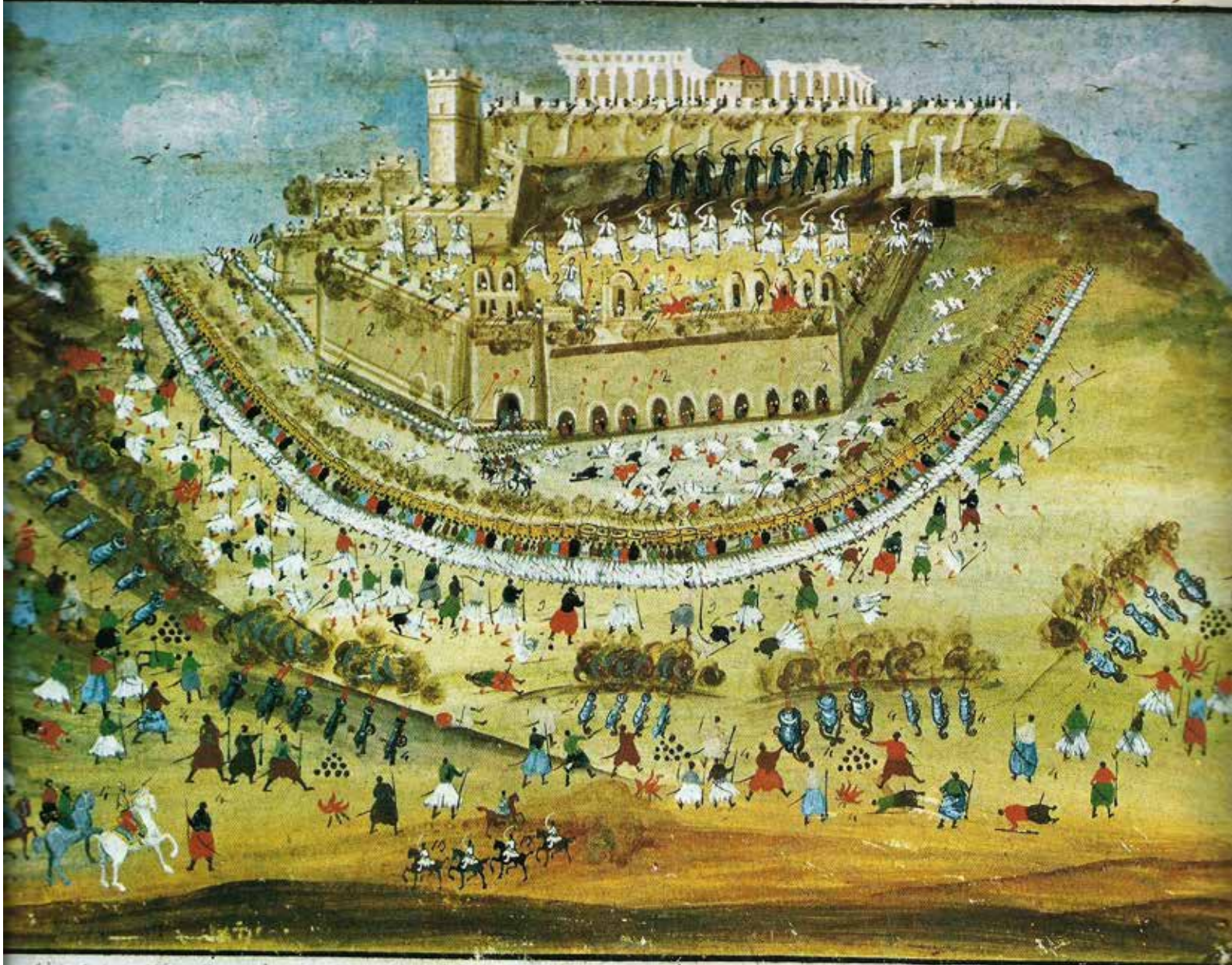
Για τον Παναγιώτη Ζωγράφο ελάχιστα γνωρίζουμε. Καταγόταν από το χωριό Βορδόνια της Λακωνίας και ήταν αγωνιστής της Επανάστασης, αγιογράφος και λαϊκός ζωγράφος. Ο ένας του γιος λεγόταν Δημήτρης, του άλλου το όνομα μας είναι άγνωστο. Ο Μακρυγιάννης ενημέρωνε τους ζωγράφους, τον Παναγιώτη και τους γιους του, για το θέμα του κάθε πίνακα, έδινε πληροφορίες για την τοπογραφία των μαχών,² τη διάταξη των στρατιωτικών δυνάμεων, τους αρχηγούς των στρατευμάτων, και εκείνοι εκπονούσαν τις εικόνες.

Τα θέματα που φιλοτεχνήθηκαν κατανέμονται σε 25 πίνακες – ο 26ος αποτελούσε προσωπογραφία του Μακρυγιάννη που δεν έχει διασωθεί. Κάθε πίνακας έχει στο πάνω μέρος το θέμα με τον αριθμό της εικόνας και στο κάτω μέρος μακρό επεξηγηματικό υπόμνημα. Καθώς η ζωγραφική είναι αφηγηματική, η εικόνα λειτουργεί ως απόδοση του υπομνήματος.

Τέσσερις πίνακες έχουν συμβολικές απεικονίσεις: ένας έχει ως θέμα του την άλωση της Κωνσταντινούπολης, τη δουλεία, τους Κλέφτες, τον Ρήγα. Άλλος παριστάνει τον Παντοκράτορα, την Ελλάδα και τον Όθωνα με την Αμαλία. Τρίτος, την Ελλάδα που στεφανώνει τους φιλέλληνες, και ο τέταρτος απεικόνιζε την Ελλάδα με ξέπλεκα μαλλιά και τον Άρμανσπεργκ, το παντοδύναμο μέλος της τριμελούς Αντιβασιλείας του ανήλικου Όθωνα, να της βγάζει με το ματωμένο χέρι του την καρδιά. Για τη τύχη αυτού του πίνακα που δεν έχει σωθεί γνωρίζουμε από τον ίδιο τον Μακρυγιάννη. 14 αφορούν μάχες της Στερεάς και της Ηπείρου, 4 αναφέρονται σε πολεμικά γεγονότα της Πελοποννήσου και 3 σε ναυμαχίες.

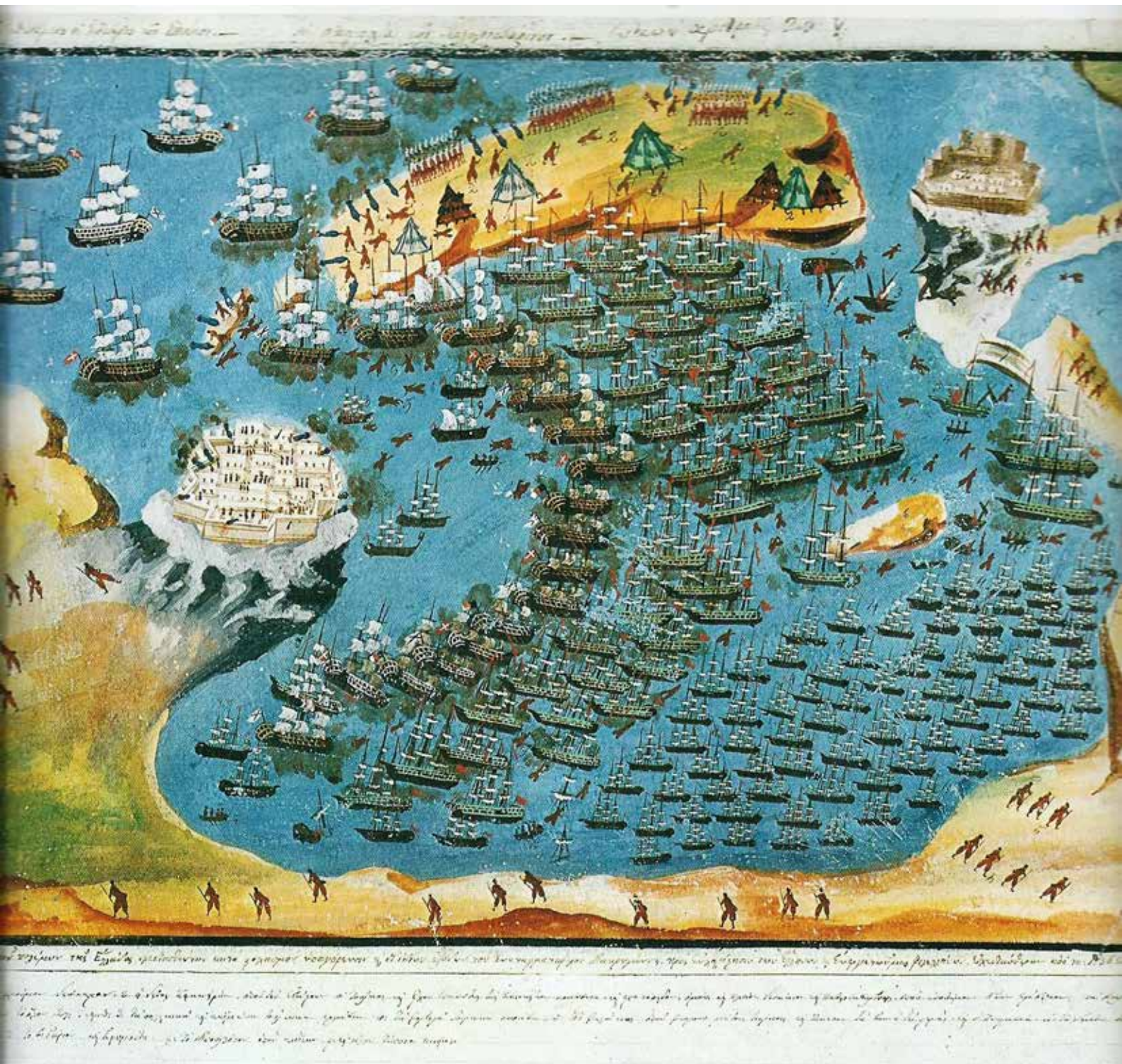
Αυτές τις σειρές, όπως παραδίδει ο Μακρυγιάννης, τις παρουσίασε σε ένα επίσημο γεύμα που διοργάνωσε στο σπίτι του και χάρισε από μία στον Όθωνα και στους πρεσβευτές της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας. Τα αντίτυπα της σειράς του Όθωνα ανευρέθηκαν το 1909 στη Ρώμη από τον Ιωάννη Γεννάδιο και σήμερα φυλάσσονται στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη. Σώζεται επίσης η αγγλική σειρά που βρίσκεται στον Πύργο του Ουίνδσορ. Οι δύο άλλες σειρές δεν έχουν εντοπισθεί. Οι 8 ξύλινοι πίνακες και τρεις υδατογραφίες σώζονται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Η πολιορκία των Αθηνών - 19

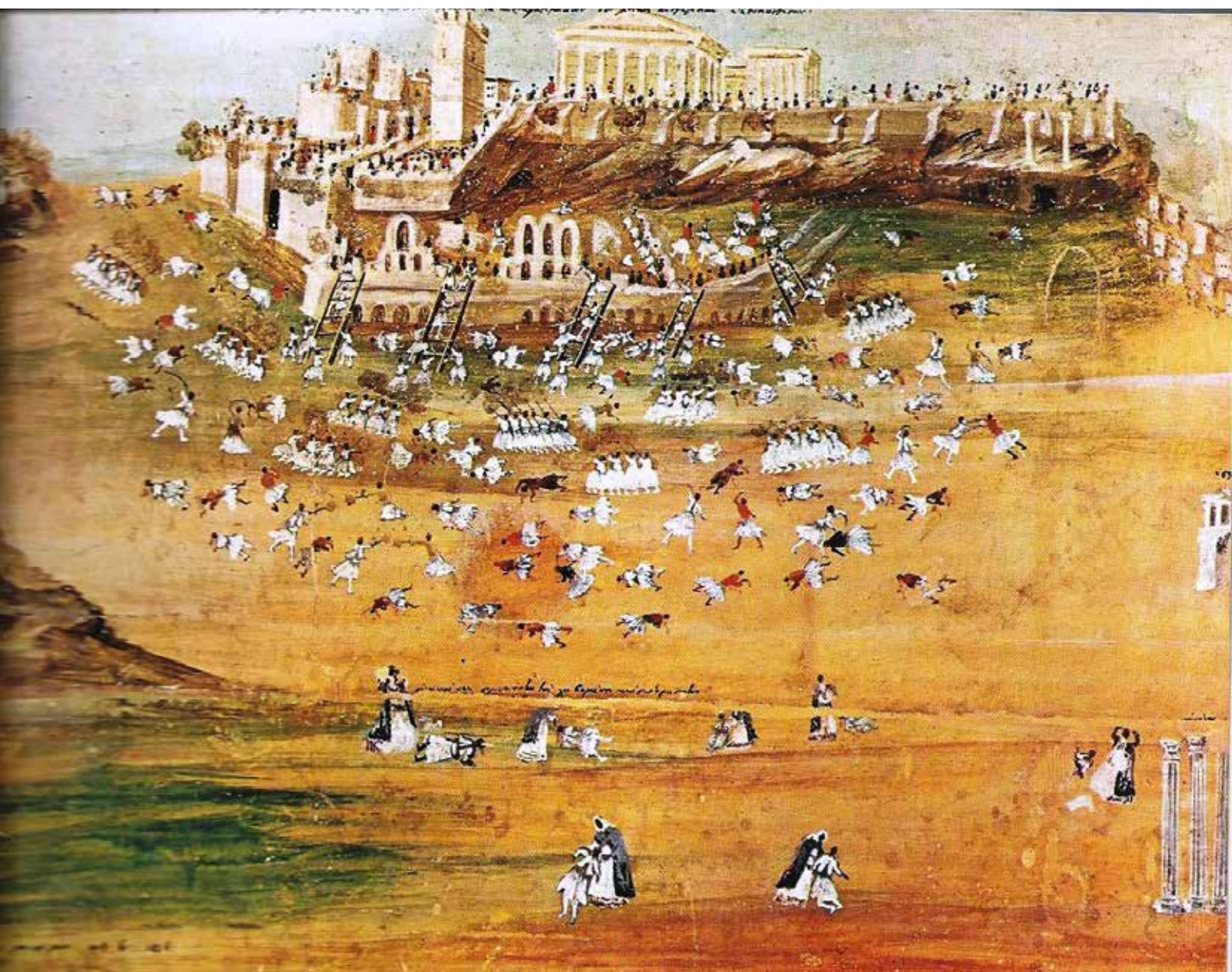

Η πολιορκία των Αθηνών - 19

Η πολιορκία των Αθηνών (κατά το 1827)

Η Ναυμαχία των Παλαιοναβαρίων

Μάχη πρώτη των Αθηνών - Η πολιορκία της Ακρόπολης από τους Έλληνες

Πόλεμος της Τριπολιζάς και των πέριξ αυτής χωρίων

Μάχαι των Ελλήνων εις Καρπενήσι και Καλιακούδα

Στον πίνακα του Θεοφίλου Χατζημικαήλ, εικονίζονται ο Αδαμάντιος Κοραΐς και ο Ρήγας Φεραίος να ανασηκώνουν την πληγωμένη Ελλάδα από τα ερείπια.

Θεόφιλος (1870 - 1934)

Ο Θεόφιλος Κεφαλάς – Χατζημικαήλ, γνωστός απλά και ως Θεόφιλος, ήταν γνήσιος λαϊκός ζωγράφος της νεοελληνικής τέχνης και αγιογράφος. Κυρίαρχο στοιχείο του έργου του είναι η εικονογράφηση της ελληνικής λαϊκής παράδοσης και της ιστορίας. Γεννήθηκε στη Μυτιλήνη περίπου το 1870 και πέθανε -πάλι στη Μυτιλήνη- ύστερα από πολλές περιπλανήσεις- στις 24 Μαρτίου 1934. Πέρασε δύσκολα παιδικά χρόνια, εξαιτίας του κόσμου που τον χλεύαζε για τη συμπεριφορά του και την ενδυμασία του φορούσε παραδοσιακή φουστανέλα. Πρώτος ο Γιώργος Γουναρόπουλος «ανακάλυψε» τον Θεόφιλο το 1925. Ακολούθησε ο Στρατής (Τάκης) Ελευθεριάδης, ο Λέσβιος εκδότης και τεχνοκριτικός που είναι γνωστός ως Τέριαντε, ο οποίος από το 1929 τον στήριξε και τον ανέδειξε, βοηθώντας τον οικονομικά με ένα ποσό τον μήνα, προκειμένου ο ζωγράφος να έχει τα προς το ζην και να ζωγραφίζει ανενόχλητος. Επίσης, τον προμηθεύει με υλικά ζωγραφικής και έτοιμα τελάρα. Έτσι, ο Θεόφιλος δουλεύει πια ασταμάτητα, δημιουργώντας πλέον μόνο έργα σε πανί και όχι τοιχογραφίες, όπως παλαιότερα. Τα θέματά του προέρχονται από κάθε είδους πηγές: λαϊκές λιθογραφίες, καρτ ποστάλ της εποχής, διαφημίσεις, εικονογραφήσεις. Μεγάλη αδυναμία έχει σε θέματα και προσωπογραφίες από την περίοδο του 1821.

«Όταν ο Θεόφιλος ζωγραφίζει ήρωες του '21, οι φουστανέλες γίνονται λουλούδια στους αγρούς», έλεγε ο Τέριαντε.

Από τον Τέριαντε, γνώρισε το έργο του Θεόφιλου, ο Οδυσσέας Ελύτης και είπε: «Η φανερή προσήλωσή του στους ήρωες δεν είναι παρά η συμβολική ανάθεση των ελπίδων ενός ταπεινού που ζητά ν' ακεραιωθεί μες στα αισθήματά του, προς τις δυνάμεις που ξεπερνούν τον άνθρωπο».

Ο ίδιος ο Θεόφιλος έλεγε: «Δεν ξέρω την ιστορία όπως οι δάσκαλοι από τα βιβλία, την ξέρω όπως τη λέει ο τόπος και τα τραγούδια του. Η ιστορία είναι άνεμος που την καταλαβαίνεις όταν την ανασαίνεις»

Θεόφιλος Χατζημικαήλ, *Ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί την σημαίαν της ελευθερίας το 1821, νωπογραφία, 1912*

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, *Ο Παναγιώτης Κεφάλας επί των τειχών της Τριπόλεως υψώνει την σημαίαν της ελευθερίας*, νωπογραφία, 1912, από τις λιθογραφίες των έργων του ζωγράφου Peter von Hess, Οικία Γιάννη Κοντού, Ανακασιά Βόλου

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, Ο Ηρώς Αθανάσιος Διάκος ο μάρτυς του Ελληνικού Αγώνος, 1930

Θεόφιλος Χατζημικαήλ, Ο Ηγως Αθανάσιος Διάκος το 1821

Θεόφιλος Χατζημικαήλ, *Ηρώς Μάρκος Μπότσαρης έπεσε μαχόμενος εις εν Καρπενησιώ στρατόπαιδον των Τούρκων το 1823, 1933, λάδι σε πανί 119 x 81 εκ.,*

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, Ο Καπετάν Λεωνίδας Ανδρούτσος το 1795,
1931, 120 X 72 εκ., Μυτιλήνη, Μουσείο Θεόφилου

ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

τὸ ἔπος τῆς μεγάλης πολιορκίας

ΠΕΜΠΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

"ΚΥΨΕΛΗ,"

ΑΘΗΝΑ 1965

Εξώφυλλο του βιβλίου "Μεσολόγγι. Το έπος της μεγάλης πολιορκίας" του Δημήτρη Φωτιάδη, 1965, κοσμημένο με χαρακτηριστικό της Βάσως Κατράκη

Βάσω Κατράκη (1914-1988)

Στην ιστορική μελέτη του Δημήτρη Φωτιάδη, *Μεσολόγγι. Το έπος της μεγάλης πολιορκίας*, η Βάσω Κατράκη δημιούργησε τα πορτρέτα έξι ιστορικών μορφών που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια του βιβλίου όπου εξιστορείται η δράση τους. Πρόκειται για έξι ξυλογραφίες εκτός κειμένου, που αποδίδουν τον Κιουταχή, τον Καραϊσκάκη, τον Μαυροκορδάτο, τον Κασομούλη, τον Ιμπραήμ και τον Τζαβέλα.

Ο συγγραφέας εξιστορεί όλα τα γεγονότα, που συνδέονταν με την πολιορκία και την πτώση του Μεσολογγίου και σκιαγραφεί όλα τα πρόσωπα που έλαβαν μέρος με όλα τα θετικά και τα αρνητικά τους. Δεν αποφεύγει μάλιστα να αποκαλύψει τις μικρότητες και τις διαφορές ανάμεσα στους ίδιους τους Έλληνες. Στο σύνολό του όμως, το έργο αποπνέει έναν ηρωισμό και, προφανώς, πέρα από την αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας, ο συγγραφέας είχε ως στόχο και την αφύπνιση του ελληνικού λαού, ο οποίος καταβεβλημένος από τον εμφύλιο είχε, στην πλειοψηφία του, συμβιβαστεί πολιτικά με το «μη χείρον βέλτιστον».

Η Κατράκη, πάντα ευαισθητοποιημένη ως προς αυτά τα θέματα και πόσο μάλλον όταν ο συγγραφέας είναι ο Φωτιάδης και το βιβλίο αφορά την ιδιαίτερη πατρίδα της, ανέλαβε το μεγαλύτερο μέρος της εικονογράφησης. Οι προσωπογραφίες είναι βασισμένες σε χαρακτηριστικά και ζωγραφικά πορτρέτα των μορφών της Επανάστασης.

Στις επόμενες σελίδες παρατίθενται συγκριτικά οι προσωπογραφίες, που φιλοτέχνησε η Κατράκη με τις εικόνες, που θα πρέπει να χρησιμοποιήσει ως πρότυπα, αν και για την απεικόνιση του Κιουταχή έχει χρησιμοποιήσει ως μοντέλο τον Χουρσίτ. Για τη βινιέτα του εξωφύλλου δημιούργησε μια ξυλογραφία που απεικονίζει μια γωνία του τείχους του Μεσολογγίου, στην οποία είναι ενσωματωμένα δυο κανόνια που πυροβολούν προς τα έξω. Η επιγραφή «Ελευθερία ή θάνατος» με κεφαλαία γράμματα δεσπόζει στον ουρανό σχηματίζοντας ένα μεγάλο τόξο πάνω από τα τείχη και τη σημαία της επανάστασης.

Καλλιόπη Λουμιώτη - Γουρλομάτη

Βάσω Κατράκη, *Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος*, 1965, ξυλογραφία

Adam Friedel, *Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος*, 1826, λιθογραφία

Βάσω Κατράκη, *Μπραϊμης*, 1965, ξυλογραφία

Giovani Boggi, *Ιμπραήμ Πασάς*, 1826, λιθογραφία

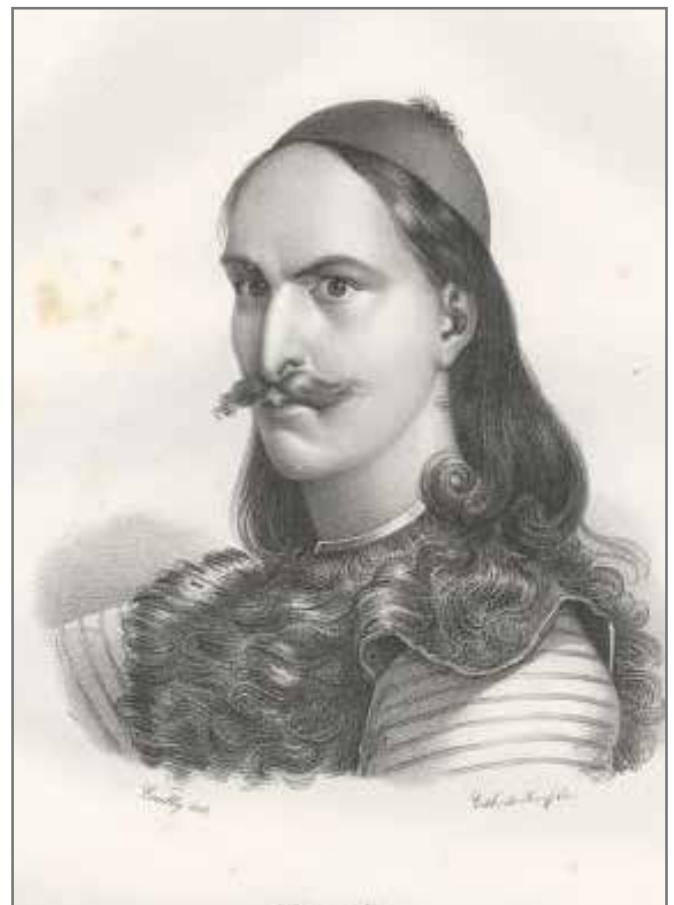
Βάσω Κατράκη, *Κιουταχής*, 1965, ξυλογραφία

Adam Friedel, *Ο Οθωμανός Πασάς Χουρσίτ*, 1826, λιθογραφία

Βάσω Κατράκη, *Μπραϊμης*, 1965, ξυλογραφία

Giovani Boggi, *Κίτσος Τζαβέλλας*, 1826, λιθογραφία

Ph. Perraud, Φίλιππος Μαργαρίτης, Δαγγεροτυπικό πορτραίτο του Παναγιώτη Ναούμ αγωνιστού του '21 στην Μακεδονία (1847). [Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ)- Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (ΜΙΕΤ)]

Φωτογραφική απεικόνιση των προταγωνιστών του 1821

Η εισαγωγή της φωτογραφίας στην Ελλάδα

Η φωτογραφία εισήχθη στην Ελλάδα σαν Δαγκεροτυπία πρώτα από τον Καναδό ierre Gustave Joly de Lotbiniere το 1839, ο οποίος, σε μία αποστολή στην ανατολική Μεσόγειο, φωτογράφησε αρχαιολογικά μνημεία της Ελλάδας.

Ακολούθησε ο μαθητής του Daguerre, ο Γάλλος Joseph-Philibert Girault de Prangey, ο οποίος σε μία αποστολή και πάλι στην Ανατολική Μεσόγειο από το 1841 έως το 1844 παρήγαγε μεταξύ άλλων και δαγκεροτυπίες ελληνικών τοποθεσιών (Lyons et al., 2005).

Ο πρώτος Έλληνας φωτογράφος ήταν ο Φίλιππος Μαργαρίτης, ο οποίος έμαθε την τεχνική από τον Γάλλο φωτογράφο Philibert Perraud, όταν αυτός επισκέφθηκε την Ελλάδα το 1847 (Ξανθάκης, 1990). Ο Μαργαρίτης παρήγαγε και πορτραίτα, όπως οι δαγκεροτυπίες του βασιλιά Όθωνα και του προκρίτου της Έδεσσας Παναγιώτη Ναούμ.

Ο Φίλιππος Μαργαρίτης (1810-1892) γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1810 από πατέρα Ηπειρώτη. Σπούδασε ζωγραφική στην Ιταλία το 1832 με υποτροφία της κυβέρνησης Καποδίστρια. Το 1842 διορίστηκε καθηγητής στη Σχολείο των Τεχνών, όπου δίδαξε ως το 1862 στοιχειώδη γραφική και από την οποία απολύθηκε το 1862 με την έξωση του Όθωνα. Ενδιαφέρεται για τη φωτογραφία το 1846. Εικάζεται ότι διδάχτηκε την τεχνική της φωτογραφίας το 1846 από τον γάλλο φωτογράφο Philibert Perraud όταν αυτός επισκέφτηκε την Αθήνα.

Το πρώτο φωτογραφείο του λειτούργησε το 1849 στο ιδιόκτητο σπίτι του στην πλατεία Κλαυθμώνος δίπλα στο κτίριο που σήμερα στεγάζει το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού Τα πρώτα φωτογραφικά του θέματα ήταν τα μνημεία της Ακρόπολης (Ξανθάκης, 1990). Το πρώτο του μοντέλο ήταν γυναίκα του Felicite, με παραδοσιακές στολές, ενώ ακολούθησαν ολόσωμα πορτρέτα κυρίων ντυμένα με τοπικές ενδυμασίες. Οι λήψεις του αυτές, που αποτελούν τις πρώτες ενδυματολογικές φωτογραφικές σπουδές στην Ελλάδα, συνιστούν πολύτιμο ιστορικό βοήθημα. Πιστός στην ιδιότητα του ζωγράφου ο Φίλιππος Μαργαρίτης με μεγάλη ακρίβεια επιζωγράφιζε με λεπτομέρεια πολλές από τις φωτογραφίες του. Μέλη της Βασιλικής Αυλής, αγωνιστές της Επανάστασης, ανώτεροι κληρικοί, πολιτικοί και Αθηναίοι της καλής κοινωνίας φωτογραφίζονταν στο φωτογραφείο του.

Φίλιππος Μαργαρίτης, *Ο στρατηγός Χριστόδουλος Χατζηπέτρου*, επιζωγραφισμένη φωτογραφία (αλμπουμίνια), π. 1855

Πέτρος Μωραΐτης, Υποστράτηγος Ιωάννης Κλίμακας. Ολόσωμο σε στούντιο, φορά στολή αγωνιστή της Επανάστασης, δεκαετία 1870. [Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ)- Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (ΜΙΕΤ)]

Άγνωστος, Ιωάννης - Γενναίος Κολοκοτρώνης, π. 1860

Φίλιππος Μαργαρίτης, *Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος*, 1849-1852 π., Αθήνα,
21×16.3 εκ., Χαρτί άλατος, Ε.Π.Μ.Α.Σ.

Πέτρος Μωραΐτης, Πορταίτο του Κωνσταντίνου Κανάρη

Άγνωστος, *Μεταθάνατα λήψη του νεκρού του Κωνσταντίνου Κανάρη, 1877*

Βικέντιος Λάντσας (1822-1902), *Ο νεκρός του Ιωάννη Μακρυγιάννη.*
Σχεδιάσμα εκ του φυσικού, 1864

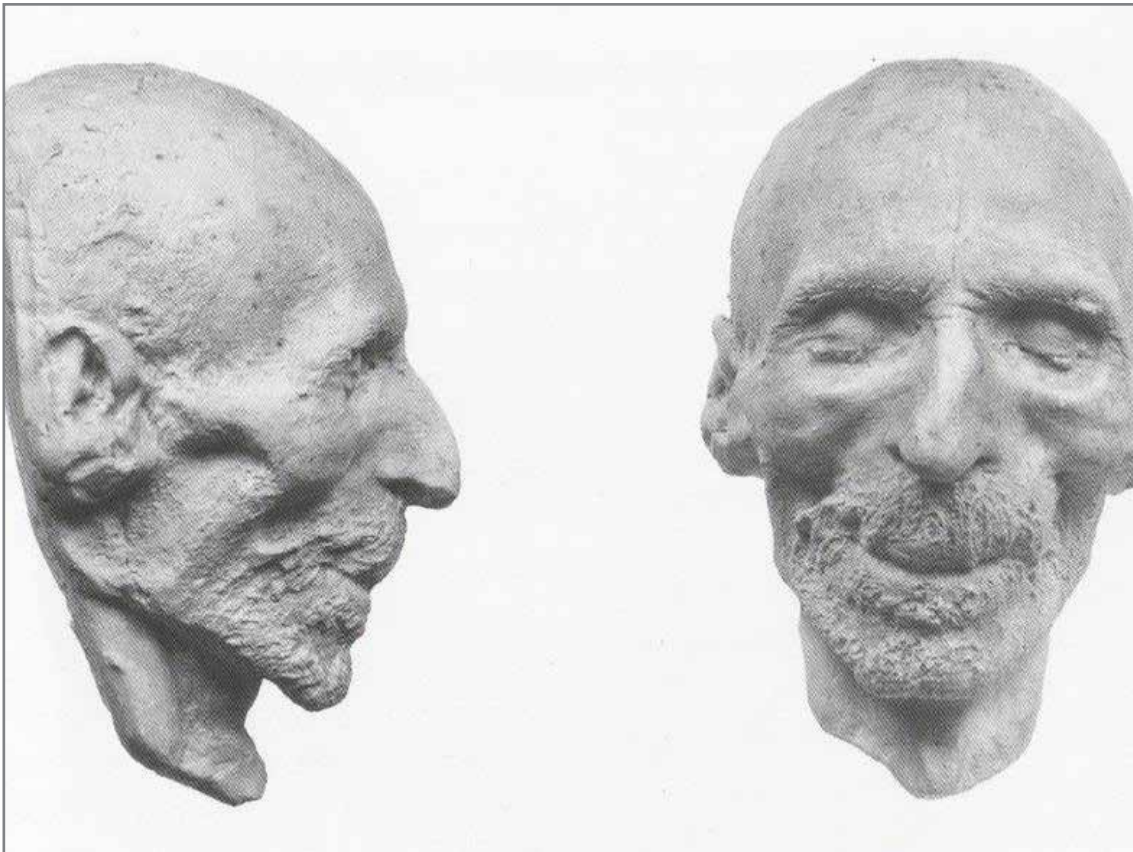
Συλλογή με ιστορικά προσώπια ηρώων της Ελληνικής Επανάστασης του '21

Η αξιολογότετη αυτή συλλογή άρχισε να συγκροτείται ήδη από το 1886 όταν το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (που τότε ονομαζόταν Σχολείον των Τεχνών) δώρισε στην Ιστορική Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος τα προσώπια εννέα επιφανών ανδρών της Επανάστασης του 1821 οι οποίοι απεβίωσαν στην Αθήνα τη δεκαετία μεταξύ 1843-1853. Εκείνη την περίοδο, διευθυντής ήταν ο Λύσανδρος Καυταντζόγλου και καθηγητές σημαντικοί Έλληνες και Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες. Η αποτύπωση των μορφών έγινε από τους σπουδαστές στο πλαίσιο του μαθήματος της πλαστικής, της γλυπτικής και της γυψογραφίας. Σκοπός ήταν να διασωθεί η μορφή τους, ώστε να μπορέσουν οι γλύπτες του μέλλοντος να τους φιλοτεχνήσουν σε αγάλματα. Συμπεριλαμβάνονται αυτά των: Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, Ιωάννη Μακρυγιάννη, Πετρόμπεη Μαυρομικάλη, Κωνσταντίνου Μπότσαρη, Νικήτα Σταμελόπουλου-Νικηταρά, Κώστα Νταλερόπουλου, Χορμοβίτη ή Λαγουμιτζή, Ιωάννη Κωλέττη, Ιωάννη Μπούκουρη, Ευστράτιου Πίσσα, Παναγιώτη Γιατράκου, Ιωάννας Παν. Γιατράκου.

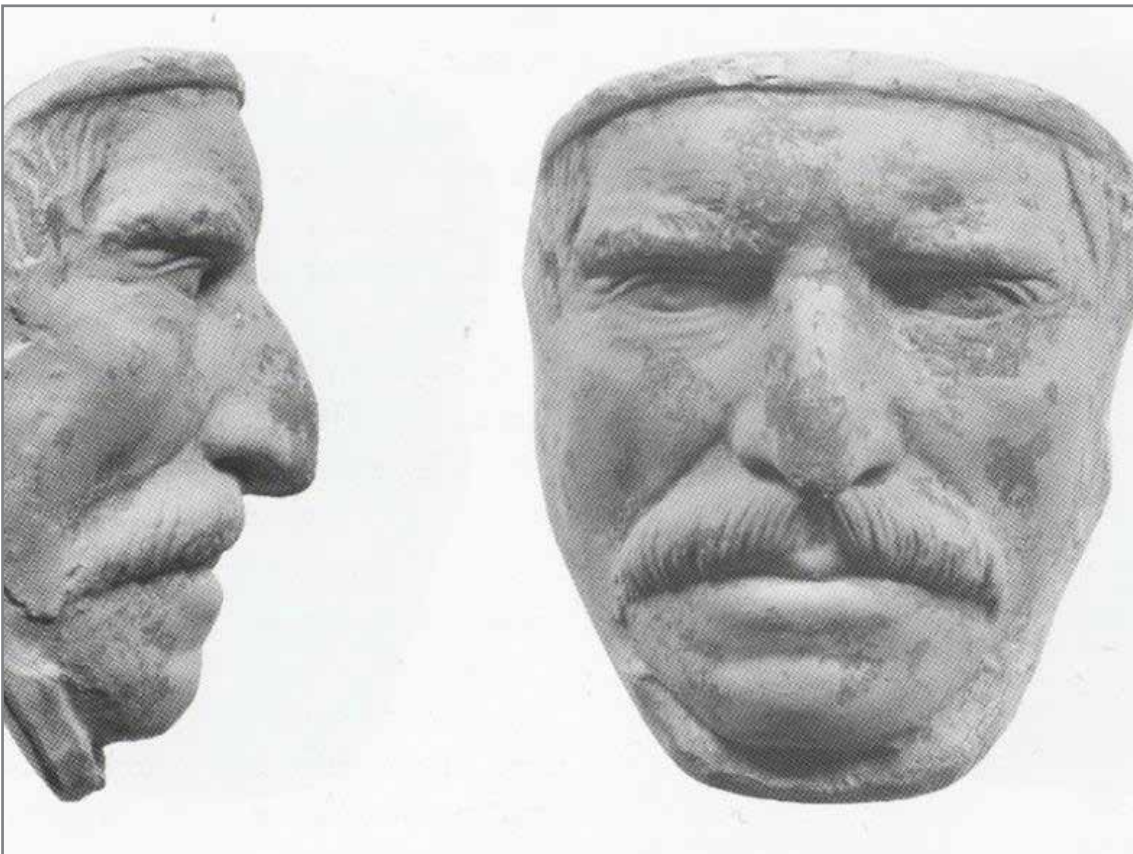

Pierre Bonirote (1811 – 1891) Ο νεκρός του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη.

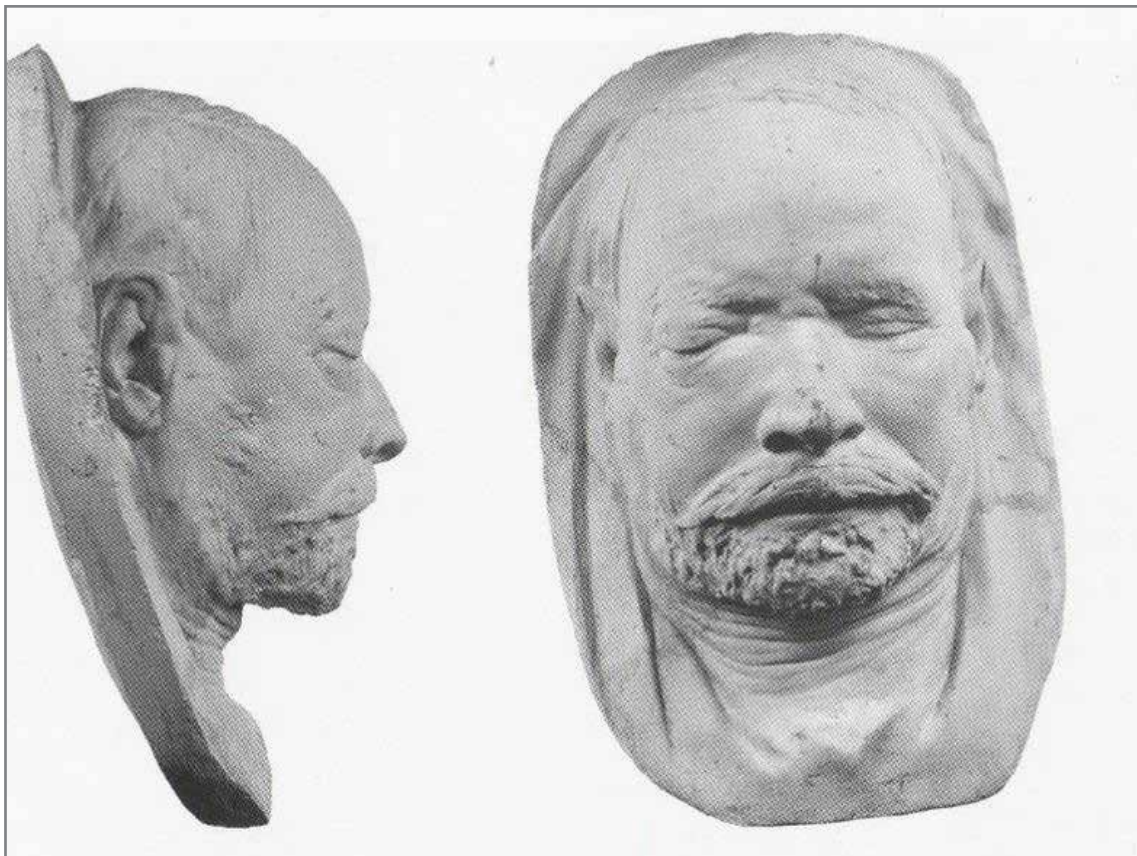
Σχεδίασμα εκ του φυσικού, 1843

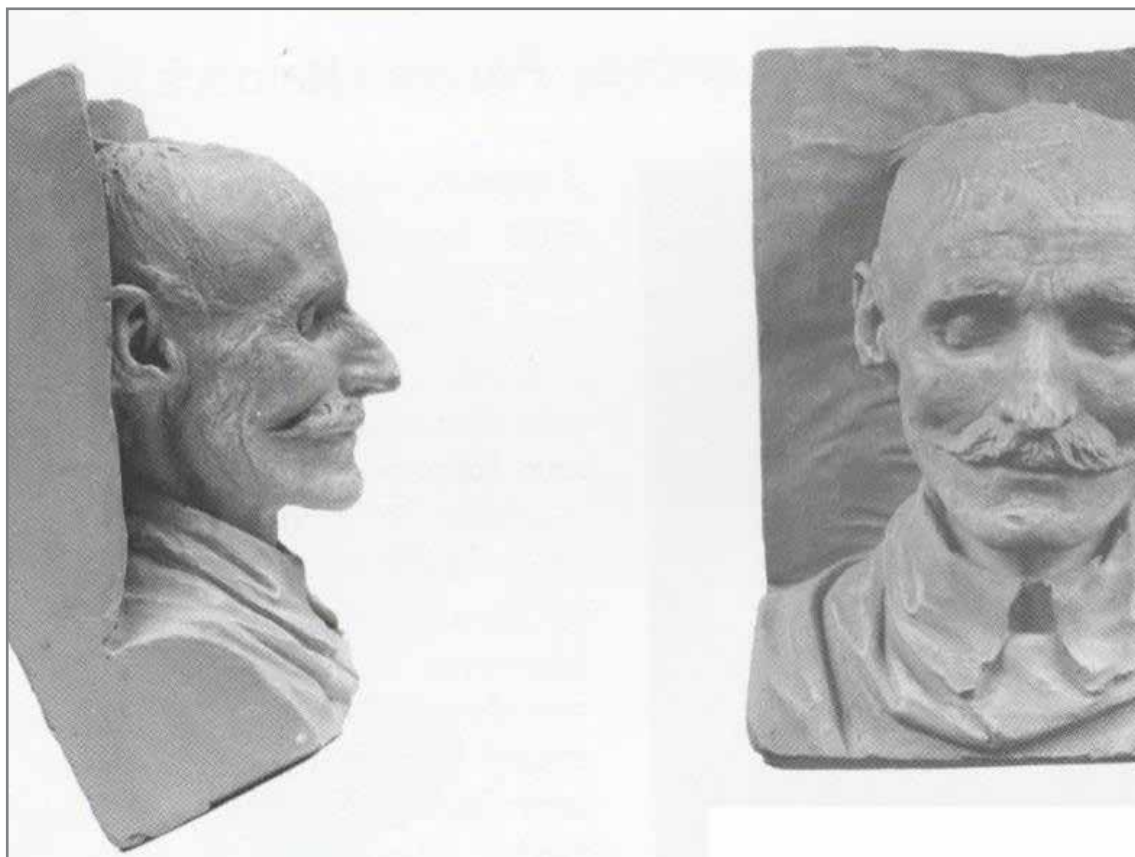
Ιωάννης Κόσσος, Προσωπείο του Ιωάννη Μακρυγιάννη. Γύψινο αποτύπωμα
πλασμένο επί του νεκρού, 1864.

Λάζαρος Σώχος, Προσωπείο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Γύψινο αποτύπωμα
πλασμένο επί του νεκρού, 1843.

Ιωάννης Κόσσος, Προσωπείο του Νικηταρά. Γύψινο αποτύπωμα πλασμένο επί του νεκρού το 1849.

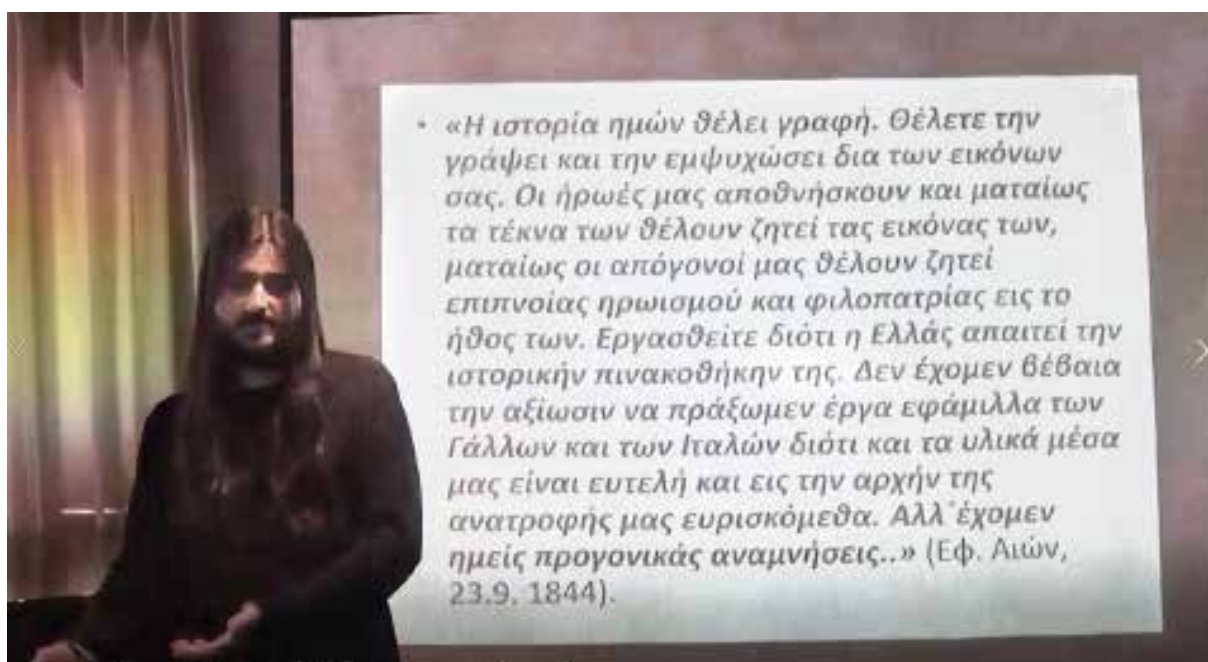

Λάζαρος Σώχος, Προσωπείο του Κωνσταντίνου Μπότσαρη. Γύψινο αποτύπωμα πλασμένο επί του νεκρού, 1853.

Ο ρόλος της τέχνης στην εικαστική σύνθεση της ταυτότητας του νεοσύστατου ελληνικού έθνους-κράτους.

Ξεκινώντας από διάσημα έργα φιλελλήνων καλλιτεχνών, επιχειρήσα μια αναδρομή προς την εξέλιξη της εγχώριας καλλιτεχνικής παραγωγής κατά το πέρας του 19ου αιώνα, μέσα από συγκρίσεις με άλλα διάσημα έργα της εποχής και προγενέστερα, ως προς την τεχνοτροπία και τις θεματικές. Στην προσπάθεια αυτή, αξιοποίησα εξειδικευμένες γνώσεις ως προς την οπτική εικαστική ανάλυση έργων τέχνης που αποκόμισα από τις σπουδές μου στο τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών.

Αναστάσιος Τσακαλιάδης-Σωτηράκογλου
MSc Ανωτάτης Σχολής καλών Τεχνών

Παρακολουθήστε [εδώ](#) τη διάλεξη του Αναστάσιου Τσακαλιάδη-Σωτηράκογλου

John Pentland Mahaffy *Greek national dance*

Κεφάλαιο 4

Χορός

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ο χορός, σε συνδυασμό με το αναπόσπαστο κομμάτι τους, το τραγούδι, αποτέλεσε ένα ισχυρό όπλο ενάντια στην αλλοτρίωση και την απώλεια της Εθνικής συνείδησης.

Τέσσερις αιώνες υποδούλωσης δεν φάνηκαν αρκετοί για να αφανίσουν το Ελληνικό πνεύμα και την Ελληνική ταυτότητα που, ενισχύθηκαν μέσα από τους αγώνες για την ελευθερία και την ανασυγκρότηση. Η έκφραση του χορού όχι μόνο δεν αλλοιώθηκε ή εξαφανίστηκε από τους κατακτητές αλλά δημιουργήθηκαν και νέα χορευτικά είδη, τα οποία είναι συνδεδεμένα με τα ηρωικά κατορθώματα. [1]

Καγκελευτός: Χορεύεται στην Ιερισσό της Χαλκιδικής σε ανάμνηση της σφαγής των Ιερισσιωτών από τους Τούρκους (περί τα μέσα του 1821). Σύμφωνα με την παράδοση οι Ιερισσιώτες διατάχθηκαν από τους Τούρκους να σχηματίσουν μια «αλυσίδα» και να περάσουν στη συνέχεια κάτω από μια αψίδα σπαθιών όπου και τους αποκεφαλίζουν. [1]

Μακρινίτσα: Τελετουργικός γυναικείος χορός της Νάουσας. Ο χορός αυτός είναι μια αναπαράσταση του ιστορικού γεγονότος (1822) κατά το οποίο οι γυναίκες της περιοχής για να μη πέσουν στα χέρια των Τούρκων θυσιάστηκαν πέφτοντας στους καταρράκτες.

Χορός του Ζαλόγγου: είναι θρύλος με πυρήνα ιστορικό γεγονός που συνέβη μετά την οριστική κατάληψη του Σουλίου από τα στρατεύματα του Αλή πασά, τον Δεκέμβριο του 1803. Στις 18 Δεκεμβρίου του 1803 (παλαιό ημερολόγιο), στη κορυφή του όρους Ζάλογγο, εξελίχθηκαν γεγονότα τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα μια ομάδα Σουλιωτισσών και Σουλιωτών με τα παιδιά τους να αποφασίσουν να πεθάνουν ελεύθεροι παρά να πέσουν στα χέρια των Τουρκαλβανών. Έτσι, προτίμησαν, με μία πράξη αυτοθυσίας, αντί να ατιμαστούν από τον αιώνιο εχθρό τους, να πέσουν από την άκρη του γκρεμού. Ορισμένες πηγές της εποχής, ή μεταγενέστερες, αναφέρουν πως οι Σουλιώτισσες έπεσαν «εν χορώ» και τραγουδώντας. Η περίπτωση του Ζαλόγγου γρήγορα έγινε γνωστή όχι μόνο τον τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο αλλά και στην Ευρώπη, κατά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, προκαλώντας ιδιαίτερη συγκίνηση και θαυμασμό.[2]

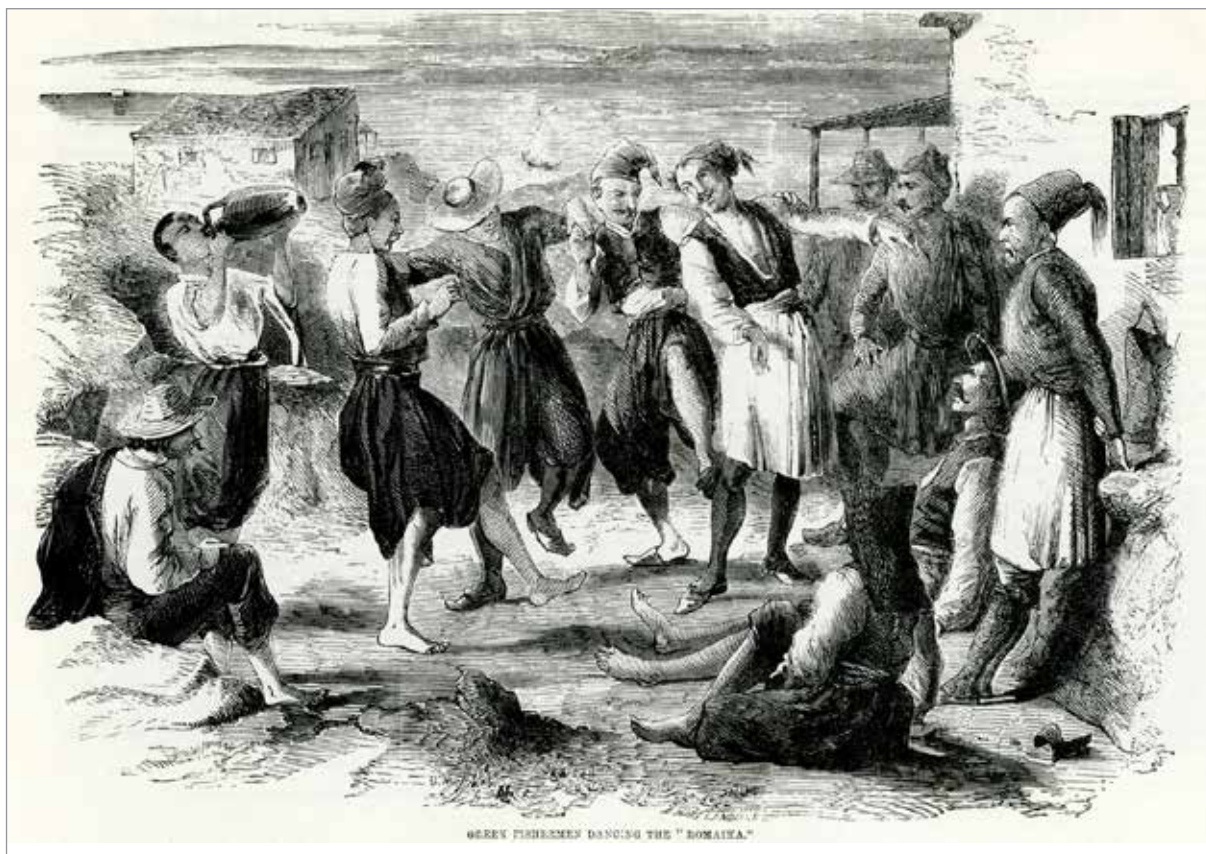

Claude Pinet *Ο χορός του Ζαλόγγου, ή Οι Σουλιώτες, ελαιογραφία σε καμβά, 1803 Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη*

Ελληνικοί εορτασμοί το Πάσχα στη Τρώαδα

Τσάμικος ή κλέφτικος: είναι ένας χορός που ήταν σπουδαίος για τους κλέφτες και τους Έλληνες επαναστάτες, που έζησαν στα βουνά κατά την Ελληνική επανάσταση ενάντια στους Τούρκους. Το όνομα του χορού προέρχεται από το όνομα των ρούχων που φορούσαν, τα τσάμικα ή από τους Τσάμηδες που κατοικούσαν τον 17ο, 18ο αιώνα στην περιοχή της Τσαμουριάς, του νομού της Θεσπρωτίας. Το κύριο στοιχείο της κλέφτικης φορεσιάς είναι η φουστανέλα, μία πλισέ φούστα. Αυτές οι στολές συναντιόνται ακόμη και σήμερα σε παρελάσεις και ιδιαίτερες εκδηλώσεις, όπου φοριούνται από το επίλεκτο σώμα του ελληνικού στρατού, τους Ευζώνους. Παλιά ήταν αποκλειστικά ανδρικός χορός. Σήμερα, έχει γίνει γνωστός σε όλο τον Ελληνικό λαό και χορεύεται κι από τα δύο φύλα. Είναι ένας χορός πολέμου και χορεύονταν ως προετοιμασία για την μάχη, καθώς δείχνουν τα βήματα και τις στροφές του αρχηγού, τις τούμπες και τα κτυπήματα των ποδιών στο πάτωμα. Μέσα από αυτά τα βήματα, ο αρχηγός δείχνει την φυσική του κατάσταση και την αξία του σαν άντρας και πολεμιστής. Όλος ο χορός είναι μια έκφραση ανδρείας και επιθυμίας για νίκη κι αυτό φαίνεται από το επιβλητικό και μεγαλοπρεπή ρυθμό του.

Greek fishermen dancing the Romaiika

Μαρτυρίες για χορούς στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα βρίσκει κανείς στις περιγραφές των ξένων περιηγητών. Γυρίζοντας στην χώρα τους δημοσίευαν τις σημειώσεις τους από το ταξίδι, πάντα με μια δόση ρομαντισμού και εξωτισμού. Ιδιαίτερα για την χώρα μας, η σύγκριση με τους Αρχαίους Έλληνες ήταν αναπόφευκτη και επανέρχεται σε κάθε παράγραφο. Θα πρέπει να σταθούμε με αρκετή επιφύλαξη απέναντι στις πληροφορίες που μας δίνουν γιατί άλλοι συμπληρώνουν με την φαντασία τους όσα δεν είδαν, άλλοι αντιγράφουν προηγούμενους περιηγητές, κι άλλοι μην ξέροντας την γλώσσα αρκούνται στις κακομεταφρασμένες απαντήσεις του πρώτου τυχόντα στον κάθε τόπο. Παρ' όλα αυτά όμως, οι παρατηρήσεις τους είναι χρήσιμες και θα αναφέρουμε παρακάτω αρκετές, τις περισσότερες παρμένες από το σύγγραμμα του Κ. Σιμόπουλου «Ξένοι περιηγητές στην Ελλάδα». [3]

Ο Άγγλος Porter βρήκε πως, ενώ οι Τούρκοι δεν συμπαθούν την μουσική και τον χορό, οι Έλληνες τραγουδούν αδιάκοπα και χορεύουν. «Όσοι είναι υποχρεωμένοι να ζουν ανάμεσα σε Έλληνες ναυτικούς τους βλέπουν πάνω στο καράβι ή στη στεριά να χορεύουν με μουσική ή χωρίς όργανα, κι εκείνοι κάθονται παράμερα» Έναν τέτοιο χορό ναυτικών είδε ο Chandler έναν αιώνα αργότερα πάνω σ' ένα υδραϊκό καράβι: «Ένας ναύτης έπαιζε αδιάκοπα βιολί ή λύρα. Αυτή η λύρα έχει σχήμα κιθάρας αλλά με τρεις χορδές και με πιο

κοντό μανίκι. Ο καπετάνιος, μ' όλα τα πάχη του, χόρευε θαυμάσια, όπως κι ο γυιός του. Θαρρούσες πως πατούσαν στη στεριά κι όχι πάνω σε καράβι. Τόση σιγουριά και δεξιότητα είχαν οι κινήσεις τους στην κουβέρτα. Χόρευαν πάνω σ' ένα τόσο δα χώρο, όσο πατούσαν τα πόδια τους. Οι περισσότεροι χοροί γίνονταν ζευγαρωτοί. Δύο χορευτές έκαναν βήματα μπρος πίσω, ξεδίπλωναν τα χέρια, έκαναν στράκα με τα δάχτυλα, άλλαζαν θέση και στριφογύριζαν με ευλυγισία. Μερικές απ' αυτές τις γυροβολιές ήταν κωμικές, άλλες μπορούσαν να εκφυλισθούν σε άσεμνες». [3]

Στα μέσα του 18ου αιώνα, ο Γάλλος Guys Pierre Augustin αφιερώνει ένα κεφάλαιο του βιβλίου του στους ελληνικούς χορούς, με συμπληρώσεις από την ελληνικής καταγωγής Madame Chenier. Το βιβλίο αυτό έγινε απαραίτητο βοήθημα κάθε μεταγενέστερου περιηγητή της Ελλάδος κι όλοι αναφέρονται σ' αυτό όταν μιλούν για τους χορούς που είδαν, χωρίς όμως να ελέγξουν την ακρίβεια των στοιχείων που δίνει. Οι κυριότεροι χοροί κατά τον Guys είναι ο Κρητικός, ο Ελληνικός, ο Αρναούτικος, ο Βλάχικος και ο Πυρρίχιος. Οι ονομασίες προδίδουν την προσπάθεια του συγγραφέα να ταξινομήσει τις χορευτικές σκηνές που είδε, μια και είναι απίθανο οι Έλληνες να αποκαλούσαν έναν δικό τους χορό «ελληνικό», και οπωσδήποτε δεν μπορούσαν να γνωρίζουν για τον Πυρρίχιο. [3]

Ο Κρητικός χορός περιγράφεται σαν ένας Συρτός που αρχίζει αργά και μετά επιταχύνεται. Σέρνει πάντα μια κοπέλα που κρατιέται από μαντήλι ή μεταξωτό κορδόνι και κάνει πολλές φιγούρες. Προφανώς, λέει, πρόκειται για αναπαράσταση της σκηνής όπου η Αριάνδη οδηγεί τον Θησέα έξω από τον λαβύρινθο.

Ο «Ελληνικός» χορεύεται στα νησιά από δυο ομάδες, αγόρια και κορίτσια. Στην αρχή η κάθε ομάδα χορεύει χωριστά, με τα ίδια βήματα και φιγούρες, μετά όμως πιάνονται μαζί και όλοι περνούν σκύβοντας κάτω από την καμάρα που κάνει με τα χέρια του το πρώτο ζευγάρι (ο σχηματισμός αυτός γίνεται και σήμερα, είναι δε χαρακτηριστικός του Καγκελλευτού χορού της Ιερισσού). Μετά η πρωτοχορεύτρια τυλίγει τον χορό γύρω της και πάλι βγαίνει από τις δίπλες ανεμίζοντας το μαντήλι. [3]

Η Madame Chenier συμπληρώνει ότι τέτοιοι χοροί χορεύονται από τους Έλληνες χασάπηδες (κασάπ – ογλάν) της Πόλης, στο Πέραν και στην πλατεία του Ιπποδρόμου. Συμμετέχουν 200 – 300 άτομα υπό την ηγεσία 15 «στρατηγών» και ενός γενικού αρχηγού. Είναι Μακεδόνες ρωμαλέοι και σκληροτράχηλοι που έχουν εξασφαλίσει ιδιαίτερα προνόμια, όπως το να φορούν σαρίκι, πράσινα ρούχα και μεγάλα μαχαίρια στην μέση τους. Χορεύοντας πίνουν κρασί από στάμνες που τις κουβαλούν παιδιά και που τις γεμίζουν οι γυναίκες της γειτονιάς για να παραταθεί ο χορός μπροστά στα σπίτια τους. Οι χορευτές είναι πιασμένοι γερά από την μέση και κάνουν όλοι το ίδιο βήμα λες και αποτελούν ένα σώμα. Άλλοτε βηματίζουν κι άλλοτε χορεύουν επί τόπου, σαν να σαλεύουν ή να κλονίζονται. Ο αρχηγός φοράει πλούσια φορεσιά με φούντα πάνω στον σκούφο του, οι στρατηγοί κρατούν μαχαίρια, ραβδιά ή καμτσίκια. Στην αρχή

La Romaiqua (Danse grecque) Ελληνικός Ρωμαίικος Χορός

οι στρατηγοί γονατίζουν ένας ένας ρυθμικά μπροστά στον αρχηγό κι εκείνος τους προστάζει να μεταφέρουν τις διαταγές του στις γραμμές του στρατεύματος. Αυτοί τρέχουν στους λόχους τους και χτυπώντας ζωηρά το πόδι στο χώμα ή κρατώντας το καμτσίκι βάζουν σε κίνηση τους χορευτές. Μετά ο αρχηγός διατρέχει τις γραμμές με ρυθμικό βηματισμό, επιθεωρεί τους χορευτές έχοντας τα χέρια πίσω κι εκείνοι γονατίζουν καθώς περνά μπροστά τους. Ακολουθεί ένας χορός που τον χορεύουν ο αρχηγός με τους στρατηγούς του, κυκλικά σαν να κάνουν πολεμικό συμβούλιο. Οι στρατηγοί γυρίζουν βιαστικά στις θέσεις τους, η μουσική δυναμώνει κι ο χορός γίνεται πηδηχτός, «κατακοπτός». Η κάθε ομάδα, με τον στρατηγό της επικεφαλής προχωρά χωριστά με αποφασιστικό βήμα. Κατά τη Madame Chanier πρόκειται για ανάμνηση του περάσματος του Γρανικού από τους στρατιώτες του Μ. Αλεξάνδρου. Κατόπιν η μουσική γυρίζει στον αρχικό σκοπό και οι χορευτές παρατάσσονται σε δυο αντιμέτωπες φάλαγγες οι οποίες τελικά εξορμούν, συμπλέκονται και μιμούνται την μάχη. Μεθυσμένοι πια από το κρασί, ερεθισμένοι από τους ήχους της λύρας και τον χορό, οι χορευτές μετατρέπουν την παράσταση σε πραγματική μάχη, τόσο που οι νεκροί μπορεί να φτάσουν τους είκοσι. Γι' αυτό ο χορός αυτός τελικά απαγορεύτηκε. [3]

Άλλος χορός που αναφέρεται είναι ο «Βλάχικος». Είναι αργός και απαιτεί μεγάλη ακρίβεια βηματισμών. Οι χορευτές, συνήθως ολιγάριθμοι, πιάνονται από το χέρι σε απόσταση ο ένας από τον άλλο. Όλες οι κινήσεις είναι να χτυπούν τα πόδια στο χώμα, γυρίζοντας δεξιά όταν χτυπούν το αριστερό πόδι και αριστερά όταν χτυπούν το δεξί. Χτυπούν επίσης ρυθμικά τα χέρια. Είναι χορός βακχικός που συνδέεται με τον τρύγο και δεν μοιάζει με κανέναν άλλον ελληνικό χορό. [3]

Για τον Guys, ο «Πυρρίχιος» είναι ο χορός – μονομαχία που εκτελούν υπό τους ήχους φλογέρας Τούρκοι και Θράκες πηδώντας ελαφρά με εκπληκτική ταχύτητα και ευκινησία, κρατώντας ασπίδες και μαχαίρια. Οι υπόδουλοι Έλληνες δεν τον χορεύουν, διατηρούνται όμως ίχνη σε περιοχές με σχετική αυτονομία όπως η Μάνη, ο Μυστράς και τα Σφακιά. [3]

Ο πυρρίχιος πολεμικός χορός του Οδυσσέα στο Χάνι της Γραβιάς

Τα ξημερώματα της 8ης Μαΐου 1821 τα πολυπληθή στρατεύματα του Ομέρ Βρυώνη παρουσιάστηκαν στο σκηνικό και τότε ο ίδιος ο Ανδρούτσος έσυρε πρώτος τον πολεμικό χορό καλώντας τους πιο γενναίους να τον ακολουθήσουν. «Παιδιά, όποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας πιαστεί στο χορό», λέγεται ότι είπε, και άρχισε να τραγουδάει το γνωστό κλέφτικο «Κάτω στου βάλτου τα χωριά». Στο χορό πιάστηκαν τα πιο διαλεχτά παλικάρια των Ελλήνων όπως ο Γκούρας, ο Παπανδριάς, ο Κομνός Τσόγκας, ο Αναστάσιος Μάρος, ο Αγγελής Γοβγίνας και ο Παναγιώτης Μπουτούνης σύνολο 118 οπλοφόροι (ανάμεσα τους πολλοί Γαλαξιδιώτες), ενώ οι υπόλοιποι οχυρώθηκαν στις γύρω τοποθεσίες. Χορεύοντας τον πυρρίχιο χορό, φωνάζοντας και τραγουδώντας κλείστηκαν στο πανδοχείο και ξεκίνησαν να το οργανώνουν αμυντικά. Έχτισαν με πέτρες τις πόρτες και τα παράθυρα του και άνοιξαν τρύπες για να μπορούν να πυροβολούν, ενώ ο έφορος των Σαλώνων Αναγνώστης Κεχαγιάς, μόλις που πρόλαβε να τους μεταφέρει πολεμοφόδια, ενώ οι Τούρκοι πλησίαζαν. [4]

[1] Γιώργος Α. Ρούμπης (1993) Ελληνικοί Χοροί ISBN 960-255-042-2 (Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαλανδρίου)

[2] Cook, Bernard A. (2006). Women and War: A Historical Encyclopedia from Antiquity to the Present. ABC-CLIO. ISBN 9781851097708.

[3] Πανδέκτης – Ο κόσμος του Ελληνικού Χορού

[4] Τρικούπης Σπυρίδων, Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης, τόμος Α'

Απόστολος Βακαλόπουλος, Ιστορία του νέου Ελληνισμού, τόμος Ε'

Εικόνα 1: MAHAFFY, John Pentland. Greek Pictures, drawn by Pen and Pencil, by J. P. Mahaffy, M.A., D.D. Fellow of Trinity College, Dublin, author of 'Social Life in Greece,' 'Greek Life and Thought,' 'Rambles and Studies in Greece,' etc., Λονδίνο, The Religious Tract Society, 1890. Βιβλιοθήκη Μουσείου Μπενάκη

Εικόνα 2: Ο χορός του Ζαλόγγου, ή Οι Σουλιώτες, του Claude Pinet , ελαιογραφία σε καμβά, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη

Εικόνα 3 και 4: 1842 – 1885. Ελλάδα, ιστορική, εικονογραφημένη. Μια πλήρης συλλογή ιστορικών, τοπογραφικών και καλλιτεχνικών ντοκουμέντων. Με 280 γκραβούρες εποχής, Αθήνα, Nikolas Books, 1984. Ιδιωτική Συλλογή

Εικόνα 5: LE BLANC, Theodore. Croquis d'après nature faits pendant trois ans de séjour en Grèce et dans le Levant, Παρίσι, Gihaut, 1833-4]. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα

Ίδρυμα Ζήση[1] - Χορός και Ενδυμασία το 1821

Ο Πρόεδρος του Ιδρύματος Ζήση κ. Περικλής Κώτσης, με αφορμή την επέτειο των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση μας φιλοξένησε στους χώρους του Ιδρύματος όπου μας μίλησε για τον Χορό και την Ενδυμασία στα χρόνια της Επανάστασης του 1821. Επίσης φωτογραφίσαμε παραδοσιακές φορεσιές από την συλλογή του ιδρύματος.

Παρακολοθήστε [εδώ](#) τη διάλεξη του Περικλή Κώτση

[1]. Το κοινωφελές ίδρυμα με την επωνυμία Εθνομουσικολογικό Ίδρυμα Πέτρου Γ. Ζήση, το οποίο συστάθηκε από τον αείμνηστο δικηγόρο Πέτρο Ζήση, έχει ως σκοπό του, την καταγραφή, διατήρηση και διάδοση της παραδοσιακής μουσικής, συμπεριλαμβανομένης και της βυζαντινής μουσικής και μελοποιίας, και των παραδοσιακών χορών του τόπου μας.

Το Ίδρυμα Ζήση έχει αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα στον τομέα της εκμάθησης των ελληνικών παραδοσιακών χορών. Πέραν των τμημάτων χορού, λειτουργούν και τμήματα εκμάθησης παραδοσιακού τραγουδιού, βυζαντινής μουσικής καθώς και παραδοσιακών οργάνων, ούτως ώστε να παρέχεται ένα πλήρες και οργανωμένο σύστημα μύησης στην ελληνική μουσικοχορευτική παράδοση και κουλτούρα.

Στο Ίδρυμα διατίθεται πλούσια ιματιοθήκη η οποία αριθμεί περί τις 1.500 παραδοσιακές φορεσιές και εξαρτήματα, αυθεντικές αλλά και πιστά αντίγραφα, οι οποίες ανήκουν στην προσωπική συλλογή του Προέδρου του Ιδρύματος Ζήση, κ. Περικλή Κώτση.

Κεφάλαιο 5

Ενδυμασία

Η ενδυμασία την εποχή της τουρκοκρατίας αποτελεί την παραδοσιακή ελληνική φορεσιά, και διακρίνεται σε γυναικεία και ανδρική έχοντας δεχθεί επιρροές τόσο από τη Δύση όσο και από την Ανατολή.

Μεγάλος σταθμός στην ελληνική ενδυματολογική ιστορία υπήρξε το Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος και ο νέος πολιτισμός, ο βυζαντινός, που σταδιακά δημιουργήθηκε.

Οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες ήταν αυτοί που πρώτοι επηρεάστηκαν ηθελημένα από την ανατολή και μάλιστα από την Περσία. Ο λαός ακολούθησε, δημιουργώντας ένα επαρχιακό βυζαντινό ενδυματολογικό ιδίωμα, που έμελλε αργότερα να «κατακτήσει» τους Οθωμανούς κατακτητές, οι οποίοι κατέστρεψαν την Κωνσταντινούπολη το 1453 αλλά ταυτόχρονα νικήθηκαν από τον εκθαμβωτικό βυζαντινό πολιτισμό. Η δυτική φορεσιά άφησε έντονα σημάδια, εκτοπίζοντας στα χρόνια της Φραγκοκρατίας τη βυζαντινή κυριαρχία στις ενδυμασίες των αιγαιοπελαγίτικων νησιών και των παραλιακών πόλεων. Βασίλεψε τότε το αναγεννησιακό σύνολο με το «φουστάνι», για να ακολουθήσει μια μορφή αιγαιοπελαγίτικου «ροκοκό» και να ανοίξει στη συνέχεια ο δρόμος της δυτικής μόδας, στις περιοχές αυτές πιο γρήγορα από ό,τι σε άλλα μέρη της Ανατολικής Μεσογείου και της Βαλκανικής. Την εικόνα μας τη δίνουν οι διάφοροι περιηγητές του χώρου από τον 16ο έως και τον 19ο αιώνα. [5]

Φορεσιά «Αμαλία», Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα Β. Παπαντωνίου

Ενδυμασία κυρίας επί των τιμών της βασίλισσας Όλγας

Οι παραδοσιακές ενδυμασίες διακρίνονται για τη μεγάλη ποικιλία τους τόσο στη μορφή όσο και στα υλικά κατασκευής και τα διακοσμητικά θέματα ανάλογα με τις κλιματολογικές και γεωγραφικές συνθήκες, τις ιστορικές επιρροές, τα ήθη, τα έθιμα και τον τρόπο ζωής της κάθε περιοχής από την οποία προέρχονται.

Οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις φορούσαν ενδύματα χρυσοκέντητα, ραμμένα από υφάσματα ευρωπαϊκής τσόχας ή μεταξωτά. Οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις φορούσαν ρούχα απλά, λιγότερο καλαισθητά και καμωμένα από εγχώρια βαμβακερά υφάσματα.

Οι πλούσιοι και οι αξιωματούχοι όπως οι Φαναριώτες, οι Αθηναίοι και οι νησιώτες έμποροι φορούσαν το αντερί και μεγάλα καπέλα.

Η κοινωνική διάκριση της ενδυμασίας παρατηρούνταν ακόμη και μεταξύ των αγωνιστών της ελληνικής επανάστασης. Για παράδειγμα οι πλούσιοι αγωνιστές φορούσαν ένα τουρλωτό κόκκινο φέσι ή μικρό κοφτό. Αντίθετα οι φτωχοί αγωνιστές φορούσαν ένα απλό μαύρο μαντήλι.

Στις πόλεις κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και για αρκετό χρόνο μετά την Απελευθέρωση, οι γυναικείς φορεσιές ήταν παρόμοιες με εκείνες των αντρών και δεν διαφέρανε ουσιαστικά από τις ανάλογες τούρκικες, εβραϊκές και αρμένικες, παρά μόνο στον κεφαλόδεσμο.

Γυναικεία φορεσιά

Οι γυναικείς ελληνικές φορεσιές έχουν τολμηρούς χρωματικούς συνδυασμούς και παρουσιάζουν συχνά μεγάλη φαντασία στον τρόπο που φοριούνται τα διάφορα τμήματα τους και στα χίλια δυο στολίδια που τις ποικίλλουν.

Η ενδυμασία βυζαντινής-δαλματικής προέλευσης, με βασικό στοιχείο της το πουκάμισο, που αποτέλεσε τη βάση όλων των υπόλοιπων ελληνικών ενδυμάτων. Πάνω από το πουκάμισο φορούσαν διάφορα φορέματα – πανωφόρια, όπως καφτάνια, καββάδια¹, αντερί² που φτιάχνονταν από πολύτιμη στόφα ή διάφορα αμάνικα ή μανικωτά πανωφόρια, καμωμένα από μάλλινο νεροτριβιασμένο ύφασμα. όπως το σεγκούνι³ ή το γιουρντί⁴.

Διάφορα μικροεξαρτήματα όπως ζώνες, ποδιές, κάλτσες, παπούτσια, κεφαλοκαλύματα και κεφαλοδέματα, πολύτιμα στολίδια και κοσμήματα κάνουν ιδιαίτερες από άποψη αισθητικής, τις πολύχρωμες με πολλά κεντήματα παραδοσιακές φορεσιές.[5]

Ανδρική φορεσιά

Οι αντρικές φορεσιές διαφέρουν ανά γεωγραφική περιοχή, στην Θράκη επικρατεί το «πουτούρι», είδος σκουρόχρωμου μάλλινου παντελονιού, στην Μακεδονία το μαύρο «μπενεβρέκι», «πανωβράκι» ή «σαλβάρι», μάλλινο παντελόνι κι αυτό, και το πουκάμισο φορεμένο ως βασικό ένδυμα, ενώ οι

Νυφική φορεσιά Κύμη, Εύβοια τέλος 18ου αιώνα

Βλάχοι, οι Σαρακατσάνοι, οι κάτοικοι της περιοχής της Φλώρινας, οι Θεσσαλοί και οι Ηπειρώτες, φορούν ένα είδος κοντού, μάλλινου, αμάνικου πανωφοριού που συνήθως λέγεται «ντουλαμάς¹». Σε πολλές περιοχές της Πελοποννήσου αυτό το πανωφόρι έχει την ίδια κοψιά με εκείνο που φορούν οι γυναίκες και λέγεται «γιλέκι». Οι Βλάχοι και Σαρακατσάνοι, στην φορούν πτυχωτούς ντουλαμάδες, που είναι γνωστοί και με το όνομα «φουστανέλα»

Στην Πελοπόννησο, την Αττική και τη Στερεά Ελλάδα συναντάμε τη «φουστανέλα», είδος πολύπτυχης λευκής φούστας. Στα προεπαναστατικά χρόνια την φορούσαν οι αρματολοί και οι κλέφτες. Οι Έλληνες αστοί συνήθιζαν τα μακριά φορέματα «καφτάνια» και πάνω από αυτά μανικωτά σκουρόχρωμα πανωφόρια στολισμένα συχνά με γούνες. Στις παραθαλάσσιες περιοχές και τα νησιά συναντάμε το κύριο αντρικό ένδυμα τη «βράκα», είδος φουφουλωτού παντελονιού σε διάφορες παραλλαγές, με την κρητική βράκα ως την πιο εξελιγμένη σε κοπή και σε ραφή.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα γύρω στα 1870 όμως, κάτι διαφορετικό συμβαίνει. Η φουστανέλα ως επίσημο ένδυμα εγκαταλείπεται, όχι χωρίς κάποιες ανησυχίες και διαμαρτυρίες από τη μεριά όσων την είχαν αναγάγει σε εθνικό σύμβολο. Τότε είναι που το ευρωπαϊκό ένδυμα τα «φράγκικα» κάνει τη δυναμική του εμφάνιση. [5]

Η Ευζωνική Στολή

Η ευζωνική στολή με τη μακρά ιστορία της, αποτελεί κομμάτι της εθνικής μας ταυτότητας και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη νεότερη ιστορία της Ελλάδας. Από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, η ευζωνική στολή των οπλαρχηγών και αγωνιστών που πρωτοστάτησαν στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους κατά των Οθωμανών, την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης, καθιερώθηκε ως η επίσημη εθνική ενδυμασία.

Η στολή των Αξιωματικών της Προεδρικής Φρουράς παρουσιάζει μικρές διαφοροποιήσεις συγκριτικά με τη στολή των οπλιτών Ευζώνων. Ωστόσο, κοινά παραμένουν τα βασικά τους χαρακτηριστικά, καθώς και οι συμβολισμοί τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι στολές είναι εξ' ολοκλήρου χειροποίητες και η ιδιαίτερα κοστοβόρα και χρονοβόρα κατασκευή τους απαιτεί μεγάλη πείρα. Κύριο χαρακτηριστικό της στολής είναι η **Ζώνη**, η οποία δηλώνει τον «καλά ζωμένο» μαχητή. Η **Φουστανέλα**, κατασκευασμένη από 30 μέτρα λευκού υφάσματος, αποτελείται από 400 πιέτες, όσα δηλαδή και τα χρόνια της τουρκοκρατίας. Το λευκό της χρώμα, όπως επίσης και το λευκό χρώμα του **Υποδήτη** (πουκάμισο), συμβολίζει την αγνότητα των αγώνων για εθνική ανεξαρτησία.

Η **Φέρμελη** (γιλέκο) είναι το πιο δύσκολο κομμάτι στη διαδικασία κατασκευής της στολής και είναι κεντημένη με λευκά ή επίχρυσα νήματα σε σχέδια μεγάλης παραδοσιακής και λαογραφικής αξίας. Το κόκκινο **Φάριον** (καπέλο)

Χωρικός από την Αρκαδία Stackelberg, Παρίσι περ. 1828

Ανδρας με «ντουλαμά» από την Πελοπόννησο, υδατογραφία και μολύβι, 0,295×0,20 μ.
Δεκαετία 1830, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο

με το εθνόσημο συμβολίζει τις θυσίες και το αίμα που χύθηκε από τους αγωνιστές στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους, ενώ το μαύρο μεταξωτό του θύσανο, συμβολίζει τα δάκρυα και το πένθος. Τα κυανόλευκα μεταξωτά κρόσσια στη στολή των Ευζώνων, αποτελούν σύμβολο της ελληνικής Σημαίας. Τέλος, ένα από τα ισχυρότερα σύμβολα της ευζωνικής στολής είναι το **Τσαρούχι** (υπόδημα) το οποίο είναι εξ' ολοκλήρου χειροποίητο, κατασκευασμένο από σκληρό κόκκινο δέρμα. Ένα ζευγάρι τσαρούχια ζυγίζει περίπου 3 κιλά, καθώς στον πάτο τους φέρουν 120 καρφιά και πέταλα. Σύμφωνα με την παράδοση, στη μεγάλη μαύρη φούντα του τσαρουχιού κρύβονταν λεπίδες, χρήσιμες για τη μάχη σώμα με σώμα. Πέραν της επίσημης ευζωνικής στολής, στην Προεδρική Φρουρά συναντάμε και τις ακόλουθες στολές:

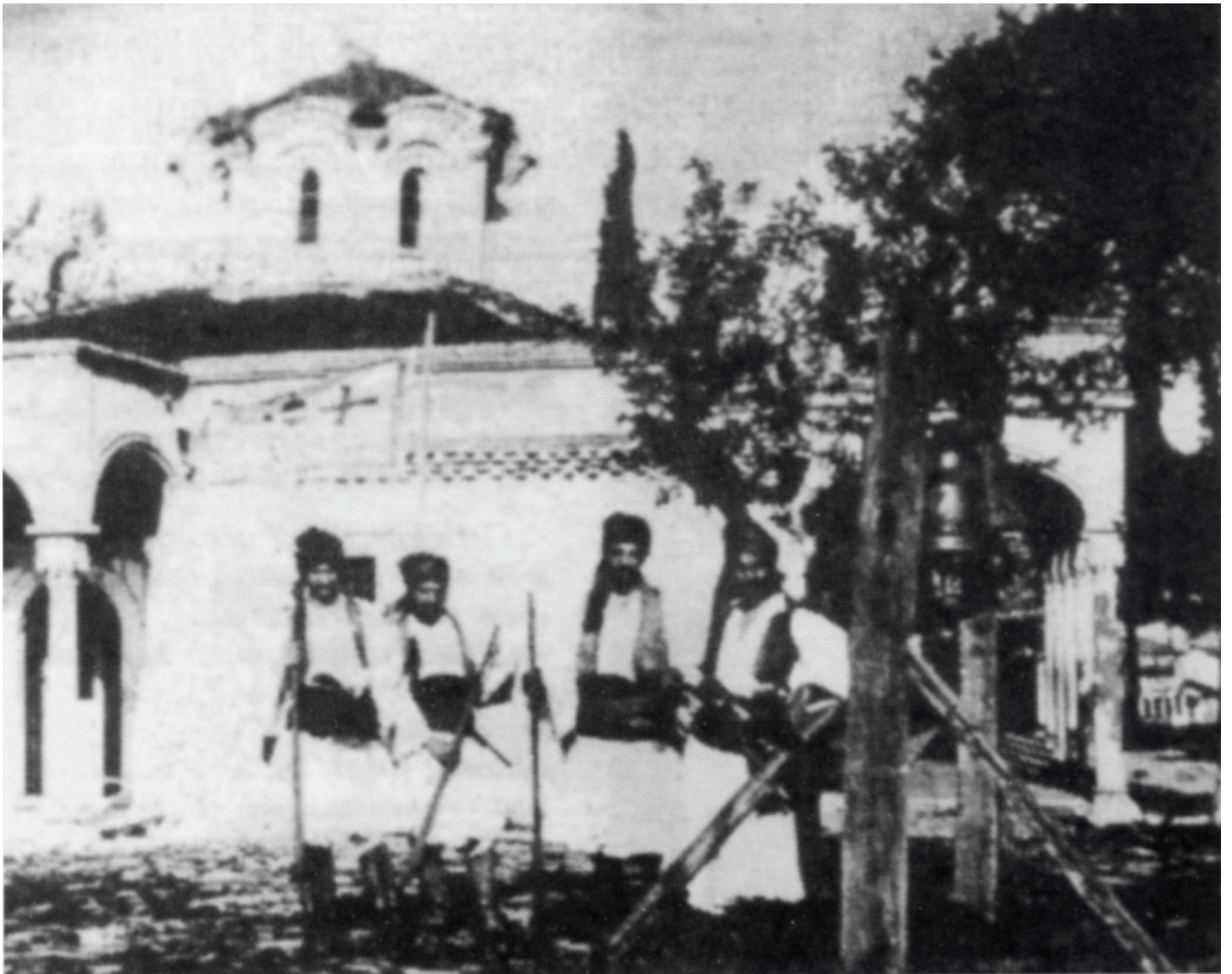
- Τον χειμερινό μπλε «ντουλαμά» – Στολή Μακεδονικού Αγώνα. Φέρεται καθημερινά από τους Εύζωνες κατά τη χειμερινή περίοδο.
- Τον θερινό χακί «ντουλαμά» – Στολή Βαλκανικών Πολέμων. Φέρεται καθημερινά από τους Εύζωνες κατά τη θερινή περίοδο.
- Την στολή των Κρητών. Φέρεται σε παρελάσεις και επίσημες παρατάξεις. Επιπλέον, η Προεδρική Φρουρά, θεματοφύλακας ιστορίας και πολιτισμού, διατηρεί στο αρχείο των εθνικών παραδοσιακών ενδυμασιών της, την Ποντιακή στολή, την παραδοσιακή ενδυμασία του Βρακοφόρου του Αιγαίου και τη Θρακιώτικη ενδυμασία. Αυτές φέρονται από τους Εύζωνες κατά περίπτωση, σε ημέρες μνήμης και τιμής.

1 καββάδι: Ασιατικής προέλευσης πανωφόρι-φόρεμα

2 αντέρι: Ασιατικής προέλευσης πανωφόρι-φόρεμα

3 σεγκούνι: κοντό αμάνικο μάλλινο πανωφόρι

4 γιουρντί: αμάνικο μάλλινο μακρύ πανωφόρι

*Σκηνή από την ταινία “Αι τελευταία ημέραι του Οδυσσέως Ανδρούτσου” (1928)
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

Κεφάλαιο 6

Κινηματογράφος

Η επανάσταση του 1821 δεν άφησε ασυγκίνητους τους δημιουργούς των κινηματογραφικών ταινιών.

Ο πλούτος των γεγονότων και οι σπάνιοι ενδιαφέροντες χαρακτήρες, οι σύνθετες προσωπικότητες, από την ελληνική πλευρά, αλλά και από την τουρκική ήταν η αφορμή για τη δημιουργία ταινιών με θέμα το 1821.

Η παραγωγή μίας ιστορικής ταινίας και ειδικά της εποχής της επανάστασης απαιτούσε πολλά χρήματα. Χρειάζονταν εκατοντάδες άλογα, όπλα, γιαταγάνια, κοστούμια, εκπαίδευση των ηθοποιών για τις μάχες της εποχής πολλά εξωτερικά γυρίσματα και άλλα πολλά με τεράστιο κόστος.

1. Αι τελευταίαι ημέραι του Οδυσσέως Ανδρούτσου (1928)

Η πρώτη ταινία για το '21 προέρχεται από τη Θεσσαλονίκη και είναι παραγωγή της εταιρείας «Ηρώ Φιλμ Νέας Ελλάδος». Τη γύρισε ο Δημήτριος Καμινάκης, ο οποίος προηγουμένως είχε προσπαθήσει δύο φορές να μεταφέρει στη μεγάλη οθόνη πτυχές της Ελληνικής Επανάστασης, αλλά οι ταινίες του παρέμειναν ημιτελείς. Η πρώτη ολοκληρωμένη ταινία του Καμινάκη είναι μαυρόασπρη και βουβή και παίζουν ερασιτέχνες ηθοποιοί. Αφηγείται τον βίο και τη δράση του αδικοχαμένου ήρωα της Επανάστασης Οδυσσέα Ανδρούτσου και βασίζεται στα απομνημονεύματα του γαμπρού του, του άγγλου φιλέλληνα Εδουάρδου Τρελόνη. Η ταινία έκανε πρεμιέρα στις 21 Δεκεμβρίου 1928 στο ζυθοπωλείο «Αργυλλά» του Βόλου και στη συνέχεια παίχτηκε στη Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα, αλλά και στη Νέα Υόρκη.

*Σκηνή από την ταινία “Το Λάβαρο του ’21” (1929) με τον Μάνο Κατράκη
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

2. Το Λάβαρο του '21 (1929)

Η ταινία εκτυλίσσεται στον Μοριά, όπου στις 25 Μαρτίου 1821 στη μονή της Αγίας Λαύρας ο Παλαιών Πατρών υψώνει το λάβαρο της Επανάστασης. Η ταινία επιχειρεί να αναπαραστήσει τα γεγονότα που ακολούθησαν, μέσα από την ιστορία δύο ερωτευμένων, του Δήμου και της Βάσως. Τους βασικούς ρόλους ερμηνεύουν ο Μάνος Κατράκης (στην πρώτη του κινηματογραφική εμφάνιση) και η Λέα Λελούδα. Την ταινία, που είναι ασπρόμαυρη και βουβή, σκηνοθέτησε ο Κώστας Λελούδας.

Σκηνή από την ταινία “Μπουμπουλίνα” (1959) με την Ειρήνη Παπά, τον Χριστόφορο Νέζερ και τον Ανδρέα Μπάρκουλη

Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»

3. Μπουμπουλίνα (1959)

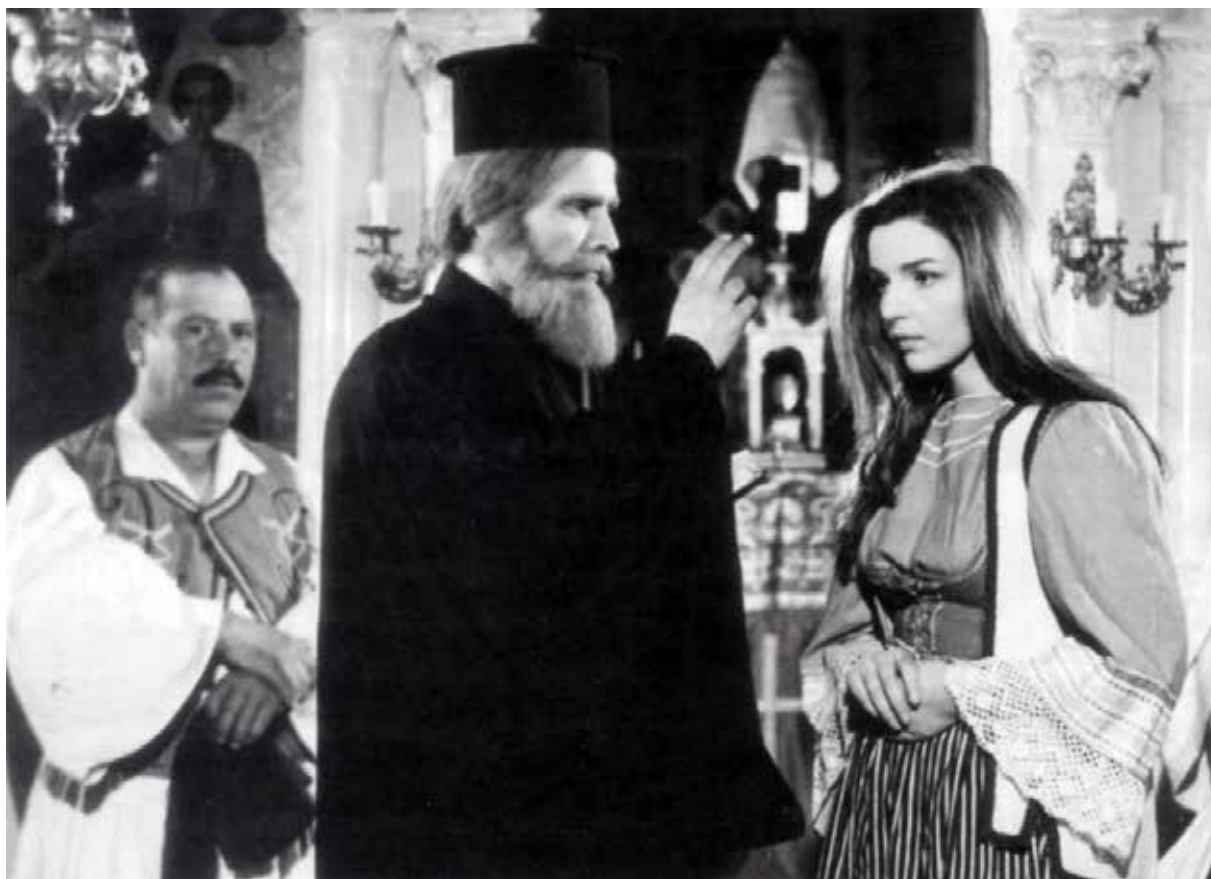
Βιογραφική μαυρόασπρη ταινία, διάρκειας 84 λεπτών, που αναφέρεται στη ζωή και τη δράση της Μπουμπουλίνας, της σπουδαίας γυναικείας μορφής του 21. Την ταινία σκηνοθέτησε ο Κώστας Ανδρίτσος, σε σενάριο των Νέστορα Μάτσα και Κώστα Ασημακόπουλου και μουσική του Κώστα Καπνίση. Στο ρόλο της Μπουμπουλίνας η Ειρήνη Παπά, που πλαισιώνεται από σημαντικούς ηθοποιούς, όπως ο Διονύσης Παπαγιαννόπουλος, ο Νίκος Κούρκουλος, η Γεωργία Βασιλειάδου και ο Ανδρέας Μπάρκουλης. Η ταινία προβλήθηκε την σεζόν 1959-1960, έκοψε 37.675 εισιτήρια και κατέλαβε την 21η θέση ανάμεσα σε 52 ταινίες.

*Σκηνή από την ταινία “Η Έξοδος του Μεσολογγίου” (1965) με τον Μάνο Κατράκη
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

4. Η Έξοδος του Μεσολογγίου (1965)

Μαυρόασπρη ταινία, διάρκειας 85 λεπτών, σε σκηνοθεσία Δημήτρη Δούκα, με πρωταγωνιστές τον Μάνο Κατράκη, την Ίλυα Λιβυκού, τον Τζαβαλά Καρούσο και την Άννα Ιασωνίδου. Η ταινία απεικονίζει τις τελευταίες ημέρες της πολιορκίας του Μεσολογγίου και αφηγείται τη θαρραλέα προσπάθεια των υπερασπιστών της, οι οποίοι επιχειρούν την ηρωική και απελπισμένη έξοδο. Η ταινία προβλήθηκε τη σεζόν 1965-1966 κι έκανε πρεμιέρα στις 11 Απριλίου 1966. Έκοψε 16.207 εισιτήρια και κατέλαβε την 99η θέση σε 101 ταινίες.

*Σκηνή από την ταινία “Καλάβρυτα 1821” (1970) με την Άννα Ιωαννίδου
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

5. Καλάβρυτα 1821 (1970)

Μαυρόασπρη ταινία του Σπύρου Ζιάγκου, διάρκειας 78 λεπτών, που βασίζεται στο θεατρικό έργο του Σπυρίδωνος Περεισιάδου «Εσμέ η Τουρκοπούλα». Ο Λάμπρος Κανάκης, ένας φλογερός πατριώτης που ξεσηκώνει τους υπόδουλους έλληνες ενάντια στον Τούρκο κατακτητή, είναι ερωτευμένος με την κόρη του Πασά των Καλαβρύτων, Αϊσέ. Οι δύο ερωτευμένοι νέοι αντιμετωπίζουν από κοινού την άρνηση των γονιών τους και ξεπερνούν τις δυσκολίες της καταγωγής τους, όταν η Αϊσέ βαπτίζεται χριστιανή με το όνομα Ελευθερία. Στους δύο πρωταγωνιστικούς ρόλους ο Παύλος Λιάρος και η Άννα Ιωαννίδου. Η ταινία προβλήθηκε τη σεζόν 1969-1970 κι έκοψε 15.273 εισιτήρια. Κατέλαβε την 90η θέση ανάμεσα σε 99 ταινίες.

*Σκηνή από την ταινία “Βαβυλωνία” (1970) με τον Ηλία Λογοθέτη
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

6. Βαβυλωνία (1970)

Ηθογραφική κωμωδία του Γιώργου Διζικιρίκη, που βασίζεται στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Δημήτρη Βυζάντιου (1770-1853). Η ταινία, έγχρωμη με διάρκεια 81 λεπτά, εκτυλίσσεται σε μία ταβέρνα του Ναυπλίου το 1827 κι έχει ως θέμα τις παρανοήσεις και τις παρεξηγήσεις που προκαλούνται από ανθρώπους διαφορετικών περιοχών του ελληνικού χώρου, οι οποίοι μιλούν διαφορετικές διαλέκτους. Η ταινία προβλήθηκε τη σεζόν 1970-1971, έκοψε 83.349 εισιτήρια και κατέλαβε την 60η θέση ανάμεσα σε 87 ταινίες. Τη μουσική της υπογράφει ο Λίνος Κόκοτος και πρωταγωνιστούν ο Ηλίας Λογοθέτης, που βραβεύτηκε για την ερμηνεία του στο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης, ο Αθηνόδωρος Προύσαλης, ο Γιάννης Κοντούλης, ο Δημήτρης Ιωακειμίδης, ο Αλέκος Ουδινότης κ.α.

*Σκηνή από την ταινία “Μαντώ Μαυρογένους” (1971)
με την Τζένη Καρέζη και τον Πέτρο Φυσσούν
Πηγή εικόνας: «Ελληνικός Κινηματογράφος»*

7. Μαντώ Μαυρογένους (1971)

Βιογραφική έγχρωμη ταινία, διάρκειας 95 λεπτών, σε σκηνοθεσία Κώστα Καραγιάννη, σενάριο Κώστα Καραγιάννη και Νίκου Καμπάνη και μουσική Κώστα Καπνίση. Η ταινία αναφέρεται στη ζωή και τη δράση της Μαντώς Μαυρογένους, της άλλης εξέχουσας ηρωίδας του '21 και ιδιαίτερα στον έρωτά της με τον Δημήτριο Υψηλάντη. Στους πρωταγωνιστικούς ρόλους η Τζένη Καρέζη και ο Πέτρος Φυσσούν. Η ταινία προβλήθηκε τη σεζόν 1971-1972, έκοψε 201.626 εισιτήρια και κατέλαβε την 20η θέση ανάμεσα σε 90 ταινίες.

*Σκηνή από την ταινία “Η μεγάλη στιγμή του ‘21: Παπαφλέσσας” (1971)
με τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ*

8. Η μεγάλη στιγμή του ‘21: Παπαφλέσσας (1971)

Είναι περισσότερο γνωστή με τον τίτλο «Παπαφλέσσας» από την τηλεοπτική της διαδρομή. Έχει χαρακτηριστεί ως ο «Μπεν Χουρ» της ελληνικής κινηματογραφίας. Πανάκριβη παραγωγή για την εποχή της, κόστισε 12 εκατομμύρια δραχμές και ήταν συμπαραγωγή της Φίνος Φιλμ, της Καραγιάννης - Καρατζόπουλος και της Γενικής Κινηματογραφικών Επιχειρήσεων, θυγατρικής της ΕΤΒΑ, που είχε ιδρύσει η κούντα. Το γενικό πρόσταγμα της έγχρωμης αυτής ταινίας, διάρκειας 130 λεπτών, είχε ο Τζέιμς Πάρις, ο αγαπημένος κινηματογραφικός παραγωγός των συνταγματάρχων. Τη σκηνοθέτησε ο Ερρίκος Ανδρέου, σε σενάριο του Πάνου Κοντέλη και μουσική του Κώστα Καπνίση. Αναφέρεται στη ζωή και τη δράση του Παπαφλέσσα. Στον επώνυμο ρόλο ο Δημήτρης Παπαμιχαήλ και σε βασικούς ρόλους ο Αλέκος Αλεξανδράκης, η Κάτια Δανδουλάκη, ο Άγγελος Αντωνόπουλος, ο Στέφανος Στρατηγός, ο ισπανός Φερνάντο Σάντσο και πολλοί άλλοι γνωστοί ηθοποιοί. Η ταινία πρωτοπροβλήθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου 1971 στο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης και κέρδισε τρία βραβεία: της αρτιότερης παραγωγής, σκηνοθεσίας (Ερρίκος Ανδρέου) και σκηνογραφίας (Διονύσης Φωτόπουλος).

*Σκηνή από την ταινία “Μπάουρον, η μπαλάντα ενός δαιμονισμένου” (1992)
με τον Μάνο Βακούση*

9. Μπάουρον, η μπαλάντα ενός δαιμονισμένου (1992)

Έγχρωμη ταινία ελληνορωσικής παραγωγής, σε σκηνοθεσία του σπουδαίου Νίκου Κούνδουρου και μουσική του Γιάννη Μαρκόπουλου. Η ταινία, που διαρκεί 138 λεπτά, αναφέρεται στην παρουσία του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι το 1824 και επικεντρώνεται όχι τόσο στον αγώνα των «Ελεύθερων Πολιορκημένων», όσο στους δαίμονες του ρομαντικού ποιητή. Στο ρόλο του Λόρδου Βύρωνα ο Μάνος Βακούσης. Είναι μία αντιηρωϊκή ταινία, με εντελώς διαφορετικό αφηγηματικό πλαίσιο από τις προηγούμενες ταινίες για το '21. Προβλήθηκε τη σεζόν 1992-1993, έκοψε 30.000 εισιτήρια πανελλαδικά και κατέλαβε την 4η θέση ανάμεσα σε 11 ταινίες. Η ταινία απέσπασε επτά βραβεία στο Φεστιβάλ Διεθνούς Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης και έξι Κρατικά Βραβεία.

Πηγή: <https://www.sansimera.gr/listes/27>

το
1821

και το Θέατρο

ΑΠΟ ΤΗ ΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ

WALTER PUCHNER

ΟΤΑΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Walter Puchner Το 1821 και το Θέατρο - Απο τη Μυθοποίηση στην Απομυθοποίηση

Κεφάλαιο 7

Θέατρο

Στη δημοτική μας βιβλιοθήκη υπάρχει διαθέσιμο το βιβλίο του καθηγητή Walter Puchner με τίτλο «Το 1821 και το Θέατρο. Από τη μυθοποίηση στην απομυθοποίηση». Το οποίο γράφτηκε για την επέτειο των 200 χρόνων από το ξέσπασμα του Μεγάλου Αγώνα του 1821. Ο αναγνώστης θα διαπιστώσει τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε το θέατρο στο αγώνα της εθνικής παλιγγενεσίας. Οι θεατρικές παραστάσεις ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς, και σε διάφορες χώρες και γλώσσες δημιουργήθηκε μια ολόκληρη φιλελληνική δραματουργία με θέματα και μορφές του Αγώνα του '21.

Στις αναλύσεις περιλαμβάνονται και προδρομικές μορφές όπως ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος και ο Ρήγας Βελεστινλής, και σημαίνουσες προσωπικότητες μετά τον Αγώνα, όπως ο Καποδίστριας.

Η θεματογραφία του '21 παρακολουθείται και στις ηρωικές παραστάσεις του Καραγκιόζη και τις θεατρικές εκδηλώσεις στις σχολικές γιορτές της 25ης Μαρτίου.

Στο κεφάλαιο 5 του βιβλίου με τίτλο «Το θέατρο σκιών και οι πατριωτικές παραστάσεις» γίνεται αναφορά στους ήρωες του '21 πραγματικούς και φανταστικούς, που παίζονται στις οθόνες των κορυφαίων караγκιόζοπαιχτών, του Μίμαρου, του Μόλλα του Ξάνθου, του Σπαθάρη, του Γιωργόπουλου, του Μάνου, του Μιχόπουλου και των άλλων, ανήκουν οι εξής παραστάσεις (σε επιλογή): «Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης κανδηλανάπτης», «Κατσαντώνης», «Καπετάν Γκρης», «Ο Καπετάν Καρακώστας» κ.α.

Ο γνωστός καραγκιοζοπαίκτης Άθως Δανέλλης, μας παραχώρησε διάλεξη με τίτλο «Ηρωικά έργα στο Ελληνικό Θέατρο Σκιών» και την παράσταση «Ο Καπετάν Καρακώστας»

Λίγα Λόγια: Μια από τις σημαντικότερες κατηγορίες στο ευρύτατο και πολυποίκιλο ρεπερτόριο του Ελληνικού Θεάτρου Σκιών, αποτελούν τα ηρωικά έργα. Έχοντας επίκεντρο την επανάσταση του 1821, τα έργα αυτά καλύπτουν μια πολύ μεγάλη χρονική περίοδο, που ξεκινά από τα χρόνια μετά την άλωση και φτάνει ως τη ληστοκρατία στη νεότερη Ελλάδα. Ο Κατσαντώνης και ο Διάκος, ο Νικηταράς, ο Κολοκοτρώνης, ο Μιαούλης και ο Κανάρης, ο Μπότσαρης, η Μαντώ Μαυρογένους, η Μπουμπουλίνα, στις παραστάσεις του Καραγκιόζη παρέμειναν ζωντανοί, ψυχαγώγησαν χιλιάδες θεατών, και πρόσφεραν συγκίνηση, παρηγοριά και κυρίως ψυχική τόνωση, ιδιαίτερα στα δύσκολα χρόνια των πολέμων και των στερήσεων. Σήμερα συνεχίζουν να συγκινούν και να εμπνέουν, αποδεικνύοντας την δύναμη και την διαχρονικότητα του γνήσιου λαϊκού θεάτρου.

Παρακολουθήστε [εδώ](#) τη διάλεξη του Άθω Δανέλλη

Παρακολουθήστε [εδώ](#) την παράσταση “Ο Καπετάν Καρακώστας”

Η ὥρα ἔλθει, ὦ Ἄνδρες Ἕλληες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀδικημάτων καὶ ἀποκρίσεις αὐτῶν μὴ ἐκπορεύονται ἀπὸ μύθου, αὐτοὶ αὐτοὶ ὁπλοὺς ἐκείνητος, ἐπὶ ὁποῖον ἔχουσιν ὄντως δικαίωμα, ναυτίλῳ αὐτῶν ἐκδιδόντες, ἀπὸ ἐκείνης πᾶσι αὐτοῖς τὴν Εὐδοκίαν.

Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι οἶμαι πανταχὺ ἵσταται, οἱ Σέρβοι, οἱ Σλαβῆται, καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος ὀλοφθῆντες μᾶς παρακαλοῦν· αἱ δυνάμεις λοιπὸν μὴ ἐκδυσχεραίνω! ἡ Πατρις μᾶς προσκαλεῖ!

Οι φυλακισμένοι και της Συρίας αποδίδονται εις την ηλιθιωτάτην της ίδιας ιδιοφυΐας* και παρ' ουδ' ενισχύσεως δια-
τίς προκίτες των Προκατόρων μας εισαγάγει, επιδίδονται την ελευθερίαν της Ελλάδος.

[illegible]

Είμαι μακριά να αποτιμήσουμε τον πόλεμο, τον Ζήλο, να ελευθερώσουμε την Πατρίδα, να ηρωιστούμε από το
πύλο του ημετέρου, δια να φέρουμε στο πύρινο, διότι παύεται να είναι: λίγη του Σταύρου, και ότι να εδωκόμαστε
την Πατρίδα. και το Ουδένος ημείς Ισχύς από το αίσθη του αείον Κιταφροφάν.

«Ὡς κληθέντες λοιπὸν μὴ ἐνέστε φρόνημα, ὡς πολλοὶ αἱς κατηχούμενοι μέρει τῆς ἰδίας περιουσίας, οἱ ἰσχυοὶ παμμεγέθυς ἀφαιρούμενοι τὸν λαὸν μὴ τὸ ἔκαστον παρὶσθαι, καὶ οἱ πεποιθότες αἱ συμβουλεύσεις τὰ κατέλκινει. Οἱ δὲ ἐν ζήτεισιν αὐτῶν καταπορεύοντες ἐκρηκτικῶς καὶ πολιτικῶς οὐκ ὀφείλουσι, ἀποθιόντες τὰς εὐχάριστες ἢ τῆς ἐκείνου ἐπιουρηγῆς ἀνάγκης, ὡς οὐκ ὀφείλουσι ἀλλοις αἰς τὸ ἀναγκασθῆναι ἢ μὴ μὲν καὶ λιμνηθῆναι τάδε, καὶ αἱ ἀναισθητοὶ αἰς τὴν πατρίδα τοῦ χυμασμένου γένους, καὶ αἱ γενομένης ὡς ἐκτελεσθῆναι ὅλην αὐτὴν ἀνάγκην, καὶ μὴ τὸ ἀκαταρτί, γὰρ ὅλας τῆς πόλεως, καὶ οὐκ ὀφείλουσι ἀντὶς εὐχὴν τῇ πόλει, καὶ μὴ αὐτὴν πᾶν ἀφαιρῶν. Ποῖοι μαθητοὶ καὶ καλοὶ δοῦλοι, τοῖμα ἐν ἀντιπροσφωκίᾳ ἀπέναντι λαοῦ, πολυμήτως ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως; Μάρτυρες οἱ Ἡρώδιοι ἀγῶνες τὸν πρακτικὸν ἀντιπαρασπῶν. Ἰσχυροὶ δὲ ἔτι πρῶτον καὶ μὴν καταπορεύοντες εἰς ἀπείρητον πάλιν αὐτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν».

«Α καίτοι μὲν λοιποὶ ἐπ' ἐκείνῳ, ὃ Ἀδελφοί καὶ μεγαλόψυχῃ Βασιλεῖ, τὴνλευθερίαν τῆς παλαιᾶς γῆς τῆς Ἑλλάδος! Αὐτοχρηστὰ μετ' αὐτῇ τοῦ Νηρηϊοῦ, καὶ τοῦ Θυμιαίου! Αὐτοχρηστὰ εἰς τὸ ταφῆς τοῦ Πατρὸς μας, οἱ οποίοι διὰ τὰς ἀσφαγεῖς ἀλλεθύναις παύσαντες, καὶ ἀπόστολον ἐκεῖ! Τὸ αἷμα τῶν τυραννῶν εἶνα δίκτον εἰς τὴν αἵαν τῆς Εὐκρατεῖας Ἑβραίων, καὶ τῶν Ἀρμενίων Οὐμανίων, οἵτινες κατεργασάμενοι τὰς τυραννίας τυραννίαις, εἰς ἐκείνας τὰς Ἀρμένους καὶ Ἀρμενογενέτας, οἱ οποίοι συνέτριψαν τὸν Περσικιστικόν θρόνον, εἰς ἐκείνην τὴν ὑπερβολήν, ὅπου κατατίθηται τὴνλευθερίαν εἰς τὴν Κορινθίαν καὶ τὴν Συριακάαν, μάλιστα εἰς ἐκείνην τὴν Μολταδίαν, καὶ Θερμοκύλιν, τὰ Λουδοὺς, καὶ τὸν τριανόμον, οἵτινες κατέλαβον τοσοῦτοι τὴν υπερμάχητος κράτη, τὴν βασιλείαν Περσῶν, τὴν αἰσίαν τῶν βαρβαροτήτων καὶ συνεισφέροντες ἀπαρῶν, πρὸς αὐτοὺς εἰς ἐξῆς κέρημα, μὴ πολλὰ μικρὸν κοπερ νὰ ἐξαγαγόμενοι ἐξ ἀδικίας.
Εἰς τὰ ὄπλα λοιποὶ φίλοι ἡ Πατρίς Μας Προσκαλεῖ!

Τὴν 24^{ην} Φεβρουαρίου 1821. Εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῷ Ἰαπίν.

Η περίφημη προκήρυξη του Αλ. Υψηλάντη, την οποία κυκλοφόρησε στις 24.02.1821 καλώντας το Έθνος σε απελευθερωτική επανάσταση (Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Κεφάλαιο 8

Η Συμβολή της Τυπογραφίας στη Στήριξη της Επανάστασης του 1821

Η ελληνική τυπογραφία στα χρόνια της Επανάστασης είναι στενά συνυφασμένη με τον αγώνα για την ελευθερία. Τη σημασία και την ανάγκη αυτού του σημαντικού μέσου διάδοσης ιδεών και ειδήσεων αλλά και οργάνου διοικήσεως, συνειδητοποίησαν ευθύς εξ αρχής όσοι ασχολήθηκαν με την προετοιμασία της εξέγερσης του έθνους. Οι Φιλικοί στο Ιάσιο χρησιμοποίησαν κρυφά την εκεί ελληνική τυπογραφία για να τυπώσουν τα «Άσματα και πονήματα διαφόρων» και τις προκηρύξεις του Αλέξανδρου Υψηλάντη λίγο αργότερα. Στην κυρίως Ελλάδα οι Σπετσιώτες έστειλαν το καράβι του Δημ. Ορλώφ στην Τεργέστη για να προμηθευτούν όπλα και άλλα εφόδια καθώς και μία τυπογραφία. Ο Αλ. Μαυροκορδάτος πριν κατέβει στην Ελλάδα είχε φροντίσει να προμηθευτεί τυπογραφία και ο Δημ. Υψηλάντης έφερε μαζί του στην Ελλάδα το πρώτο πιεστήριο του αγώνα. Αργότερα οι φιλέλληνες του Λονδίνου και των Παρισίων έστειλαν τυπογραφεία στην επαναστατημένη Ελλάδα.

Λειτουργήσαν έξι τυπογραφεία: Καλαμάτας – Κορίνθου (1824-1822), Μεσολογγίου (1823-1826), Ψαρών (1824), Ύδρας (1824-1827), Αθηνών (1825-1826), Διοίκησης (1825-1827), με συνολική γνωστή παραγωγή περίπου 50 βιβλία – φυλλάδια, 216 μονόφυλλα και 7 ελληνικές και ξενόγλωσσες εφημερίδες. Οι εξεγερμένοι Έλληνες και στον τομέα αυτόν συνάθροισαν όλες τις δυνάμεις και τα μέσα που διαθέτουν: οι τυπογραφικές μηχανές, τα στοιχεία και ο άλλος τυπογραφικός εξοπλισμός στάλθηκαν από τους Έλληνες του του Φιλέλληνες της Ευρώπης, η τεχνογνωσία αναζητήθηκαν σε όλες τις εστίες όπου

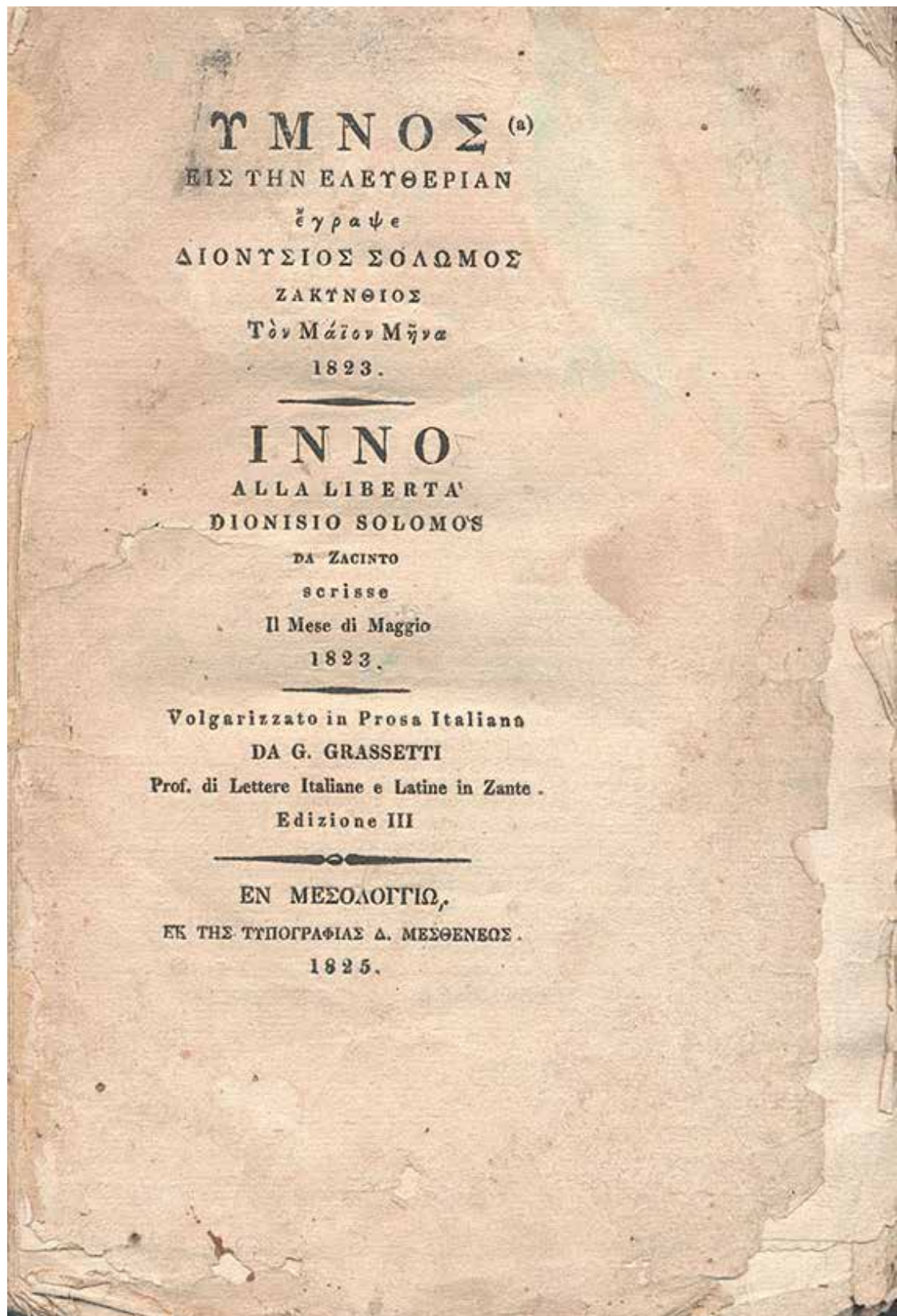
*Το πιεστήριο του πρώτου Εθνικού Τυπογραφείου στο Ναύπλιο
Εθνικό Ιστορικό Μουσείο*

οι Έλληνες την άσκησαν προεπαναστατικά: Κωνσταντινούπολη, Κυδωνίες, Χίος πόλεις της Διασποράς. Επιστρατεύτηκαν και οι ταλαντούχοι άλλων ειδικοτήτων όπως ωρολογοποιοί και οπλουργοί. Αναζητήθηκαν οι συντάκτες «εφημεριδογράφοι», ανάμεσα στους έμπειρους αλλά και τους νέους Έλληνες και Φιλέλληνες, οι μεταφραστές και οι συγγραφείς. Και ακόμη αναζητήθηκαν οι μηχανισμοί διάδοσης των εντύπων: συνδρομητές, πωλητές, αγοραστές.

ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ – ΣΥΝΤΑΓΜΑ – ΦΥΛΛΑΔΙΑ – ΒΙΒΛΙΑ

Στο τυπογραφείο του Ιασίου υπηρετήθηκε η Επανάσταση του Αλέξανδρου Υψηλάντη με την εκτύπωση των προκηρύξεων του. Ο Δημήτριος Υψηλάντης, κατεβαίνοντας στην Ελλάδα ως πληρεξούσιος του αδελφού του. Γενικού Επιτρόπου, μερίμνησε στην Τεργέστη, ώστε να υπάρχει ανάμεσα στις αποσκευές του και τυπογραφείο. Το τυπογραφείο αγοράζεται, στη Βενετία ίσως, και τον Ιούνιο του 1821 θα σταλεί στην Ύδρα. Ο Ιάκωβος Τομπάζης θα φροντίσει να έλθουν από τα Ψαρά ο μαθητής του Γάλλου τυπογράφου Didot και τυπογράφος των Κυδωνιών Κωνσταντίνος Τόμπρας, πρόσφυγας ύστερα από την καταστροφή των Κυδωνιών, μαζί με τον Αναστάσιο Νικολαΐδη. Τυπογραφείο και τυπογράφοι θα μεταφερθούν τον Ιούλιο του 1821 στην Καλαμάτα και θα εγκατασταθούν σ' ένα τζαμί της πόλης. Η πορεία του Αγώνα προσδιορίζει και την τύχη του τυπογραφείου. Ύστερα από την άλωση της Τριπολιτσάς (20 Σεπτεμβρίου 1821) ο Τόμπρας διατάσσεται να μεταφέρει εκεί το τυπογραφείο. Από την Τριπολιτσά το τυπογραφείο θα μεταφερθεί αμέσως στο Άργος, αλλά ο τυπογράφος θα περάσει μακρά ασθένεια. Στο τέλος του 1821 ή Α' Εθνική Συνέλευση ψηφίζει στην Επιδαύρου το πρώτο Σύνταγμα και εκλέγει το πενταμελές Εκτελεστικό, την κυβέρνηση, με πρόεδρο τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και έδρα την Κόρινθο.

Εκεί θα μεταφερθεί και το τυπογραφείο από το Άργος και θα λειτουργήσει από την 1η Μαρτίου 1822 με τον Κ. Τόμπρα και τέσσερις συνεργάτες. Τον Απρίλιο του 1822 φτάνει στην Κόρινθο μια λιθογραφική τυπογραφία, σταλμένη από τη Μασσαλία, δώρο του πατριώτη Ιωάννη Χατζημιχαήλ, ενώ στα μέσα Μαρτίου 1822 είχε φθάσει στο λιμάνι των Κεγχρεών τυπογραφικό πιεστήριο και ανάλογος εξοπλισμός σταλμένα από Λιβόρνο, ίσως από τον Μητροπολίτη Άρτας Ιγνάτιο και τον ηγεμόνα Ιωάννη Καρατζά. Ο Ιωάννης Φιλήμων με την τυπογραφική εμπειρία του στο Πατριαρχικό Τυπογραφείο της Κωνσταντινούπολης, αποσυναρμολόγησε το πιεστήριο, διευκολύνοντας τη μεταφορά του στην Κόρινθο. Όλος αυτός ο τυπογραφικός εξοπλισμός και το ανθρώπινο δυναμικό (έφτασε ως και οκτώ άτομα), με την απαραίτητη τεχνογνωσία που τον αξιοποιούσε, απάρτιζαν επαρκές εθνικό τυπογραφείο, το οποίο μπορούσε να καλύπτει τις ανάγκες της διαμορφούμενης ελληνικής

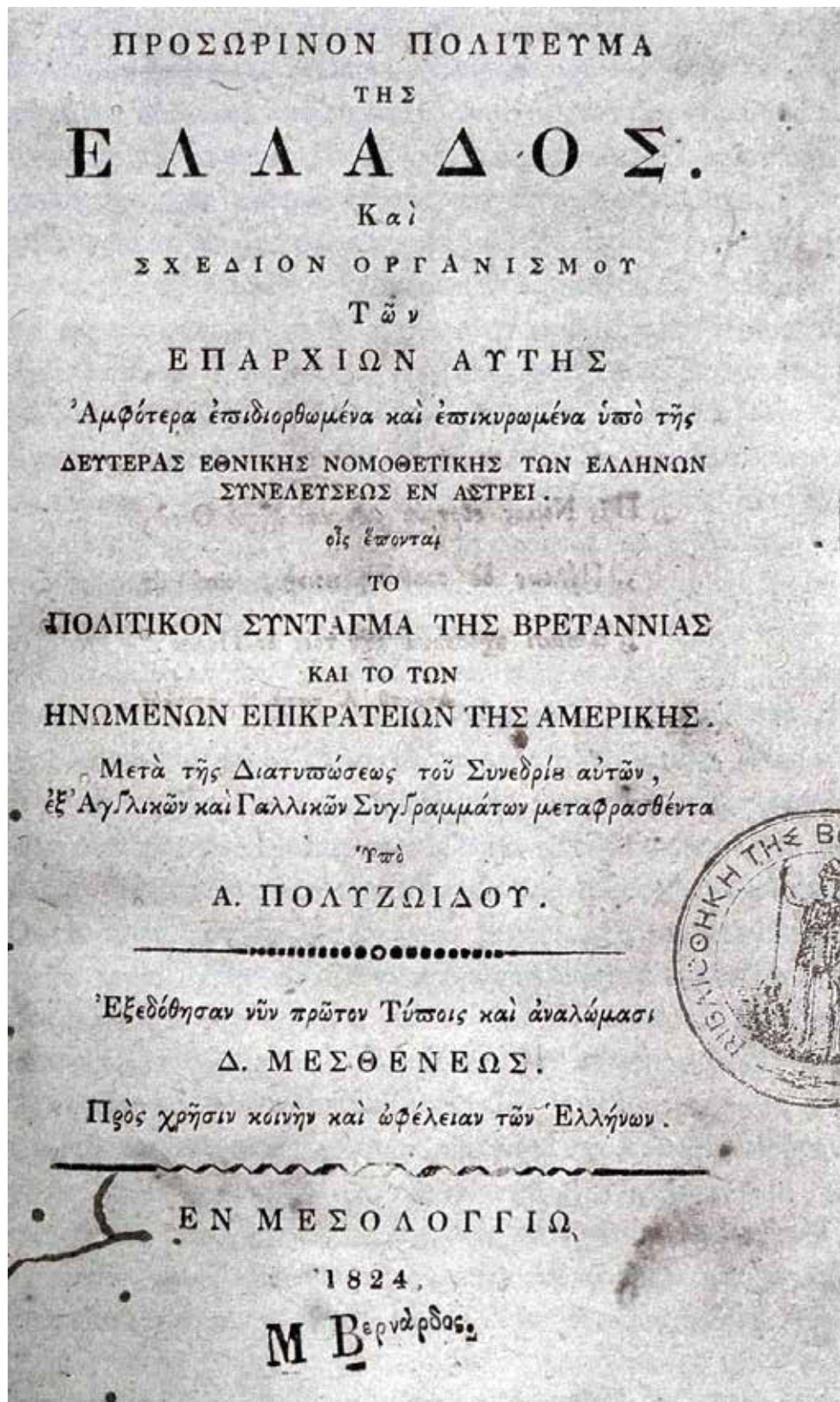
Διονύσιος Σολωμός «Ύμνος εις την ελευθερίαν». Από το τυπογραφείο του Δημ. Μεσθενέα στο Μεσολόγγι, 1825

πολιτείας σε συνθήκες πολέμου. Η εκστρατεία του Δράμαλη και η κατάληψη της Κορίνθου, τον Ιούλιο του 1822, θα επιφέρουν και τη διάλυση του τυπογραφείου, που δεν πρόλαβε να λειτουργήσει παρά λίγους μήνες. Το τυπογραφείο, και στην Καλαμάτα και στην Κόρινθο, κλήθηκε να υπηρετήσει, σε δύσκολες συνθήκες υπαρκτές και συνειδητοποιημένες ανάγκες. Να τυπώσει εφημερίδα, μονόφυλλα και φυλλάδια για τις επίκαιρες και τις έκτακτες ανάγκες της πληροφόρησης του λαού, της ηθικής διαπαιδαγώγησης και της τόνωσης του και ακόμη της χάραξης γραμμής πορείας και δράσης.

Ο ρόλος της τυπογραφίας έχει συνειδητοποιηθεί και οι προσδοκίες από τη διάδοση των εντύπων είναι υψηλές. Το τυπογραφείο στην Καλαμάτα την εφημερίδα Σάλπιγξ Ελληνική (1,5,20 Αυγούστου 1821). Η έκδοση εφημερίδας από τα τυπογραφεία που ιδρύθηκαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821 θεωρήθηκε κύριο έργο ιδεολογικής και πολιτικής αποστολής, ενώ η εκτύπωση διοικητικών εντύπων και κυρίως βιβλίων ήταν συμπληρωματική. Το 1822 τύπωσε σε δυο εκδόσεις το Προσωρινών Πολίτευμα της Ελλάδος δηλαδή το Σύνταγμα της Ά Εθνικής Συνέλευσης της Επιδαύρου, καθώς και τον οργανισμό των ελληνικών επαρχιών και των δικαστηρίων. Σε 30 μονόφυλλα, που γνωρίζουμε, τυπώθηκαν νόμοι, κώδικες και διαταγές της Διοίκησης.

Τυπογραφείο Ύδρας (1824-1827)

Η πρωτοβουλία και η χρηματοδότηση για την ίδρυση του ανήκει στον Ιάκωβο Τομπάζη. Το τεχνικό μέρος της προσπάθειας ανέλαβε ο Ελβετός ωρολογοποιός Βαζέρ (Wasser), πάροικος στο νησί. Η έλλειψη ικανής τεχνογνωσίας και ή ανυπαρξία τεχνολογικού εξοπλισμού οδήγησαν στην αποτυχία, η οποία συνέπεσε με την αναχώρηση του Εμ. Τομπάζη, του Ιω. Λάτρη και του Στ. Κανέλλου για την Κρήτη. Έτσι ματαιώθηκαν τα σχέδια για την έκδοση εφημερίδας. Στις αρχές του 1824 ο Ιταλός, έποικος στην Ύδρα από το 1820, Ιωσήφ Ν. Κιάππε, από δάσκαλος ξένων γλωσσών και γραμματέας της Κοινότητας, αναβαθμίζεται σε τυπογράφο και επαναστάτη εκδότη, που προτείνει στον Γεώργιο Κουντουριώτη την έκδοση της εφημερίδας Ο Φίλος του Νόμου. Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στις 10 Μαρτίου 1824 και σύντομα έγινε επίσημη εφημερίδα της Ελληνικής Διοίκησης. Τον Ιανουάριο του 1824 είχε φτάσει στην Ύδρα ένα μεγάλο πιεστήριο σταλμένο από το Λιβόρνο στο όνομα του Ιάκωβου Τομπάζη. Στις 20 Απριλίου 1824 φτάνει στην Ύδρα από Λιβόρνο μια νέα τυπογραφία, δώρο του Didot, στο όνομα του Λάζαρου Κουντουριώτη. Από το καλοκαίρι του 1824 ο πόλεμος των φατριών και οι εμφύλιες διαμάχες οδηγούν στη διεκδίκηση της μεταφοράς του τυπογραφείου στο Ναύπλιο, στην έδρα της Διοίκησης. Ο Γ. Κουντουριώτης υπογράφει ως πρόεδρος του Εκτελεστικού την εφαρμογή της απόφασης του Βουλευτικού για τη μεταφορά της τυπογραφίας, αλλά γράφει ιδιωτικά στον αδελφό του Λάζαρο να μη λάβει υπόψη τη διαταγή του και να κρατήσει το τυπογραφείο στην Ύδρα. Η λύση

Διονύσιος Σολωμός «Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν». Από το τυπογραφεῖο του Δημ. Μεσθενέα στο Μεσολόγγι, 1825

θα δοθεί με την ίδρυση της Τυπογραφίας της Διοικήσεως στο Ναύπλιο, τον Μάιο του 1825, και την έκδοση του επίσημου φύλλου Γενική Εφημερίς από τις 7 Οκτωβρίου 1825. Ο Ιωσήφ Κιάππε εκδίδει τον Απρίλιο του 1827 και τη γαλλόφωνη εφημερίδα L' Abeille Crecque, αλλά η έλλειψη τυπογραφικών στοιχείων και τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει τον αναγκάζουν να διακόψει την έκδοση του Φίλου του Νόμου (27 Μαΐου 1827) και να μεταφέρει αργότερα τη γαλλόφωνη εφημερίδα στην Αίγινα (Ιανουάριος 1828), όταν του το ζήτησε ο Ι. Καποδίστριας.

Στο τυπογραφείο της Ύδρας εργάστηκαν ως τυπογράφοι ο Κ. Τόμπρας (1824-1825), ο Ν. Βαρότσης (1826), ο Π. Δημίδης (1826-1827), ο Άγγελος Αλχυμπάρης (1827) και ο Παντελής Κ. Παντελής (1827) και ήταν πάντοτε υπεύθυνος ο Ι. Κιάππε, κύριος συντελεστής των επιτευγμάτων της τυπογραφίας, τα οποία ήταν ανώτερα των συνθηκών που επικρατούσαν. Η ιστορία του τυπογραφείου της Ύδρας, των εφημερίδων και των εκδόσεων του (13 βιβλία και φυλλάδια με κείμενα νομικά, πολιτικά, εκπαιδευτικά και λογοτεχνικά και 43 μονόφυλλα με διακηρύξεις, νόμους και διαταγές), αποτελεί διπλό παράδειγμα τόσο της σύγκλισης των επιπέδων του κρατικού-κεντρικού με το περιφερειακό-τοπικό, όταν οι ανάγκες τη επέβαλαν αλλά και της απόκλισης όταν η πολιτική ασυμφωνία οδήγησε στη ρήξη και σύγκρουση.

Τυπογραφείο Μεσολογγίου (1823-1826)

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος προμηθεύτηκε ένα τυπογραφείο, γαλλικής προέλευσης, στην Πίζα και το έφερε στο Μεσολόγγι το 1821, αλλά δεν φαίνεται να λειτούργησε. Το τυπογραφείο που θα στείλει στο Μεσολόγγι το 1823 η Φιλελληνική Επιτροπή του Λονδίνου είναι συνδεδεμένο με τη ζωνρή επιθυμία του Άγγλου συνταγματάρχη Leicester Stanhope για την ίδρυση τυπογραφείου και την έκδοση εφημερίδας, που συνδυάστηκε με τη παρουσία του Λόρδου Βύρωνα, και θα είχε συντάκτη τον Ελβετό Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ. Αλλά πρόσωπα που εμπλέκονται είναι ο Δημήτριος Μεσθενεύς, τυπογράφος, αλλά και ο Αλ. Μαυροκορδάτος με τον τυπογράφο Παύλο Πατρίκιο. Στο Μεσολόγγι θα φτάσει νωρίτερα από το τυπογραφείο του Λονδίνου, τον Νοέμβριο του 1823, άλλο τυπογραφείο, με το οποίο ο Μεσθενεύς θα αρχίσει την εκτύπωση της εφημερίδας Ελληνικά Χρονικά από την Πρωτοχρονιά του 1824. Λίγο αργότερα θα φτάσει το τυπογραφείο της Φιλελληνικής Επιτροπής του Λονδίνου με τελειότερο πιεστήριο και καλύτερα εξοπλισμένο, το οποίο θα χρησιμοποιείται παράλληλα. Η έκδοση της εφημερίδας δημιούργησε αντιπαλότητες του Μαυροκορδάτου με τον Μάγερ, αλλά η εφημερίδα συνέχισε την έκδοση της ακόμη και κατά την πολιορκία. Το προσωπικό ήταν λίγο, τρεις ως πέντε άνθρωποι με επικεφαλής τον Μεσθενέα. Από την άποψη της παραγωγής, το καλύτερο αποτέλεσμα της τυπογραφικής εργασίας, που γίνεται με λιτά μέσα, είναι τα 266 φύλλα των Ελληνικών Χρονικών: εφημερίδα διοίκησης αλλά και

έκφρασης απόψεων συχνά αντίθετων με τη θέλησή της. Εκδόθηκαν ακόμη και 39 φύλλα της ξενόγλωσσης εφημερίδας *Telegrafo Greco*. Μας είναι γνωστά 11 βιβλία και φυλλάδια και 9 μονόφυλλα, που εξυπηρέτησαν τις ανάγκες της Διοίκησης, την παρουσίαση συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης, τις προσπάθειες ιδεολογικής στήριξης του Αγώνα με τη δημοσίευση πεζών και έμμετρων εξιστορήσεών του και με την εκτύπωση του Επιταφίου του Λόρδο Βύρωνα του Σπ. Τρικούπη και κυρίως με την έκδοση του Ύμνου εις την Ελευθερία του Διονυσίου Σολωμού. Οι συνδρομές στις εφημερίδες και η αγορά των εντύπων σε συνδυασμό και με την οικονομική στήριξη της Φιλελληνικής Επιτροπής κράτησαν το τυπογραφείο σε λειτουργία ως την Έξοδο.

Τυπογραφείο Αθηνών (1824 – 1826)

Ιδρύεται από τον L. Stanhope στην Αθήνα στις αρχές του 1824, καθώς ο εμφύλιος πόλεμος εμποδίζει την εφαρμογή του σχεδίου για την εγκατάσταση του τυπογραφείου στην έδρα της Διοίκησης, που τότε βρισκόταν στο Κρανίδι. Η ίδρυση τυπογραφίας στην Αθήνα συνδυάζεται με την έκδοση εφημερίδας, με συντάκτη τον Γ. Ψύλλα και απόρριψη του αυτοπροτεινόμενου Π. Σοφιανόπουλου. Μεγάλες προσπάθειες θα χρειαστούν για να πεισθεί ο Π. Κολοκοτρώνης να παραδώσει την τυπογραφεία και λιθογραφία που έφτασαν από το Μεσολόγγι στο Ναύπλιο και τις κατακρατούσε περιμένοντας οδηγίες από την Τριπολιτοά. Το τυπογραφείο θα εγκατασταθεί στη Σαλαμίνα με τυπογράφο τον Ν. Βαρότση και στις 6 Ιουλίου 1824 θα κυκλοφορήσει την τυπωμένη αγγελία της εφημερίδας και στις 20 Αυγούστου το πρώτο φύλλο. Σε λίγο αποφασίζεται η μεταφορά του τυπογραφείου στην Αθήνα όπου συνεχίζεται η έκδοση της εφημερίδας, παρόλο που γίνονται προσπάθειες για αλλαγή του συντάκτη της Γ. Ψύλλα. Τον Μάιο του 1825, και για λίγο διάστημα, το τυπογραφείο για λόγους ασφαλείας Στη Σαλαμίνα. Θα μεταφερθεί και πάλι στην Αθήνα και θα λειτουργήσει ως τον Απρίλιο του 1826, παραμονές της πολιορκίας της πόλης από τον Κιουταχή, οπότε θα μεταφερθεί στην Ακρόπολη, και δεν θα λειτουργήσει ως την καταστροφή της κατά την κατάληψη της Ακρόπολης από τους Τούρκους (Αύγουστος 1826). Το τυπογραφείο διέθετα ένα πιεστήριο και στοιχειώδη εξοπλισμό και το κύριο επίτευγμα του είναι τα 140 φύλλα της Εφημερίδος των Αθηνών, που εξυπηρέτησε τις περιφερειακές και τοπικές ανάγκες της Ανατολικής Στερεάς και της Αττικής, αλλά, χάρη και στην προσωπικότητα του συντάκτη της, μπορούσε να ξεφύγει κάποτε από τον έλεγχο της τοπικής εξουσίας και να διατυπώνει απόψεις για την παιδεία και την ελευθεροτυπία. Τα 4 γνωστά βιβλία και φυλλάδια και τα 9 μονόφυλλα, που τυπώθηκαν, εξυπηρέτησαν τις διοικητικές ανάγκες και ανάγκες της Φιλομούσου Εταιρείας των Αθηνών. Τα Λυρικά και Βακχικά ποιήματα του Αθανάσιου Χριστόπουλου, που εκδίδονται από το τυπογραφείο, αποτελούν μοναδική εξαίρεση βιβλίου, που δεν έχει σχέση με τα χαρακτηριστικά των υπολοίπων εκδόσεων.

Τυπογραφείο της Διοίκησης (1825-1827)

Οι προσπάθειες για τη δημιουργία τυπογραφείου δεν έλειψαν ύστερα από την καταστροφή του πρώτου τυπογραφείου στην Κόρινθο το 1822. Τόσο η Φιλελληνική Επιτροπή του Λονδίνου όσο και ο Stanhope απέβλεπαν στην ύπαρξη ενός τέτοιου τυπογραφείου με κύριο έργο την έκδοση εφημερίδας της Διοίκησης. Τον Ιούλιο του 1824 μεταφέρεται από την Αθήνα στο Ναύπλιο η λιθογραφία που ο Stanhope είχε εγκαταστήσει στην Αθήνα μαζί με την τυπογραφία. Επιστάτης ορίζεται ο Βλάσιος Ράβης ή Ρέβης, που μαθήτευσε στη χρήση της λιθογραφίας στην Αθήνα, κοντά στον Γκρόπιους. Η Φιλελληνική Επιτροπή φροντίζει για την προμήθεια ενός πλήρους τυπογραφείου για τις ανάγκες της ελληνικής διοίκησης. Η Διοίκηση μεριμνά παράλληλα για την αγορά ενός τυπογραφείου, που παραγγέλλεται στον Didot και φτάνει μέσω Μασσαλίας. Το τυπογραφείο της Φιλελληνικής Επιτροπής θα φτάσει στο Ναύπλιο τον Δεκέμβριο του 1824, ενώ το αγορασμένο από τον Didot τον Απρίλιο του 1825.

Διευθυντής του τυπογραφείου ορίζεται ο Παύλος Πατρίκιος (Φεβρουάριος 1825), ενώ ύστερα από αιτήσεις του, προσλαμβάνεται ο Κ. Τόμπρας ως στοιχειοθέτης της εφημερίδας που επρόκειτο να εκδοθεί. Τον Σεπτέμβριο του 1825 διορίζεται συντάκτης της εφημερίδας και γενικός επιστάτης του τυπογραφείου ο Θ. Φαρμακίδης. Η Γενική Εφημερίς της Ελλάδος θα εκδοθεί στις 7 Οκτωβρίου 1825. Το τυπογραφείο της Διοικήσεως ή της Κυβερνήσεως, παρ' όλες τις περιπέτειες και μετακινήσεις που επέβαλαν οι έκτακτες περιστάσεις, κάλυψε πολλές από τις διοικητικές ανάγκες για έντυπα, με τα μονόφυλλα κυρίως (γνωρίζουμε 125), αλλά και μετα 18 βιβλία και φυλλάδια με νομικό, διοικητικό, πολιτικό αλλά και ιδεολογικό και παιδευτικό περιεχόμενο. Πρόκειται για δραστηριότητες εθνικού τυπογραφείου σε εποχή που δεν είχαν ιδρυθεί ιδιωτικά τυπογραφεία.

Έλλη Δρούλια – Μητράκου
Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης

© **Δήμος Χαλανδρίου**, 2021

Για την δημιουργία και υλοποίηση του βιβλίου συμμετείχαν:

Ελένη Κούκα, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Πολιτισμού

Αλέκος Βαρβέρης, Προϊστάμενος Τμήματος Σχεδιασμού Πολιτιστικών Δράσεων

Αλεξάνδρα Παπασωτηρίου, Συντονισμός έργου, επιμέλεια των κεφαλαίων 4 και 5

Δημήτρης Κριτωτάκης, επιμέλεια κεφαλαίου 3

Αμαλία Σταυρουλάκη, βιβλιοθηκονόμος, επιμέλεια κεφαλαίου 1

Δημήτρης Χανιωτάκης, βίντεο, συνεντεύξεις

Νίκος Χατζηγελευθερίου, μουσικός, επιμέλεια κεφαλαίου 2

Σχεδιασμός και καλλιτεχνική επιμέλεια

Δημήτρης Κριτωτάκης, Mc Καλών Τεχνών

